

تہفسیری رەوان

بۆ تیگەیشتنی قورئان

بەرگی [۹]

نووسینی

مەلا مەحموودی گەلاڵەیی

جزمی [۱۸]

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

تەفسىرى رەۋان

بۇ تىگە يىشتى قورئان

بەرگى نۆھەم

نووسىنى

مەلا مەحمودى گەلا ئەيى

جزمى (۱۸)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تەفسىرى رەۋان بۇ تىگە يىشتىنى قورئان.

نوسىنى : مەلا مەحمۇدى گەللاھىي.

چاپى يەكەم.

چاپخانىە ئۆفسىتى تىشك.

تىراژ: (۵۰۰) دانە.

ژمارەى سپاردن : (۲۲۹) ى سالى (۲۰۰۰)

مافى چاپکردن پارىزراۋەو تەنھا ھى نووسەرە.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوره تی المؤمنون

ئەم سۆرەتە ناوێراوە (المؤمنون) چونکە بەرستەیی ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ دەستی پێکراوە، ئەجار حەوت رەوشت بۆ موسوڵمانان دیاری دەکا، وێرایی پاداشتی گەورە بۆیان لە قیامەت دا: کە بە هەشتی رازاوە و پان و بەرینە.

ئیمام ئەحمەد و تیرمیزی و نەسائی و حاکم لە عومەری کۆری خەتتابەو و رێواوەت دەکەن: دەفەرموی: هەرکاتی سروش بۆ پێغەمبەر ﷺ دەهات لەلای دەم و چاویەو و یزەیک دەبیسترا وەکوو ویزەیی هەنگ. واریکەوت جاریک نیگای بۆ هات، ئیمە سەعاتیک لەخزمەتی دا ماینەو، دواویی روی کردە قیبلەو هەردوو دەستی بەرز کردەو و فەرموی: ((اللهم زدنا ولا تنقصنا، واعطنا ولا تحرمنا واثربنا ولا تؤثر علينا وارض عنا وارضا عنك)) پاشان فەرمووی بیگومان دەنایەتم بۆ سەر نازل بوون، هەرکەسی ناوەرۆکەکیان ئەنجام بدا دەچیتە بەهەشتەو، ئەجار دەستی کرد بەخویندنهو و قورئان لە ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ ەو تا (دە) نایەتەکی تەواو کردن.

ئیمامی نەسائی لەتەفسیرەکی دا لەیەزیدی کۆری بابنوس رێواوەت دەکا دەلی: بەخاتو عانیشەمان گوت: رەوشتی پێغەمبەر ﷺ چۆن بوو؟ فەرمووی رەوشتی پێغەمبەر ﷺ قورئانی بوو، ئەجار دەستی کرد بەخویندنهو: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ تاگەییشتە ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ دواویی فەرموی: رەوشتی پێغەمبەر ﷺ بەو شیوەیە بوو.

پەيوهەندى ئەم سۆرەتە بەهەس پێشەو لەچەند رۆیەكەوێه:

۱- وەکوو زانیمان سۆرەتی (الحج) بەکۆمەڵە فەرمانێك کۆتایی پێ هێندراوە، یەکیك لەو فەرمانانە نایەتی ﴿وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ئەم فەرمانە مۆجەلەو لەسەرەتای ئەم سۆرەتەدا شی کراوەتەو، لە (دە)

ئایه تی سهره تای ئهم سورته دا ئهو رهوشته باشانه ی: که ده بنه هوکاری فلاح و رزگار بوون دیاریی کراون.

۲- له سه ره تای سورته تی (الحج) دا ده فره موئ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ، فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ، ثُمَّ مِنْ نَظْفَةٍ﴾ ئایه ته که بو چه سپاندنی زیندو بوونه وه و رابوونی قیامته، لی رهش دا رونکردنه وه یه کنی تیرو ته سه ل ده خاته سهر مانای ئایه ته که ی نهوئ و ده فره موئ: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سَلَالَةٍ مِنْ طِينٍ، ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نَظْفَةً فِي قرارٍ مَكِينٍ﴾ ئه وه ی لهوئ به کورتی هیندراوه لی ره شی کراوه ته وه.

۳- هه ردوو سو په ته که به لگهی هه بوونی به دیه ی نه رو تاك و ته نهایی خودایان له خو گرتوون.

۴- هه ردوو سو په ته که چیرۆك و به سه ره تای گه ل و نه ته وه ی رابردویان له خو گرتوه.

سوره ته که ئهم باسه سه ره کییانه ی له خو گرتوه:

باسی بنه ماکانی ئاین: که بریتین: له هه بوونی خوداو تاك و ته نهایی زاتی پاکی و راستی پیغه مبه رایه تی و رابوونی قیامت و زیندو بوونه وه ی ئاده میزاد.

سه ره تا ئیشه به رهوشته کانی موسو لمانی راستال ده کاو واده ی رزگار بوونیان له دۆزه خو به مرز گه یشتیان به به هه شتی رازاوه راده گیه نی. ئه مجار به لگهی جوړاو جوړ له سه ره هه بوونی خوداو به توانایی و ده سه لاتی فراوانی و تاك و ته نهایی له به دیه ی ئانی ئاده میزادو په ره ورده کردنی له هه موو قوناغه کانی رسکانی و گه شه کردنی دا ده هی ئی ته وه. هه روا به دیه ی ئانی ئاسمانه کان و نازل بوونی باران له به رزایی یه وه بو رسکان و رواندنی رو هك و دارو درهخت به به ردارو بی به ریانه وه: که هه ره که یان شو دیک ی تاییه تی هه یه بو

ژیانی ئاده میزادو رازاندنه وهی سروشت، به تاییه تی دار خورماو میوو زهیتون و هه نار که میوه و خواره مه نی جۆراو جۆریان لی دهسته بهر ده بی. بهر هه مه ت و توانای خوئی ئاژه لی بۆ بهیده ست کردون زۆر سوودیان لی وهرده گرن، که شتی بۆ موسه خه ر کردون کالای خۆتانی لی ره و له وی پی ده گوێزنه وه. نه بچار چیرۆک و به سه ره اتی هه ندی له پیغه مبه رانی وه کوو حه زره تی نوو ح و موسا و هاروون و عیسا و دایکی راده نویتی بۆ نه وه ی بیانکاته نمونه و په ند لی وهرگرتن و دلدا نه وه بۆ پیغه مبه ری نیسلام له نا کامی نه و نا په حه تییه ی تووشی ده بوو له موشریکه بانه وه ... له هه مان کات دا هه ره شه و سه رزه نشت کردنی کافره کان له سه ر سه ر ره قی و بی گوئی و تیمان نه هینانیا ن و پشت هه لکردنیا ن له په یامی قورئان!! وه صفدا ر کردنی پیغه مبه ر ﷺ به ره وه شتی شی تی و گه لی ره وه شتی نا شپنی تر: که پا ل پیغه مبه رو په یامه که یان ده دا. نه که هه ر نه وه نه ده به لکو و ها وه لیان بۆ خودا دا ده نا و کو رو کچیا ن وه پا ل ده دا.

نه مجار سوره ته که له کوتایې دا دیمه نیکی سامناکې حساب و
لیکولینه و هې رۆژې قیامت و پتوهره کانی نهو حساب و دادگایې یه
راډه نوینې و ناده میزادان تیځړا ده کاته دوو تاqm و پتړ؛ تاqmی کامه رانان و پتړی
به دبه خته کان و پاډاش و سزایان دیارېې ده کا.

ده وشتی موسولمانان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾
وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ
فَاعِلُونَ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأُزْوَاجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَى
أُزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾
فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ
لِأَمْنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ
يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يَرِثُونَ
الْأَرْضَ دُونَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١﴾

ده یاره ی هۆی. نازل بوونی نایه تی ژماره (۲) ریوایت کراوه: پیغه مبه ر
که نویژی ده کرد چاوه کانی بۆلای ئاسمان بهرز ده کردنه وه، جا که ئەم نایه ته
نازل بوو، نیت له نوێژدا چاوی ده برییه جیگای سوژده که ی.
حاکم له ئەبو هوریره وه، ریوایت ده کا ده لی: پیغه مبه ر کابرایه کی
بینی له نوێژدا یاری به ریشی ده کرد، چاوی بۆ لای ئاسمان بهرز ده کرد وه، نیت

ئايه تى ﴿الذين هم في صلاتهم خاشعون﴾ نازل بوو، جا له وه دوا سهرى نزم ده كرده وه.

ئيبنو ئه بى حاتم له ئيبنو سيري نه وه به (مورسه لى) ريوايه تى كرده ده فهرموى: ها وه لاني پيغه مبه ر ﷺ له نوژدا چاويان ده بريه ئاسمان ئيتر ئه م ئايه ته نازل بوو..

له م كۆمه له ئايه ته دا پهروه ردگار موژده ي رزگار بوون له دۆزه خو به مرار گه ييشتن به به هه شت ده دا به و. موسولمانانه ي كهوت ره وشتيان تيدا هه ن: ۱- ﴿قد افلح المؤمنون﴾ بيگومان موسولمانان رزگاريان بووه و به مرار گه ييشتون ئه وانه ي پروايان به تاك و ته نهايى خودا هه يه پروايان به په يامي پيغه مبه رو هاتنى رۆژى قيامه ت هه يه.

۲- ﴿الذين هم في صلاتهم خاشعون﴾ ئه و موسولمانانه ي له نوژه كانيان دا جهسته نارام دل به ترسو له رزن له حوزورى زاتى حه ق دا به دلى ترساوو جهسته ي نارامه وه ده وه ستن، دليان ترسى خوداى تيدا يه و ترسو له رزه كه سيرا يه ت ده كا بۆ ئه ندا ماني جهسته و سه روسيما، شكۆمه ندى و جه لالى زاتى (الله) دل و گيانيان داده پۆشى و له ذيه نه و بيه و هوشيان دا شه و اغيل ناميئن، به دلى ورياو هه ست و هۆشه وه سه رگه رمى وت و ويژو چيه و سرتن له گه ل پهروه ردگاريان دا، جگه له خودا ناگايان له هه يچ ناميئى، جگه له خودا هه يچ نايينن، ته نها هه ست به بوونى ئه و ده كه ن و به س. خوشى و له ززه ت له را وه ستان له حوزورى زاتى پاكي و رو كوع و سوژده بۆ بردن دا و هه رده گرن، ويژدانيسان پاك و خاوئين له هه موو خه وشيئك و دليان خالى له هه موو شتيك جگه له زاتى (الله)، فينكايى چاويان به نوژد دى و دليان به و په رسته شه تۆقژنى دى. وه كوو پيغه مبه ر ﷺ ده فهرموى: ((حبيب الي الطيب والنساء، وجعلت قره عيني في الصلاة)) (رواه احمد عن انس) هه ر ئيمام ئه حمه د له پياويكى ئه سه له ميه وه

ريوايت دەکا دەفرموى: پيغەمبەر ﷺ فرموى: ((يا بلال، ارحنا بالصلاة))
ئەي بىلال! گياغان ناسوودە يکە بەنوئىز.

جا ھەركاتى ئەم حالەتەنە بۆ نوئۆكر ھاتنە دى، ئيتەر ئەوكات پەيوەندى
بەئافەرىدەى خۇيەو ە توندو تۆل دەبى، گيانى سەر سوورماوى، رىبازى خۇى
دەگرىتەبەرۈ، دلى سركى شوئىنى خۇى دەدۆزىتەو، ھىچ شىتەك لەلای قىمەتى
نامىئى جگە لەو شتانەى پەيوەندى ئەو بەخوداوە توندو تۆل دەكەن!

۳- ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ اللَّغْوِ معرضون﴾ ئەو موسولمانانەى پوو لەھەموو
شىتەكى ھەرام مەكروھو خىر تىدا نەبوو وەرەگىپن، واز لەھەموو گالتەو
گەپىكى ناپىويست بى سوود دەھىنن، ھەر گوفتارو كردارىك سوودى تىدا
نەبى توخنى ناكەون و خۇيانى لى دەپارىزن.

ھەلبەتە زۆر شت ئادەمىزاد ھەلەوگىر دەكەن و بى ئاگای دەكەن لەئەركى
سەرشانى خۇى، بى ئاگای دەكەن لەيادى خودا، لەبىر كەرنەو لە
دروستكراوانى، بى ئاگای دەكەن لەئەركى باوېر، لەخەرىك بوون بەپالقتە
كەرنى دل و دەروون، بى ئاگای دەكەن لەجىھادو بانگەواى، لەشەو
بەخەبەرى و ھەول و تەقەللادان بۆ خزمەتى تايىن..

ئادەمىزاد ئەو تەمەنە كورتنەى ھەيەتى دەتوانى لەگالتەو گەپ و شتى
بىھودەدا خەرجى بكا، يان لەشتى بەسوودو خىرئاوۋەردا خەرجى بكا. ئەركى
سەرشانى موسولمانە كەتەمەنى خۇى لەئاوۋەدان كەرنەو ەى ولات و چاكسازى
لەگەل خەلك و بەنداپەتى كەرن بۆ خودادا صەرف بكا، بەلكو پىويستە ھەر
كارىكى دەيكا مەبەستى خودا بى و بۆ رەزامەندىي خودا بىكا.

بەداخ و كەسەرىكى زۆر ەو نەمپۆ لەھو لەعب لەگوفتارو كردارى زۆرىكى
زۆر لەئادەمىزاددا رەنگى داوۋەتەو ە رەگى داكوۋە. سەير كەرنى فلىمى
تەلەفزيون و خوتىندەو ەى گوڭفارو رۆژنامە: كەجگە لەھەلەوگىر كەرنى
موسولمانان چ سودىكى تريان تىدا نىە، ھەروا دامەو سى رسكىن و نۆ

رسکێن و شه‌ترینج و یاری دۆمیننه‌و یاری کاغه‌زو پۆکه‌ن و مۆکه‌ن و خه‌رج کردنی کات له‌شتی بی سوود دا. هه‌لبه‌ته‌ نه‌مه‌ مانای نه‌وه‌ نیه‌، که‌ موسولمانان غه‌م به‌با نه‌ده‌ن و هه‌رده‌م پیش بخۆنه‌وه‌. سه‌یرو سه‌فا نه‌که‌ن، نه‌خێر وای نه‌ نایین و انانی: فه‌رمانی نایین نه‌وه‌یه‌: ئاده‌میزاد خۆ به‌شتی به‌سوود و خێر ناوه‌ره‌وه‌ خه‌ریک بکا و هه‌رشتیک ده‌کا لایه‌نی خودای تیدا به‌رچاو بگیری.

۴- ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ﴾ ته‌وانه‌ی زه‌کاتی مال و سامانی خۆیان ده‌رده‌که‌ن، دوا‌ی رو‌کردنه‌ خوداو په‌یوه‌ست کردنی دل و ده‌روون به‌خوداو و پشت هه‌لکردنیان له‌له‌غو و گالته‌و گه‌پ و شتی بی سوود، زه‌کاتی مالی خۆیان ده‌ده‌ن.

تیبینو که‌شیر ده‌فه‌رموی: زوربه‌ی زۆری زانایان له‌سه‌ر نه‌وه‌ کۆکن: که‌مه‌به‌ست به‌زه‌کات لی‌ره‌دا زه‌کاتی مال و سامانه‌، هه‌رچه‌نده‌ نایه‌ته‌که‌ مه‌ککی یه‌و زه‌کات له‌مه‌دینه‌ واجب کراوه‌.

رای په‌سند نه‌وه‌یه‌: که‌ته‌وه‌ی له‌مه‌دینه‌ واجب کراوه‌ بریتی بووه‌ له‌دیاری کردنی به‌شه‌کانی زه‌کات، نه‌گینا ته‌صلی زه‌کات له‌مه‌ککه‌ واجب کراوه‌، ته‌وه‌تا سوره‌تی (الانعام) مه‌ککی یه‌و له‌وی دا فه‌رمانی به‌زه‌کات دانی تیدا‌یه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَتُوا حَقَّ يَوْمِ حَصَادِهِ﴾ (نایه‌تی/۱۴۱) ده‌شگونجی مه‌به‌ست به‌زه‌کات لی‌ره‌دا زه‌کاتی دل و ده‌روون بی، مه‌به‌ست پاک‌کردنه‌وه‌ی نه‌فس بی له‌چلک و پیسی، وه‌کو له‌شوێنیکی تر دا ده‌فه‌رموی: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا، وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا﴾ (الشمس/۶-۷) ده‌شگونجی مه‌به‌ست به‌زه‌کات پاک‌کردنه‌وه‌ی مال و سامان و دل و ده‌روون بی و هه‌ردوکیان بگریته‌وه‌. دل و ده‌روون پاک بکاته‌وه‌ له‌رژدی و به‌خیلی، له‌فیز و خۆیه‌زلزانی و خۆ ویستی و باقی نه‌خۆشی یه‌ ده‌روونی یه‌کانی تر.

نیمامی رازی ده‌فرموی رای زوری‌ی موفه‌سیرین شه‌ویه، که‌مه‌به‌ست به‌زه‌کات لی‌ره‌دا زه‌کاتی تایبه‌تی مال و سامان بی، چونکه ئەم وشه له‌ش‌هرع دا تایبه‌ته به‌و مانایه‌وه.

۵- ﴿وَالَّذِي هُمْ يَفُوقُونَ﴾ واته: ئەوانه‌ی عه‌وره‌تی خۆیان له‌حه‌رام ده‌پاریزن، گیان و خیزان به‌پاکی راده‌گرن، خۆیان و خیزان و کۆمه‌لگا ده‌پاریزن له‌بێ ره‌وشتی؛ شه‌رمگای خۆیان له‌غه‌یری حه‌لال دا به‌کار ناهینن! شتی‌ک خودا لی‌ی مه‌نع کردون توخنی ناکه‌ون، خۆیان له‌زینا و هه‌تی‌وبازی ده‌پاریزن، ته‌نها له‌گه‌ل خیزانه‌کانی خۆیان: که‌خودا به‌هۆی ماره‌کردنه‌وه به‌وی حه‌لال کردون جووت ده‌بن و نیشی شه‌رعی خۆیان نه‌نجام ده‌ده‌ن، یان له‌گه‌ل ئەو نافرته‌ کۆیلانه‌ی که‌به‌ملکایه‌تی ده‌ستیان به‌سه‌ردا روژگاری‌ک بووه ئەم جوړه نافرته‌تانه‌ش هه‌بوون و نیستا نه‌ماون یان که‌من - جگه‌ له‌م دوو جوړه تیر توخنی نافرته‌تی تر ناکه‌ون. شه‌هوت و تاره‌زو‌ی خۆیان به‌ره‌للا ناکه‌ن ﴿إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ﴾ مه‌گه‌ر له‌گه‌ل هاوسه‌ره ماره‌کراوه‌کانی خۆیان دا، یان ئەو نافرته‌تانه‌ی که‌ کۆیله‌ن و به‌ملکایه‌تی هی خۆیانن، ته‌نها له‌گه‌ل ئەم دوو جوړه نافرته‌تانه‌دا کاری شه‌رعی نه‌نجام ده‌ده‌ن ﴿فَأَنَّهُمْ غَيْرَ مُلْمَومِينَ﴾ ئەوانه له‌سه‌ر شه‌کاره حه‌لاله‌ی نه‌نجامی ده‌ده‌ن لۆمه‌کراونین!

﴿فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾ که‌سی‌ک جگه‌ له‌خیزانی خۆی و نافرته‌تی کۆیله‌ی خۆی به‌هۆی‌کاری جنسی نه‌نجام بدا شه‌وه شه‌په‌ری ته‌جاوه‌زکاریان نه‌نجام داوه و سنووری خودایان به‌زانده‌وه.

نایه‌ته‌که‌ حوکم‌ نه‌وه‌ی لی‌ شه‌رده‌گیرین که‌:

نیکاحی موعه‌وه ده‌سته‌په‌ری کردن حه‌رامن. چونکه نافرته‌تی موعه‌ له‌گه‌ل کراوه‌خیزان نا‌ژمی‌دری به‌به‌لگه‌ی شه‌وه که‌ به‌کۆرای زانایان میرات له‌یه‌کتر ناگرن، ده‌ی نه‌گه‌ر به‌ژن حیساب بکرایه ده‌بوايه میرات له‌یه‌کتری بگرن.

دهسته پری ((الاستمنا)) یش حهرامه و خاربیی نه و دوو جوړه حه لالهیه:
که باس کرا.

فرموده یه کی پیغه مبه رﷺ هه یه تیمام حه سه نی کوری عه ره فه
له نه نه سی کوری مالیکه وه ﷺ ریوایه تی کردوه ده لای: پیغه مبه رﷺ
فرموده تی ((سبعة لا یُنظر الله الیهن یوم القیامة، ولا یرکبهن، ولا یجمعهن مع
العاملین ویدخلهن النار اول الداخلین، الا ان یتوبوا، ومن تاب الله علیه، الناکح
یده، والفاعل والمفعول به، ومدمن الخمر، والضارب والذی یتغیثاه،
والمؤذی حیرانه حتی یلعنوه والناکح حليلة جاره)).

جه ماوهری زانایان دهسته پریان به لاهه حهرامه چونکه نایه ته که له ززه ت
بینینی له ثافه ت له دوو جوړدا کوکړدو ته وه به س!

به لای تیمام نه حه ده وه له بهر ناعیلاجی و زهره رت بو یه ک جار دروسته،
واته نه گهر کابرا نه وه نده ته نگه تاو بوو، شه هوه ت تینی بو هیئاو خیرانی
حه لالی خوئی نه بوو، نه یده توانی ژن بیننی و ترسی زینای هه بوو به ده سته خوئی
بیکا، نه که به ده سته ژنیکی بیگانه، یان ده سته کابرایه کی تر..

هه لبه ته یاسای ژنو میړدایه تی یاسایه کی ناسایی یه ته مو مژی ناخریته
سه ر. وه لی باسی کوئله و نه مه ته جیگای سه رنج و له سه رگوته، زور جار
دوژمنانی نیسلام به رپه و زانینی یاسای کوئلیایه تیان له نیسلام کردو ته جیگای
ره خنه گرتن و ناینینیان پی تاوانبار کرده. به لام له راستی دا نیسلام
کوئلیایه تی دانه هیئاوه، کاتیک نیسلام هاتوه یاسای کوئلیایه تی یاسایه کی
جیهانی بوو، به کوئله کردنی دیله کانی جهنگ یاسایه کی نیو ده وله تی بوو،
دهی نه ده گونجا له وکاته دا نیسلام له گهل دوژمنه کانی دا له شهرو جهنگ دا
بوو، نه و یاسایه هه لوه شینیتوه یه کلایه نه نه و یاسایه رابگری، دیله
موسولمانه کان لای دوژمن بکرتن به کوئله به لام نه و دیلی کافره کان
مه ره خه س بکا. هه لبه ته له ناکامی جهنگ و هه رای نیوان موسولمانان و

دوژمنانی دا ئافرهتی دیلش لههردولا پهیدا دهوون، ئەوانیش بهگۆڕه‌ی ئەو یاسا جیهانی یه‌ی ئەو رۆژگاره‌ی مۆرکی کۆیلایه‌تیان پێوه‌ دانراو ده‌کرانه‌ نهمه‌ته‌، هه‌ر به‌گۆڕه‌ی ئەو یاسایه‌ نه‌ده‌کرا ئەو ئافره‌ته‌ کۆیلانه‌ بێنه‌ ریزی ئافره‌ته‌ سه‌ربه‌سته‌کانو پله‌ی هاوسه‌رێتیان بدریتێ، بۆیه‌ ئیسلام به‌شیوه‌ی مولکییه‌ت بۆ خاوه‌نه‌کانیانی به‌په‌راوا زانیوه‌ له‌زه‌تیان لی‌ وه‌ریگرن. به‌لام له‌هه‌مان کات دا ئیسلام هه‌ولێ داوه‌ له‌ژماره‌ی کۆیله‌ که‌م بکاته‌وه‌و ئازاد بکری‌و هه‌وا‌ی ئازادی هه‌لمژن، هه‌ولێ دا سه‌رچاوه‌ی به‌کۆیله‌ کردن ته‌سک و که‌م بکاته‌وه‌، به‌لام بواره‌کانی ئازادکردنی زۆرو هه‌مه‌ جۆرو فراوان کردن و رۆژ به‌رۆژ له‌کۆمه‌لگای ئیسلامی دا کۆیله‌ له‌که‌م بوون دا بوون، ئازادکردنی کۆیله‌ له‌ئیسلام دا ببوه‌ قه‌ره‌بوکردنه‌وه‌ی زۆر که‌م و کورپی له‌ عیباده‌ت داو سه‌رینه‌وه‌ی تاوان!!!

به‌ئێ ﴿فمن ابتغى وراء ذلك فأولئك هم العادون﴾ هه‌رکه‌سیک بیه‌وی جگه‌ له‌خێزانی هه‌لاکێ ماره‌کراوی خۆی و مولکولیه‌مین ئاره‌زۆی دابین بکا کارێکی ئاره‌وا ده‌کاو ده‌چیته‌ جغزی هه‌رامه‌وه‌. ده‌ستدریژی ده‌کاته‌ سه‌ر نامووسی که‌سیک به‌ماره‌ کردن هه‌لاکێ نه‌کردوه‌، دل‌و ده‌روونی تووشی فساد ده‌بێ، چونکه‌ هه‌ست ده‌کا له‌پاوانی ئاره‌وا ده‌له‌وه‌پێ، فسادێ خێزان په‌یدا ده‌بێ، هه‌مان و ئارامی نامی‌نێ، کۆمه‌لگا تووشی فساد ده‌بێ، چونکه‌ گورگه‌کانی ئەو کۆمه‌لگایه‌ لی‌ره‌و له‌وی په‌لاماری نیچیری خۆیان ده‌ده‌ن و ته‌عه‌دا له‌م و له‌و ده‌که‌ن! ئایینی ئیسلامیش هه‌موو هه‌ل‌و ته‌قه‌للایه‌کی بۆ نه‌وه‌یه‌ ئەم جۆره‌ فسادانه‌ قه‌لاچۆ بکا.

۶- ﴿والذين هم لأماناتهم وعهدهم راعون﴾ ئەوانه‌ی پابه‌ندی واده‌و به‌ئینه‌کانی خۆیان، عه‌ده‌و په‌یمانی خۆیان به‌لاوه‌ پیرۆزه‌و پارێزگاری لی‌ ده‌که‌ن. ئەگه‌ر نه‌مانه‌تیکیان له‌لا دانراخیانه‌تی تیدا ناکه‌ن و سپارده‌ی خۆیان ده‌ده‌نه‌وه‌ به‌خاوه‌نه‌کانیان، ئەگه‌ر واده‌و به‌ئینیان دا پابه‌ندی ده‌بن،

گهپاندنهوهی سپاردهو پابه‌ند بوون به‌وادهو به‌لینه‌وه ره‌وشتی سه‌ره‌کی و به‌ره‌تی موسولمانانه. خیانه‌تکردن و غه‌در کردن و بی‌وادهینی و به‌لین شکین و هه‌لوه‌شانده‌وهی عه‌قدو سه‌ودا، پاشگه‌ز بوونه‌وه له‌شه‌ریکایه‌تی و به‌کریگیران و کریز و فروشتن. ره‌وشتی مونا‌فیک و کافرو سته‌مکارانه.

پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌م باره‌وه فهرمویه‌تی ((آية المنافق ثلاث: اذا حدث كذب واذا وعد اخلف، واذا ائتمن خان)) قورئانیش له‌شوینیکی تردا ده‌فهرموئ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَحُونُوا أَمَانَاتِكُمْ﴾ (الانفال/۲۷) سپاردهو وادهو به‌لین: هه‌موو ئه‌و شتانه ده‌گریته‌وه که‌ئاده‌میزاد له‌لایه‌ن خوداوه یان له‌لایه‌ن که‌سانی دیکه‌وه ده‌خریته‌وه ئه‌ستۆی و به‌رپرسیار ده‌بی‌لین، وه‌کوو ته‌کالیفی شه‌رعی و گه‌پاندنه‌وهی سپاردهو پابه‌ند بوون به‌سه‌وداو مامه‌له‌وه.

۷- ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ ئه‌وانه‌ی به‌رده‌وامن له‌سه‌ر ئه‌نجامدانی نوێژه‌کانیان، له‌کاتی خۆیان دا ئه‌نجامیان ده‌ده‌ن! مه‌رج و روکنه‌کانیان به‌ته‌واوی ده‌هیننه‌جی و که‌م و کورپیان تیدا ناکه‌ن.

له‌سه‌حیحی موسلیم و بخاری دا فهرمووده‌یه‌ک هاتوه له‌ئیبنو مه‌سه‌عوده‌وه ریا‌یه‌ت کراوه، ده‌فهرموئ: پرسیارم له‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! چ کرده‌وه‌یه‌ک لای خودا زۆر خۆشه‌ویسته؟؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرموئ: ((الصلاة على وقتها)) نوێژ کردن له‌کاتی خۆی دا، وتم: دوا‌ی نوێژ چی؟ فهرموئ: ((بر الوالدین)) چاکه‌ کردن له‌گه‌ل دایک و باوک دا، وتم: دوا‌یی، چی؟ فهرموئ: ((الجهاد في سبيل الله)) تیکۆشان و جه‌نگان له‌پیتناو نایینی خودادا.

تیبینی ئه‌وه ده‌کری: په‌روه‌ردگار سه‌ره‌تای ئه‌م ره‌وشته‌ به‌رزانه‌ی به‌نوێژ ده‌ست پێ کرد، کۆتاییشی به‌نوێژ هینان، ته‌مه‌ش ئاماژه‌یه به‌وه که‌نوێژ کردن له‌هه‌موو عیبا‌ده‌تیک گه‌وره‌تره. وه‌کوو له‌فهرمووده‌یه‌کی تس‌ردا هاتوه،

پیغه مبهەر ﷺ ده فهرموئ: ((استقیموا ولن تحصوا، واعلموا ان خیر اعمالکم الصلاة، ولا یحافظ علی الصلاة الا مؤمن)) ئیستیقامه تان هه بی، بهردهوام بن له سهر خودا په رستی، پاداشی ئیستیقامه هینده زۆره ناتوانن بیژمیرن، بزنانن باشتین کردوه تان نوێژه، ههر موسولمان ده توانی پاریزگاری نوێژ بکاو بهردهوام بی له سهر کردنی، جگه له موسولمان کهس ناتوانی بهردهوام بی له سهری، نوێژ په یوهندی نیوان بهندهو په روهردگاره، کهسیک پابهندی نوێژ کردن نه بی، پاریزگاری په یوهندی نیوان خۆی کهسانی دیکهش ناکا!

ئهو رهوشانه ی باس کران که سایه تی موسولمانان دیاری ده کا، ده بنه هوکاری رزگار بوون و کاریگه ریان له تاییه تهندی کوولهی موسولمانان دا دیارو بهرچاوه. ژيانی شیاو بو ئاده میزاد دهره خستین و ئاده میزاد له باقی زینده وهران جیا ده کاته وهو ناهیلن ئاژهل ئاسا ژیان به سهر بهرن.

ئهمجار په روه دگار پاداشی باشی ئهو رهوشانه دیاری ده کاو ده فهرموئ: ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفَرْدُوسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئاهو خاوهن رهوشته بهرزو په سندانه، نهوانه ی پله ی که مالات و پیاوه تی یان تیدا هیه، شیاوی ئه وهن له بههه شتی فیردهوس دا نیشته جی بکرین، نهوانه بههه شتی رازاوه یان ده دریتی و بو هه تا هتایه تی یدا ده میتنه وه. له سه حیهین دا هاتوه، پیغه مبهەر ﷺ فهرمویه تی: ((اِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ الْجَنَّةَ، فَاسْأَلُوهُ الْفَرْدُوسَ، فَإِنَّ أَعْلَى الْجَنَّةِ وَاسْطُ الْجَنَّةِ، وَمِنْهُ تَفْجَرُ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ، وَفَوْقَهُ عَرْشُ الرَّحْمَنِ)).

هه ندی له به لگه کانی وجودی خوداو تواناو ده سه لاتی

دروستکردنی ئاده میزاد

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ

سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ

خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا

الْمُضْغَةَ عِظًا مِمَّا فَكَّسْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا

ءَاخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ

لَمِيتُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾

دوای نه وهی رهو شته په سنده کانی موسولمانانی باس کردن، ده گو تیز ته وه
بو رانواندنی به لگه کانی نیمان له ژبانی خودی ئاده میزاد دا، له دروستکردنی
ناسمانه کان دا، له ناز لکردنی باران له ناسمانه وه، دروستکردنی گیانه بهرمان بو
سوودی ئاده میزاد.

یه که مجار ده ست ده کا بهر رانواندنی قوناغه کانی دروستبوونی ئاده میزادو
ده فهرموئ: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ﴾ بینگومان نیتمه
ئاده میزادمان به دیهیتناوه له قوناغه کانی دروستکردن دا هه له بو گپرو تاوو
تویمان کردوه. واته: بابه گه وره ی ئاده میزادمان له قورپکی پالخته کراو
دروست کردوه.

هه ندى له موفه سسیره کان پىيان وايه: مه بهست به ئينسان نه وه كانى ناده مه. ده ئين: نوظفه له خوئين وه دى دى، خوئينش له خوراك، خوراكيش يا حهيوانىيه يان روه كييه، حهيوانىش ده چيته وه سهر نه باتى، خوراكى نه باتيش له گلى پالفته كراو و ناو پهيدا ده بى، كه وابى ناده ميزاد له بنه پرهت و حه قيقهت دا له قورپى پالفته كراو دروست بسوه. پاشان نهو قورپه به چهند قوناغيك دا تيپه رپوه تا بوته قوناغى نوظفسي،

٢- قوناغى دوو مه نه وه به: كه ده فهرموى: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نَظْفَةً فِي قرار مَكِينٍ﴾ پاشان گه راي ناده ميزاد مان گيپراوه به نوظوفيه كه له پشتى پياوانى باوك دايه و له ويوه ده رڙيته ناو مندا لدانى دايكانه وه له ويدا شويى خوى ده گري و له يه كه م رڙى جيگير بوونى نوظفه له پره مى دايك دا ده مي نيتيه وه و له و جيگايه دا پاريزراو ده بى. تا رڙى له دايك بوون. وه كو له نايه تيكي تر دا ده فهرموى ﴿وَبَدَأْ خَلْقَ الْإِنسَانِ مِنْ طِينٍ، ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سَلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ﴾ (السجدة / ٧-٨).

يان ده فهرموى: ﴿إِلَّمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ، فَجَعَلْنَاهُ فِي قرار مَكِينٍ، إِلَى قَدَرٍ مَعْلُومٍ، فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ﴾ (المرسلون / ٢٠-٢٤)

ده قه قورنانيه كه ناماژه ده كا بۆ قوناغه كانى دروست بوونى ناده ميزاد. قورپه كه م سهر چاوه يان يه كه م قوناغى دروست بوونى ناده ميزاده، دوا قوناغيش نهو ئينسانه ريك و پيكيه. نه مه حه قيقه تيكه و له قورنان دا چه سپاوه، ئير پيويست ناكا ئيمه راستى نه م حه قيقه ته عيلمى يه له و تيوره زانستيانه و هريگرين كه ده رباره ي سهره تاي پهيدا بوونى ناده ميزاد يان پهيدا بوونى له سهر زهوى دواون.

بيگومان قورنان نه م حه قيقه ته ده چه سپيئي، بۆ نه وه ي ناده ميزاده كان بيكه نه مهيدانى ورد بوونه وه تي تفكرين له و گوران به سهر له به ره و گواستنه وه سهر سورهيته ره له نيوان قورو پي كهاته ي ناده ميزاد له شكلى كوتايى دا:

كەئەو جەستە گيان تېدا رسكاوھىە، كەبەچەند قۇناغىكى جيا جىادا تېپەرپىوھ!! ئىتر بەشوتىن ئەم قۇناغانەدا ناچىۋ چۆنىەتى و درىژى چۆنىەتى گۆرپانە كە رانانوتىنى، چونكە ئەوھ لەمبەستە سەرەككەكانى قورئان نىە، بەپېچەوانەوھ تىۆرە زانستىەكان ھەول دەدەن پلىكانەكانى نىوان قورپو قۇناغى (نشوء وارتقا) بدۆزئەوھ، زنجىرە قۇناغەكانى نىوان قورپو ئادەمىزاد بەيەكەوھ بىەستەنەوھ. ھەلبەتە ئەم جۆرە تىۆرانە وادەبى حەقىقەت دەپىكىن و وادەبى ھەلە دەكەن. تىۆرەكەى ئەمپۆ بەراستى دەزانن، سبەىنى ھەلىدەوھ شىئەنەوھ. كەوابى نابى بەھىچ جۆرىك رىگا بەخۇمان بەدەىن حەقىقەتە عىلمىەكانى قورئان ملكەچى ئەم تىۆرانە بكەىن و بەتىۆرە زانستىەكان شىيان بكەىنەوھ، نابى قۇناغەكانى نىوان قورپو ژىانەوھ گەشە كردن (نشوء وارتقا): كەقورئان لىى بىدەنگ بووھ لەم جۆرە تىۆرانە وەرېگرىن و تەفسىرى ئەم جۆرە ئايەتانەى پىى بكەىن. چونكە قورئان حەقىقەتەو لەحەقەوھ ھاتوھو حەق دەچەسپىتىۋ حەقىقەت بلاو دەكاتەوھ. بەھىچ ھەلئەوھ شىئەوھ. وەلى تىۆرە زانستىەكان ئەمپۆ چەسپاون و سبەىنى ھەلئەوھ شاونەوھ.

بەھەر حال لىك جيا بوونەوھى رىگا لەنىوان تىپروانىنى قورئان بۆ ئادەمىزادو تىپروانىنى ئەو تىۆرە زانستىانە ئەوھىە: قورئان رىز دەدا بەئادەمىزادو ئەوھ دەچەسپىتىۋ: كەشوعلەيەك لەپوحى خودا ئەو قورپەى كردوھ بەو ئادەمىزادو ئەو پەوشت و تايەتمەندىيانەى پىى بەخشىوھ بەو شتە تايەتمەندىيانە ئەو جەستەيە بووھ بەئادەمىزادو لەناژەل جيا بۆتەوھ، بەمەش تىپروانىنى ئىسلام و تىپروانىنى مادىيەكان و تىۆرەكانىيان بەتەواوى لىك جيا دەبنەوھ. پەرورەدگارىش: كە بۆخۆى بەدەيپەنەرى ئادەمىزادو ھەموو شتىكە لەھەمووكەس باشت دەزانى، بۆيە ئىمە پروامان بە قورئان ھەيەو بەس!

۳- قۇناغى سىيەم: ئەوھىە: كەدەفەرموى: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ پاشان نوطفەمان لەصىفاتەكانى خۆى گۆرى بۆ شىوھى (عەلەقە)، واتە ئەو نوطفەيەى كەبرىتى بوو: لە ئاوتىكى فىچقە ئاسا كەلەپشتى پىاو دەردەچىۋ

لەمندا لدانى ئافرەت دا لەگەل ئاوى ئافرتە كە كەلەسنگى يەو ە دىتە خوار يەك
دەگرن و پاش ماو ەيەك دەبن بەخوئىنىكى سوورى توند بوو خو بەديوارى
مندا لدانەو ە ھەلدەواسى و شىو ەى (زەرە) دەنوئىنى و خۆراك لەخوئىنى داىك
و ەردەگرى.

۴- قۇئاغى چوارەم ئەو ەيە: كە دەفەرموى: ﴿فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مَضْغَةً﴾
ئەجار خوئىنى سوورو توندبوومان كەرد بەگۆشتپارە بەئەندازەى پارچە گۆشتىك:
كە بچورى. ھىچ شىو ە روخسارىكى تىدا نايىندرى. ئەم گۆرانكارىيە ناو نراو
خەلق و بەدپەيتان، چونكە پەروەردگار ھەندى صىقاتى دەفەوتىنى و ھەندى
صىقاتى ترى بۆ بەدى دىنى.

ئەم دروستكراو ە بو رېيازەى خوئى دا تىدەپەرى و بى لادان و ئەم لاو لا
قۇئاغەكانى خوئى دەپرى. دەستى قودرەت و چاودىرى پەروەردگار چركە
بەچركە پەروەردەى دەكەن ئەجار قۇئاغىكى تر دىتە كايەو ە. ئەوئىش قۇئاغى
پىنچەمە.

۵- قۇئاغى پىنچەم ئەو ەيە: كە دەفەرموى: ﴿فَخَلَقْنَا الْمَضْغَةَ عِظَامًا﴾
ئەجار ئەو گۆشتپارەيە دەكەين بەئىسقان و شكلى دەست و قاچ و شان و مىلى
تىدا دەپەخسىتن، لىرەدا پىويستە ئادەمىزاد بەسەر سورمانەو ە لەبەردەم ئەم
حەقىقەتە رابو ەستى و كرنووشى تەعظىم بۆ خودا بەرى ئەوئىش حەقىقەتەى
پىكھاتەى (جىن) ە كە تائەم ئاخرو ئۆخرانە بەتەواوئى ئەدەزاندرا چۆن دروست
دەبى، چونكە ئاشكرايە خانەكانى ئىسقان لەخانەكانى گۆشت جوداوازن،
ئەو ەش چەسپاو ە: كەخانەى ئىسقان لەجەنن دا پىش خانەى گۆشت پەيدا
دەبن، ھەتا خانەكانى ئىسق پەيدا نەبن تاقە خانەيەكى گۆشت دروست نابى،
جارى پەيكەرى جەستەى كۆرپەلەكە بەتەواوئى رىك دەخرى ئەجار خانەكانى
گۆشت دىنە كايەو ە. ئەمەش حەقىقەتەىكى عىلمى يەو قورئان پىش ھەزارو
چوار سەدو ئەو ەندە سالىيە تۆمارى كەدو ە. پاك و بىگەردى بۆ زاتى پاكى..!

٦- قۇناغى شەشەم ئەو ەيەك دە فەرموى: ﴿فَكْسُونَا الْعِظَامَ﴾ دوايى ئەم پەيكەرە ئىسقانەمان بەگۆشت داپۆشيوەو ەكوو پۆشاك بەبەرمان دا كرده.

٧- قۇناغى ەوتەم ئەو ەيە: كە دە فەرموى: ﴿ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ﴾ پاشان كەردمان بەشتىكى تر؛ گيانمان بەبەردا كەردو بوو بەگيانلەبەر لە ەالەتى جە مادىيەو ە بوو ەنەزىندەوەر، دەستى كەرد بەجمو جولۆ گويچكەو چاوو ەستو ەوشى پى درا.

﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ پەرورەدگار پاكو مونەزە ە، بەرزو پىرۆزە لە كارو كەردەو ەكانى دا، بەدەيەنەريكى موطلقە ەيچى لى عاسى نابى، ەموو شتىكى ەيكمەتو دانايى تەواوى تىدايە، تاكو تەنهاو بەرزو پىرۆزە ئەو خودايەي: كە ئەو ەي خستۆتە سروشتى ئەو نوظفەيەو ە ئاوا بەوشيوەي ئەم قۇناغانە دەبرى، بەگويەري ئەو ياسايەي خودا بۆي داناو، رۆژانە ەزاران ەزار نوظفە دەريژتە ئاو رەجمى ئافرەتەو ە لەگەل ئاوى ئەو تىكەل دەبىو بەتەم قۇناغانە دا تىدەپەرنو ئەو ياساو رىسايەي خوداي بەدەيەنەر بۆي داناون پابەندى دەبنو بەمو لى ئى لانا دەن!

ەمەر لە ەالەتى نوظفە يي يەو قۇناغەكان دەبرن تادەگەنە ەالەتى ئىنسانىيەتو پلەي كەمال بەدەست دىنن.

٨- قۇناغى ەشتەم ئەو ەيە: دە فەرموى: ﴿ثُمَّ أَنْكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَيْتُونَ﴾ واتە: پاشان ئىو ە دواي ئەو بەدەيەنەن و قۇناغ برىنانەو گەشەكەردن و پىگەيشتن: كەلەنەبوو ەو ە دروست دەكرىن، دەتاغەينە ەالەمى بەرزەخەو ە، ژيانى بەرزەخىش قۇناغىكە لەقۇناغەكانى ژيانى ئادەمىزادو دوا قۇناغ نىە.

٩- ﴿ثُمَّ أَنْكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَبْعُثُونَ﴾ پاشان ئىو ە لەرۆژى قىامەت دا زىندو دەكرىنەو ە بۆ ئەو ەي ژيانىكى نوئ دەست پى بکەن، ەسابو لىكۆلىنەو ەتان لەگەل دا بكرى، بگەنە ژيانىكى پركامەرانى، يان ئەوپەرى بەدبەختىو چارە پەشى. كەسەك لەجىهان دا رىبازى راست بگرىو رەوشتى

په سندی موسولمانانی تیدا بن، نهو که سه له قیامت دا ده گاته که مائی ژیان و نهوپه ری خوشی و کامه پانی ده ست ناکه وی. که سیکی ش له ژیانی دونیادا دابه زئ بۆ پهستی و هه لئس و که وتی ئازهلئ بی، نهو له ژیانی قیامت دا نهوپه ری پله ی پهستی پی ده درئ و ئاده میزادیه تی پیشیل ده کری و ده بیته سووته مهنی دوزه خو له گه ل به ردو داردا یه کسانه !

دروستکردنی ئاسمانه کان و باران بارین و

موسه خه رکردنی ئازهل بۆتان

وَلَقَدْ

خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ ﴿١٧﴾
وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً يُقَدِّرُ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ
بِهِ لَقَادِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِّنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ
لَّكُمْ فِيهَا فَوَاكِهِ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ
طُورٍ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَصَبِغٍ لِّلْأَكْلِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِي
الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ
وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾

ئاده میزاد خۆی ده گوژیته وه بۆ سی جۆر لهو به لگانه: که به دیهینانی
تاسمانه کان و باران باراندنه له بهرزایی یه وه و کاریگه ریی نه و بارانه له رسکان و
رواندنی پروه و دارو درهخت داو سوود بینین له نازهل له شیرو له خوری و
له گوشت... هتد.

ده فهرموی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ﴾ سویند به خودا ئیمه
له ژوور ئیوه وه ئهی ئاده میزاد! حهوت تاسمانی چین له سه ر چینمان دروست
کردون. حهوت ته به قه و تو یژن یه که له سه ر یه که.

وی ده چی مه به ست به (سبع طرائق) حهوت مه داری فه له کی بن، یان
حهوت کۆمه له و شاره نه ستیره بن، وه کوو کۆمه له ی خۆری! یان حهوت
کیتله ی سه دیی بن. سه دیم یان (هه یولاو صوردهت) نه و ماده خامه یه
که کۆمه له نه ستیره ی لی پهیدا بووه. هه رچۆنیک بی قورئان ئاماژه ده کا به وه:
که حهوت عاله می نه ستیره یان حهوت جیهانی فه له کی له ژوور ئاده میزاده وه
هه یه، واته: موسته وای نه وانه له بۆشایی به رفراوان دا له موسته وای زهوی
(ژینگه ی ئاده میزاد) به رزتره.

قورئانی پیرو زۆر جار باسی دروستکردنی تاسمانه کان و زهوی و ئاده میزاد
ده خاته په نایه کتره وه، وه کوو ده فهرموی ﴿خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ الْكَبْرَ مِنْ
خَلْقِ النَّاسِ﴾ (غافر/۵۷) هه روه ها قورئان چه ند جارێک ئاماژه به حهوت
ته به قه ی تاسمان ده کا ده فهرموی: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنْ الْأَرْضِ
مِثْلَهُنَّ، يَتَرَلُّ الْأَمْرَ بَيْنَهُنَّ، لَتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾
(الطلاق/۱۲).

﴿وَمَا كُنَّا عَنْ الْخَلْقِ غَافِلِينَ﴾ ئیمه له دروستکراوانی خۆمان بی ئاگانین و
پاش گوئیان ناخهین، هه رچی بوونه وه هه یه به تاسمانه کانی شه وه له ژیر
چاودیری ئیمه دایه و ئیمه پارێزگاریان ده کهین و ده زانین چیان تیدا پروو ده دا،

تهنانت په لکه گه لایه کیش: که له دره ختیک هه لده وه ری و شتی له وهش پچو کتر به ناگاداریی نیمه یه و لای نیمه تو مار کراوه. وه کوو ده فهرموی: ﴿وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا، وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ، وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مبین﴾ (الانعام/٥٩).

یه کیکی تر له نیشانه کانی به توانایی خود باران و رو هک رواندنه: ده فهرموی ﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَاهُ فِي الْأَرْضِ﴾ نیمه ناردومانته خواری له بهرزایی یه وه باران به نندازه به گویره ی پتویست بو خواردنه وه ئاودان، نه وه ونده کم ده بارینن: که به شتی کشت و کال نه کا، نه وه وندهش زیاد ده بارینن: که زیان به کشت و کالتان بگا.

تهنانت نه و خاک و ولاتانه ی: که پتویستیان به ناوی زور هیه بو کشت و کال و بارانی کم لی ده باری، له ولاتی تره وه ناوی بو ده نیردی؛ وه کوو خاکی میصر له ولاتی تره وه ناوی بو دی، ئاوه که له گه ل خوی دا قوره سوورتیک ده هینتی لمبو چه وه که ی داده پووشی و ده مینیتته وه تی یداو ده بیتته هو ی باشبوونی کشت و کال له و خا که دا.

جا که ئاوه که مان له ئاسمانه وه باراند، له زه وی دا جیگیر ده بی، زه ویان والی کردوه ئاوه که له خو بگری و خوړاک بدا به تو م ره گ و ریشال و زه وی ده رازیننه وه. هر له زه وی کاریزو کانیو هه لده قولینن.

تیوری نه وه: که ناوی ژیر زه وی (میا ه جوفیه) ناوی بارانه و به ناخی زه وی دا رو ده چی و له قولایی زه وی دا جیگیر ده بی تیوریکی تازه بابه ته، تا پیش ماوه یه کیش واگومان ده برا که هیچ په یوه ندییه که له نیوان ناوی باران و سه رزه وی له گه ل ناوی ناوه وی زه وی دا نیه، به لام نه وه قورئان پیش هه زارو چوارسه دو نه وه ونده سالیه نه م حه قیقه ته ی چه سپاندوه رایگه یاندوه.

﴿وانا على ذهاب به لقادرون﴾ نه گهر بمانه وى نه و ناوهى كه سه رچاوهى
ژيانى خوتان و ناژهل و كشت و كالتانه لیتانی بستینه وه ژیر خاكی بكهین،
ویستی خومان ده هیئینه دی و ناوتان لی ده شیرینه وه، چون توانای باراندغان
هیه ناواش ده توانین لیتانی هون بكهین، به لكوو ده توانین بیکهین
به خوتواوکی تال و هیچ سوودی لی وهرنه گرن، نه بو خواردنه وه، نه بو ناودیری،
خو نه گهر بمانه وى هه ر نایاریتین و بی ناوتان ده كهین، خوتان و ناژهل و
كشتو كالتان به وى بی ناوی له ناوی ده بهین. نه گهر بمانه وى ناوه كه له سه ر
پوی زهوی رایده گرین ناهیلین بچیته ناو زهوییه وه، وه لی به لوظف و ره حه تی
خومان ناوی بارانه كه له زهوی دا په زمه نده ده كهین و له عه مباراوی سروشتی دا
هه لیده گرین بو نه وى له كاتی پتویست دا سوودی لی وهریگرن، كشت و كال و
ناژهله كالتانی پی ناو به دن و پتویستیاتی خوتانی لی دابین بكهن.

﴿فانشأنا لكم به جنات من نخيل وأعناب﴾ نیمه به و ناوهی له ناسمانه وه
دهینیرینه خوار چند باغو داروره کی جیا جیا، چند بهرو بووم و میوه هات
وه دی دهینن. نزارو سه وزایی جوان و رازاوه پیدا ده كهین: كه هندی له و دارو
دره ختانه بو نمونه داری خورماو داری میوه: كه دووداری بهرداری گرن گن.
﴿لكم فيها فواكه كثيرة ومنها تأكلون﴾ بو نیمه هیه له و باغو دارو
دره ختانه دا میوه ی زورو زه به نده له هه موو جوړك؛ وپرای خورماو تری، نیمه
له و دره ختانه، ده روان و سهیری میوه جاتیان ده كهن لی ی ده خون!

﴿وشجرة تخرج من طور سيناء تنبت بالدهن وصبغ للاكلين﴾
ههروه ها بو نیمه مان ره خساندوه داری زهیتوون: كه له كیسوی (طور) رواوه
له ناوی ژیر زهوی ناو ده خواته وه. له ته و دره ختانه یه كه زوړترین سوودی هیه،
به ره كه ی روئی لی ده گیری یان به شپوه ی جیا جیا ده كریته خوراکی ناده میزادو
پیخوړ، هه روا سوود له خودی داره كه ده بیندری به زوری له ولاتی عه رب دا

دهروى به تاييه تى له لاي ((وادى موقه دهس)) كه له قورئان دا ناوى هاتوه.
بۆيه ليره دا به تاييه تى ناوى هيناوه.

ئيمام نه محمد له نه بو ئوسه يد: ماليكى كورى رهبيعه ي (الساعدى
الانصارى) يه وه ريوايه ت ده كا ده فهرموى پيغه مبه ر ﷺ فهرموى: ((كلوا
الزيت واذهنوا به، فانه من شجرة مباركة)) ههروه ها تيرمى ذى له ئيمامى
عومهر وه نه م فهرمو ده يه ي ريوايه ت كرد وه.

نیشانیه کی تر لهره مه ت و به زه یی خودا رام بوونی ئاژه له بو ئیوه
ده فهرموى: ﴿وان لكم فى الأنعام لعبرة﴾ بێگومان بو ئیوه ی ئاده ميزاد
له دروست كردن و پام كردنى خوشتر و ره شه و لاخ و مه رو بز و سوود به خشیانیان
بو ئیوه په ندو ئامۆزگاریی هه یه، سو دبینیتان له و ئاژه لانه نیعمه تیكه له سه ر
ئیوه شیایى شو كزو سوپاسه، ده شى بیکه نه به لگه له سه ر ده سه لات و
به توانایی خودا به وه: كه خوینی پهیدا بو له خۆراکیان ده بیته شیرینی صافی بى
غه شو گوارا و ته غزیی جهسته تان ده كا، په ندو ئاكوژگاری تیدایه بو كه سیك
به دلیكى كراوه هه ستیكى به ئاگاوه تییان به كبرى، به فام و ژیرییه وه لیان
بروانی و له حیکمه ت و دانایی پهروه دگار ورد بیته وه.

هه لبه ته سوود و قانزاجی نه و ئاژه لانه زۆرو زه به نده ن به لام لییره دا
چواریانی باس کردن.

١- ﴿نسقيكم ماء فى بطونها﴾ واته: له و شیرى نه وان ده خۆنه وه
كه له نێوان خۆراكى ناو كه رش و خوین دا دیته دهروه ماست و په نیر و كه ره و
شتى ترى لى دروست ده كهن.

٢- ﴿ولكم فيها منافع كثيرة﴾ واته: سوود له خورى و موو مه ره زو
كولك و بهرگنیان ده بیندری، پۆشاك و راخه رو پێخه فیان لى دروست ده كهن.

۳- ﴿وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ نمو ناژەلانی بۆ ژێریار کردون سەریان دەپرن و
گۆشتەکیان دەخۆن.

٤- ﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾ لەسەر پشتی و لاخ و کەشتی
 ھەڵدەگیرێن. ئەو و لاخانە بە کار دێنن بۆ سواریی خۆتان و گواستنەوەی کالاتان
 لەم ولات بۆ ئەو ولات، وەک و چۆن گەمێ بە کار دێنن بۆ ئەو مەبەستانە،
 سییاقە کە ھەلگرتنی نادەمیزاد و کالاتانیان لەسەر پشتی و لاخ و گەمێ لێک
 دەبەستێ، چونکە ھەردووکیان گەرنکەچی یاسای بوونە وەرن، ئەو پێکھاتە
 تاییبەتیە ئاپو پێکھاتەیی گەمێ و تاییبەتەندی ھەوای سەر ئاو ھەموو ئەمانە
 ھۆکارن بۆ ھاتو چۆی گەمێ بەسەر ئاو وە، تەنابەت نەگەر پێکھاتەیی یەکیک
 لەمانە کە مەترین گۆرانی بەسەردا بێ کەشتیپانی ناکرێ و مەلاحەت لەناو
 دەریادا دەوێستێ، خودای بەدییەنەر بەلوطف و رەحمەتی خۆی ئەم ھۆکارانەیی
 لێک بەستوون و گەمێ ی رام کردووە بۆ بەر ژەوێندی ئێوەی نادەمیزاد، و لاغی
 بەھێزو تاقەتی بۆ رام کردوون تەمەبەستەکانی خۆتان بەیەننەجی!!

وہ کوو لہ نایہ تیکی تردا دہ فرموی: ﴿وَتَحْمِلْ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بِالْغِيَةِ إِلَّا بِشَقِّ الْأَنْفُسِ، إِنْ رُبِّكُمْ لِرُؤُوفٍ رَحِيمٍ﴾ (النحل/۷) یان دہ فرمہوی: ﴿اولم یروا أنا خلقناہم مما عملت أیدینا أنعاماً، فہم ہا مالکون، وذللناہا لہم فمنہا رکوبہم ومنہا یا کلون، ولہم فیہا منافع ومشارب افلا یشکرون﴾ (یس/ ۷۱-۷۳).

نه مجار له م وانه پرو چړه پر له به لگه ټيښمان له خودي ناده ميزاد خوۍ داو له ناسوۍ بوونه وهردا، ده گويز ټټه و بۍ پوخته و کاکلهۍ نه و ټايننهۍ پيغه مبه ران به گشتي هينا و يانه و بانگه وازيان بۍ کرده! له هه مان کات دا چۍ نهۍ تهۍ به پيره و و چووني کۍ مه لانی ناده ميزاد به دريژايۍ ميژوو بۍ نه م حه قيقه تهۍ: که به دريژايۍ ميژووي ناده ميزاد نه گوراوه ديارۍ ده کا،

به درێژیایی وهرچه رخابی چهرخه کان و تازه بوونه وهی په یام و سروشی خودا بۆ پیغه مبه ران و به شوین یه کدی داهاتنی فروستاده کان ههر له رۆژگاری هه زره تی نوو حه وه تا سه رده می دوا پیغه مبه ر ؛ هه زره تی موحه مه د ﷺ یه ک حه قیقه ت بووه و گۆرانی به سه ردا نه هاتوه .

زنجیره ی پیغه مبه ران به رده وام بووه و بانگه وازیان بۆ یه کتا په رستی و به روا به په یام و راستی به رده وام بووه ، بانگه وازی و ترساندن و موژده دانیان بۆ گه له کانیا ن دوباره و سی باره بۆ ته وه . نه و داوا کارییه ی هه زره تی نوح ﷺ ئا راسته ی گه له که ی کردوه ، هه مان داوا کارییه : که پیغه مبه رانی دوا یی به درێژیایی رۆژگار ئا راسته ی گه له کانیا ن کردوه وه لام و هه لۆیستی گه له کانیش تیکرا لیک ده چن و ده لێ ی له یه کتریا ن گیرا وه ته وه .

نیستاش بۆ روونکردنه وه ی نه م راستیه پینج چیرۆکی پینج پیغه مبه ر بۆ نه و نه ده هیئت ته وه . به ئاشکرا لیکچووی په یامی پیغه مبه ره کان و هه لۆیستی گه له کانیا ن له ئاست نه و په یامه خودایی یه دیاری ده کا . ده ی بابجینه سه ر مه به ست و گوێ بۆ چیرۆکه کورته به سه ر ئاسایه کانی نه م سووره ته رابگیرن و دوا یی به راوردیا ن بکه ین و په ندو عیبه تیا ن لێ وهریگیرن .

جیروکی هه زده تی نوح علییه

وَلَقَدْ

أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَنْقُومِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ
 غَيْرِهِ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ الْمَلَأُوا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا
 إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَفْضَلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ
 مَلَائِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا
 رَجُلٌ بِهِ جَنَّةٌ فَرَبَّصُوا بِهِ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ انصُرْنِي
 بِمَا كَذَبُونَ ﴿٢٦﴾ فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعِ الْفُلَكَ بِأَعْيُنِنَا
 وَوْحَيْنَا فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ
 كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ
 مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطِبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾
 فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلِكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَخَّسَنَا
 مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُلْ رَبِّ انزِلْنِي مُنزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ
 الْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾

هه لته پدیوه دی ئەم کۆمه له نایه ته بهی پێشهوه له سه ر رێبازی پهیره و کردوی قورئانه: که زۆر جار به سه رهات و چیرۆکی پێغه مبه ران دوا به دوا ی غمایش کردنی به لگهی یه کتا په رستی و زیندوی و نه وه راده نویسی و ده یانه یی، مه به ستیشی ده ستینیشان کردنی کو فران و سه پله یی ئاده میزاده به رامبه ر نیعمه ته کانی خوداو سه ره نجام گیرۆده بوونیان به عه زابی سه ختی پهروه رگار له تۆله ی سه ره رقی و سه رپێچیکردنی په یامی پیروزی فرۆستاده کان. نه وه تا دوا نه وه ی به لگهی تاک و ته نهایی خودای هیئانه وه دروستکردنی ئاده میزاد و نا ژه ل و روه ک و به دیه ییانی ئاسمانه کان و زهوی کردن به نیشانه ی تاک و ته نهایی و به ده سه لات و دانایی پهروه رگار، نه مجار چهند هه لۆستێکی گه ل و نه ته وه بی پروا کانی رابوردو: که ده ق ده شو به یینه هه لۆستی کافره کانی مه که غمایش ده کا، پێنج چیرۆکی نه و پێغه مبه رانه له گه ل نه ته وه کانیا ن دا ریز ده کا و ده یانگیرێته وه ده فهرموی: ﴿وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰی قَوْمِهٖ﴾ بێگومان ئیمه نو حمان عليه السلام کرده پێغه مبه رو ره وان ه مان کرد بو سه ر گه له که ی، نه ویش بانگه وازی کردن بو ئیمان ه ییئان ﴿فَقَالَ: يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرِهٖ﴾ پی ی گو تن: نه ی گه ل و نه ته وه که م! عیباده تی خودا بکه ن، جگه له نه و که س خودای ئیوه نیه، پی ی گو تن: ﴿اَفَلَا تَتَّقُوْنَ؟﴾ نه ری نه وه بوچی له سه ره نجامی ها وه ل دانان و بته رستی ناترسن، به چ عه قل و بیرێک ئیوه ها وه ل بو خودا داده نی ن؟ عیباده تی خودا بکه ن و جگه له نه و خودای ترتان نیه: وشه یه کی حه ق و بوونه وه ر به و حه ق و وه ستا وه هه موو شتیکی نا و ئەم گه ردونه گه واهی نه و راستی یه یه. نه دی ئیوه چون له نینکاری کردنی نه و حه قیقه ته ناترسن؟ چون هه ست نا که ن به وه: که نه و نینکاری کردنه تان ده ستریزی کردنه بو سه ر حه قیقه تیکی ناشکرا و نومایان؟ ئایا نازانن نینکاری کردنی نه و حه ق ده تان کاته شیای عه زابیکی بی ئامان!!

به لام پیاو ماقولانی گه له که ی له ناوه پرۆکی ئەم په یامه ناکۆلنه وه، بیر له راستی و دروستی ئەم وشه حقه ناکه نه وه، ناروان بۆ به لگه و نیشانه کانی له بوونه و هردا، لهو بیر ته سه که ی خۆیان ده رناچن و نایانه وی ده رچن، له جیاتی نه وی بیر له به دیه پنه ری بوونه وهر بکه نه وه و پروانه به لگه و نیشانه کانی، نه و حه قیقه ته ره هایه پاشگۆی ده خه ن و واز له لی کۆلینه وه لی ورد بوونه وه ی به دیه پنه ر دیتن، که سایه تی هه زه تی نوح علیه السلام ده خه نه بهر باسو لی کۆلینه وه، قسه له خودی خۆی ده که ن!!! نه وه تا: ﴿فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ﴾ ریش سپی و پیاو ماقوله کانی گه له که ی؛ نه وانه ی کافرو موشریک بوون، وتیان: ﴿ما هذا الا بشر مثلكم﴾ نوح ناده میزادی که وه کوو ئیوه وه له وه زیاتر هیچی تر نیه! کابرایه که خۆسه پنه رو ﴿یرید ان یتفضل علیکم﴾ ده یه وی: خۆی بکاته گه وه و کار به دهستی ئیوه و ناغایه تیتان به سه ره وه بکا.

بۆ ئەم خۆسه پاندن و ناغایه تیکردنه لاف ی پیغه مبه ری تی لی ده داو ده یه وی له م رێگایه وه نه ومه به سه ته تایبه تییه ی خۆی وه ده ست بی تی! نه گینا خۆ نه و چ زیده زانیاری و ره وشتی تایبه تی و میزه یه کی به سه ر ئیوه وه نیه، ده ی که وایی چۆن زیده له ئیوه نه و ده بیته پیغه مبه رو په یامی بۆ دی؟؟!

سهیره نه وان له م گو شه نیگا ته نگه به ره وه ده یان پروانیه نه و په یامه گه وه نه و حه قیقه ته مو طلقه. ناماده باشی نه وه یان تیدا نه بوو سروشتی په یامی هه زه تی نوح علیه السلام بناسن و حه قیقه ته که ی بزائن. نه وان به هه موو عه قل و هۆشی خۆیان بانگه وازی نه و پیغه مبه ری یان له وه دا کورت هه لێنا بوو: که ده یه وی خۆیان به سه ردا به سه پی تی! به مه ش ریزی ناده میزادی به تی خۆیان و هه موو ناده میزادانی تریان شکاند، ریز لێنانی خودای بوونه وهر بۆ ئەم جینسه ره ت ده که نه وه، پیتان سهیره پیغه مبه ری ناده میزاد ناده میزاد بی.

وتیان: ﴿ولو شاء الله لانزل ملائکة﴾ خۆ نه گه ر خودا بیویستایه پیغه مبه ر بنی ری فریشته ی ده نارده خواری و ئەم ته رکه ی ده خسته سه ر

چاودیری ئیمه‌دا کهشتی دروست بکا، به‌گویره‌ی نیگا و سروشی ئیمه هه‌لس و کهوت بکا.

﴿فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا، وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَينِ اثْنَيْنِ، وَاهْلِكِ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ﴾ جا که کاتی بریاری ئیمه به‌له‌نا و بر دنیان هات و ناو له‌زه‌وی هه‌لقولا، یان ناو له‌ته‌ندوری نانکردن - که شوینی ناگرو بلیسه‌یه - هه‌لقولا؛ ته‌وه تۆ ده‌س به‌کار به؛ له‌هه‌موو نیرو مییه‌ک دوانه‌یه‌ک بخه‌ره ناو کهشتیه‌که‌وه، له‌هه‌موو ره‌گه‌زو جوړیکسی گیانه‌یه‌ران نیرو مییه‌ک هه‌لبگره، هه‌روه‌ها منداو کس و کاری خوشت بخه‌ره ناوی، یان هه‌موو نه‌وانه‌ی ئیمانیان پیت هیناوه بیاخه‌ره ناو کهشتی به‌که‌وه، جگه له‌وانه‌ی ئیمانیان پی نه‌هیناوی و بریاری ئیمه به‌له‌نا و چوونیان ده‌رچووه. وه‌کوو که‌نعانی کوړی و دایکی که‌نعان، نه‌وانه له‌پیری له‌ناو براوه‌کانن.

په‌روه‌ردگار فهرمانی به‌حه‌زه‌تی نووح کرد؛ که‌که‌شتی دروست بکا به‌ده‌ستی خو، چونکه پیوسته ئاده‌میزان هۆکاری مادی دی ده‌سته‌به‌ر بکا و هه‌موو توانای خو بخاته‌گه‌ر بۆ ته‌وه‌ی شیاوی یارمه‌تیدانی خدا بی، داب و نه‌ریتی خدا و اهاتوه‌ یارمه‌تی نه‌وانه ئادا خو‌یان پالتی لی به‌نه‌وه‌و خو‌یان بلیسنه‌وه‌و چاوه‌روانی یارمه‌تی خودابن، بۆ خو‌یان هیچیان له‌ده‌ست نه‌یه‌و هیچ نه‌که‌ن!

په‌روه‌ردگار وای بریار داوه: که‌حه‌زه‌تی نووح ^{الکمال} بپیشه‌ باوکی دووه‌می ئاده‌میزاد، هه‌لینا که هۆکاره مادییه‌کان ده‌سته‌به‌ر بکا و توانای خو‌ی به‌کار بینی و یارمه‌تی خوداش به‌رچا و بگری و داوای کۆمه‌کی و یارمه‌تی لی بکا. نیشانه‌ی ده‌ستپیکردنی هاتنی تۆفان و پاکسازی کردنی نه‌وانه‌ی دل ره‌ق و سه‌ره‌پچی کار و بی پروان به‌وه بۆ دانا: که‌هه‌رکاتی ته‌ندووری نانکردن: که‌به‌رواله‌ت شوینی ناگره‌ ناوی لی هه‌لقولا، خیرا له‌خۆ بکه‌وی و تۆوی ژیان

بخاته ناو که‌شتی رزگار بوونه‌وه، له‌هه‌موو جوړیک له‌حه‌یوانو خشوک و بالنده‌وه روه‌ک، نپرو مییه‌ک بخاته ناو که‌شتیه‌که‌وه، چه‌ندیکه‌ی بو ده‌کری و له‌به‌رده‌ست دان له‌وانه رزگاریان بکا، هه‌روه‌ها هه‌موو نه‌وانه‌ی نیمانیان پی هیناوه له‌ته‌ک خۆی دا هه‌لیان بگری. جگه له‌وانه‌ی بریاری خۆدایان بو ده‌رچووه به‌له‌ناو‌بردنو فه‌وتان فه‌رمانی پی کرد.

که‌به هپچ جوړیک هه‌ولی رزگار کردنی سته‌مکاران نه‌دا ته‌نانه‌ت بانزیکترین که‌سیش بن‌بو. ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَا تَجَادَلْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا اِنَّهُمْ مَغْرُقُونَ﴾ نه‌که‌ی ده‌ریاره‌ی نه‌وانه‌ی کافرو سته‌مکارن موجداده‌لم له‌گه‌ل بکه‌ی؛ داوام لی بکه‌ی: که‌توفان نه‌یانگریته‌وه‌و رزگاریان بسبی. نه‌که‌ی نه‌وه هه‌ول و ته‌قه‌لایه‌ بده‌ی! چونکه‌ بیتگومان نه‌وانه له‌پیری خنکاو‌انن، بریاره‌و دراوه، نه‌وانه ده‌خنکیتین!

نه‌جار په‌روه‌ردگار فه‌رمان به‌ حه‌زره‌تی نوح عليه السلام ده‌کا: که‌کاتی سواری گه‌میکه‌ بوون، خۆی و نه‌وانه‌ی له‌گه‌لیدا سوار بوون حه‌مدو ئه‌نای خودا بکه‌ن، ده‌فه‌رموی: ﴿فَاِذَا اسْتَوَيْتَ اَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلِّ فَقُلْ: الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ نه‌وکاته‌ی خۆت و نه‌وانه‌ی له‌گه‌لت دان له‌سه‌ر که‌شتیه‌که‌ جیگیر بوون و دامه‌زران بلین: سوپاس و ستایش بو نه‌وه خودایه‌ی ئیمه‌ی له‌ده‌ست گه‌لی سته‌مکار رزگار کرد، نه‌وانی فه‌وتاندو ئیمه‌ی به‌لوطف و که‌ره‌می خۆی رزگار کرد.

نیبنوعه‌بباس عليه السلام ده‌فه‌رموی: نه‌وه ئاده‌میزادانه‌ی له‌که‌شتیه‌که‌دا له‌گه‌ل نوح عليه السلام بوون هه‌شتا که‌س بوون: حه‌زره‌تی نوح عليه السلام خۆی و خیزانه‌که‌ی تری؛ جگه له‌وه‌ی له‌گه‌ل کوره‌که‌یدا به‌ر خنکان که‌وتن. سی کورپیشی: سام و حام و یافث و سی هه‌وسه‌ره‌کانیان و هه‌فتا و دوو که‌سی تر، هه‌موو ئاده‌میزاد دوا‌یی له‌مانه‌ که‌وتونه‌وه..

نه‌جار فه‌رمانی پی کرد: که‌کاتی له‌که‌شتیه‌که‌ داده‌به‌زن له‌خودا بپارپته‌وه زی‌لو نیشتمانیکه‌ی به‌نسب بکا پر به‌ره‌که‌ت و پی‌و‌زی بی: ده‌فه‌رموی:

﴿وقل: ربی أنزلنی منزلاً مبارکاً وأنت خیر المنزلین﴾ لهو کاته دا: که له کشتیه که داده به زی، بلی: به پیروزی دامبه زینه و له شوی نیکی پر پیت و بهر که ت نیشه جیم بکه خیر و خوشی تیدا بینم، تی یدا به سیمه وه، بیگومان تو باشرین دامه زینه و چاودیر و پارێزگاری.

﴿ان فی ذلک لآیات، وان کنا لمبتلین﴾ بیگومان له هه موو کارێکمان به گشتی و له م جوړه ئیشانه مان دا به تایبه تی ((رزگار کردنی خاوه ن باوه پان و له ناو بردنی سته مکاران)) به لگهی به هیزو راست هه ن له سه ر راستی په یامی پیغه مبه ران. ئیمه به رانواندنی نه م به لگانه و به ناردنی پیغه مبه ران خه لکی به تاقی ده که یه وه، واته: مامه له ی که سانی که ده که یه ن له که لتان که بیانه وی به تاقیتان بکه نه وه. چونکه تاقیکردنه وه بو که سیک ده بی که مه جهولی بو ناشکرا بی، ده ی خو هیچ شتی که نه له خودا نادیار بی. هه موو شتی که لای خودا ناشکرا و غایانه.

یان ده گوتری: مانای به تاقیکردنه وه نه وه یه: خودا نه وه ی له زانیاری خۆیدا چه سپاوه ده ری بخا و نیشانی ناده میزادی بدا.

جیروکی هه زده تی (هود) ه (طه)

﴿مُرْ أَشَانَا

مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنَاہِ الْآخِرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اْعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِإِيقَاءِ الْآخِرَةِ ۖ أَتُرَفُّنَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا
تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِثْلُكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا لَخَسِرُونَ
﴿٣٤﴾ أَعِيدُكُمْ أَنْتُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظْمًا إِنَّكُمْ تُخْرَجُونَ
﴿٣٥﴾ * هِيَ هِيَ هِيَ لِمَا تُوْعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنَّ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا
الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ
افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ
انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونَ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ ﴿٤٠﴾
فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُشَاءً فَبَعْدًا لِلْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾

نه مجار قورئان چيروکينکي ترمان بو ده گيڙيڙته وه، نه ويش چيروکي حه زره تي هوده عليه السلام، جا هه رچه نده ليڙه دا قورئان ناوي حه زره تي هودي نه هينا وه، به لام به قسه ي ثيب نو عه بياس و زوور به ي موفه سسي ران مه به ست حه زره تي هوده، چونکه له سوره تي (الأعراف) دا: چيروکي هود دواي چيروکي نوح عليه السلام ده هيني و ده فمر موي: ﴿واذكروا اذ جعلكم خلفاء من بعد قوم نوح﴾ هه روه ها له سوره تي هود و (الشعراء) يش دا چيروکي هود دوا به دواي چيروکي نوح عليه السلام ده هيني!

هه‌ندی له‌موفه‌نسیڕین پێیان وایه ئهم چیرۆکه چیرۆکی هه‌زه‌رتی (صالح و شه‌مود)ه چونکه قه‌ومی صالح عليه السلام پێغه‌مبه‌ری خۆیان به‌درۆخسته‌وه‌و به‌گرمه‌و صه‌یحه‌ له‌ناو بران.

﴿ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَوْمًا آخَرِينَ﴾ دواى له ناو بردنى گهلى نوح عليه السلام به توفان، گهل و نه ته وهيه كى ترمان دروست كزنده وه كردمانن به جينشين و تاوه دانكروهه زهوى، ﴿فَارْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ﴾ نه مجار پيغه مبهريكممان له خويان بوسر ناردن ﴿أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ آلِهَ غَيْرِهِ﴾ بانگهوازي كردن بؤ نه وهى عيبادهتى خودا بكه و يه كتاپه رستى نه عجام بدهن، فرمانى پيكردن: كه تنهها به نندايه تى بؤ خودا بكه و كهسى ترنيه شياوى په رستش بى، نه وانيش بانگهوازي به كه يان ره تكرده وه، به درويان خسته وه، وتيان شوينت ناكه وين. نه مجار حذر ره تى هود عليه السلام پي ي گوتن ﴿أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ نه رى نه وه بؤچى له عه زابى خودا ناترسن؟ بؤچى بروام پي ناكهن؟ بؤ واز له بت په رستى ناهيئن؟ خو عيباده تكردن هه ر بؤ خودا ده كرى و هه ر زاتى خودا شياوى په رستش و عيبادهت بؤ كرده و كهسى تر شياوى خودايه تى نه.

﴿وقال الملأ من قومه الذين كفروا وكذبوا بلقاء الآخرة﴾ پیاو
ماقولان و ریش سپیانی گهله کهی: که نه م سئ رهوشتانه یان تیدا بوون:

- ۱- کافر بوون به خوداو نینکاری کردنی تاک و تهنهایی زاتی پاکی.
- ۲- کافر بوون بهرورژی قیامت و به دروزانینی حساب و لیکوئینهوه.
- ۳- ﴿وَأُتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ ژیاغۆشی و دهسته بهر بوونی پیداو یستی ژیانیان، نازو نیعمه تمان به سهردا رشتبوون ههتا له خویان بایی بو بوون و نینکاری نیعمه ته کانی خودایان ده کرد.

بهائی: تہو پیاو ماقول و ریش سپیانہی گہلہ کھی کہنہو سئی رہوشتہ
ناشرینانہیان ہہبوون، وتیان: ﴿ما هذا الا بشر مثلكم﴾ تہم پیاوہی ناوی
ہودہو لافی پیغہ مہبریتی لی دہدا ہہر نادہ میزادی کھو وہ کوو ئیوہو بہس،

هیچی له ئیوه زیاتر نیه، ﴿يَا كُلُّ مَا تَأْكُلُونَ مِنْهُ﴾ له ئه و خوارده مه نییه ده خوا: که ئیوه لی ی ده خۆن، نهویش وه کوو ئیوه پتویستی به خۆراک هیه، ﴿ویشرب لما تشربون﴾ له ئه و ناوه ده خواته وه: که ئیوه لی ی ده خۆنه وه، نهویش وه کوو ئیوه بی ئا و ناژی! ده ی ئیتر چ زیده ریزیکی به سهر ئیوه وه هیه، به چ رویه ک ئیدعای پیغه مبه ریتی ده کا؟!

﴿وَلَنْ أَطْعَمَ بَشَرًا مِثْلَكُمْ أَنْكُمْ إِذَا لَخَسِرُونَ﴾ سوتندمان وابی ته گهر ئیوه فرمانبه رداری ئاده میزادیکی وه کوو خۆتان بن و شوین که سیکی وابکه ون که هیچی له ئیوه زیاتر نیه، بیگومان نه و کاته ئیوه عه قل و هۆستان له کیس چوو، به هه له چون و سهرتان لی شیواوه، نه و شکۆمه ندی و ریزی هه تانه به هۆی بته کانتانه وه، به شوینکه ورتنی به م کابرایه: که ناوی هوده له کیستان ده چی و ده سخه رۆ ده بن!

ئه جار خۆ لیسهره وه له خۆ بابی بووه کان، گومانێکی تر ده خه نه سهر په یامی جه زه تی هودو سهریان سوور ده میتنی له وه ی: که پێیان ده فهرموی: زیندوو بوونه وه هیه دوا ی مردن و رزین و پولکان جاریکی تر زیندو ده کرینه وه. به خه لکه که ده ئین: ﴿إِيعَدُكُمْ أَنْكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْكُمْ مَخْرُجُونَ﴾؟ ئایا هود واده ی نه وه تان ده دات: که ئیوه مردن و پولکان و بوونه وه گل و ئیسقانه کانتان رزین، جاریکی تر سهرله نوێ له گۆره کانتان ده رده هیندرینه وه زیندو ده کرینه وه، ﴿هِيَهَاتَ هِيَهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ﴾ زۆر دووره و عه قل وهری ناگرێ، نه ی خه لکینه! نه مه ی: که هود پیتان راده گه یه نی له باره ی زیندو بوونه وه ی رۆژی قیامه ت و حیساب و لی کۆلینه وه له گه ل دا کردن و پاداش و سزا وهرگرته وه له سهر کرده وه کانتان شتیکی زۆر دوورو نه گونجاوه!

﴿إِنَّ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾ نه وه کوو ژیان هیه ئیللا: که هیه ته نها ژیا نی دونه یامو به س، هه ندیکمان ده مرین و هه ندیکمان ترمان

دریژه بهژیان دهدهین، نهجار تهو ههندهمان دهمرینو ههنديکی ترمان دینه
جیگهیان ﴿وما نحن بمبعوثین﴾ نیتمه نیتر دواي مردن ههرگیزاو ههرگیز زیندو
نابینهوه. نهزیندوووونهوه ههتیه، نهحهشر ههیهو نهنهشر، نهبهههشت راستهو
نهدۆزهخ!

ههلبهته کهسانیک: کهبهم جۆره بیر بکهنهوه، بهو پتۆهره مادیهه ژیان
ههلبسهنگینن، ناتوانن حیکمهته گهورهکانی ژیان ههست پی بکهن، لهکوی
ورد بیني نهوهیان ههیه بتوانن ناکامهکانی ژیان بزانشن، ههرگیز ناگهنه نهو
ناسته پێیان وابی ناکامی ژیان لهسه زهوی دهستهبهر نابي، خپرو چاکه
ههرگیز ناتواندری لهژیانی دونیادا پاداشتی تهواوی بدزیتهوه. شهرو خراپهش
ههروا، بهلکوو پاداشی چاکهو سزای خراب لهو دونیادا بهتهواوی دهدریتهوه:
کهموسولمانانی خودا پیداو دهگهنه تۆپهلاکی ژیاغۆشیو بهبهههشتی بهرین
شاد دهبنو ترسی لهناو چونو پرانهوهی نازو نیعمهتهکانیان نامینیو کافرو
تاوانبارهکانیش دهخرینه بنکی دۆزهخهوهو دهبنه سووتهمهنی دۆزهخ. ئالهو
دونیاداو لهناو نهو بهههشته خۆشو دلگیرو رازاوهدا ژیانی کامهرانی
دهستهبهر دهبیو لهناو دۆزهخ دا سزای تاوانباران بهتهواوی وهردهگیریتتهوه..
نهگینا نهگهر بۆ نمونه ستهمکارو ملهوپتیکی بی بهزهیی لهدونیادا ههزاران
گوندو شارو شاروچکهی خاپور کردن، بهههزاران نادهمیزادی بهناحق کوشتو
بر کردن، ژیانی ناژهل و پهلهوههیش تال بکا، نهگهر بانهوی لهژیانی دونیادا
تۆله لهئهم ستهمکاره پستینین چۆن تۆلهی لی دهستینریتتهوه؟ نهوپهری نهوهیه
تهعزیبی بکهین، نیعدامی بکهین. دهی نیعدام کردنی قهرهبووی تاوانی
کوشتنی نادهمیزادیکه لهو دهیان ههزارهی لهناوی بردون، هی تۆلهی نهوانهی
تری چۆن لی بکهینهوه، ههردهبی لهناو ناگری دۆزهخ دا تۆلهی نهو ههزاران
ههزار خهلهکه داماره لهو ستهمکاره ملهوپره بسیندریتتهوه.. کهسانیک: کهوهک
گهلی هود بیر بکهنهوهو نهوه بیرو باوهریان بی، کهی مانای ژیان دهزانن؟ کهی

ده توانن له قوناغه کانی سه ره تای ژیا نی ئاده میزاده وه به لگه بدۆزنه وه بۆ ناکامی ژیان، کوا عه قلیان به وه ده شکێ بزائن ئه وه هیزه ی ئاده میزادی به وه قوناغانه دا تیپه پراندوه ناهیلێ ئه وه ژیا نه به مردن کۆتایی بی!! به لکو وه ده بی ئه وه ژیا نه بگاته چله پۆیه، گه ییشتنیش به وه ژیا نه ته نها و ته نها له قیامهت دا ده سته بهر ده بی.

ئه وان بهم تانه وه ره خنه گرته شه نه وه ستان، به لکو و تانه یان له پیغه مبه ریتی شی داو هو دیان به درۆ هه لبه ست و بوختانکه ر دایه قه له م و پله و پایه ی پیغه مبه ریتی یان پی ره و نه یینی. وتیان: ﴿ان هو الا رجل افتری علی الله کذباً وما نحن له بمؤمنین﴾ نه وه کو وه ئه وه پیا وه ی ناوی هو ده و دا وای پیغه مبه ریتی ده کا با سی زیندو بو ونه وه ده کا، ئیلا که هیه پیا ویکه به ده م خودا شتی هه لبه ستو وه به نا وای خودا وه درۆ بلا وده کاته وه، چی ده لێ: له باره ی پیغه مبه ریتی و زیندو بو ونه وه هیچی راست نیه و نیمه بر وای پی ناکه یین!

نیتر پیغه مبه ری خودا لێ یان نا ئومید بوو، زانی که به هیچ جو رێ به پیر بانگه وازی یه که وه نایه ن، هیچی تر به ده سته وه نه ما وه له وه به و لا وه: که په نا به رێ بۆ لای خودای بالا ده ست و دا وای کۆمه کی لێ بکا، وه کوو چۆن له وه پیتش هه زه ته ی نوح عليه السلام هانا ی بۆ خودا بردو ئه ویش به هانا یه وه هات و رزگاری کرد. به هه مان شی وه ئه سلووبی نوح عليه السلام ها واری له په ره ردگار کردو ﴿قال: رب انصرنی بما کذبون﴾ وتی: خودایه! یارمه تیم بده، به سه ر گه له کم دا سه رم بجه، به هۆی ئه وه وه ئه وان به درۆ یان خسته وه، بانگه وازی یه که ی منیان ره تکرده وه، ئه وه ی ئه رکی سه رشانه بوو نه نجام دا، نیتر هیچم به ده سته وه نه ما وه جگه له وه ی که هانا بۆ تۆ بیتم رزگارم بکه ی!

نیتر ناله و کاته دا: که ما وه ی پر یارد را و بۆ ژیا نی ئه وه گه له ته وا و بوو، که سینکیان تیدا نه ما هی وای خیری لێ بکری، په ره ردگار پارانه وه که ی لێ وه رگرت و به هانا یه وه هات، ﴿قال: عما قليل لیصبحن نادمین﴾ په ره ردگار

فه مووی پاش ماوه یه کی کورت گه له کت له هه لویتستی خۆیان په شیمان ده بنه وه. به لām نهو کات په شیمان بوونه وه که یان هیچ سوودی تکی نابی.

نهو کات می نیشانه کانی عه زابی ریشه کیشکهر ده بینن ژتیوان ده بنه وه، بۆیان ناشکراد بئی که ره تکرده وه ی پیامه کت و ئیمان نه هیتنانیان کار تکی هه له بووه، به لām ژتیوانبوونه وه که یان وه رناگیری، نهوده مه کار له کار تراز اووه کات به سهر چوووه هه له له ده ست دراوه.

نیر ﴿فَاخَذَهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُم غُلَاءً﴾ عه زابی ریشه کیشکهری خۆمانان به سهر دا دان و دوا براومان کردن، به گرمه و نه ره و پیا هه لشاخانی تکی جویرائیل له ناومان بردن، به ده نگی تکی ترسناک و له وزه به ده ره هه موویانان خسپ کردن و لال و پال که وتن و وه کوو دارو په ردو چیلکه و چه ویتلی لافاو هاوردو پرژو بلاو و بئی نرخ که وتن، چونکه نهوان وازیان له تاییه ته ندی خۆیان هیتناو، نهو په یوه ندیه گیانی یه ی که ده بوايه به په روه رد گاریان به سستیته وه به نه نهقه ست پچراندیان، پشتیان له به دیه یته مری خۆیان هه لکرد، نیر شیاوی نهو به هه لاکبرده بوون بهو شیوه بئی نرخیه لال و پال خست!

﴿فَبَعْدُ لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ دووری له ره هه تی خودا بۆ قهومی سته مکار، ویرای له ناو بردن بهو شیوه سامناکه یه له ره هه تی خوداش دوورن، خودا به زه یی پيدا نایه نه وه، نهاده میزادیش بۆیان به په روش نین، خۆیان سته میان له خۆیان کردو خۆیان بهو ده رده برد، نه مهش به هوی سته ماری و کوفرو بئی پروایی خۆیان و یاخی بوونیان له خودا و پشت هه لکردنیا ن له په یامی پیغه مبه ره که یان، وه کوو له نایه تیکی ترده ده فرموی: ﴿وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ﴾ (الزخرف/۷۶).

چیرۆکی حه زه ته تی صالح و لوط و شوعه یب و پیغه مبه رانی تریش

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ ﴿٤٢﴾
 مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجْلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرًا
 كُلًّا مَّا جَاءَ أُمَّةً رُسُلُهُمْ كَذَّبُوهُ فَاتَّبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ
 أَحَادِيثَ فَبِعَدَا لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾

ئه مه چیرۆکی سییه مه له م سوره ته دا، له راستی دا کۆمه له چیرۆکیکن و
 ینک مبه سستیان تیدایه. په روه ردگار جاری واهیه له قورنان دا چیرۆکه کان
 به درێژی ده گیریتوه؛ وه کوو نه و دوو چیرۆکه ی پیشه وه جاری وایش هیه
 به کورتی دهیانگیریتوه وه کوو ئیره، مبه سستیش به م چیرۆکانه ی ئیره چیرۆکی
 حه زه ته تی (لوط و صالح و شوعه یب و ئه ییوب و یوسف) ه دروودی خودایان لی بی.
 ده فەرموی: ﴿ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ﴾ واته: دوی
 به هیلاکه ردن گه لی عاد، چهند گهل و نه ته وه یه کمان هیتانه کایه وه وه له سه ر
 زه ی قووتمان کرد نه وه، له وانه: گه لی لوط و گه لی صالح و گه لی یوسف و گه لی
 ئه ییوب و گه لی شوعه یب و هی تریش بۆ نه وه ی له شوینی گه له له ناو برا وه کانی
 پیش خۆیان جی نشین بن و زه ی نا وه دان بکه نه وه!

نازو نیعه تمان به سه ردا رشتن، پیغه مبه رمان بۆ سه ر ره وانه کردن،
 سه ری پچییان کرد و قروسته ده کانی ئیمه یان به درۆ خسته وه، بریاری تۆله لی
 ستان دغان دان و هه ری به که یانمان له کاتی دیاری کراوی خۆی له ناو برد، ﴿مَا تَسْبِقُ
 مِنْ أُمَّةٍ أَجْلَهَا، وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ﴾ هیچ کام له و گهل و نه ته وه له ناو برا وانه
 ته فسیری ره وان (٤٠)

له کاتی دیاریکراو بۆ فەوتانیان پیش نه کهوتن و دوايش نه کهوتن، هەر گەل و نه تهوهیه که له کاتی خۆی دا له ناو چوو. نه و کاتهی دا ئهرا بوو بۆ به هیلاکچونیان به مەرگی ئیمان نه هیئانیان پاش و پیشی تیدا نه کرا!! که وایی ئیوهیش نهی گەل و نه تهوهی پیغه مەمبەری ئیسلام! په له له هاتنی عەزاب مه کهن، چونکه هه موو شتی که لای خودا به نه ندازه و ریژهیه، هه موو شتی که کاتی خۆی هدییه، له گەل کاتی هات پاش و پیش ناکا. وه کوو له شوینیکی تردا ده فەر موی: ﴿فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَقْدَمُونَ السَّاعَةَ وَلَا يَسْتَأْخِرُونَ﴾ (النمل/۶۱).

﴿ثم أرسلنا رسلنا تترى﴾ پاشان پیغه مەمبەرائی خۆمانا یه که به شوینی یه که دا بۆ سەر ناردن، هەر پیغه مەمبەری که له پیغه مەمبەرائه که ده هاته سەر گەله که ی بانگه وازی ده کردن بۆ خودا په رستی و وازه ئیان له بته رستی. جا هه به یه ئیمانی هیئاوه هه به یه به گومرایی ماوه ته وه وه کوو له نایه تیکی تردا ده فەر موی: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ، فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ، وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ﴾ (النحل/۶۱).

سهیره به درێژایی میژوو نه و گەل و نه ته وانه ده لێ ی لێکیان گێراوه ته وه ﴿كلما جاء أمة رسولها كذبوه﴾ هه ر کاتی که پیغه مەمبەری که له پیغه مەمبەرائه هاتیته سەر گەله که ی بانگه وازی کرد بن بۆ خودا په رستی و شه ریه ت و یاسای خودای پێ راگه یان د بن، دا وای لێ کرد بن شوینی بکه ون، زوریه ی زۆری نه و گەل و نه ته وانه پیغه مەمبەره کانیان به درۆ خستۆ ته وه، چا و یان له نه ته وه کانی پیش خۆیان کرد وه و رێبازی نه وانیان ره چا و کرد وه؛ نیتر په ره و رد گاریش داب و نه ریتی نه گۆری تیدا نه نجام دا ون، هەر که به درۆ خه ره وه کانیان به درۆ خسته وه خودا به پێی داب و سوون نه تی خۆی گرتوونی و له نا زی بردون.

ده فەر موی: ﴿فَاتَّبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا﴾ هه ندیکمان به شوینی هه ندیک تر یان دا له نا و بردن، یه که به دوا ی یه که دا قه لا چۆمان کردن، شوینه وارو پاشما ویه یان

بوو ته عیبهت بۆ دوا خۆیان ﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ﴾ کردمان به چیرۆک و به سهر برده بۆ ئاده میزادانی دوا خۆیان. خه لکی دهیانکه نه چیرۆکی بهرئاگردان و بۆ کات به سهر بردن و عیبهت وهرگرتن و سهرسورمان لهو به سهرهاتانه!

﴿فَبَعْدَ لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ به هیلاکچون و مالتویرانی و دور لهرهحهتی خودا بۆ گهل و نه ته وهیک برۆا به پیغه مبه ره که یان نه کهن و به درۆی بجه نه وه. هه لبه ته 'نه مه هه ره شهیه کی توندو تیژه بۆ هه موو کافرێک و به لگهیه له سهر نه وه: نه وانه وه کوو به زویی له ناو چوون عه زابی قیامه تیشیان له وه دوا مسۆگه ره و تووشیان دی.

چیرۆکی هه زه ته موسا و هارونه (علیهما السلام).

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ

هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ

فَأَسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوا أَأَتُومِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا

وَقَوْمُهُمَا لَنَا عِيدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ

﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

نه مه چیرۆکی چواره مه له چیرۆکه کانی نه م سوره ته، به ناشکرا نه م چیرۆکه ش ده ق ده شو به یته چیرۆکه کانی پیشوو چ له باره ی مه وزوع و مه به سته وه، یان له باره ی شوبه ی نینکاری کردنی پیغه مبه رایه تی یه وه.

ناوه رۆک و باسی هه موو چیرۆ که کان وه صف و حالی خۆیه زلزان و پیاو
ماقول و ریش سپیانی گهل و نه ته وه ی حه زره تی نووح و هود و صالح و لوط و
شوعه یب و نه ییوب و یوسفه، هه روا دارو دهسته ی فیرعه ون، هه موو نه مانه
پیتغه مبه ری بۆسه ر نیژدراوی خۆیانیان به درۆ خسته وه، موعجیزه و
به لگه کانیان ره تکرده وه! مه به ستی سه ره کیش له هه موو چیرۆ که کان تی کرا
په ند وهر گرتن و ته می خوارد و بوونه بۆنه وه ی کافره کان به بیرو باوه رو
هه لوتستی خۆیان بایی نه بن و چیدی له کوفرو سه ر ره قی دا رۆ نه چن، بۆنه وه ی
شیای و عه زابی ریشه کیشکه ری پیشینان نه بن!

شوبه و گومانیشیان له پیتغه مبه رایه تی فروستاده کانی خودا هه ر له وه وه
سه ری هه لداوه: که ده یانگوت: نه وانیش وه کوو ئیمه ئاده میزادن و چ زیده
ریژیکیان به سه ر ئیمه وه نه. هه لبه ته ته م شوبه یه یان له هه موو شوبه کانی
تر بی بنه ماو پووچ و نه فامانه تر بوو. چونکه نه فسه کانی ئاده میزادن
هه رچه نده له بنه مای توانا و هه ست کردن دا هاو وینه و لی کچوون، به لām له ریژه و
چه ندیه ت و چۆنیه تی نه و هیژو هه ستانه دا جوداوازییان هه یه. ئاده میزادن
له توانا و بیرو هه ست دا، له باره ی چۆنیه تی ناماده. باشی سروشت و فطره تدا بۆ
وه رگرتنی نه رک و نه نجامدانی کارو کرده وه خوارو ژوریان هه یه. نه عجار
قه ضیه ی پیتغه مبه رایه تی وه بی و خودا داوه، به که سب و شان و شه و که ت نه،
خودا بۆ خۆی ده زانی کێ شیای و نه و پله و پایه مه زنه یه و به کێ ی ده به خشی!
ده فهرموی: ﴿ثُمَّ ارسلنا موسی و آخاه هارون بآیاتنا و سلطان مبین﴾ پاش
ره وانه کردنی نه و پیتغه مبه رانه ی باسکران و سه ره نجامی خۆیان و گه له کانیان
رون کرایه وه، موسا و براکه ی: که هاروون بوو کردمانن به پیتغه مبه رو موعجیزه و
نیشانه ی راستی په یامان پیدان و ناردمانن ﴿الی فرعون و ملاه﴾ بۆ سه ر
فیرعه ون و دارو ده سته و گه له که یان، په یامی ئیمه یان پی گه یاندن و موعجیزه ی
خۆیانیان نیشان دان، به لām نه وان له جیاتی نه وه ی تیمانیان پی به یتن و

شوئینیان بکه‌ون، ﴿فاستکبروا وکانوا قوماً عالین﴾ خو‌یان به‌زل زانی و پشتیان هه‌لکردو په‌یامه‌کانیان ره‌تکرده‌وه ﴿فقالوا أنؤمن لبشرین مثلنا و قومهما لنا عابدون﴾؟ وتیان به‌چ عه‌قل و بیرو هو‌شیک ئیمه ئیمان به‌یئین به‌دوو که‌س وه‌کوو ئیمه ناده‌میزادن، گه‌له‌که‌شیان گه‌ردنکه‌چی ئیمه‌ن! ئه‌و دوو که‌سه‌ی هاتوون لافی پی‌غه‌مبه‌ریتی لی‌ده‌ده‌ن، خو‌یان له‌په‌گه‌زی نه‌ته‌وه‌یه‌کن که‌خزمه‌تکارو مسکی‌نی ئیمه‌ن. ده‌ی چو‌ن ده‌بی ئیمه شو‌ین که‌سانیک‌ی ناوه‌ها بکه‌وین؟؟

مه‌به‌ست به (آیات) له (آیاتنا) دا به‌پیتی فهرموده‌ی ئیبنسو عه‌بباس نو‌ نیشانه‌کانن. (عه‌صا، یه‌دی به‌یضا، کولله، نه‌سپی، بۆق، خو‌ین، دوو له‌ت بوونی ده‌ریا، قات و قری و سالانی گرانی).

شایانی باسه‌ ئه‌و ره‌خنه‌یه‌ی فیرعه‌ون و دازو ده‌سته‌که‌ی له ((موساو هارون)) یان گرت و وتیان: ﴿أنؤمن لبشرین مثلنا و قومهما لنا عابدون؟﴾ ده‌ق ده‌شو‌یه‌ته‌ ئه‌و ره‌خنه‌یه‌ی قور‌ه‌یشیه‌کان: له‌پی‌غه‌مبه‌ریان گرت و وتیان: ﴿لولا نزل هذا القرآن علی رجل من القریتین عظیم﴾ (الزخرف/۳۱).

نه‌فیرعه‌ون و دارو ده‌سته‌که‌ی، نه‌ قور‌ه‌یشیه‌کان نه‌یانزانی و بی‌ری ئه‌وه‌یان نه‌بوو: که‌پتو‌ری هه‌لب‌ژاردن بۆ پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی به‌رزبی ئه‌خلاق و ره‌وشته، ئه‌و ئه‌خلاق و ره‌وشتانه‌ی په‌روه‌ردگار ده‌یه‌خشی به‌هه‌ندی‌ک له‌به‌نده‌کانی و ناماده‌باشیان ده‌کا، بۆ وه‌رگرتنی نیگا و سروش و گه‌یاندن‌ی به‌خه‌لک!!

﴿فکذبو‌هما فکانوا من الم‌ه‌لکین﴾ فیرعه‌ون و قوم‌ه‌که‌ی، هه‌زهره‌تی موساو هارون‌یان به‌در‌وخسته‌وه، تیر خودا به‌خنکاندن له‌ناو ده‌ریادا له‌ناوی بردن، هه‌موویانی به‌یه‌ک رو‌ژ له‌ناو ده‌ریای سو‌وردا خنکاندن و بوونه‌په‌ندو عیبه‌ت بۆ ناده‌میزادانی دوا خو‌یان.

﴿ولقد آتینا موسی‌ الکتاب لعلهم یه‌تدو‌ن﴾ بی‌گومان ته‌موراتمان بۆ سه‌ر موسا نازلکرد، پاش ئه‌وه‌ی فیرعه‌ون و دارده‌سته‌که‌یمان له‌ناو بردن و نه‌ته‌وه‌ی

نیسرائیلیمان رزگار کرد.. تهورات: كه ته حكام و فهрман و جله و گیری و دیار كردنی هه لال و هه رامی تیدا بوو ناردمان یئو موسا، به لكوو نه ته وهی نیسرائیل هیدایهت نامیز بن و ریگای حق بگرنه بهرو پایه ندی فهрман و جله و گیره كانی بن. زانیارییه كانی فیتر بن و حوكمه كانی وه ریگرن! وه كوو له شوینیکی تردا ده فهرموی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بِصَافِرٍ لِلنَّاسِ، وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً، لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ (القصص/۴۳).

له مانای ئهم نایه ته وه نیبنو كه شیر ده فهرموی: پاش ته وهی پهروه ردگار ته وراتی نازل كرد، نیتر هیچ گهل و نه ته وهیه کی بنه پر نه كرده، به لكوو فهرمانی به خاوهن باوه پان كرده: كه شه پر له گهل كافران دا بكهن!.

چیرۆکی هه زه ته عیساو خاتوو مه رییه می دایکی

وَجَعَلْنَا

أَبْنِ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَهُمَا إِلَىٰ رِبْوَةٍ قَرَارٍ وَمَعِينٍ

چیرۆکی هه زه ته عیساو دایکی له وه پیش له سوره تی (ال عمران) و سوره تی مه رییه دا به دورو دریزی تیپه ری لیڤه دا به كورتی و سه ری یی به گویره شوین و جیگا ناماژه ی بۆ ده كا، چونكه له راستی دا روداوی پهیدا بوونی هه زه ته عیسا عليه السلام له خاتوو مه رییه به بی ته وهی پیاو توخنی كه وتبیت، به لگه یه کی به هیڤه له سه ره به ده سه لاتی خودا و نیشانه ی ته وهیه: پهروه ردگار چی بوی ده یكاو هیچی لی عاسی نابی.

پەروەدگار حەزەرەتى ئادەمى بەبى باوك و دايك ھېتايە دى. دايە حەواى
لەباوہ ئادەم دوستکرد بەبى ئەوہى عونصورى مېينە رۆلئىكى تېدا ھەبى،
باقى ئادەمیزادانى ترى لەنېرو مى و دەبھتائون!

تھو ھەموو موعجیزانەى دران بە عیسا عليه السلام کارى لەبى باوەرەکان
نەکرد، وە کوو چۆن موعجیزەکانى ھەزرەتى موسا عليه السلام کاریگەرییان
لە فیرعەون و دارو دەستەکەى دا نەکرد.. دەفەرموی: ﴿وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ
آيَةً﴾ عیسای کورێ مەریەم و دایکیمان کرد بە بەلگەیەکی بە ھێزو ناشکرا
لە سەر بە توانای خۆمان. وە کوو لە ئایەتێکی تردا دەفەرموی: ﴿وَجَعَلْنَاهَا

هه‌ریه‌که له‌عیساو دایکی به‌لگهن له‌سه‌ر به‌توانایی و دانایی خودا؛ عیسا به‌لگه‌یه له‌م باره‌یه‌وه که به‌بێ باوک په‌یدا بوو، له‌بێشکه‌دا قسه‌ی کرد. دایکیشی به‌لگه‌یه له‌م باره‌یه‌وه: که به‌بێ نه‌وه‌ی پیاو توخنی بکه‌وێ نه‌و کو‌په‌ پیرۆزه‌ی لی بوو .....

﴿وَأَوْيْنَا إِلَى رَبِّهِ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٌ﴾ شوینی حهوانهوهو ژیاغان له‌شونینکی به‌رزایی بۆ دیاریکردن، شوینیک بوو حهوانهوهی تیدا ده‌کراو به‌که‌لکی مانهوه ده‌هات، به‌رو بومو میوهی لی ده‌ست ده‌که‌وت، کانی‌او ی جوانو ناوی گوارای لی هه‌بوو!

ئەجار موفەسسیرین کەوتوونە راجیایی یەوێ دەربارەى دەست نیشان کردنى ئەو بەرزایی یەى کەخودا کردى بەشوئنى حەوانەوێ عیساو دایکى: قەتادە دەفەرموێ: بەیتولەقدیسە، هەندیک دەلێن رەملەى فەلەستینە. موقاتیل و ضەحاک دەفەرموون: غۆطەى دیمشقە، چونکە ئەو ولاتە شوئینکى ئاودارو خاوەن بەرو بومو میوەهاتە.. هەندیکیش پێیان وایە: ئەو

شوينه له ولاتى ميصير بووه. چونكه خاتوو مەريەم عيساي كورپى الطيفة به زاروكى بو ئهو شويتانه بردوه.

پەروەردگار ويستويه تى هەزەرتى عيسا الطيفة ناماده بكا بو پيغه مەبرايە تى، پەروەردە كردن بو پيغه مەبريتى داخوازی ئەوه بوو: كه پاريزگارى بكاو نازو نيعمه تى خيى به سەردا. بريژى، واى رام بكا بتوانى نەركى پيغه مەبرايە تى هەلبەگري، بەشيكيش لهو نيعمه تانه هەواندەوهى بوو له شوينىكى سازگارو خوشو پرپيت و بەرەكەت و خواوەن ميوه هات و كانياوى هەلقولاو. بو ئەوهى ژيانىكى سەربەرزانه بەسەر بەرى. هوى ئەم هەواندەوهى ئەوه بوو: خاتوو مەريەم كورپە پچكۆله كەى خوى (عيسا) هەلگرت و روى كرده ئهو شوينه بەرزە، دوانزە سال لهوى مايه وه، وه كوو ده لىن: ((يوسف النجار)) كه كورپى مامى خاتوو مەريەم بوو، ئەو له گەليان چوو، پاش ئهو ماوه يەو مردنى پاشاى ولات گەرانەوه بو شوينى خويان.

ئەجار كەزنجيرەى پيغه مەبران دەگاتە ئەم ناستە، پەروەردگار خيئابى خوى ناراستەى هەموو گەلو نەتەوه كان دەكا، بە جۆرىك: كەوا بزانى گەلو نەتەوه كان تىكرا بە كۆن و نوێه له سارايە كى كاكى بە كاكى دا كۆ بوونەوه و لەمەك كات و شوين دا خيئابيان ناراستە دەكا، چونكه جوداوازی شوين و كات لەبەردەم ئەو حەقيقه تەدا كه هەموويان تى يدا هاوبەشن و پيكيانەوه دەبەستيتەوه. نابە كۆسپ و تەگەرە لەبەردەم ناراستە كردنى خيئابى گشتى، وه كوو له ئايە تەكانى دواى دا دەفەرموى.

بنه ما ته شریعییه کانی ژیان

يٰۤاَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوْا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاَعْمَلُوْا صٰلِحًا اِنِّیْ بِمَا
تَعْمَلُوْنَ عَلِيْمٌ ﴿٥١﴾ وَاِنَّ هٰذِهِۦ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ
فَاتَّقُوْنَ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوْا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ
فَرِحُوْنَ ﴿٥٣﴾ فَذَرَهُمْ فِيْ غَمَرَتِهِمْ حَتّٰی حِيْنٍ ﴿٥٤﴾ اَيَحْسَبُوْنَ اَنَّمَا
نُعَذِّبُهُمْ بِهٖ مِنْ مَّالٍ وَبَنِيْنٍ ﴿٥٥﴾ نُّسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُوْنَ

پاش راناندنی چیرۆکی بری له پیغه مبه رانی پیشوو، پهروه ردگار
نامۆزگاری گهل و نه تموه کان ده کا: به کۆمه لێک یاساو بنه مای ژیان: وه کوو
خواردنی حه لال و کرده وهی باش و هه ست کردن به یه کیه تی ئاده میزادو یه کیه تی
ئایین و پروایان.

به لام گهل و نه تموه کان ئایینی خۆیان بر بر کردو، بوونه گرو گرو
سه راسیمه و سه رگه رانن، پێیان وایه: رژاندنی نازو نیعمه ت به سه ریان دا له بهر
ئه وه یه خودا لیان رازییه، وه لی له راستی دا ئه مه ئیستیدراجه بۆیان و
په لکیش کردنیانه بۆ گو مپا بوونی زیاتر، ده فهرموی: ﴿يٰۤاَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوْا مِنَ
الطَّيِّبَاتِ﴾ ئه ی پیغه مبه ران! ئه ی ئه وانه ی نه رک ی پیغه مبه رایه تیتان خرا وه ته
سه رشان! سه روشتی ئاده میزادییه تی خۆتان کپ مه کهن، خواردن و خواردنه وه:
که دیار ده یه کی ئاده میزادییه ئه و نه فامانه کردویانه به ره خنه لی تان و ده لێن:
پیغه مبه ر نابێ خواردن و خواردنه وه ی هه بی به هه ندی مه گرن، له شتی حه لال

بۆن و بۆنه وه موواره سهی سروشتی ئاده میزادییه تی خۆتان بکهن. خواردن و خواردنه وه به گشتی داخواییه کی سروشتی گیانه بهرانه، بزائن که خواردن و خواردنه وه له حه لال ئاده میزاد پاک ده کاته وه په یوهستی ده کا به عاله می بالا وه یارمه تی ده دا له سه ر خودا په رستی و به ندایه تی کردن به ته واوی.

﴿واعملوا صالحاً﴾ کرده وی باش نه نجام بدهن، له پاساوی ره خساندن و حه لالکردنی ئه وه موو نازو نیعمه ته جۆراو جۆرانه دا، شوکری په روه دگار بکهن، به کرده وی چاک سوپاسگوزاری خودا بن! ﴿انی بما تعملون علیم﴾ دلنیا بن من ناگاداری هه موو کارو کرده وه یه کتاتم، هه چم لی هون نابی و پاداشتان به گویره ی کرده وه کانتان ده ده مه وه.

هه لبه ته کارکردنیش پێویستییه کی سروشتی ئاده میزاده، ئاده میزاد به بی کارکردن ژیا نی بۆ به سه ر نابری، به لام کرده وی باش ئاده میزادی راستال له ی تر جیا ده کاته وه، یاساو مه به ستیک دینیتبه ئاراو به یان په یوه ستیان ده کا به عاله می بالا وه.

پێگومان هه رگیز په روه دگار داوی نه کرده پیغه مبه ران واز له سروشتی ئاده میزادی خۆیان بێنن، به لکوو فره مان ی پیکردون که سروشتی ئاده میزادی خۆیان به ره ئاسۆیه کی روناک به رز بکه نه وه. داوی لی کردون بینه پیشه نگ بۆ به رزکردنه وی سروشتی ئاده میزاد.

حه لال خواردن و هه ول دان بۆ که سه بی حه لال یه کیکه له ره وشته تایبه تییه کانی موسولمانان، ئاده میزاد هه تا له خودا وه نزیک بی، ده بی حه لال خۆر تری. پیغه مبه ران له م باره وه پیشه وان و ده بی چاویان لی بکری، هه زره تی عیسا علیه السلام له به رووبوومی ته شی رێسی دایکی ده خوارد، هه زره تی داود علیه السلام زرێ دروست ده کردو بژیوی خۆی له زرێ کاری په یدا ده کرد!

له سه حیحی موسلیم دا فره مووده یه که هیه ده فره مو: ((وما من نبی الا رعی الغنم)) هه چ پیغه مبه ریک نه بووه شوانی نه کردبی، هاوه لان وتیان:

ئەتۆیش ئەی پێغەمبەری خودا؟ پێغەمبەر ﷺ لەولامدا فرمووی: ((وانا كنت أرهاها على قراريط لأهل مكة)) منیش شوانیم کردووە، حوشرتم دەلەوەراند بەچەند پارەیک بۆ مەککەییەکان.

موسلیم و ئەحمەد و تیرمیزی لەئەبو ھورەیرە یاریەت دەکەن، دەلی: پێغەمبەر ﷺ فرمووی: ((يا أيها الناس! ان الله طيب لا يقبل الا طيبا، وان الله أمر المؤمنين بما أمر المرسلين)) ئەی خەلکینە! خودا خاوەنەوشتی خاوەن نەبی وەری ناگری، بزانی خودا فرمائی بەموسولمانان کردووە وەکوو چۆن فرمائی بەپێغەمبەران کردووە فرموویەتی: ﴿يا أيها الذين آمنوا كلوا من طيبات ما رزقناكم﴾ (البقرة/۱۷۲).

ئەجار پێغەمبەر ﷺ درژەیی بەفرمودەکەیی داو فرمووی: پیاو ھەییە خۆراکی ھەرامە، ئاوی خواردنەوی ھەرامە، پۆشاکێ ھەرامە، بەھەرام پەرەردە بوو، دەست بۆ ئاسمان بەرز دەکاتووە، ھاوار دەکاتە خودا، دەلی: خودایە! لێم خۆش بە! کوا دوعای لێ وەرەگیری؟!!

﴿وان هذه امتكم أمة واحدة وأنا ربكم فاتقون﴾ ئەی کۆمەڵی پێغەمبەران! ئایینی ئێوە یەک ئایینە، یەک شەریعت و یاسایە، ھەمووتان بانگەوازی دەکەن بۆ یەک تەپەرستی، ئەمەن خودای ھەمووتانم خۆتان لەسزاو تۆڵەیی سەرپێچی کردنی فرمانەکانم بپاریزن.

ئەمە بەلگەیە لەسەر ئەو حەقیقەتە: کەھەموو ئایینە ئاسمانییەکان لەبەنەماکانیان دا دەچنەو سەر یەک و یەک بنەمان! ھەموویان دەربارەیی تەوحید و پێغەمبەرایەتی و ھاتنی رۆژی قیامت چون یەکن! جوداوازییان لەفروعییات و حوکمە شەریعی و عەمەلییەکان دا بەگۆیرەیی گۆرانسی رۆژگار و بارودۆخی ژیان چ نەنگی و خراپەیی کی تێدا نیو بەجوداوازیی لەناین دا حسیب ناگری، بەلکوو ئەو نیشانەیی زیندویی و بەرژووەندپاریزی ئەو

نایینه یه به لگهی گونجانیانه له گهل به رهو پیشچوونی ژبیری ئاده میزادو دهسته بهر بوونی ژبانی به خته وهی بو ئاده میزاد له دونیاو قیامت دا.

هه لبه ته پیری پیغه مبه ران پابه ندی ئه م فدرمان و جله و گیزیانه بوون و به موو لایان نه داو به ته واوی نه رکی سدرشانی خویان نه بجام دا ﴿فقطعوا امرهم بینهم زبوا کل حزب بما لدیهم فرحون﴾ به لام شوینکه وتوانی نهو پیغه مبه رانه به رنامه ی نایینه که ی خویان تیک ذا، خیلاف و کیشه یان تیدا پهیدا کرد، بیرو بوچونی دژبه یه کیان تیدا هینانه کایه وه. بوونه گرو گروو تا قم تا قم. هه کۆمه لهو پارچه یه کیان لی پچیری، نه بجا هه تا قمه بهو پارچه نایینه ی بو خوی پچریوه دلخۆشه و پی ی وایه: هه نهو له سه ره حقه وه هه ریژه وانی نهو نایینه ی نهو په پیره ی ده کا هیدایه تدران و نه وانی دی گومران!!

ته عبیره قورتانییه که دیمه نی کیشه و نیزاعی نیوان خواهن نایینه کانی له شیوه یه کی حیسینی سامناک دا رانواندوه، نایینه حه ق و راستی به پارچه قوماشیکی جوان و بی عه یب شوبه اندوه، نیتر حیزب و تا قم و گرو هه کان له ناکامی کی بهر کی نیزاعیان وه به گزیه کدا چوون، هه ریبه کیان په لاماری سوچیکی قوماشه که ی داوه و بۆلای خوی تی ی نووساوه قوماش پارچه پارچه بووه و هه تا قمه و تیتۆلێکی به دهسته وه هاتوه و پی ی دلخۆشه، واده زانی هه نهو نهو باشه و نهو به دهسته تا قمه کانی تره وه یه به که لکی هیچ نایه.

ئه مه ره خنه و ده مکردنی لیک دابرا و پارچه پارچه بوونی کۆمه له، سه رزه نشت و لۆمه کردنیانه بۆیه دوا به دوا ی نهو: په ره و ده رگا هه ره شه یان لی ده کا و ده فهرموی: ﴿فذرهم فی غمرهم حتی حین﴾ نهی موحه ممه! وازیان لی بیننه با له ناو گومرایی خویان دابن تا مردن یه خه یان پی ده گری، ده مرن یا ده کوژرین، یان نیشانه و پی شه تای عه زابیان بو دی. وه کوو نه نایه تیکی تر دا ده فهرموی: ﴿فمهل الکافرین امهلهم رویدا﴾ (الطارق/۱۷) یان ده فهرموی: ﴿ذرهم یا کلا و یتمتعوا، ویلهم الامل، فسوف یعلمون﴾ (الحجر/۳).

نه جار درتزه به گالته كردن پتيان ده داو ده فرموى: ﴿أَيْحَسِبُونَ أَنَّ مَا
عَدَّهٖم بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَنِينَ نَسَارِعَ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ نأيا پتيان
وايه: مؤلته تدانيان بؤ ماويهك و زور كردنى مال و سامان بؤيان و مندال
پيدانيان له ملوهى به تاقى كردنه و هيان دا، هوى نهويه رتزيان هيه لامان و
به خيراى خيرو فريان بؤ دهسته بمر ده كه مين؟! تانا باوانه زانن، نهو مال و
مندال پيدانه سمره نجامى بؤ نهوان شهرو نه گبه تيبه خيرو فهر نيه، دواى
ژيوان ده بنه وه، به لام كاتيك: كه ژيوانبو نه وه بؤ سووده.

بيگومان به ههله چوون و به شيوهى بمر ناواژو حالى بوون! نازانن نه وهى:
كه تيمه مؤلته تيان ده دين و مندال و مال و سامانيان بؤ زور ده كه مين
نيستيد راج و به لكيش كردنيان بؤ ناو عذاب! نه گهر تويه نه كهن و پيش وهخت
نه گهر پنه وه. وه كو له نايه تيكي تر دا ده فرموى: ﴿فَلَا تَعْجَبْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا
أَوْلَادَهُمْ، إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ (التوبة/٥٥) يان
ده فرموى: ﴿فَذَرْنِي وَمَنْ يَكْذِبْ بِهَذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ
لَا يَعْلَمُونَ، وَأَمْلَى لَهُمْ، إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ﴾ (القلم/٤٤-٤٥)

نيمامى نه حمد له عه بدوللاى كورى مه سعو ده وه فرموده يهك ريوايهت
ده كا: ده فرموى: پيغه مبهر ﷺ فرموده يه تى: ((إِنَّ اللَّهَ قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَخْلَاقَكُمْ،
كَمَا قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَرْزَاقَكُمْ، وَإِنَّ اللَّهَ يُعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يُحِبُّ وَمَنْ لَا يُحِبُّ، وَلَا يُعْطِي
الدِّينَ إِلَّا مَنْ أَحَبَّ فَمَنْ أَعْطَاهُ اللَّهُ الدِّينَ فَقَدْ أَحَبَّهُ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ
لَا يُسْلَمُ عَبْدٌ حَتَّى يُسْلَمَ قَلْبُهُ وَلِسَانُهُ، وَلَا يُؤْمِنُ حَتَّى يَأْمَنَ جَارُهُ بِوَأَثْقِهِ، قَالُوا:
وَمَا بِوَأَثْقِهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟! قَالَ: غَشَهُ وَظَلَمَهُ، وَلَا يَكْسِبُ عَبْدٌ مَالًا مِنْ حَرَامٍ،
فَيَنْفَقَ مِنْهُ فِي بَارِكٍ لَهُ فِيهِ، وَلَا يَتَصَدَّقَ بِهِ فَيَقْبَلَ مِنْهُ، وَلَا يَتْرَكَ خَلْفَ ظَهْرِهِ
إِلَّا كَانَ زَادَهُ إِلَى النَّارِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَمْحُو السَّيِّئَ، وَلَكِنْ يَمْحُو بِالسَّيِّئِ بِالْحَسَنَةِ، إِنَّ
الْخَبِيثَ لَا يَمْحُو الْخَبِيثَ)).

تییینی: ئەو تەفرەقەو پارچە پارچە بوونە قورنات ناماژە پێ کردووە موسوڵمانانی لی ترساندووە، ئەو جوداوازی و تەفرەقە پەیدا بوونە: کە لەبەنە مای ناین دا پویدا، ئەک لەوێ لەفروع و ئەحکامە جوژییە شەریعیەکان دا پەیدا دەبێ، جوداوازی و راجیایی لەو بووارانەدا نیشانە پێشکەوتن و گەشە کردنی بیرو بۆچوونە، فرە رایێ لەحوکمە عەمەلییە فەریعیەکان دا رەحمەتەو کار ئاسانییە بۆ کۆمەلگا. قورنات دەفەرموێ: ﴿لَکَلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شُرْعَةً وَمِنْهَا جَا﴾ (المائدة/ ۴۸) جوداوازی و راجیایی لەبەنە مای ناین دا هەره‌شی لی کراوە بەتاوان دادەنرێ.

پێغه‌مبەر ﷺ لەفەرموودەیه‌کی صەحیح و چەسپاوی دا دەفەرموێ: ((افترقت أمة اليهود على إحدى وسبعين فرقة كلها في النار الا واحدة، وافترقت أمة عيسى او النصارى على اثنتين وسبعين فرقة كلها في النار الا واحدة، وستفترق أمتي على ثلاث وسبعين فرقة: كلها في النار الا واحدة، قيل من هم يارسول الله: قال: هم ما انا عليه واصحابي)) لەفەرموودەیه‌کی تردا دەفەرموێ: ((الا إن من قبلكم من أهل الكتاب افترقوا على ثنتين وسبعين ملة، وان هذه الأمة ستفترق على ثلاث وسبعين ثنتان وسبعون في النار وواحدة في الجنة وهي الجماعة)) هەلبەتە هەركەسێ سیرەتی پێغه‌مبەر و هاو‌لانی بخوێنێتەو، بۆی دەردەکەوێ ئەم نایینە چۆن دامەزراو گەشە پەری ساند، بۆی دەردەکەوێ موسوڵمانان تا ئەک عەقیدەو بیرو باوەربوون چ شان و شەوکت و شکۆمەندییەکیان هەبوو، چۆن زۆرییە جیهانیان رزگار کردو بارییەتی و مەرفایەتیان تێدا چەسپاند، عەدالەتکاری و نازادییان تێدا بلاوکرده‌و. بەلام وەندە پێ نەچوو دوژمنانی ناین کەوتنە خۆ بۆ بەرگرتن لەو نوورو روناکییە: کەرۆژ بەرۆژ پەری دەسەندو زیاتر گەشە دەکرد، نیت تۆی دووبەرەکی و چەند بەره‌کیان لەناو جیهانی ئیسلامی دا چاندو نيزاع و کێشەو دژایەتی کەوتە ریزی موسوڵمانانەو، چەندە گروپ و تاقم و حیزب و تاهەفەو رێباز دروست بوون، کۆمەلگای پتەوی موسوڵمانان لەم رێگاوه زەفەری پێ

برا، کنهی لی کرا، حالیان بهم حاله گهیشته: که نه مرۆ جیگای بهزهیی پیدای
هاتنهوهین و ههسوودیان پی نابری!

شایانی باسه فیرقهو گروپ و تاقمهکانی جوله که نه صارا جگه لهو تاکه
کۆمهلهیان: که له سه ره قیده نه صلییه که ی خۆیان مابوونهوه، فیرقهکانی دی
هه موویان کافرن و فریان به سه ر نایینه وه نه ماوه، چونکه فیرقه و تاقمهکانی
نه ته وه ی ئیسرائیل که به روا له ته شوینکه و ته وه ی هه زه ته ی موسا (علیه السلام) بوون
بروایان نه به به پیغه مبه رایه ته ی عیسا و هه زه ته ی موحه مه د دروودی خودایان
لی بی.

تاقم و گروپهکانی سه ر به نایینی عیسا بروایان به پیغه مبه رایه ته ی
هه زه ته ی موحه مه د نه به وه. هه ر که سیکیش بر وای به راستی په یامی
پیغه مبه ریک نه بی به کافر حیسابه. به لام فیرقه و حیزبهکانی ئومه ته ی ئیسلام
به مو عته زیله و ماتوریدی و نه شعهری و هه هابی و سه له فی و خه له فییه وه
به سووننی و شیعی یه وه هه موویان بروایان به (خودا و به فریشته و نامه
ناسمانیه کان و پیغه مبه ران و رۆژی قیامه ت و قه زا و قه ده ر) هه یه و نه هلی
قیبله ن، تا وانبارن له سه ر نه و بیرو بوچوون و بیدعه تانه ی دایانه ی نه وه.

فیرقه و تاقمه جیا جیاکانی ئومه ته ی ئیسلام قورئان پارێزگاری لی کردون و
به هۆی نه و نامه پیروژه وه به ته وای له رێبازی نایینی خودا لایان نه دا وه
له دین ده ر نه چون، هه ر بیرو بوچوونیکیان دا هینا بی به ته نویل پینه و په رۆیان
کرده، له گه ل قورئانه که دا ریکیان خستوه، به لکوو زوریه ی حیزب و گروپه کان
له ناکامی لی کۆلینه وه توێژینه وه له قورئان بیرو بوچوونیکیان له لا گه لاله
بووه و به خه یالی خۆیان نه وه راسته و شوینی که و ته وون.

پتویسته ناماژه بهوهش بکهین شهو حیزبو گرۆپه ناتایینیانهی
لهروژگاری شه مرۆدا له جیهانی ئیسلامی دا سهریان هه لداوه به چکه
موسولمانان خۆیان تیفریداون وه کوو حیزنه مارکسی و ماسۆنی و
سوشیاله کان..... هتد نهوانه په یوه ندییان به ئیسلامه وه نیه وه ره که سی به بیرو
باوه ره وه چوبیته ناویان به ئیسلام داناندی، حیسابی موسولمانی بۆ ناکری.
چونکه ئیسلام بریتییه له پروا بون و په پیرهوی کردنی شه به برنامهیهی
حه زه ته موحه محمد ﷺ هیناویه تی و ملکه چکردن بۆی له هه موو بواره کانی
ژیان دا به سیاسی و کۆمه لایه تی و ئابووری و ناشتی و جهنگیه وه، هه ره که سیك
شه بروایه ی لایهیدا بوو به کرده وهش سه لماندی شه وه موسولمانه وه له فیرقه ی
ناجیهیه!

رهوشتی په له که ران بۆ چاکه کاری

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ
بِثَابِتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾
وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٦٠﴾
أُولَٰئِكَ يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦١﴾ وَلَا نُكَلِّفُ
نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾

دواى شه وهی په ره وه رداگه سه ره زه نشتی نهوانه ی کرد: که تایینی خۆیان پچر
پچر کرده، به شیه وهی هه ره شه کردن لییان فه رمووی: ﴿ایحسبون انما غدهم به
من مال وبنین نساوع لهم في الخيرات؟ بل لا يشعرون﴾ به شوین شه وه دا باسی

رهوشتی په له کاران ده کا بو دهسته بهر کردنی خپرو فەر، چوار رهوشتی
سهره کی ریز ده کا بویان و ده فەرموی:

۱- ﴿ان الذين هم من خشية ربهم مشفقون﴾ بێگومان نهوانه ی
هه میسه له ترسی عه زابی خودا له سر طاعت و عیبادت بهرده وامن..
نالیږدها نه شری نیمان دهرده کهوئ، نهو ههسته نیمانییه ئاده میزاد
هه لده نی بهرده وام بی له سر خودا په رستی و ترسی پاشه روژیشی هه بی،
چه ندیک نه رکى سهرشانی نه نجام بدا ترسی عه زابی خودا زیاتر له دلای دا
جیگیر ده بی.

نهو موسولمانانه له ترسی عه زابی خودا حه چینیان لی هه لده گیرئ.
۲- ﴿والذين هم بآيات ربهم يؤمنون﴾ نهوانه ی پروایان به نیشانه
کهونییه کان و ئایه ته قورئانییه کان هه یه، پروایه ک شک و گومان روی تی نه کا.
ئایه ته کهونییه کان بریتین لهو به لگه و نیشانه ی له ناو بوونه وهردا ده بیندرین،
به تی فکرین و ورد بوونه وه له ئاسانه کان و زهوی دیارده کانیان به دی ده کرین و
نیشانه ی تاك و ته نهایی خودان.

۳- ﴿والذين هم بربهم لا يشركون﴾ نهوانه ی هه رگیز هاوهل بو خودا
دانانین و له ته ک خودا دا که سی تر ناپه رستن پروایان هه یه: که جگه له خودا هه یچ
خودای تر نین، بی هاوهل و بی خیزان و بی منداله، پیویستی به کهس نه
هه موو کهس پیویستیان به نه وه.

۴- ﴿والذين يؤتون ما آتوا وقلوبهم وجة اى ربهم راجعون﴾
نهوانه ی نه رکى سهرشانی خویان نه نجام ده دن: به گویره ی توانای خویان خودا
په رستی ده کهن، له مال و سامانی خویان ده به خشن به لام و تپرای نه وه ترسیان
هه یه لییان وهرنه گیرئ، ترسی نه وه یان هه یه که مته رخه مییان کرد بی و
نه رکه کانی سهرشانیان وه کوو پیویست نه نجام نه دا بن.

نیمام نه حمده و تیر میزی و نیبنونه بی حاتم له عائیشه وه ریوایت ده کهن،
که پرسیاری له پیغه مبهړ ﷺ کردو وتی: نهی ره وانه کراوی خودا! نایه تی
﴿الَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا، وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ﴾ مبهستی نه وه یه: کابرا دزی بکا
زینا بکا عه ره ق بخواته وه له خوداش بترسی؟؟ پیغه مبهړ ﷺ فهرمووی: ((لا
یابنت أبی بکر، یابنت الصدیق، ولكنه الذی یصلی ویصدق وهو یخاف الله
عزوجل))^(۱) نه خهیر وانیه نهی کچه که ی نه بو به کر، به لکوو مبهست
که سیکه نویژ ده کا روژی ده گری له مال و سامانی خوئی ده به خشیی و له هه مان
کات دا ترسی خودای هیه. ﴿انهم الی رهم راجعون﴾ له بهر نه وهی بولای
خودای خویمان ده گهرینه وه.

بِیَگومان دَلّی موسوّلّمان ههست ده‌کا: که ده‌سه‌لّاتی خودا به‌سه‌ریدا زاله، له‌گه‌لّ هه‌موو هه‌ناسه‌یه‌کی و لیدانیکی دَلّی دا، ههست به‌نیعمه‌ته‌کانی خودا ده‌کا، بۆیه ههر طاعت و به‌ندایه‌تییه‌کی بی‌کا به‌که‌می ده‌زانی، هه‌موو ته‌قواو خودا په‌رستی خۆی له‌به‌رامبه‌ر نیعمه‌ته‌کانی خودادا به‌هیچ دینه به‌رچاو، ههر چه‌ند ده‌کا بۆی به‌رامبه‌ر نا‌کرتن، نیعمه‌ته‌کانی خودا زۆرو هه‌مه‌جۆر، کرده‌وه‌کانی شه‌ویش پرکه‌م و کورتی، له‌هه‌مان کات دا هه‌ست ده‌کا: که ده‌سه‌لّاتی خودا له‌هه‌موو گه‌ردیله‌یه‌کی بۆونه‌وه‌ردا ره‌نگ ده‌داته‌وه، له‌به‌ر شه‌وه‌ سامو هه‌بییه‌ت ده‌یگری و ترسو و خۆف دل و ده‌روونی داگیر ده‌کاو ترسی شه‌وه‌ی لی په‌یدا ده‌بی به‌ره‌و‌پ‌روی په‌روه‌ردگار بیته‌وه‌و که‌مه‌تر خه‌می کرد‌بی مافی خودایه‌تی نه‌دابیته‌ی، طاعت و کرده‌وه‌کانی له‌ناست نیعمه‌ته‌کانی خودادا نه‌و‌دیان نه‌بی.

ئەوانە ترسیکی زۆریان ھەبە، بەھۆی ئەو ترسەو خۆدەپارێزێن لەکردنی ئەوشتانە پێویست نەبکری. ئیمانیا بەھێزە تێیدا قوولبۆنەو، ھەول

(۱) أخرجه الترمذی فی التفسیر (۳۱۷۵) باب (۳۴) سنده ده‌کشی زعیفه حاکم له‌تفسیردا (۳۴۸۶) دا ده‌ری هتتاوه به‌لایوه راسته.

ده ده ن ریبابازی له طاعت دا نه کهن و ترسی که مته رخه می و پوچه لبونه وهی کرده وه کانیشیان ههیه.

﴿أُولَئِكَ يَسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ﴾ تهوانه تهو که سانه ن په له ده کهن له ته نجامدانی کاری خێرو چاکه دا، پیشپرکی ی تیدا ده کهن، هه ولئ تهوه ده ده ن کاری باش و په سه ند ته نجام بده ن، پیشه نگو و رابه ربن له بواری کردنی کاری چاک دا.

تهوان بو به لیپرانه وه سه رگه رمی کرده وهی چاکن و پیشپرکی ده کهن بو وه ده سته ینانی پاداشی باش و به مرز گه یشتن له دونیادا پیش به مرز گه یشتنی قیامت!

به کورتی خوشبه ختی و کامه رانی بریتی یه له کامه رانی قیامت: که به کرده وهی چاک و مالبه خشین و له خودا ترسان ده سته به ر ده بی.

دوای به یانکردنی کرده وهی موسو لمانانی دلسوزو راستال، دوو حوکم و بریار ده رباره ی کرده وهی به بنده کانی ده ره ده کاو ده فره رموی:

۱- ﴿وَلَا تَكُلْفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ مینه اج و شه ریه تی ئیمه وه هایه زیاد له تواناو وزه تهرک ناخه ینه سه ر که س، بێگومان خودا تهرک و واجیباتی خستوته سه ر به بنده کانی به گوێره ی ناماده باشییان و هیزو توانایان به سه ری دا، حیساب و لیکو لینه وه شیان له گهل ده کا به گوێره ی تهو کرده وانه ی له چوار چیه ی توانایان دا ته نجامی ده ده ن، سته میان لی ناکا به م جوړه تهرکیک بخاته سه ریان له توانایان دا نه بی، یان له کارو کرده وه کانیان به ناره وا که م بکاته وه. عه داله تکاره له شه رع و یاسای دا، به ره حم و به زهیی یه بو به بنده کانی.

۲- ﴿وَلَدِينَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ﴾ له لای ئیمه ههیه نامه ی ته عمالی تهوانه، یان له وحو له حقو ظمان لایه، زور بهوردی و راستی کرده وهی ناده میزادی تیدا چه سپاوه و تۆمار کراوه، هیچی له بیر نه چوه، وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فره رموی: ﴿هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ، اَنَا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ

تعملون ﴿ الجاثية/ ٢٩ ﴾ يان ده فرموى: ﴿ لا يغادر صغيرة ولا كبيرة الا أحصاها ﴾ (الكهف/ ٤٩).

﴿وَهُمْ لَا يَظْلَمُونَ﴾ ئەوانە بەھیچ جوۆری ستمیان لی ناکړی
له کرده وەکانیان کم ناکړیته وە، بەلکو و پاداشی کم و زوۆری کرده وەکانیان
وەرده گرنه وە، له هه مان کات دا سزایان له سەر زیاد ناکړی.

کرده‌وهو هه‌لۆیستی ناشیرینی کافرو موشریکه‌کانی قورده‌یش و

هۆكاري گومر ايبيان

بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمَرٍ مِّنْ هَذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِّنْ دُونِ ذَلِكَ هُمْ لَهَا
عَامِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْتَرُونَ
﴿٦٤﴾ لَا يَجْعَلُوا الْيَوْمَ لِنَاكَم مِّنَّا لَا تُنصِرُونَ ﴿٦٥﴾ قَدْ كَانَتْ آيَاتِي
تُنَالِي عَلَيْكُمْ فَكَنتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تُنْكِرُونَ ﴿٦٦﴾ مُسْتَكْبِرِينَ
بِهِ سَمِيرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَلَمْ يَذَّبَرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ مَا لَمْ يَأْتِ
آبَاءَهُمْ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَمْ يُنْكِرُوا
﴿٦٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ وَآكُرُهُمْ لِلْحَقِّ
كَرَهُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوْ أَتَبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ

وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا^{۷۱} بَلْ أَتَيْنَهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ
 ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿۷۱﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَّاجُ رَيْكَ خَيْرٌ
 وَهُوَ خَيْرُ الرَّزْقِينَ ﴿۷۲﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۷۳﴾
 وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنُكَيِّبُونَ ﴿۷۴﴾
 وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلْجَوَاءُ فِي طَغْيِنَاهُمْ
 يَغْمَهُونَ ﴿۷۵﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ
 وَمَا يَنْضَعُونَ ﴿۷۶﴾ حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ
 إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿۷۷﴾

ده باره ی سه بهب نزولی نایه تی ژماره (۶۷) ﴿مستکبرین به.....﴾
 نیبنونه بی حاتم له سه عیدی کوری جویه یروه ریوایه ده کا، ده فهرموی:
 قورپه ییشیه کان له ده وری که عبه خهریکی رابواردن و پیکه نین و له هو له عب
 ده بوون، تموافیان نه ده کردو شانازیشیان پی ده کرد، نیتر پهروه ردگار نایه تی
 ﴿مستکبرین به سامرا تهجرون﴾ ی نازل کرد.

ده باره ی هۆکاری نازل بوونی نایه تی ژماره (۷۶) نه سانی و حاکم له نیبنو
 عه بیاسه وه ریوایه ده که نه ده فهرموی: نه بوسوفیان هات بۆلای پیغه مبه ر
 وتی: نهی موحه مده! بۆ خاتری خوداو بۆ خاتری خزمایه تیمان ((کولک و خوین
 خواردن)) به هیلاکی بردین، برسیایه تی تینی بۆ هیناوین، نیتر پهروه ردگار

نایه تی ﴿وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ﴾ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿ی نازل کرد.

پدیوه ندیی تم کۆمه له نایه ته بهی پیشه وه، له م روه وه یه: په روه ردگار له وه پیش نه وه ی راگه یاند: که نایین ناسانه و گرانی تیدا نیه، نه مرکه کانی به گویره ی توانان و زیاد له وزه نین! نه بچار به شوین نه وه دا ناره زایی خوی له هه لوتیست و کرده وه ی کافرو موشریکه کانی قوربه ییش دهرده بیری و وه صفیان ده کا به بی ناگایی له قورنان، نازانن به رژه وه ندیی دونیا و قیامه تیان له چی دایه! هه روه ها نه وه ش رون ده کاته وه: که نه و قوربه ییشیانه و یپرای کوفرو یاخی بوونیان هاوه ل بۆ خودا داده نین و تانه و ته شهر له قورنان ده وه ن و گالته به پیغه مبه ر ده که ن و نه زیه تی موسولمانان ده وه ن.

نه بچار نه وه روون ده کاته وه: که په روه ردگار یارمه تی نه و کافرا نه نادا، چونکه نه وانه بوغرا و لوت به رزن، هه مرکاتی نایاتی قورنایان به سه ردا بخوینری ته وه لی هه لده سه له منه وه، روو له نایه ته که کان و خوینره که ی وهرده گپن، خویان به کابه هه لده نینه وه و شانازی پیوه ده که ن، ده لئین: که س ناتوانی به سه ر نیمه دا زال بی، چونکه نیمه خاوه نی که عبه یین.. نه بچار گالته به قورنان ده که ن و تانه ی لی ده وه ن!

نه بچار راستی په یامی پیغه مبه ر ده چه سپین و ده فهرموی: ﴿بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِنْ هَذَا﴾ به لکوو نه و کافرو موشریکه دلیان بی ناگایه له م قورنانه: که شیفا به خشه بۆ هه موو دهر دیک، بی ناگان له وه ی: که هیدایه تده ره بۆ راسترین رینگاو خوشتترین و به ختمه وهرترین ژیا نی دونیا و قیامه ت.

غافلن: چونکه دلیان ناگای له حق و راستی نیه، نووری زیندو بوونه وه و به ناگا هینانه وه یان وی نه که وتروه، ناگایان له و نوورو روناکییه نیه، و یلی سارای گومپایی بوون. ﴿وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذَلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ﴾ نه وانه جگه له و هه لوتیست و کرده وانه بیان کاری ناشیرینی تریشیان هیه، هاوه ل بۆ

خودا دادەنن، تانەو تەشەر لەقورئان دەدەن! ئەزىزەتى پىغەمبەر و موسولمانان دەدەن! ئەوان لەداھاتوش دا بەردەوام دەبن و ئەو کردەو ھەلۆتستان دەبى و لىي پاشگەز نابنەو.

ئەوانە تا بىنەققا قايان لەشیرك و تاوان دا نقوم بوون، قورئانیان کردو بەھۆکاری گالتەو گەپى خۆیان، پىكەنین و سەمەرى خۆیان لەدەورى كابدە نەجام دەدەن، دەلێن: قورئان سىحرو جادو بازيىمەو ھەلبەستراو، چىرۆكە كۆنى پىشپىنانە، قسەى شایەرە، ئەو كەسەى ئەم نامەىەى بۆ ھاتووە شىت و خەرەقاو، یان جولهكەو نەصرانى فێرى دەكەن. ئەوانە سەرگەرمى بىتەرسى بوون، ھەركاتى پىغەمبەر ﷺ بانگەوازيان بكەو داواى واھىنانىان لەبىتەرسى لى بكا دەلێن: ئىمە لەسەر ئايىنى باوك و باپرانمان دەروين و وازى لى ناھىنن!!

﴿حقى اذا اخذنا مترفهم بالعذاب اذا هم يجأرون﴾ ھەتا ئەو رۆژەى بەسزای سەختى خۆمان دەیانگرن، خراپترین عەزاب دەورىان دەدا، بەلێ بەھۆش خۆ ناينەمەو ھەتا خۆلێسەرەو بەناز پەرەردە بوو كانیان بەعەزابى بەتیشى خۆمان دەگرن و لەھەموو لایەكەو تەگرى دۆزەخ دەورىان دەدا، ئەوكاتە ھاواریان لى ھەلەستى و دەكەونە پارانەو، بەلام بى سودە. ھاوارو دادو فىغان دادیان نادا! وەكوو لەنايەتێكى تردا دەفەرموى: ﴿وكم اهلكناسا من قبلکم من قرن ولات حين مناص﴾ (ص/۳).

لەناكامى ھاوارو فىغانیان دا ولامیان دەدرتەو، پىيان دەگوترى: ﴿لا تجأروا اليوم، انکم منا لاتصرون﴾ ھاوارو زىقە زىق مەكەن، ھاوارو پارانەوتان بى سودەو ئەو عەزابەى بۆتان بریار دراو لەسەرتان ھەلناگىرى، عەزاب بەردەوامەو كەس نىە كۆمەكێتان پى بكا، كەس نىە بتوانى بىتەسە لەمپەر لەنێوان ئێو و عەزابى بەتیش دا!!

هۆی به هانا نه هاتنتان و نازل کردنی نهم عه زابه سه خته بۆ سه رتان و
گیرۆده بووتان پی ی بۆ ههتا هه تایه سی شته:

۱- ﴿قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تَتْلَىٰ عَلَيْكُمْ، فَاَعْلَمْتُ عَلَىٰ اَعْقَابِكُمْ تَنكَبُونَ﴾
بیگومان نایاتی من ده خویندرایه وه به سه رتان دا، لی ی هه لده سه لده مینه وه،
روتان لی وه رده گیرا، پشتتان ده کرده قورئان و خوینره که شی، چ جایی نه وه ی
بروای پی بکه من و شوینی بکه من، لی ی ده کشانه وه له بهری هه لده هاتن.
پاشهو پاش ده گهرانه وه!

۲- ﴿مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ﴾ حال و وه زعتان وابوو لوتبه رزیتان ده نواندو خۆتان
به لاهه بهرز بوو له وه ی: که شوینی حق بکه من، حق هه لگرائی حه قتان به لاهه
بی نرخ بوو!

رانای (به) ده گهر پته وه بۆ که عبه یان بۆ ههره م، چونکه نه وان خۆیان
به که عبه هه لده نایه وه و پیا یان وابوو نه وان خاوه ن و سه ره پرشتیارینی.
یان ده گهر پته وه بۆ قورئان یان بۆ پیغه مبه ر ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾ نه وه بوو: ده یان گووت:
پیغه مبه ر ساحیره، شاعیره، کو له وه نانی یه.

۳- ﴿سَامِرًا فَجُرُون﴾ حالشان وه هایه، راده بوین له ده وه ری که عبه و
قورئان واز لی دین، به هۆی چه قه چه قی خۆتان و تانه دان له قورئان که یف
خۆش و ته رده ماخ ده بن.

زیابانتان به قسه ی پرو پوچ و ناشرین ده گیرا، به ده وه ری به ته کانتاندا
هه لده سوپان و حه لقه تان ده به ست، خۆتان له شوینکه موتنی نایه ته کانی قورئان
ده پاراست، ملتان بۆ حق نه ده دا، و پیرای نه وه ش زویانی خۆتان له قسه ی
ناشرین و بی جی نه ده گیرایه وه! نه بچار دوای به یان کردنی وه صفو حالیان، نه وه
روون ده کاته وه: که پر کیشی کردنیان بۆ نهم کاره ناشرینه ده بی
هۆیه کی هه بی!

۱- ﴿اَقْلَمْ يَدَبْرُوا الْقَوْلَ﴾ نایا ئەو موشریکانه لەم قورئانه پیرۆزو بەرزو بەفەرە حالی نابن؟ تابزانن چەند فەصیح و بەلیغە؟ خۆ فەصاحت و رەوانبێژی قورئان لای ئەوان ئاشکرا و نومايانە، ئەوانە ئەهلی رەوانبێژی و زمانپەرەوانین. دەبوا یە لەپێش هەموو کەس دا ئەوان لەم کەلامە حالی بوونایە و ئیمانیان پێی بهێنایە و بەگوێرەی ناوەرۆکی قورئان هەلس و کەوتیان بکرا دیە..!

۲- ﴿إِذَا جَاءَهُمْ مَأْلَمٌ يَأْتِ أَبَاءَهُمُ الْأُولِينَ﴾ یان پێیان وایە شتیکیان بۆ هاتوو پێچەوانەی دابو نەڕێتەو ئەو پێش روی نەداو؟ هەرچەندە ئەوان بەتەواتر پێیان گەییشتوو: کە پێغەمبەرێک یەک بەدوای یەک دا رەوانە کراون بۆ سەر گەلەکانیان و موەجیزەیان نواندون.

دەوی دەبوا یە ئەو دەبوا یە بەهاندەر بۆ ئیماننەتانیان، برۆیان بەو پێغەمبەرە بکرا دیە: کە ئەم پەیامە بۆ هێناون!

۳- ﴿إِذَا لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مَنكَرُونَ﴾ یان لەوانە یە ئەو پێش پێغەمبەرە کە ی خۆیان نەناسی و پێش پێغەمبەرێک بەرپەرشتە بەرزەکانی ئاشنا نەبوون؟ هەرچەندە لەناویان دا بەراستگۆ و دەستپاک ناوی دەرکردبو، دەیانزانن لەدروو رەوشتی ناشرین بەدوورە! دەوی چۆن بۆخۆیان نازناوی (صادق الامین) راستگۆ و دەستپاکیان بەسەردا بریو. کەچی بەدرووی دەخەنەو؟؟

ئەوان بەباشی پێغەمبەرێک دەناسی و شارەزای رەوشتە بەرزەکانی بوون! هەر بۆیە جەغفەری کورپی ئەبو طالیب ﷺ بە نەجاشی ((پاشای حەبەشە)) گوت: ئەی پاشا! بێگومان پەرورەدگار پێغەمبەرێکی بۆ ناردوین لەرەگەزی خۆمانە، نەسەب و راستگۆیی و دەستپاکێ شارەزاین چونکە لەخۆمانەو تی شارەزاین، هەروا (المغیرة) ی کورپی شوعبە بەهەمان شێوە قسە لەگەڵ پیاوی کیسرا کرد. هەروەها ئەو صەفیان صەخری کورپی حەرب کاتیکی پرسیاری لێ کرا دەرپارە پێغەمبەر و هاوێڵانی هەمان قسە لەگەڵ هیرەقل (پاشای رۆم) کرد.

۴- ﴿أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ﴾ بەلکوو ئەوان دەڵێن: پێغه‌مبەر جوړه شیتیه‌کی پێوه‌یه نازانی ده‌لی چی. ئەمه‌ لێه‌ کاتی‌ک دا ئەوان ده‌زانن عه‌قلمه‌ندترین ناده‌میزاده.

بێگومان هیچ کامی لهم شوپه‌انه‌ بنه‌مايه‌کی راستی نیه‌و له‌واقیع دووره. بۆخۆیان ئەمه‌ ده‌زانو ددانی پێدا ده‌نێن.

﴿بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ، وَأَكْثَرُهُم لِلْحَقِّ كَارِهُونَ﴾ بەلکوو ئەو پێغه‌مبەر: که بۆ خۆیان نازناوی (الصادق‌ الامین) یان پێداوه - به‌حق هاتوه‌ بۆ سەریان، په‌یامی حەقی بۆ هێناون، داوایان لی ده‌کا واز له‌بته‌رستی به‌یێن و یه‌کتا په‌رستی بکه‌ن، شوێن په‌یامه‌که‌ی بکه‌ون: که خۆشبه‌ختی دونیایو قیامه‌تیان بۆ ده‌سته‌بەر ده‌کا، به‌لام ئەوانه‌ زوربه‌یان رقیان له‌حقه‌و مل به‌حق ناده‌ن، چونکه‌ شیرک و یێدینی له‌ناخیان دا رواوه‌و پابه‌ندی لاسایی کردنه‌وه‌ی باوک و باپیرانیان و ده‌ترسن به‌شوێنکه‌وتنی په‌یامی ئیسلام پله‌و پایه‌و به‌رژه‌وه‌ندییه‌ ماددیه‌کانی دونیایان له‌ده‌ست بچن ... بۆیه‌ فه‌رمووی: ﴿أَكْثَرُهُمْ﴾ زۆرینه‌یان چونکه‌ هه‌ندێک له‌و قوربه‌یشیان به‌و نمونه‌ نه‌بو طال به‌ترسی لۆمه‌و سه‌رزه‌نش ئیمانیا نه‌هینا، نه‌که‌ له‌به‌رته‌وه‌ی رقیان له‌حق بی.

﴿وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ﴾ حەق پێچه‌وانه‌ی به‌تاله‌، حەق شتی چه‌سپاوو راست و به‌رده‌وامه‌، جا نه‌گه‌ر حەق شوێن هه‌واو هه‌وه‌سی ناده‌میزاد بکه‌وێ ده‌بیته‌ به‌تال و حەقیقه‌تی خۆی له‌ده‌ست ده‌دا، بوونه‌وه‌ر تێکده‌چی، شتی‌ک نامی‌نی راگری بوونه‌وه‌ر بی، هه‌ندێک پێیان وایه‌: حەق به‌مانا ئیسلامه‌، جانه‌گه‌ر ئیسلام شوێن هه‌واو هه‌وه‌سی ئەوانه‌ بکه‌وێ دویا ده‌بیته‌ شیرک و یێدینی، قیامه‌ت راده‌بی، بوونه‌وه‌ر له‌ناو ده‌چی.

قەتادە دەفەرموی: مەبەست بەحق پەرەردگارە، واتە: ئەگەر خودا خودایەکی وەها بێ شوێن هەواو هەوسە ئادەمیزاد بکەوێ و فەرمان بەشیرک و تاوان بکا، ئەو بەخودا حیساب ناکرێ و خودا نیە.

پوختەمانا ئەوایە: حق شوێن هەواو هەوسە ئەوان ناکەوێ، بەلکوو پێویستە ئادەمیزادەکان واز لەهەواو ئارەزووی خۆیان بھێنن و شوێن حق بکەون! چونکە شوێنکەوتنی هەواو ئارەزوو سەرەکیشی بۆ فەسادی کۆمەڵە لە گریژە نەچونی کۆمەڵگا.

ئەگەر بێت و قورئان بەاتایە پشتگیری لەشیرک و تاوان بکەرایە، فەوضاو لادان لەحەقی بلایبکەرایەو، تالانکردن و داگیر کردنی مالتی خەلکی بەرپەوا بزانایە، داوێن پیسی و کوشتن و برینی برەو پێ بەدایە، رەوشتی بەرزو بەها بەنرخەکانی پاشگوێ بخستایە، یاسای بوونەوەر تێک دەچو، ناشتی و خوشی نەدەما، تەندروستی و پیت و بەرەکەت هەڵدەگیرا. ئەگەر پێگەی دەست درێژی بەدراوە، ئاسایشی ناو کۆمەڵگا نەدەما، ئەگەر سەتم و سەتمکاری رەواوایە شارەستانەت دەشیوا، ئەگەر زیناو داوێن پیسی پێگای پێ بەدراوا خێزان قەلاچۆ دەبوو، نەسەب و گەرا تێکەڵاو دەبوون و کەس کەسی نەدەناسی هەرەج و مەرەج باو دەبوو ئازاوەو پشیوی بەرپا دەبوو، ئەمە حەقیقەت و راستیە کە بەلگە نەویستە. حال و وەزعی ئەو گەل و نەتەوانە ی ئەو رەوشتە نێمانەیان تێدا بلای بۆتەو بەشتێن بەلگە، میژوو گەواھیدەرە: کە ئەو داب و نەڕێتیکە گۆڕانی تێدا نیە، هەر گەل و ولاتیەک هەواو ئارەزوو رابەریان بێ، سەرەنجامیان فەوتان و تێدا چوونە، ناکامیان بێ ھیزی و ریسوا بوونە!!

ئەجار پەرەردگار سەرزەنشتی کافرەکان دەکا چونکە رو وەرەگیرن لەشتیک: کە خێری ئەوانی تێدایە، پشت هەڵدەکەن لەپەیا میك: کە شکۆمەندی و پیاوێتی بە ئەوان دەبخشی، ناو و شۆرەتیان پێ دەدا، دەفەرموی: ﴿بَلْ أَتَيْنَاهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرَضُونَ﴾ بەلکوو نێمە قورئانیکیان

بۆ هېنانون چېڭگای شانازی ئەوانە، ناوو ناویانگیان دەدات، شکۆمەندی و
بالادەستی و بەختەوهرییان بۆ دەستەبەر دەکا نە گەز شوینی بکەون!

که چي نهوان له جياتي نه وه شوي نې بکمون و پابه ندي فرمان و
جله وگيريه کاني بن روي لي ودرده گيرن، گالته ي پي ده کمن، هرده مه ناو و
ناتوره يه کي نه گونجاوي بو ده دوزنه وه، وينه ي نه م نايه ته نايه تيکي تره:
که ده فرمانوي: ﴿وَأَنَّهُ لَذِكْرُ لَكَ وَلِقَوْمِكَ.....﴾ (الزخرف/٤٤).

بینگومان گهلی عمره ب پیش نه وهی نیسلام بی و موسولمان بن گه لیکی
بی ناو و عینوان بوون، کهس به هیچی نه ده زانین، میژوویه کیان نه بوو، زیارو
شارستانییه تیان نه بوو، به لام کاتیک باوهشیان به نیسلام دا کردو قورناتیان کرده
به رنامه ی خویان، شکومه نندیان به ده ست هیئا، بالاده ست و سهرکه وتوو بوون،
عه داله تکاری و زانیاری و ره وشتی جوانیان بسلاو کرده وه، میژو به شانازییه وه
له سهر روپه ره کانی خوی تو مار کردن، بوونه غونه ی فرمانپه وایی و رابه ری بو
گهل و نه تمه و کانی جیهان، ده نگ و باسیان گویتچکمی جیهانی پر کردبوو، هه تا
نه وان پابه ندی نیسلام بوون، دنیا بزیان گهر دنکه چ بوو، ریزو پیاوه تییان
له دنیا دا مده شورور بوو، به لام کاتیک ده ستیان له نیسلام به رداو رویان کرده
نه ملاو نه ولا شکومه نندیان له ده ست داو چوونه په راویزه وه، بزون به ژیر
ده ستو کویله، پارچه پارچه بوون، ولات و خاک و ناویان داگیر کرا، خه رج و
پیتاکیان لی سه ندرا، نیستیعمار به سهریان دا زال بوو، تا له تا کام دا
ده وله توکمی نیسرائیل یان له ناو جه رگهی ولاتیان دا بو قووت کردنه وه، ههر
روژه په لاماری ولاتیکیان ده داو ههر ساته گالتو قه شمیری به لایه کیان ده کا.
عورویه و عه فله قیه ت و شیوعیه ت و ناصریه ت دادی نه دان و نایدا،
به هه لگه پرانه وه له نیسلام چ سوودیکیان ده ستگیر نه بوو، جگه له ریسوا
بوون و ژیر ده ستی! هه تا نه شگه پرینه وه بو نیسلام شکومه ندی رابردوویان
ده ست ناکه وتنه وه.

ئەجار دلسۆزى پىغەمبەر ﷺ رۆن دەكاتەو، ئەو رادەگەنى: كە
 پىغەمبەر ﷺ لەبانگەوازىيەكەى دا دلسۆزە، تەماعى دونىايى و بەرژەوهندى
 تاييەتى خۆى تىيان دا نى، هەولۆ تىكۆشانى لەگەڭيان دا ئەرکىكە خراوەتە
 سەرشانى و بەرژەوهندى ئەوانى تىدايە. دەفەرموى: ﴿أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجاً،
 فَخَرَجَ رَبُّكَ خَيْرٌ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ يان داواى كرىى بانگەوازىيەكەتيان لى
 دەكەى لەپاساوى باگەوازيکردنت بۆيان مۆچەيان لى دەستىنى؟ بۆيە رقيان
 لىتە! واتە ئەم تۆمەتە لەتۆ دوورە، دەى بۆچى ئەو موشرىكە قورەيشىيە
 سەر رەقانه نىمانت پى ناهيتن؟ وەكوو لەنايەتتىكى تردا دەفەرموى: ﴿قُلْ:
 مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ، إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ﴾ (سبأ/ ۴۷) يان
 دەفەرموى: ﴿قُلْ: مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾ (ص/ ۸۶)
 يان دەفەرموى: ﴿قُلْ: لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً، إِلَّا الْمُوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾
 (الشورى/ ۲۳) بەكورتى و پوختى ئەو موشرىكانە هىچ عوزرو بەهانه يەكيان بۆ
 نەماوەتەو كە نىمانت پى ناهيتن..!

بىگومان خوداى مەزن بە موعجىزەى قوزشان پشتگىرى پىغەمبەرى
 کردو، ياسايەكى بەرزو پىروزی ژيانى بۆ ناردو، بۆ ئەو ئادەمىزاد شوینی
 بکەون، کە وابو هىچ نيازو مەبەستىكى ماددى و فرمانەرەوايى بە نۆیە نى.

ئەجار پەرەردگار جەخت لەسەر راستى پەيامى پىغەمبەر ﷺ دەكاتەو
 دەفەرموى: ﴿وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ بىگومان تۆ ئەى
 موحەمەد! بانگەوازي ئادەمىزادەگشتى و قورەيشىيەكان بە تاييەتى دەكەى
 بۆ رىگای راست و نايىنى پىروژ، بانگيان دەكەى بۆ رىيازى شكۆمەندى و
 كەرامەت، بۆ رىگای خوشى و بەختەوهرى، ئەویش نايىنى تىسلامى پىروژە:
 كە دەرمانى هەموو دەردىكە، يەكالا كەرەوهرى هەموو موشكىلەو تەنگو
 چەلەمەيەكە، هەركەسى پابەندى ئەم نايىنە پىروژە بى، بەسەر هەموو
 كۆسپ و تەگەرەيەك دا زال دەبى، هەموو ئان و ساتىك وەرە بەرزو چاو قايم و دل

گوشادو گه‌شبینه، نه‌مه راستیه‌که عاقل‌مه‌ندان و رۆشن‌بیران و لی‌کۆل‌مهره‌وه بی‌
لایه‌نه‌کان چه‌سپاندویانه‌و له‌نوسینه‌کانییان دا شایه‌تیان له‌سه‌رداوه.

﴿وان الذين لا يؤمنون بالآخرة عن الصنراط لناكبون﴾ بی‌گومان
نه‌وانه‌ی له‌پرت‌گه‌ی راست و نایینی خودا لایان داوه، ریتیازی هه‌لدیرو هه‌له‌ت و
غه‌له‌تیان گرتوه، گومرا بوون و سه‌راسیمه‌و سه‌رگه‌ردان!

نه‌گه‌ر هیدایه‌ت‌دراو بوونایه شوین بیرو باوه‌ری سروشتی خۆیان ده‌که‌وتن و
ده‌یان‌زان‌ی: که ژیان ته‌نها بریتی نیه له‌ژیانی که‌نجایه‌نی جیهان، به‌لک‌وو ژیان‌ی
کامل و خۆشی و ناخۆشی ته‌واو له‌ژیانی قیامه‌ت دا ده‌سته‌به‌ر ده‌بی. نه‌وانه
نیمانیان به‌رۆژی دوا‌یی نیه، نه‌وانه‌ی له‌پرت‌بازی حق لایان داوه، چه‌ندی‌ک
به‌نازو نیعمه‌ت به‌تاقییان بکه‌ینه‌وه بی سووده، نه‌گه‌ر نازو نیعمه‌تیان به‌سه‌ردا
برێژین پێیان وایه نه‌و نازو نیعمه‌ته‌ی پێیان ده‌به‌خشین، نه‌و مال و سامانه‌ی
ده‌یان‌ده‌ینی خێرو فەر به‌یان و شان و شه‌وه‌که‌تی خۆیان شیاوی نه‌وه‌یه، نیتر
هینده‌ی تر له‌خۆیان بایی ده‌بن و بوغرایی ده‌یان‌گرێ.

نه‌گه‌ر تووشی به‌لا و ناخۆشیشیان بکه‌ین دل‌یان نه‌رم نابێ و له‌ناخه‌وه
ناهه‌ژین. ده‌فه‌رموی: ﴿ولو رحمتنا ما بهم من ضر للجوا فی
طغياهم یعمهون﴾

نه‌وانه له‌سه‌ر‌پێچی و یاخی بوون دا گه‌ییشت‌و نه‌ ناستیک هیوا‌ی نیمانیان
لی نه‌کرێ، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر نیعمه‌ت و ره‌حه‌ته‌ی خۆمانیان به‌سه‌ردا برێژین،
ده‌ردو به‌لا و ته‌نگ و چه‌له‌مه‌یان له‌سه‌ر هه‌ل‌گرین، قورئانیان به‌سه‌ردا
بخۆیندریت‌مه‌وه، به‌ل‌گه‌ی جۆراو جۆرو به‌هێزیان بۆ به‌ی‌ندری‌ته‌وه، نیمان ناهیتن و
گه‌ردن‌که‌چ نابن و شوین په‌یامی قورئان ناکه‌ون، به‌ل‌ک‌وو درێژه به‌گومرا‌یی
خۆیان ده‌ده‌ن و به‌رده‌وام ده‌بن له‌سه‌ر کوفرو بی‌دینی و به‌سه‌ر‌گه‌ردانی و پارایی
ده‌مین‌نه‌وه تا کۆتایی ژیان. ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر له‌قیامه‌تیش را بیان‌گیرینه‌وه بۆ
ژیانی دنیا، دووباره ده‌گه‌رینه‌وه سه‌ر کوفرو بی‌دینی خۆیان و ته‌می خواردو

نابن، نهوانه تابینه قاقایان نغزۆی گومرایی و سهرگردانین، هیچ خیرۆ
 بیریکیان لی چاوه پروان ناکرێ ته نانهت گهیشتونونه ته ناستیک له شویتیک
 تر دا قورئان ده یاره یان به فرموی: ﴿ولو علم الله فيهم خيراً لأسمعهم ولو
 سمعهم لتولوا وهم معرضون﴾ (الانفال/۲۳) نه مه راستیه کی چه سپاوه و
 میژوو گهواهیده ریه تی: ﴿ولقد أخذناهم بالعذاب فما استكانوا لربهم وما
 يتضرعون﴾ بێگومان به به لاو ناخۆشی به تاقیمان کردنه وه، رۆژی به در زۆریه ی
 سه رانیان به دهستی موسولمانه کان کوژران و به دیل گیران، تووشی زۆر ده ردوو
 به لاو تهنگانه و ناخۆشی ترمان کردن، به لاو له هه لۆیستی خۆیان په شیما
 نه بوونه وه، ئیمانیان نه هیتا و بۆلای خودا نه گه پانه وه. گهر دنکه چی و
 فرمان به رداری خۆیان رانه گه یاند! به لکوو به رد هوام بوون له سهر کوفرو
 گومرایی خۆیان. وه کوو له تابه تیک تر دا ده فرموی: ﴿فلولا اذا جاءهم بأسنا
 تضرعوا ولكن قست قلوبهم﴾ (الانعام/۴۳) بێگومان نه و جوړه رهو شته
 رهو شتی نه و تاقم و پیره دل ره قانه یه که له خودا غافلن و قیامهت به درۆ ده زانن،
 موشریکه کانی هاوچه رخی پیغه مبه ریش به شیکن له وانه.

نه عجار سهره نجامی هه لۆیست و کرده وه کانیان دیاری ده کاو ده فرموی:
 ﴿حقى اذا فتحنا عليهم باباً ذا عذاب شديد اذا هم فيه مبلسون﴾ هه تا
 به ناگه هان قیامهت راده بی و حیساب و لی کۆلینه وه ده ست پی ده کرێ و عه زابی
 دۆزه خیان بۆ ده ستنیشان ده کرێ، عه زاب و ناخۆشییه کیان توش دی که له وه
 پیش به خه یالیان دا نه ده هات، ئیتر نه و کاته به ناگا دینه وه و
 به مالتویرانی خۆیان ده زانن و له هه موو خیرۆ خۆشییه ک نائومید ده بن، هیتا
 پراو و دۆراو و ریسوا بوو؛ هیچ شتیک فریایان ناکه وی و هیچ شتیک دادایان نادا!

نیعمه‌ته جو‌راو جو‌ره‌کانی په‌روه‌ردگار

به‌سهر به‌نده‌کانی دا

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ
وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ
وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ
الَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾

دوای نه‌وه‌ی په‌روه‌ردگار پشت هه‌لکردن و رووه‌رگسپانی کافره‌کانی
له‌تیگه‌یشتنی قورنان و به‌لگه جو‌راو جو‌ره‌کان له‌سهر هه‌بوونی خودای تاک و
ته‌نیا روون کرده‌وه، نه‌بجار ده‌ست ده‌کا به‌جه‌وله‌یه‌کی تری راناندنی نیعمه‌ته
جو‌راو جو‌ره‌کانی به‌سهر به‌نده‌کانی دا، بۆ‌نه‌وه‌ی ویژدانیان بوروژینیی و دلیان
به‌ناگا بیئیی بۆ بیر کردنه‌وه له‌نیشانه‌کانی تاک و ته‌نهایی و به‌ده‌سه‌لاتی خودا
له‌خودی خو‌یان داو له‌دیاردنه‌کانی ده‌ورو به‌ریان دا. ده‌فه‌رموی: ﴿وَهُوَ الَّذِي
أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ﴾ په‌روه‌ردگار خودایه‌کی وه‌هایه بۆ
نیوه‌ی دروست کرده‌وه: نامیری بیستن بۆ بیستنی ده‌نگ و سه‌دا، نامیری
دیتنی بۆ دروست کردون بۆ دیتنی شت، عه‌قل و هو‌شی بۆ دروست کردون
بۆ نه‌وه‌ی هه‌ست به‌و حه‌قیقه‌تانه بکه‌ن: که‌سهر ده‌کی‌شی بۆ ده‌سته‌به‌ر بوونی
نه‌و شتانه‌ی سودی دونیاو قیامه‌تی تیدایه بۆتان، به‌تایبه‌تی باسی نه‌م سی
نامیره‌ی کرد چونکه به‌لگه هینانه‌وه له‌سهر هه‌بوونی خودا و به‌توانایی و
دانایی زاتی پاکی، پتووستی به‌هه‌بوونی نه‌و نامیرانه هه‌یه.

﴿قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ﴾ سوپاسگوزارى ئىتوه زۆر كه من! چه ند سپله و پىنه زانن له بهرامبهر نيعمه ته كانى خودا. واته: نه وان ههر هيچ شوكرى خودا ناكهن، له كاتيك دا ده بوايه هه موو كاتى خهريكى شوكر و سوپاس بوونايه، خۆ نه گهر ئاده ميزاد له خودى خۆى ورد بىته وه، له شكل و شىوه و روو خسارى، له نامى ره كانى هه ستى، له شىوهى گونجاوى ههسته كانى له گه ل ده و روبه ريدا، له و تواناو ده سه لاتهى خودا پىنى داوه، بىنگومان زوو خوداى خۆى ده دۆزى وه ده يزانى: كه به ديهيته رى نه و نامى ره هه ستانه خودايه كى داناو زاناو به توانايه. بۆى ده رده كه وت: كه جگه له خوداى تاك و ته نياو بالا ده ست، كه سى تر تواناى نه وهى نيه. ﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ په روه ردگار خودايه كى وه هايه ئىوهى به ديهيته وه و له ريگهى زاو و زىوه زۆرى كردون و به سمر زهوى دا بلاوى كردونه وه، بۆ نه وهى زهوى ئاوه دان بكه نه وه، ئىوهى كرده به چه ند ره گه زو گه ل و نه ته وه يه ك، رهنگ و ره گه زو زوبان و ره و شتتان ليك جودايه، پاشان هه مووتان له ساراي مه حشر كۆ ده كاته وه بۆ حىساب و ليكۆلينه وه، بۆ سزا دانه وه و پاداش و هر گرتنه وه. هه مووانتان تىكرا زيندو ده كاته وه، له رۆژيك دا كه س حاكم و فرمانر وه نيه خۆى نه بى.

﴿وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ خودايه كى وه هايه ده ژيىنى و ده مريىنى، نيعمه تى ژيانى پى به خشيون، به لام نه و نيعمه ته بۆ هه تا هه تايه نيه، به لكوو مه به ست له و ژيانه گواستنه وه يه بۆ ژيانى ته و اوو هه تا هه تايى، به م رهنگه دواى دروست كردنتان و گيان پى به خشيانتان ده تاغريى و پاشان جارىكى تر له رۆژى قيامه ت دا زيندوتان ده كاته وه. بۆ پاداش و سزا و هر گرتنه وهى كرده وه كانى ژيانى دونياتان.

﴿وَلَهُ إِيخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ خودايه كى وه هايه شه و رۆژى بۆ ئىوه موسه خه ر كرده، واى لى كردون به شويى يه كتر دا دىنو و هه ركه يان به شويى نه وى تريانه وه يه، هه ميه شه نه و ده و اوو نه و دىته شوئى، ليك و هه رز. نابن و ليك

جودا نابنەوه، بەشیوەو یاسایەکی وردو تۆکمە لەکات و زەمانی دیاری کراودا نال و گۆڕی خۆیان نەنجام دەدەن، وەکوو لەنایەتییکی تردا دەفەرموی: ﴿لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾ (یس/٤٠).

نەجار هەرەشە لەوانە دەکا: کەلەم دیاردەو نیشانانە وردنابنەوه، تێیان نافکرن، دەفەرموی: ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ؟﴾ نەری ئەوه بۆچی بیرناکەنەوه و عەقل و هۆشی خۆتان ناخەنە گەڕو لەم دیاردانە ورد نابنەوه؟ بۆنەوهی بەنیشانەکانی هەبوونی خودا و تاک و تەنهایی زاتی پاکی ناشنا بن! نەجار واز لەناڕاستەکردنی خیطاب بۆ کافەرەکان دەهێنێ و پەردە بەسەر دیمەنی جیدال لەگەڵ کردنیان دا دادەداتەوه، بیرو بۆچون و قسەکانیان دەربارە ی زیندو بوونەوه و پاداشدانەوه سزا وەرگرتنەوه مان بۆ دەگێڕێتەوه وەکوو لەم کۆمەڵە نایەتی دوابی دا دەرەدەکەوی.

مۆشریکەکان ئینکاری زیندو بوونەوه دەکەن و پەرورەدگاریش بەبەلگە دەیچەسپێنێ

بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ
 ٨١ ﴿الْأَوَّلُونَ﴾ قَالُوا أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا إِئِنَّا
 ٨٢ لَمَبْعُوثُونَ ﴿لَقَدْ وَعِدْنَا نَحْنُ﴾ وَءَابَاؤُنَا هَذَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَذَا
 ٨٣ إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ
 ٨٤ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

۸۵ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
 ۸۶ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا نُنْقِطُ ۸۷ قُلْ مَنْ يَدِيرُ
 مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ
 كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۸۸ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ ۸۹
 بَلْ آتَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۹۰

وێرایی هه بوونی ئه هه موو به لگانه له سه ر به توانایی خودا، که چی نه و
 موشریکانه په ند نامیز نابو و تیمان ناهینن، نینکاری زیندوو بوونه وه
 حساب و لیکۆلینه وه ی قیامت ده که ن! هیچ به لگه یه کیشیان به ده سته وه نه یه
 جگه له لاسایی کردنه وه ی باوک و باپیرانیان و هه مان قسه و قسه لۆکی نه وان
 دووباره ده که نه وه! ده فهرمو ی: ﴿بَلْ قَالُوا: مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ﴾ به لکو و
 وێرایی هه بوونی ئه هه موو به لگه و نیشانه ی ناماژه یان پیکرا که چی نه و موشریکانه
 نینکاری زیندوو بوونه وه ده که ن قسه پڕو پوچه کانی پیشینانی خۆیان
 کرده وه، کوێرانه لاسایی باوک و باپیرانیان کرده وه، هه ر به وه نده نه وه ستان
 که هه ستیان حیکمه تی خودا ده رک نه کا، به وه نده وازیان نه یینا: که ده یانگوت
 زیندوو بوونه وه نه یه. به لکو و گالته شیان پی ده هات ﴿قَالُوا:﴾ و تیان: ﴿أَنذَا
 مَنَا وَكُنَّا تِرَابًا وَعِظَامًا أَنَا لِمَبْعُوثُونَ؟﴾ نایا نه گه ر ئیمه مر دین و بووینه وه
 به گل و ئیسقانه کاغان رزین، جاریکی دی ئیمه زیندوو ده کری ینه وه و دینینه وه
 کوپی ژیا نه وه؛ ته م قسه به باوک و باپیری ئیمه گوترا وه تانیستا نه هاتۆته دی!!
 نه وان هاتنی قیامت و زیندوو بوونه وه یان به لاره زۆر دوور بوو، پیتیان و ابو و
 شتی وا هه رگیز روونادا، بۆیه له زۆر شوین دا قورئان ته م هه لۆیسته یان له سه ر
 تۆمار ده کا و ده فهرمو ی: ﴿أَنَّا لِمُرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ، أَنذَا كُنَّا عِظَامًا نَخْرَةً،

قالوا تلك اذا كرة خاسرة، فانما هي زجرة واحدة، فاذا هم بالساهرة ﴿
(النازعات/ ۱۰-۱۴) یان ده فرموی: ﴿أولم ير الانسان انا خلقناه من نطفة
فاذا هو خصيم مبين، وضرب لنا مثلاً ونسي خلقه، قال: من يحيى هذا
العظام وهي رميم، قل يحييها الذي أنشأها أول مرة وهو بكل خلق عليم﴾
(يس/ ۷۷-۷۸)

نه بچار همر بوخویان ولامی خویان ده دایه وه ده یانگوت: ﴿لقد وعدنا
نحن وآباؤنا هذا من قبل ان هذا إلا أساطير الأولين﴾ بیگومان نهم وادهو
هه ره شه یه لیتمان ده کری و موحه ممد پیمان راده گه یه نی، له وه پی شیش له سهر
زمانی پیغه مبه رانی دیکه، هه مان وادهو هه ره شه له باوک و باپیرانمان کرا وه
و پرای تیپه پر بوونی نه وه هه موو چهرخ و رۆژگاره دوورو درێژه هیچ کامی له وه
وادهو هه ره شانه نه هاتوونه دی... بهر راستی جگه له ته فسانه ی کۆننن هیچی
ترنیه، نه وه نده نه قام و که و ده ن بوون، پتیان وابوو زیندو بوونه وه له دونیادا
دیته جی.

بیگومان موشریکه قورپه ییشیه کان عه قیدهو پروایان شیواو بوو، پروایان
به هه بوونی خودا هه بوو، دانیان به وه دا دهنه: که خاوه نی ئاسمانه کان و زهوی
(الله) یه، ده یانترانی نه وه هه لیسو پرتنه ری بوونه وه ره، پروایان به وه هه بوو:
که خودا به سهر ئاسمانه کان و زهوی دا بالادهسته؛ که چی له گه ل نه وه ش دا
به دهستی خویان دارو بهردیان ده تاشین و ده یانکردنه هاوه لێ خودا، ده یانگوت:
ئیتمه نهم بتانه بۆیه ده په رستین له خودا مان نزیک بکه نه وه، هه ندیکیشیان
ده یانگوت: فریشته کان کچی خودان. جا بۆیه لیته دا له و شتانه وه بۆیان دی:
که خویان ددانی پێدا ده نین و به لایانه وه چه سپاوه، بۆ نه وه ی عه قیده ی
شیواویان بۆ راست بکاته وه و بیانگێرتته وه بۆ یه کتاپه رستی و نایینی سروشتی
خویان! سێ به لگه یان بۆ ده هیئتته وه له سهر به توانایی خوێ و تاک و ته نهایی
له خودایه تی دا.

ئەبو داود فەرمودەیه‌کی پیغەمبەری ریاوایت کردو: دەفرموی: ((شان الله اعظم من ذلك، ان عرشه على سمواته هكذا)) بە دەست ناماژە ی بۆ شتیك کرد وە کوو قوبە وابوو!

لە فرمودەیه‌کی تردا دەفرموی: ((ما السموات السبع والأرضون السبع وما بينهما وما فيهن في الكرسي الا كحلقة ملقاة بأرض فلاة، وان الكرسي بما فيه بالنسبة الى العرش كذلك الحلقة في تلك الفلاة)) حەوت ئاسمانە کان و حەوت طەبەقە ی زەوی ئەو ی لە ئیوانیان دایە و ئەو ی تییان دایە، بە نەیسبەت کورسییەو وە کوو ئەنگوستیلەیه‌ک وایە لە سارایە‌ک دا، کورسی بە نەیسبەت عەرشەو وە کوو ئەو ئەنگوستیلەیه‌ک وایە لەو سارایە‌دا.

کە دەفرموی: ﴿رب العرش العظيم﴾ ناماژە ی بۆ بەرز ی و بەرفراوانی ئەو مەخلوقە خودا کردە. لە کۆتایی سورەتە‌کەش دا، دەفرموی: ﴿رب العرش الكريم﴾ بە مەش ناماژە ی بۆ شکۆمەندی و جوانی عەرش دەکا. عەرش رەزمی بالā دەستی و کۆنترۆڵکردنی بوونەوەرە، نیشانە ی ئەو یە: خودا بە سەر هەموو شتیك دا بە توانایە و هیچ ی لی عاسی نابێ!

جا ئەگەر تۆ ئە ی موحەممەد! لیان پرسیار بکە ی خاوەن و بە دیهێنەری ئاسمانە کان و عەرشی بەرین کێ یە؟ ﴿سيقولون الله﴾ دەستبە جی دان بە راستی دا دەنێن و دەلێن: تەنھا بۆ خودایەو بەس! هەر ئەو خاوەنیانەو ئەو بە دیهێنان، وەلامی تریان نیە، دە ی کەوا یە ﴿قل: أفلا تتقون؟﴾ پییان بلی: ئەگەر ئێو ئیعتراف بەو دەکەن، ئەدی بۆ لەسزای خودا ناترسن؟ بۆ هاوەلی بۆ دادەنێن؟

جا کە هەردوو عالەم؛ عالەمی پاین و عالەمی بالā ملکی خودا بن و ئەو بە دیهێنابن، دیارە بەرپۆه بردن و هەلسۆرانیشیان بە دەست خودایە.

۳- ﴿قل: من بيده ملكوت كل شيء﴾ بلی: سەلتەنەت و دەسەلاتداری هەموو بوونەوەر بە دەست کێ یە؟ کێ خاوەن و فرمانڕەوایانە؟ کێ دەستەلاتی

هه موو شتیکی بدهسته؟ ﴿وهو یحیر ولا یجار علیه ان کنتم تعلمون﴾ نهو
 گه ورو په ناده ره، به هانا خه لکییه وه دی و په نایان ده دا، هه رکه سیکی بوی
 له تنه گانه رزگاری بکا، رزگاری ده کا: به لام که سیک خودا بیهوی توشی
 ناخوشی و به لای بکا کهس نیه بتوانی بیپاریزی و به هانایه وه بی و له دهس خودا
 رزگاری بکا، هه رچی خودا بیهوی بیی ده بی، هه رچی بیهوی نه بی نابی. نه گه
 ئیوه نه هلی زانست و زانیارین. نه گه نه هم پرسیارانه شیان لی بکهی به ته نکید
 ﴿سیقولون: لله﴾ ده لئین: بو خودایه، یه کسه ر نیعتراف ده کهن: که خاوه و
 هه لیسورپنه رو فرمانپه وایی بوونه وهر ته نیا خودایه و بهس! کهس نیه حوکی
 خودا رهت بکاته وه هه لیوه شینیتته وه جا که دانیا ن به وده نا ﴿قل: فانی
 تسحرون﴾ پیان بلی: نه دی که وایه بوچی هه ل خه له تاوون و له یه کتاپه رستی و
 به ندایه تی کردن بو خودا دووره په ریزن، چون هیشتان شهیتان له خشته تان
 به ری، یان چون عدقل و هوشتان ریگهی نه و ته تان پی ده دا که له ته ک خودا دا
 شتی تر به رستن؛ ئیوه بو خوتان ددان به خودایه تی و خاوه نیستی خودا دا ده نی و
 ده لئین: نهو به دیه پنه رو فرمانپه وایه بو هه موو بوونه وهر، که چی هاوه لی بو
 داده نیین؟ نه جار دوی نه هم جه ده ل و بینو به ره یه، حه قیقه تیک راده گه یه نی و
 واقعیه که ده سه پینی و ده فهرموی: ﴿بل آتیناهم بالحق، وانهم لکاذبون﴾
 به لکوو ئیمه قسه ی حه قمان بو هیناون، نایینی راست و دروستمان بو ناردوون،
 په یامیکی راستمان پی راگه یاندون، به وه: که هیچ خودای به حه ق نین جگه له
 (الله) به لگهی صه حیح و حاشا هه ل نه گرمان بو هیناونه وه له سه ر تاک و
 ته نهایی و بی هاوه لی و بالادهستی خودا؛ واز له کیشه و جه ده ل له گه لیان دا
 بیته، نه وان ئینکاری حه ق ده کهن و له ئینکاری کردنه که شیان دا راست نین درو
 ده کهن و به خورایی سواری گای هار بوون، ئینکاری کردنه که یان بی به لگو
 ده لیه، ته نها لاسایی کردنه وای باوک و بایرانیانه.

په‌روه‌ردگار نه‌مندالی هه‌یه‌و نه‌هاوه‌ل

مَا آتَخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ

وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا أَذْهَبَ كُلَّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ

بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿٩١﴾ عَلِيمٌ

الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَلَّى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾

له‌وه‌پیش به‌به‌لگه‌ی به‌ه‌یتزو پتسه‌و، زیندوو بوونه‌وه‌و هاتنی قیامه‌تی
چه‌سپاند، به‌تونیدی ره‌دی نه‌وانه‌ی دایه‌وه: که‌تینکاری زیندو بوونه‌وه‌و ده‌که‌ن،
به‌دروزی له‌قه‌لهم دان. نه‌جار نه‌وه‌و روون ده‌کاته‌وه‌و له‌چی دا در ۲۰۸ ۱۰۴
﴿ما‌تخذ الله من ولد﴾ به‌هیچ جو‌ری خودا مندالی بو‌ خو‌ی دان‌نا.
له‌و موشریکانه‌ که‌ده‌لین: فریشته‌ کچی خودان، درو‌ ده‌که‌ن و قسه‌یه‌کی بی
بناغه‌و بی سه‌رو به‌ره.

﴿وما كان معه من اله﴾ هه‌رگیز خودایه‌کی تری له‌گه‌ل دا نیه‌و نه‌به‌وه‌و
نابی، هاوه‌لیکی نیه‌ له‌خودایه‌تی دا هاوشانی بکا و هاوبه‌شی بکا وه‌کوو
بتپه‌رسته‌کان بانگه‌شه‌ی بو‌ ده‌که‌ن، بته‌کانیان به‌هاوشانی خودا ده‌زانن. نه‌و
بیرو بو‌چونه‌ی موشریکه‌کان بانگه‌شه‌ی بو‌ ده‌که‌ن بیرو باوه‌پتیکی پرو پووچه‌،
چوونکه‌ نه‌گه‌ر جگه‌ له‌خودای تا‌ک و ته‌نهاو بالا‌ده‌ست چه‌ند خودایه‌کی تر
هه‌بوونایه‌ ﴿اذا لذهب كل اله بما خلق﴾ هه‌ر خودایه‌ بو‌ خو‌ی
دروست‌کراوه‌کانی خو‌ی به‌پتوه‌ ده‌برد، هه‌ریه‌که‌یان به‌شیکی بوونه‌وه‌ری بر
ده‌دا، چوونکه‌ پتکه‌وه‌ بوونیان و هاوبه‌ش کردنیان بو‌ به‌پتوه‌ بردنی بوونه‌وه‌ر

بهشهراکهتی محالمو بهردهوام نهدهبوو. کهوابوو هدریه کهیان بهشیکی بوونهوهری
بۆ خۆی پawan دهکرد، بۆ ههر کۆمهله مهخلوقاتیک یاسایه کی تایبهتی دهبوو
نهدهچوه چوار چیهوی یاسا گشتی یهکهی بوونهوهروه.

نهجار خوداکان لهناو خۆیان دا کیشهیان تی دهکهوت، هدریه کهیان
دهیهویست ملکی نهویتریان داگیر بکا. ﴿وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾
ههندیکیان بهسهر هندیکیان دا زال دهبوونو دهیهویست خوداکانی دیکه ژیر
دهسته بکا، وهکوو پاشاکانی جیهان. ههموو نه تهسهووراتانه ووجودیان
نیهو بی بناغن، چونکه نهگهر نه کیشهو نیزاعه لهنیوان خوداکان دا روی
بدایه، یاسای بوونهوهر تیک دهچوو ناسمانهکانو زهوی تیک دهروخانو ههرچی
لهناویان دایه دههوتا.

بهلام نهوhta ئیمه بهچاوی خۆمان دهبنین ناسمانهکانو زهوی، نهوهی
تییان دایه لهمانگو خۆرو نهستیرهو ناوو ههواو دارو درهخت بهشیوهیهکی
بهردهوامو پیکو پیک لهگهردانو هدریه کهیان لهجهسهری خۆی دا کار دهکاو
لهچوار چیهوی یاسا گشتی یهکهی بوونهوهردا نهکی خۆی نهنجام دهدا.

نهوhta بهچاوی خۆمان دهبنین جیهانی پاینو جیهانی بالا پیکهوه
گونجاونو دژایهتیو پشیوویان لهنیوان دا نه، وهکوو لهتایهتیکي تردا
دهفرموی: ﴿مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَوتٍ﴾ (المک/۳)

ههموو دیمه نهکانی بوونهوهر شایهتی دهدهن لهسهر تاکو تهنهایی خودا،
یهکیهتی یاسای بوونهوهر نیشانهی تهنهایی ههلسورپنهرهکیهتی. ههموو
بهشیکی بوونهوهر، بهتاکو کۆیهوه، بهگهروهو بچوکیهوه، بهگیانلهبهرو بی
گیانیهوه ههموویان پیکهوه گونجاونو بهبی نهوهی کیشهو پشیویان تیدا بی.
کهوابوو فره خودایی محالمو عهقل نایسهلمتی، قسهی موشریکهکانیش پوچو
بی بناغهیه ﴿سبحان الله عما یصفون﴾ پاکو بهرزو پیروزه خودا لهوهی
وهپالی دهدهنو دهلین: خودا مندالی همن، هاوهلی همن، ﴿عالم الغیب

والشهادة ﴿ زانایە بەهەموو پەنامەکی و ئاشکرايەك، هەر ئەو غەیب دەزانێ، زانینی ئەو شتانەى لەئادەمیزادو فریشتەو جندۆكە پەنامەكین، تایبەتە بەخوداوەو هەر ئەو دەیانزانێ، هەروا شتە ئاشکراكانیش دەزانێ، نەیتى و ئاشکرا لای خودا چون یەكن و وهكوو یەك دەیانزانێ، ئەمەش بەلگەیە لەسەر تاكو تەنهایی خودا، چونكە غەیری خودا ئەگەر شتە ئاشکراكانیش بزانن پەنامەکیەكان نازانن، نەزانینی شتە پەنامەکی یەكان نیشانەى كەم و كورپیە لەزانبارى دا، كەوابوو هەرکەسى زانیاری پەنامەکی نەزانى ناقيصو بەكەلكى خودایەتى نایە. پەرورەدگار هەرچی صیفاتى كەمال و جەلال هەیە هەیدەتى، لەهیچ شتێك دا كەم و كورپی نیە ﴿فتعالی الله عما یشـرکون﴾ پاك بەرزو پیروژه لەو شتە ناشرینانەى وەپاڵی دەدەن، هەربـشتێك لەگەڵ شكۆمەندیی خودایی دا نەگۆنجی نابێ وەپاڵی بدری، دوورو بەرزە لەوێ منداڵی هەبن، هاوێلى هەبن، زاتێكى بێ شەریك و بێ وەزیرە، بێ وێنەو بێ نەظیرە، هەر خۆی خودایەو كەسى تر شیایى خودایەتى نیە.

زانایانى عیلمی كەلام ئەم بەلگەى قورئانیان هێناوەو ناویان ناوە (برهان التمانع) بەلگەكەشیان وا ئاراستە كردو، وتوویانە ئەگەر لەفەرزێك دا دوو بەدیھێنەر، دوو خودا بربار بدەن، ئەگەر یەكێکیان ویستی گیانلەبەرێك بمریتى ئەوى تریان بیەوى نەمری و درێژە بەژیان بدا، ئالەم كاتەدا ئەگەر ویستی هیچیان نەیتەتەدى، ئەو هەردوکیان دەسە وەسانن، خوداش دەبێ بالادەست بێ و ویستەكانی بێنەدى. ناشگۆنجی ویستی هەردوکیان بێتە دی لەیەك سات دا چونكە ئەمە دەبێتە كۆکردنەوێ دوو دژ، ئەوێش محالە. خۆئەگەر ویستی یەكێکیان بێتەدى هی ئەوى تریان نەیتەتەدى، ئەو مانای ئەوێە، ئەوێ ویستەكەى هاوتۆتەدى خودای حەقەو (واجب الوجود) و شیایى خودایەتى یە. ئەوى تریان خودا نیە. چونكە خودا دەبێ دەسلالت و توانای رەها بێ و هیچ لەمپەرێك نەتوانی ببێتە كۆسپ لەبەردەم ویستەكانى دا.

ره‌هنومایی کردنی پیغه‌مبهر ﷺ

قُلْ رَبِّ

إِنَّمَا تُرِيدُنِي مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ

الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾ وَإِنَّا عَلَاجُ أَنْ تُرِيكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَدِرُونَ ﴿٩٥﴾

أَدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ﴿٩٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ

رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونَ ﴿٩٨﴾

دوای نه‌وهی په‌روه‌ردگار ره‌دی موشریکه‌کانی دایمه‌وه بیرو بۆ‌چوونیانی پووج کرده‌وه، نه‌جار په‌روه‌ردگار ره‌هنومایی پیغه‌مبهر ﷺ ده‌کا بۆ نه‌وی پشت به‌خودا ببه‌ستی و لی‌ی بیاریتته‌وه که له‌عه‌زابی کافره‌کان رزگاری بکا. نه‌جار ره‌هنومایی ده‌کا که له‌به‌رامبهر خراپه‌ی خراپه‌کاران دا چاکه بکا، چونکه جاری واده‌بی چاکه کردن له‌گه‌ل خراپه‌کاری کاریگر ده‌بی، نه‌جار فرمانی پی ده‌کا: که په‌نا بگری به‌خودا له‌وه‌سوه‌سی شه‌یتان.

ده‌فهرموی: ﴿قُلْ: رَبِّ إِنَّمَا تُرِيدُنِي مَا يُوعَدُونَ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ په‌روه‌ردگار فرمان به پیغه‌مبهر ده‌کا: که روو بکاته نه‌وو په‌نا به‌زاتی پاکی بگری: که نه‌یخاته پی‌ری سته‌مکارانه‌وه. بلی: خودایه! نه‌گره بریارت داوه نه‌وو عه‌زابه‌ی هه‌ره‌شه‌ت پی له‌کافره‌کان کردوه نیشانم بده‌ی

له‌دونیا دا یان له‌قیامت دا گیرۆده‌یان بکه‌ی پی‌ی. خودایه! من له‌و پی‌ره
حیساب مه‌که‌و مه‌خهره ناویانه‌وه! له‌و عه‌زاب و سزایه من بیاریزه.

بی‌گومان پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ پارێزراوه له‌وه‌ی: که‌خودا بی‌خاته گه‌ل
سته‌مکاران و به‌عه‌زابی نازل‌بوو بۆ سه‌ریان سزای بدا، وه‌لی نهم دوعاو
پارانه‌ویه بۆ زیده ترسان و ته‌قوا کارییه، فێر کردنی موسولمانانه: که‌له‌مه‌کرو
عه‌زابی خودا دلتیا نه‌بن هه‌میشه ترسو حه‌زه‌ریان هه‌بی، بی‌ئاگا نه‌بن و
پشتی لی نه‌که‌نه‌وه، هه‌میشه پشت به‌خودای خۆیان بیه‌ستو لی‌ی
بیارینه‌وه: که‌له‌سزای سته‌مکارو بیدینان بیانپاریزی، چونکه‌عه‌زابی خودا
کاتی نازل‌بوو واده‌بی غه‌یری سته‌مکاره‌کانیش ده‌گرێته‌وه و ته‌رو وشک
به‌یه‌که‌وه ده‌سوتینی، وه‌کوو له‌شوینیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿وَ اتَّقُوا فِتْنَةً
لَّا تُصِيبُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً﴾ (الانفال/۲۵) نیامی نه‌حه‌زو تیرمیزی
ریوایه‌تیان کردوه، ده‌لێن: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌پارایه‌وه ده‌یفه‌رموو: په‌روه‌ردگارا!
(اذا اردت بقوم فتنة، فتوفني اليك غير مفتون)) هه‌رکاتێک ویستت گه‌لو
نه‌ته‌وه‌یه‌ک تووشی فیتنه‌ بکه‌ی من بگه‌ره په‌نا خۆت و وام لی‌بکه‌ فیتنه‌که
نه‌مه‌گرێته‌وه.

حه‌سه‌ن ده‌فه‌رموی: په‌روه‌ردگار هه‌والی به‌ پی‌غه‌مبه‌ری خۆی دا
که‌نه‌گه‌تیه‌ک تووشی گه‌له‌که‌ی دی و کاته‌که‌ی بۆ دیاری نه‌کرد، فه‌رمانی پی‌ی
کرد که‌نه‌و دوعاو پارانه‌ویه بکا.

ره‌هنومایی کردنی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ بۆ نهم دوعایه، بۆ نه‌ویه نه‌جرو
پاداشی گه‌وره‌ی ده‌س بکه‌وی و به‌رده‌وام له‌ذیکرو یادی خودا دا بی‌و فێر
کردنی نی‌مه‌یشه بۆ په‌ی‌ره‌وی کردنی نهم فه‌رمانه‌و هه‌میشه خودامان له‌یاد
بی‌و ترسی عه‌زاب و سزای په‌روه‌ردگارمان له‌دل دا بی‌.

﴿وَ انا علىٰ ان نريك ما نعهدم لقادرون﴾ واته‌ دلتیا به‌ نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر
ﷺ نی‌مه‌ ده‌توانین نه‌و عه‌زابی نازلێ ده‌که‌ین بۆ سه‌ریان نیشانی تۆی بده‌ین.

ئەگەر مەیلیمان ھەببى ئەو عەزابەى نازلى دەكەين بۆ سەر كافرەكان پىشانى تۆى بدەين دەمانکردو دەمانتوانى بىكەين، بەلام ئىمە ئەو عەزابە دوا دەخەين بۆ كاتىكى تر: كەحىكمەتى خۆمان داخوایىيەتى. چونكە ھىندىك لەو كافرانو ھەندىك لەنەوہەكانیان ئىمان دەھتنن!

بیگومان پهروه‌زدگار هه‌ندیکی له‌و عه‌زابه‌ی هه‌په‌شه‌ی پئی له‌کافره‌کان
کردبوو نیشان دا، ته‌وه بوو له‌غه‌زای به‌دردا سسته‌مکاران به‌شیکی له‌و
عه‌زابه‌یان چه‌شتو پاشانیش له‌رزگار کردنی مه‌ککه‌دا به‌شیکی تری له‌و
عه‌زابه‌ی جه‌شتن!

ٺهوءا ڪاٿي ٺهڻ سوڙهه نازل ٿيو پيڻه مبر ۽ هيڻا لهنه ڪه ٻو،
 ڪوچي نه ڪرڊو ٻو مه دينه، شيو ٻو جوڙي بانگه واري ٺهوءا سهڙهه مه ٺهوءا
 ده خواست ڪه بانگه واري ٺهوءا ٺهوءا به صبرو پشوو دريڙ بن، له بهرامبر
 خراپه خراپه ڪاران به چاڪه پاساو بدنهوه، چاوهر واري فرماني خودا بن، ٻويه
 بهم شيويه شيوازي بانگه واري فير ده ڪاو فرماني پسي ده ڪاو پسي
 ده فرمانوي: ﴿ادفع بالتي هي أحسن السيئة﴾ نحن أعلم بما يصفون ﴿پاساوي
 خراپه به چاڪه بدنهوه، له بهرامبر ڪه سيڪ دا خراپه له گهل ده ڪا نه تو
 چاڪهي له گهل بڪه، پشوو دريڙ به له سهڙ ٺهوءا نه زيهت و نارچه تي هي
 له ڪافره ڪانهوه پيٽ ده ڪا. نيجه ده زانين چوڻ وه صفمان ده ڪهن؛ ده ٿين: خودا
 هاوه ٿي هيه، مندالي هيه، پيڻه مبره ڪهي به ڊرو ده خنهوه!! ويتهي ٺهڻ
 نايه ته نايه تي ڪي تره ده فرمانوي: ﴿ادفع بالتي هي أحسن﴾ فاذا الذي بينك
 وبينه عداوة كأنه ولي حميم ﴿فصلت/ ٣٤﴾.

ریوایهت کراوه له نه سه مه که له مانای نه م ئایه ته دا ده فه رموی: پیار
وه صفی برای خۆی ده کا بهر و شتیک که تییدا نیه، برای غه بیهت کراو بهم
جوړه وه لامی غه بیهت که رهت ده کا ته وه: ده لئ: نه گهر درۆ بکه ی داوا ده کهم
خودا لیّت خوښ بی، نه گهر راستیش بکه ی داوا ده کهم خودا لیم خوښ بی.

نه مجار پیغه مبر ﷺ فیتری دوعاو پارانه ویهک: ده کا که وه زعی بهرده وام
بوونی بداتی بۆ پابه ند بوون له سهر نمو ریبازه په سه ندوه ده فهرموی: ﴿وقل:
ربي أعوذ بك من همزات الشياطين، وأعوذ بك رب ان يحضرون﴾ بلی:
خودایه من په نا ده گرم به تو له وه سه سه وه دهنه دهنه وختو که ی شه یاتینی
یه کان، په نا ده گرم به تو که نه توانن هه لم، بجه له تینن هانم نه دهن بۆ سه ریچی
فرمانی تو، خودایه په نا ده گرم به تو له وه ی نه شه یاتینانه ناماده ی کاره کانم
بن.

هه کاتی که بنده خو ی خسته په نا خودا وه خو ی ته سلیمی ده سه لاتی بی
سنووری کردو پارایه وه لی ی: که له ختو که ی شه یاتینی بیپاریزی، دلی
به نا گادی، هه موو کاتی خودای له یاد ده بی، حاله تی کی بۆ دروست ده بی،
پابه ند ده بی به طاعت کردنی خودا و خو پاراستن له سه ریچی کردنی
فرمانه کانی.

بیگومان پیغه مبر ﷺ په نای به خودا گرتوه له وه ی شه یاتینی ناماده ی
کاره کانی بن، به تاییه تی له کاتی نو یژ کردن و قورئان خویندن و مردن دا.
هه روا فرمانی به موسولمانان کردوه: که له سه ره تای کردنی هه کاریک
(أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) بکه ن. له کاتی نان خواردن و جیماع و
سه ریچی نا ژه لو په له وه ردا..... هتد.

نه بوداود ریوایه تی کردوه ده لی: پیغه مبر ﷺ ده فهرموی: ((اللهم انی
أعوذ بك من الهرم، وأعوذ بك من الهدم ومن العرق، وأعوذ بك ان يتخطبني
الشيطان عند الموت)) خودایه په نا ده گرم له پیری ته که بگاته نه ندازه ی پولکان،
په نا ده گرم له وه ی خانوم به سه ردا برمی یان بخنکیم، هه روا په نا ده گرم به تو
له وه ی شه یان له کاتی مردن دا ده ستم لی بوه شینی. تیمام نه حمده و نه بو
داودو تیر میزی و نه سائی و به یه قی له عه مری کو ری شوعه یی به وه له بابیری به وه
ریوایه ت ده که ن ده فهرموی: پیغه مبر ﷺ چه ند رسته و وشه یه کی فی ر

کردبووین، له کاتی نوستن دا بۆ ترس ده ماخوێند ((بسم الله أعوذ بكلمات الله التامة من غضبه وعقابه ومن شر عباده ومن همزات الشياطين، وان يحضرون)) عبدالله لای کۆری عه مر ﷺ عاده تی وابوو هه مر مندالیکسی گه وره ببوایه، ته م دوعایه ی فیر ده کرد بۆ ته وه ی له کاتی نوستن دا بیخوینی، ته و مندالانه شی: که هیه شتا فامیان نه کردبووه وه نه یانده توانی له بهریان بکه ن بۆی ده نووسینه وه له ملی ده کردن^(۲).

کافرو تاوانبار له کاتی مردندا ئاواته خوازی ته وه یه بیگه ریینه وه بۆ ژیا نی دنیا بۆ ته وه ی کرده وه ی چاک بکا

حَقِّ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ
 ارْجِعُونِ ﴿١٩﴾ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ
 هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٢٠﴾

دوای ته وه ی پهروه ردگار حا لێ موشریکه کانی به یان کرد، ته بجا ر با سی حا ل و سه ره مه رگیان ده کا، چونکه له و کاته دا ئاواته خوازی ته وه بۆ ژیا نی دنیا، بۆ ته وه ی کرده وه ی چاک ته نجا م بده ن، به لآ م نایه ته دی و دوعاکیان گیرا نابی!

ته مه حا لێ ته و که سه دیه: که له گیانه لا دا یه و خه ریکه گیانی ده رچی، جا چ کافر بی یان موسو لمانی تاوانبار و که مه تر خه م. ده فەر مو ی: ﴿حَقِّ إِذَا جَاءَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ﴾ که ناده میزادی

(۲) ته م ریا به ته به لگه یه کی به هیزه له سه ر ته وه: که نو شته کاریگه ری هه یه..

به‌لئی؛ نه‌وه دیمه‌نی کاتی گیانه‌لاوه، کاتی روو به‌روو بوونه‌وه‌ی مردنه، یان دیتنی ناگری دۆزه‌خه، هه‌ل‌دان‌ی بی‌ه‌وه‌یه بۆ گه‌رانه‌وه بۆ ژیا‌نی دونیا، بۆ نه‌وه‌ی به‌خۆیدا بچیتته‌وه، هه‌له‌کانی ژیا‌نی ده‌رباره‌ی خودی خۆی و مال‌و مندال‌ی راست بکاته‌وه!

هه‌له‌به‌ته ئه‌م داواکارییه بۆ گه‌رانه‌وه بۆ دونیا تاییه‌ت نیه به‌کافرو موشریکه‌کانه‌وه، به‌ل‌کوو موسولمانانی که‌مته‌رخه‌میش ده‌گریته‌وه وه‌کوو له‌نایه‌ت‌یک‌ی تردا ناما‌ژه به‌وه ده‌کاو فه‌رمان به‌موسولمانان ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ، فَيَقُولَ: رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصْدُقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ (المنافقون/۱۰) نه‌جار په‌روه‌ردگار ره‌دی‌ان ده‌داته‌وه به‌لام ره‌ده‌ده‌که ناراسته‌ی ره‌جا‌کاره‌کان ناکا، به‌ل‌کوو به‌شیوه‌یه‌کی گشتی به‌به‌رچاوی مه‌خلوقاته‌که‌وه رایده‌گیه‌نی‌و ده‌فه‌رموی: ﴿كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا﴾ نه‌خه‌یر به‌ته‌ما نه‌وه‌نه‌بن: که‌داوا کارییه‌که‌یان بیتته‌دی، نه‌وه قسه‌یه‌که‌وه ده‌بی‌و نه‌وه بیلی‌و وشه‌و رسته‌یه‌که‌وه هه‌موو تاوانبار‌یک: که‌ده‌که‌ویتته سه‌ره‌مه‌گ و گیانه‌لاوه وه، ناچاره ده‌یلی‌و به‌لام بی‌سووده. وشه‌یه‌کی بی‌مانا و نامه‌عقوله، هه‌یچ گرنگی پی‌نادری، گرنگی به‌بی‌ژهره‌که‌ی نادری چونکه، قسه‌ی کاتی ترسه، قسه‌ی دلسۆزو تۆبه‌کار نیه. ته‌نانه‌ت له‌فه‌رزی محال‌دا نه‌گه‌ر بشگه‌ریندرینه‌وه بۆ ژیا‌نی دونیا، چاک ناب‌نو عار نانین وه‌کوو له‌نایه‌ت‌یک‌ی تردا ناما‌ژه بۆ نه‌وه ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَوْ رَدُّوا لَعَادُوا لِمَا نَفَعُوا عَنْهُ، وَهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ (الأنعم/۲۸) نه‌جار نه‌م جو‌ره ناده‌میزادانه له‌نی‌وان تاریکی و ته‌نگانه‌ی کاتی گیانه‌لاوه گه‌رانه‌وه بۆ ژیا‌نی دونیا‌یان، له‌به‌رده‌میان دا کۆسپ و ته‌گه‌ره‌ی جو‌راو جو‌ره‌هه‌ن، کار له‌کار تراز‌اوه و ری‌گای گه‌رانه‌وه نه‌ماوه، په‌یه‌ه‌ندی به‌ژیا‌نی دونیا‌وه پچ‌راوه، ژیا‌نی به‌رزخ بو‌وه‌ته حاجیزو له‌مپه‌ر، هه‌رکه‌سی ده‌چیتته ژیا‌نی به‌رزخ‌یه‌وه، تا رۆژی قیامه‌ت له‌ویدا ده‌میتیتته‌وه، ﴿وَمَنْ وَرَاءَهُمْ بَرَزَخَ إِلَىٰ يَوْمٍ يُعْثَبُونَ﴾ له‌پیشیا‌نه‌وه ژیا‌نی

به‌رزخ ههیه، نهوان لهو ژیاندها، به‌ئه‌هلی دنیا له‌قه‌له‌م نادرین و نه‌هلی قیامه‌تیش نین، لهو ناوه‌نده ده‌مینه‌وه تا رۆژی زیندوو بوونه‌وه.

ئه‌مه هه‌ره‌شه‌ی به‌عه‌زایی به‌رزخ تیدا‌یه بۆیان و له‌هه‌مان کات دا ناومید کردنیانه له‌گه‌رانه‌وه بۆ دنیا، چونکه نهوان له‌وکاته‌دا: که‌هیشتا هه‌ندیک ژانیان ماوه گیانیان تیدا ماوه رینگای گه‌رانه‌وه‌یان نه‌بی، دیاره پاش مردن و چوونه ناو ژانی به‌رزخ‌یه‌وه به‌ته‌تکید ناگه‌رتندرینه‌وه.

به‌لکوو به‌رهو ژانی قیامت هه‌نگاو هه‌لده‌نین به‌رهو نهو رۆژه سامناکهو عه‌زایی جۆراو جۆری ده‌جن، وه‌کوو له‌شویینیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿مَنْ وَّرَاءَهُمْ جَهَنَّمَ﴾ (الجاثیه/ ۱۰) یان ﴿وَمَنْ وَّرَاءَهُ عَذَابٌ غَلِيظٌ﴾ (ابراهیم/ ۱۷).

به‌کورتی مه‌به‌ست به ﴿إِلَى يَوْمٍ يَعْثُرُونَ﴾ ته‌ویه: که‌سزادانی نه‌وانه له‌روژی مردنیانه‌وه له‌گۆردا تا رۆژی زیندوو بوونه‌وه‌ی قیامت به‌رده‌وامه، له‌فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ دا هاتوو ده‌فه‌رموی: ((القبر اما روضة من رياض الجنة، او حفرة من جحر النيران)) گۆر یان باخیکه له‌باخه‌کانی به‌هه‌شت یان چالیکه له‌چاله‌کانی دۆزه‌خ. له‌فه‌رمووده‌یه‌کی تردا هاتوو ده‌فه‌رموی: ((فلا يزال معذباً فيها)) واته‌ک به‌رده‌وام سزا ده‌دری له‌زه‌وی دا واته: له‌گۆردا.

ته رازوو پیوه ری رزگار بوون له حساب و

لیکۆلینه وهی قیامهت دا

فَإِذَا نْفَخَ

فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠١﴾

فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ

خَالِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهُهُمُ النَّارَ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿١٠٤﴾

أَلَمْ تَكُنْ ءَايَتِي تُلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ قَالُوا

رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَا

أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٧﴾ قَالَ اخْسَرُوا فِيهَا

وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا

ءَامَنَّا فَاعْزِزْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ

سَخِرِيًّا حَتَّىٰ أَنْسَوْكُم ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾

إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَآئِزُونَ ﴿١١١﴾

لهوه پیتش ناماژهی بۆ رۆژی قیامت کرد، نه بچار حال و وه زعی نهو رۆژه باس ده کاو نهوه دوپات ده کاتهوه: که لهو رۆژه دا بنه مالهو ره گهز چ دهو ریکیان نیه، چاکه و خودا په رستی ده بنه هوی به مرز گهیشتن و خراپه کاری و ستم هۆکاری چوونه ناو دۆزه خو به دبه ختین.

ده فهرموی: ﴿فَاِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ﴾ که جاری دووه فو به که په نای صورتا کرا گیانه کان چوونه وه ناو جهسته کان و ناده میزادان له گۆره کانیان رابوونه وه، نهو کاته نه سهب و ره گهزو خزمایه تی دادی کهس نادا، نهو په یوه ندیی و قیه مانهی له دونیادا له ناویان دا باو بوو چ رۆلێکیان نامیتنی! سه رسامی و ترسو لهرز دایان ده گری، کهس کهسی وه بیر نایه ته وه، هه رکه سه بیر له سه ره نجامی خوی ده کاته وه و به خویسه وه مه شغو له، باوک کوری نانا سیتته وه، برا له برا راده کا، ژن و میژد له یه کتر نه بان ده بن و هه موو خزم و کهسو کار له بهر یه کتر هه لدین. وه کوو نه نایه تیکی تردا ناماژه به وه ده کاو ده فهرموی: ﴿يَوْمَ يُفْرَأُ الرُّءُوسُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمُّهُ وَأَبِيهِ وَصَاحِبَتُهُ وَبَنِيهِ، لِكُلِّ أُمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ﴾ (عبس/ ۱۰-۱۱) کابرا خزم و کهسو کاری ده بیننی په سیاری لی ناکا، ناپه ژنی په سیاری لی بکا. وه کوو له شویتنیکی تردا ناماژه به وه ده کاو ده فهرموی: ﴿وَلَا يَسْأَلُ حِمِيمٌ حَمِيمًا بِبُصْرٍ وَهُمْ﴾ (المعارج/ ۱۰-۱۱).

نه مه له کاتی زیندو بوونه وه و حیساب و لیکۆلینه وه دایه. نه گینا پاش لیک جیا کردنه وهی به هه شتی و دۆزه خینه کان و جیگیر بوونیان، وه سه ر خو ده که مونه وه، نه هلی به هه شت هه ندیکیان په سیار ده کهن، رو ده که نه یه کتری و وه زعو حالی یه کتری ده پرسن. وه کوو له شویتنیکی تردا ناماژه به نه مه ده کاو ده فهرموی: ﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ (الصافات/ ۲۷).

نه بچار ده ست ده کا به رو نکردنه وهی حالی به خته وه ران و به د به خته کان، ده فهرموی: ﴿فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ جا که سیک

له تەرازووی ئەعمال دا چاکەکانی لە خراپەکانی قورستر بن، ئەوانە بەمراز گەییشتوون و لەدۆزەخ رزگاریان دەبێ و بەبەهەشت شاد دەبن! ﴿ومن خفت موازينه فأولئك الذين خسروا أنفسهم﴾ ئەو کەسەش خراپەکانی لە کردووە باشەکانی قورستر بن، ئەو ئەوانە خەسارە ئەندەزە بەفتارە چوون، لەمامەڵە کەیان دا خەساریان کردووە، شوێنی خۆیان لەبەهەشت دا ئەدەست داووە بەموسوڵمانانی تر بپاوه، ئەوانە خودی خۆیان لەدەست داووە، جا کەسیک خۆی لەکیس چووبی، مانای وایە هەموو شتێکی لەدەست داووە، هیچی نەماوەتەو. واتە:

﴿في جهنم خالدون﴾ له دوزخ دا بڼه ټاټکي ده ميننه وه،
 ده رجو نيا نيه.

﴿تلفح وجوههم النار﴾ ناگر دهم و چاوایان ده سوتینتی. سوتانه که هینده گاریگمره گوشت و پیستیان هه لده قرچینتی و هیچی پیوه ناهیلتی، بویه ش به تاییه تی باسی دهم و چاوایانی کرد، چونکه دهم و چاو ریژدارترین شوینی ناده میزاده. ﴿وهم فيها كالخون﴾ نهوانه به هوی سوتان و هه لقرچانیان دهم و چاوایان ده شیوی، لیوه کانیان هه لده قرچین دهم و دانیان دانا پۆشن، روخسارو دیمه نیان هینده ناشرین ده بی خویان له خویان ده ترسن.

ئەجبار ئوسلويەكە لەغانىبەھە دەگۆرپى بۆ خىطاب و رويەروو بوونەھە، دەست دەکا بەسەر زەشتکردنيان بەجۆر تەك عەزابە حيسسىيەكە وئىراى سامناكى و فەظاعەتكارى لەو سەر زەشت و لۆمە كردن و ريسوا بوونە سووكتە بەلایانەھە، لەكاتىك دا ئەوان لەو عەزاب و ئەندىشەيەدان، پەرورەدگار بەتورەيى و سەر زەشتکردنەھە پىيان دەفەرموى: ﴿ألم تكن آياتى تتلى عليكم فكنتم بها تكذبون﴾ ئىستفهامەكە بۆ چەسپاندن و تەقريرە، واتە: بىگومان، پىغەمبەرم بۆ ناردون، نامەى ئاسمانىم بۆسەر نازل كردون، شەرىعەت و ياساى پەسندى خۆمم پىي راگەياندون، شوپەھ و گومانم لى

رهواندبوونهوه، بهلگمو دهلیلتان به دهستهوه نه مابوو، کهچی وێپرای نهوهش نایاتی نێمهتان رهتکردهوه و پیغه مبهرتان به درۆ خستهوه، پشتتان له پیدیامی نێمه هه لکرد.. وه کوو له شوێنیکێ تردا دهفرموی: ﴿کَلِمَا أَلْقَىٰ فِيهَا فُوجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ﴾ قالوا: بلى قد جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَلَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ ﴿(الملك/۸-۹)﴾.

به شیوهیهکی گشتی دابو نه پێتی خودا واهاتوه ههتا پیغه مبهه بۆ گهل و نه تهوه کان نه نێری و نه یانترسینی له عه زابو و موژدهی به ههشتیان پێ نه دا، به ریرس نابو و عه زابیان نادا وه کوو له شوێنیکێ تردا دهفرموی: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ (الاسراء/۱۵)

پیغه مبهه ده نێری شه ریهت و یاسای پێدا رهوانه ده کا، موژدهی به ههشتیان پێ ده دا نه گهر پابه ندی په یامه کهی بن، له تاگری دۆزه خ ده یانترسینی نه گهر سه رپێچی بکه ن، به مهش بیانوو یان ده بری وه کوو ده فرموی: ﴿لَنَلَا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرِّسَالِ﴾ (النساء/۱۶۵).

لێره دا وه لامی پر سیه ره که ده ده نه وه، دان به تاوانباری خویان دا ده نین. ﴿قالوا: ربنا غلبت علينا شقوتنا، وكنا قوماً ضالين﴾ ده لێن: نهی خودای نێمه! له زهت و ئاره زومان به سه رمان دا زال بوو، ناماده باشی وه رگرتنی په ندو نامۆزگاری پیغه مبه رمان تێدا نه بوو، شوین هیدایه تی فروستاده کانی تو نه که وتین، تا حالمان به م حاله گه شت! نێمه گهل و نه ته وه یه کی گو مرابووین، رینگای هه قو راستیمان گوم کرد. ددان به تاوانی خۆمان داده نیتین، نایا رینگا چاره یه کمان ده ست ده که وی بۆ رزگار بوون؟! وه کوو له شوێنیکێ تردا ده فرموی: ﴿فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا، فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِن سَبِيلٍ؟﴾ (غافر/۱۱). نیهتلاف به تاوانباری خویان ده که ن نه جار ده لێن: ﴿ربنا أخرجنا منها، فان عدنا فانا ظالمون﴾ خودایه! له م ناگره سامناکه سو قماکه رزگارمان بکه، بمانگێر وه بۆ دنیا، نه گهر نێمه بگه رپێسه وه بۆ هه لویست و کرده وهی

رابردومان، نهوه بیگومان نهو کاته سستم لهخۆمان دهکهین و شیای ههموو سزاو عهزاییکی دۆزهخین. نهجار پهروهردگار وهلامیان دهداتهوه - قورطویی دهلی: دای ههزار سال ولامیان دهداتهوه - ﴿قال: احسبوا فیها ولا تکلمون﴾ چهلته چهلته مهکن! لهدۆزهخ دا بمیننهوه زهلیل و ریسواو مهنتوک، بیدهنگ بنو نهو داوایه جاریکی تر دووباره مهکنهوه، چونکه ولامتان نادهینهوه، تازه ناشگهپریندرینهوه بۆ جیهان و بهتاما نهوه مهبن! نهجار هوی عهزابدان روون دهکاتهوه دهفرموی: ﴿انه کان فریق من عبادی یقولون: ربنا ائنا فاغفر لنا وارحمنا وانت خیر الراحمین﴾ نهوه بوو کۆمهلیک لهبهنده موسولمانهکانی من لیتم دهپارانهوه؛ دهیانگوت: خودایه تیمانمان هیئاوه، پروامان بهتاک و تهنهایی تۆ ههیه، شوین پیغه مبهرکته کهوتوین، پابهندی پهیامی تۆ بووین، خودایه! لهتاوانه کاغان خۆشبه، بهزهیت بهزهعیفی و لاوازی و بی دهره تانیمان دا بیتتهوه، بیگومان تۆ باشتین خاوهن بهزهیت.

﴿فاتخذتموهم سخریاً حتی أنسوكم ذکری﴾ ئیوه نهوانهتان کردبووه گالتهچی خۆتان، قهشمه ریتان دهکرد بهدوعاو پارانهوه کهیان، ههتا واتان لی هات یادی منتان لهبیر چۆوه، هیچ گرنگیتان بهلایهنی خودا نهدا، ترسی عهزایی ئیمهتان نهبوو، ﴿وکنتم منهم تضحکون﴾ که نهو موسولمانانه لهخودا دهپارانهوه ئیوه پیکه نینتان پیتان دههات، گالتهتان بهههلسرو کهوت و عیباده تیان دهکرد، وهکوو لهنایه تیکی تردا دهفرموی: ﴿ان الذین أجزموا کانوا من الذین امنوا یضحکون، واذا مروا بهم یتغامزون﴾ (المطففین/ ۲۹-۳۰) نهجار پهروهردگار پاداشی نهو موسولمانه گالته پیکراوانه دیاری دهکاو دهفرموی: ﴿آئی جزیتهم الیوم بما صبروا اثم هم الفلأززون﴾ نهمن نهمرۆ پاداشیان دهدهمهوه بهمرز گهیشتن و لهززهت و خۆشی بهههشتی رازاوو رزگار بوونیان لهناگری دۆزهخ، نهجار موسولمانهکان قهشمه ری بهو کافرو موشریک و گالته کهرانه دهکن، وهکوو لهنایه تیکی تردا ناماژه بهوه

ده کاو ده فمرموی: ﴿فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ، عَلَى الْأَرَائِكِ
يَنْظُرُونَ، هَلْ ثَوْبَ الْكُفَّارِ مَا كَانَوا يَفْعَلُونَ﴾ (المطففين/ ۳۴-۳۶) نه مجار دواى نهم
ره تدانه وه توندو تیژه، پاش نهم ده مکوت کردن و ریسوا کردنه پاش
رونکردنه وی نهو هویانه ی بونه تووشبونیان بهم عه زاب و سزا سامناکه.
جهوله یه کی تر لهو توژیژ دهست پی ده کا، به جوژیکی تر سه رکونه یان ده کری؛
وه کوو له مهودوا ناماژه ی پی ده کا.

ته مه نکورتی ژیا نی دنیا، سزادانی موسریکه کان و

ره حم کردن به موسولمانان

قل

كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ
يَوْمٍ فَسْئَلُ الْعَادِيْنَ ﴿١١٣﴾ قُلْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَنْتُمْ
كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾ أَفَحَسِبْتُمْ أَنْمَّا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنْتُمْ
إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا
هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا
آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ
الْكَافِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّحِيمِينَ ﴿١١٨﴾

لهوه پیش ئینکاری کردنی موشریکهکانی بۆ زیندو بوونهوه راگهیاند، نهجار لیتهدا باسی نهوه دهکا: رۆژی قیامهت پرسپاری سهزرهنشست نامیژیان ئاراسته دهکری، دهبارهی مانهوهیان لهسهه زهوی!! نهجار بهلگهییهکی تر لهسهه زیندو بوونهوه دههینیتتهوه، پاشان فرمان دهکا بهپیغه مبهه که داوای لیخۆشبوون و رهحم و بهزهیی خودا بکا، بهمه بهستی فیژکردن و شارهزا کردنی نومه ته کهی! دهه فرموی: ﴿قال: کم لبثم فی الارض عدد سنین؟﴾ پهروهردگار یان فریشتهی راسپیروا به پرسپاری لیژکردنیان لییان دهپرسی، ماوهی ژییانی دونیاتان چهند بووه؟

مه بهست بهم پرسپاریه سهزرهنشستکردن و ده مکوت کردن و ریسوا کردنیانه، ئاگادار کردنه وهیانه لهسهه نهوهی: که نهو دونیایهی پییان وابوو: برانهوهی نییه، چهند ته مهن کورت و چهند به خیرایی تیپه پری!! ئیتر نهوکاته پهنجهی په شیمانی دهگهزن و بۆیان دهه ده کهوی چهند هه له بوون. بۆیان ئاشکرا ده بی که چییان به خۆیان کرده، چۆن ژییانی به خته وه رانهی هه تا هه تایی و خۆشبه ختییان له کیس خۆیان داوه، ده زانن ژییانی دنیا چهند کورت و سووچ و بی بایه خ بووه، نهوان ناو میدو تهنگه تاوو بی دهه تانن، ماوه چهن دییهت و چۆنییهتی ژییانی دونیایان به لاوه مه بهست نیه و به لایانهوه گرنگ نیه بۆیه: ﴿قالوا: لبثنا یوماً أو بعض یوم﴾ ده ئین: تیمه له دنیا دا ته دنیا رۆژیک یان هه ندیک له رۆژیک ماوینهوه، عه زاب و نار هه تییه که یان هینده تهسته مه ته ندازهی مانهوهی ژییانی دونیایان له بیر نامیسن، نازانن چهن دماونهوه، به هه موو هیژ و توانای خۆیانهوه ته و نه دیان بۆ ساغ ده بیتهوه: که رۆژیک یان بریک له رۆژیک ماونهوه له دنیا دا.

﴿فسأل العادين﴾ نه گهر پروامان پی ناکمن ده پرسیار له ژمیاریان بکهن، پرسیار لهو فریشتانه بکهن: که سهر ژمیاری کرده وه ته مهنی ناده میزادیان کردوه!! نه مجار ولامیان ده دریتسه وه به وه: که ژیانی دونیاتان به نیسبه ت نهو ژیانیه به رهو پیری ده چن ماوهیه کی کورت و کم بووه، ده فهرموی: ﴿قال: ان لبثتم الا قليلا لو أنکم کتتم تعلمون﴾ فریشته ی تایبته پتیان ده لی: ئیوه جگه له روژگاریکی کم له دونیادا نه ماونه وه، ژیانی دونیاتان له بهرام بهر نهو ژیانیه نه براوه ی به رهو پیری ده چن ماوهیه کی کم بووه نه گهر ئیوه به جوانی مه زنده ی شت بکهن!! یان وه لایمی (لو) ه شهرطیه که مه حذووفه، واته: نه گهر ئیوه شتیکتان له زانیاری بزانیایه ژیانی نه براوه تان هه لنده بژارد و ژیانی کورتی براوه ی دونیاتان نه ده ویست، ههروه ها هه و لئان ده دا بۆ نه وه ی کاریک بکهن خودا له خو تان رازی بکهن، به صه برو نارام ده بوون له سهر طاعت و خودا په رستی وه کوو موسولمانانی ترو ئیوه ش وه کوو نه وان به مرار ده گه ییشتن.

ئیبینو ئه بی حاتم له نه یفه عی کوری (عبدالکلاعی) یه وه: که و تاری بۆ خه لک ده خوینده وه ده گیریتسه وه ده لی: پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموی: ((ان الله اذا دخل اهل الجنة الجنة واهل النار النار، قال: يا اهل الجنة، کم لبثتم فی الأرض عدد سنين؟ قالوا: لبثنا یوما او بعض یوم قال: لنعم ما اتجرتم فی یوم او بعض یوم، رحمتی ورضوانی وجنتی، امکثوا فیها خالدين مخلدين! ثم یقول: يا اهل النار، کم لبثتم فی الأرض عدد سنين؟ قالوا: لبثنا یوما او بعض یوم فیقول بنسما اتجرتم فی یوم او بعض یوم، ناری و سخطی، امکثوا فیها خالدين مخلدين)).

ئه مجار جارێکی دی ده گه پێتهوه سهر سه رزه نشکر دنیان و ده فهرموی: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تَرْجِعُونَ﴾ ئهی به ده به ختینه! ئایا گومانتان وابوو: که ئیتمه ئیوه مان دروست کردوه به بی نیازو به بی هوده دروستمان کردون؟ واتانزانی ئیمه هه روا (به لام سه رلایی) ئیوه مان به دیه پناوه؟ نه خهیر ئیمه ئیوه مان هیناوه ته گوره پانی بوونه وه و ژیاغان پی به خشیون، عه قل و هوشمان پی داون بو شهوی پالقه تان بکهین، زانست و زانیاری فێربین، به ره و ژیانێکی کامل ههنگاو هه لێبن، بۆیه دروستکراون خودا په رستی بکهن؛ پابه ندی فه رمان و جله و گیریه کانی په روه ر دگارتان بن، فه رمانی خودا له سه ر زهوی جی به جی بکهن. ئایا پیتان وابوو ئیوه دواي مردنتان بۆلای ئیمه ناگه پێنه وه؟ واتانده زانی حیساب و لیکۆ لێنه وه تان له گه ل دا نا کرێ؟ هه روا به خۆپایی دروست کراون؟ ده بوايه بتان زانی بایه حیکمه تی زیندوو بوونه وه له حیکمه تی به دیه پنان دایه، له کاتی دروست کردنتان دا حیسابی مردن و زیندوو بوونه وه شان کراوه، پهیدا بوونی قیامت به ره چاو گیراوه، ئاکامه که ی لای ئیمه دیاری کراوه. زیندوو بوونه وه ته لقه یه که له زنجیره ی دروست کردن و به دیه پنان، به و زیندوو بوونه وه یه دروستکردنی یه که مجار ته وای ده بی و به ئاکام ده گا. که سیك بی عه قل و هوش نه بوو بی له م حه قیقه ته بی ناگا نه ده بوو!

﴿فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ پاك و به رزو شکۆمهنده خودای خاوهن و فرمانه رهای ره هاو بی سنوور، نه و خودایه ی هه ره به به هه ره ده بی، زۆر به رزو شکۆمهنده له وه ی کاری بپه وده بکا، به خۆپایی ئیوه ی به دیه پنا بی، چونکه بپگومان خودا زۆر له وه دووره به هه واتنه ئیوه ی دروست کرد بی! هه یج خودا نین جگه له نه و، نه و خاوهنی عه رشی گه و ره و پان و

به رینه، نهو عه پر شه یاسای بوونه وهری تیدا نه خشه کیش ده کری و به پرتوه ده چی.

﴿ومن يدع مع الله الها آخر لا برهان له به﴾ هه رکه سیڤ له ته که خودادا عیبادت بو خودایه کی تر بکا، هاوه لی بو دابنی، خودایه که بیه رستی که شیای په رستن نیه، هیچ به لگه و ده لیلیشی له سه ر بیرو باوه په که ی لانه بی به ته نکید لاشی نیه، نهو ﴿فانما حسابه عند ربه﴾ بیگومان سزای کرده و کانی، تو له ی نهو تاوانه و تاوانه کانی تری لای به دیه پنه رو خودای خویه تی، نهو ده زانی و ده توانی سزای پراو پری بداته وه. که سیڤ تیدیعی هه بوونی خودایه کی تر بکا، به لگه ی که ونی و سروشتی و عه قلی له سه ر باوه په که ی نه بی بیگومان تیدیعی شتیکی به تالی کرده، ناکامه که شی دیارو ناشکرایه، سزاکه ی مسوگه رو ناماده کراوه، بریاری خودایه و گوپانی به سه ردا نایه، دابو نه پرتی په روه رد گاره و جی به جی ده بی و دیته دی ﴿انه لا یفلح الکافرون﴾ بیگومان شه نن و حال نه وه یه: کافرو موشریکه کان به مرار ناگه و نازو نیعمه تی به هه شتیان ده ست ناکه وی، له سزای دوزه خ رزگاریان نابی.

سهیری دارشتنی قورنان بکه چون له سه ره تای سوره ته که دا فهرموی: ﴿قد افلح المؤمنون﴾ له کو تاییشی دا پیچه وانه که ی هینا ﴿انه لا یفلح الکافرون﴾. نه مجار فرمان به پیغه مبهر ﴿ده کاو ده فهرموی: ﴿وقل: رب اغفر وارحم وانت خير الراحمین﴾ بلی: خودایه! لیم خوشبه و ره حم پی بکه، نه تو باشتین خاوه ن ره حم و به زه ییت، له تاوانه کانم خوشبه، که م و کوپیه کانم دابیوشه، تو نه و په شیمان بوونه وه م لی وهر گره، له سزای دوزه خ بمپاریزه، بیگومان زاتی پاکت خاوه ن ره حم و به زه یی یه بو به نده کانت.

نیمامی بخاری و موسلیم و تیرمیزی و ئیبینوحیبان، ریوایه تیان له شه بر به گرویه کردوه ده فهرموی: عه ززی پیغه مبهرم کرد؛ شه پیغه مبهری خودا! دوعایه کم فیر بکه له نوێژدا پیتی بپارێمهوه، پیغه مبههر ﷺ فهرموی: بلی: ((اللهم انی ظلمت نفسی ظلماً کثیراً، وانه لایغفر الذنوب الا انت، فاعفر لی مغفرة من عندک، وارحمنی، انک انت الغفور الرحیم)).

ئەم دوو ئايەتەى كۆتايى سۈرەتەكە بەئايەتى شىفا مەشھورن ئىبىنۇنەبى
حاتەم لەعەبدوللاى كۆرۈ مەسعود ھە رىوايەتى كىردۈ دەفەر مۆى: بەلاى
كابرايەكى نەخۆش دا تىپەرەم ئايەتى ﴿افحسبتم انما خلقناكم عبثاً.....﴾
تاكۆتايى سۈرەتەكەم بەسەردا خۆيىند، چاك بوۈ، جائىبىنو مەسعود ﴿...﴾ ئەم
روداۋەى بۇ پىئغەمبەر ﷺ گىپرايەۋە، فەر مۆى: چىت بەگۆيىدا خۆيىندەۋە؟
ئەۋىش پىى دەلى فلان ئايەت و فلان ئايەت، ئىتر پىئغەمبەر ﷺ فەر مۆى:
سۆيىندەم بەو كەسەى گىيانى منى بەدەستە، ئەگەر پىاۋىك بەپرواۋە بەسەر
كىۋدا بخۆيىنىتەۋە كىۋەكە لادەبا. ئاشكراشە ئەمە كاتىك كارىگەر دەبىى
كەخۆيىنەرۈ نەخۆش ھەردوكيان ئىمانيان پتەۋ بىۋ بروايان پىى بى (۱).

(۲) شایانی باشد که مذهب لایزال و معجزه‌ها نعم فرموده‌اند به میان بزمه‌عریف داناه (سهری پدراویزی تفسیری قورطویی - ط/ دار الفکر ج ۶/۳۴۹۷ بک).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سورتی النور

نهم سوره ته ناوی سوره تی (النور) ی لی تراوه چونکه ریگای ژیا نی کۆمه لایه تی بۆ ئاده میزاد رون ده کاته وه، ههروه ها چونکه ئایه تی (المشرقة) پرشن گداری له خو گرتوه: که نه ویش ئایه تی ژماره (٣٥) ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بیه به نووری خودا ئاسمانه کان و زهوی بونا که، به نووری خودا سه ر لی شیا وه گو مپایان ری بازی راستی ژیا نی دویا و قیامت ده دۆزنه وه.

په یوه ندی نهم سوره ته به سوره تی (المؤمنون) وه له دوو ره وه بیه:

١- په روه ردگار له سه ره تای سوره تی (المؤمنون) دا فره مووی: ﴿وَالَّذِينَ لَفُروْهُمْ حَافِظُونَ﴾ نه مجار له م سوره ته دا حوکم و یاسا بۆ نه وانه دیاری ده کا: که پارێزگاری عه وه تی خو یان نا که نه و داوین پیسی نه نجام ده ده نه و هه رش تیک که په یوه ندی به داوین پیسی یه وه هه بی وه کوو بوختان و ته ماشا کردنی نامه حه رم و نیزن و هه رگرتن بۆ چوونه ناو مال و فرمان به ژن ماره کردن و جله و گیری له زه خت کردن له ئافره ت بۆ داوین پیسی..... هتد.

٢- له سوره تی (المؤمنون) دا نه وهی را که یاند: که به هه وانه ئه ئاده میزادی دروست نه کرد وه، به لکوو بۆیهی دروست کردن عیباده تی بکه نه، پابه ندی فرمان و جله و گیری به کانی بن. نه مجار له م سوره ته دا کۆمه لیک فرمان و جله و گیری ئا راسته ی ئاده میزاد کرد.....

له گه ره بی نهم سوره ته دا موجهید ریوایه ت ده کا: ده لی: پیغه مبه ر ﴿فَرْمَوْهَیْهِ: ((عَلِمُوا رَجَالَکُمْ سُوْرَةَ الْمَائِدَةِ وَعَلِمُوا نِسَاءَکُمْ سُوْرَةَ النُّوْرِ)).

حاریشی کوپی موضه رب ده لی: عومه ری کوپی خه ططاب ﴿فَهَرْمَانِی پیکردین و بۆ نووسین: که سوره تی (النساء) و (الاحزاب) و (النور) فیر بین.

له خاتوو عایشه موه ریوایهت کراوه: فهرموویه تی: پتویسته ئافره تان
فیری نهم سوره تانه بین.

ئەم سۈرەتە زۆر نەحكامى جۇراو جۆرى دەريارەي خىزان لەخۆ گرتوون،
بەبەيرەوى كردنى، خىزان و كۆمەل لەروخان دەپارتىزى!

مه بهسته سهره کيیه کانی نهم سوره ته له چوار چیه ی داوینپاکی و خو دپوشین و حیجاب دا ده سوړپښه وه، له سهره تاوه به باسی حه ددی زینا ده ست پی ده کا، نه مجار دپته سهر باسی حه ددی بوختان و حوکی لیعان و سویند خوړی ژن و میړد له یه کتری، جلمو گیری له و تاوانه ره وشتیانه ده کا، بونه وهی کومه لگا له داوه شان و هله و شان و لیک ترانان پیاریژی و ره گه زو گه راکان تیکه له نه بن. نه مجار چیروکی بوختان کردن به دایکی موسولمانان (خاتوو عائشه) ده گیر پته وه و به پرانته تی نه و خاتونه له و بوختانه راده گه یه نی، پاشان کومه لیک ناداب و ره وشتی کومه لایه تی دربارهی ژیان تیابه تی و گشتی ناده میزاده کان ره نگریرژ ده کا و فرمان ده کا به موسولمانان پییه وه پابه ند بن. وه کوو روخصت وهرگرتن له کاتی چونه ناو مال و دیده نی کردنی دوست و ناسیاوان، چاو داخستن، پاراستنی شهرمگا و خودا پوشینی نافرته له ناست نامه حره مان و بیگانو تیکه له نه بوونی نیرو می نه گهر مه حره مان نه بن. ههرو ژن هینان و شوو کردن له نیوان پیانو نافرته دا، که سیکیش پیوستیاتی ژن هینانی بو داین نه ده کرا باخوی به داوینپاکی رابگری و پابه ندی شهریه ت و باسای خودا بی و خترانی موسولمان له تیک روخان پیاریژن.

پاشان سەرغی تاده میزادان راده کیشتی بۆ به لگه و نیشانه کانی هه بوون و ته نهایی خودا له عاله می بالاو عاله می پایین دا، هه ره گۆپانی شهوو رۆژو بارینی باران و دروستکردنی ئاسمان و زهوی و گهردنکه چی هه موو گیانه به ران بۆ خوا ی بالاده ست و به توانا.

لههـمـو فەرمانه کانی دا، ههـمـو نهم حوکمو دابو رهوشتانهی تیدا شی
کراوه تهوه.

﴿وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ لہم سورہ تہدا چند بہ لگہ و
نیشانی ناشکرمان نازل کردون لہ سہر تاك و تہ نہایی خودا و بہ توانایی و
دانایی، بڑنہ وہی نیتوہ یادیان بکہنہ وہو پرواتان بہ تاك و تہ نہایی و بہ توانایی
خودا بہ ہیژ بی، پانہندی فرمانو جلہو گیریسہ کانی بن پہ پیرہوی حوکم و
یاسا کانی بکہن.

حُوكَم و بَرِيَارِي يَه كَهَم و دُووَهَم لَهَم سُوْرَه تَه دَا حَه دَدِي زِيْنَاو
بَرِيَارْدَان بَه رَا مَبْهَر زِيْنَا كَا رَه كَا نَه

الزانية والزاني فاجلدوا كل واحد منهما مائة جلدة ولا تأخذكم
بهما رافة في دين الله إن كنتم تؤمنون بالله واليوم الآخر وليشهد
عذابهما طائفة من المؤمنين ﴿٢﴾ الزاني لا ينكح إلا زانية أو
مشركة والزانية لا ينكحها إلا زان أو مشرك وحرم ذلك على
المؤمنين ﴿٣﴾

دەربارەى سەبەب نزولى ئايەتى ژمارە (۳) نەسائى لىعەبدوللای كورې
عەمرەوہ رىوايەت دەكا دەفەرموى: تافره تيك هەبوو پىيان دەگوت (أم
مehزول) يان (أم مەلدون) داوین پيس بوو، يەككە لىهەاوہ لانى پىغەمبەر ﷺ
ويستى مارەى بكا، تيتەر پەرەردگار ئايەتى ﴿والزانية لا ينكحها الا زان او
مشرك، وحرّم ذلك على المؤمنين﴾ ى نازل كەرد.

نه بوداودو تيرميني و نه سائي و حاكم له حه ديشي كورې شوعه بيه وه
له باوكيموه له باپيريده ريوايه ده كا، ده لي: پياوښك هه بوو ناوي مهرشد بوو
له نه نباروه كالاي ده برده مذكه، ثافره تيځ هه بوو له مذكه ناوي (عده ناق)
بوو، مهرشد ويستي روخصه له پيغه ممبر ﷺ وهرگرې ماره ي بكا،
پيغه ممبر ولامي نه دايده وه، هدا تا نايه تي ﴿الزاني لا ينكح الا زانية او
مشركه....﴾ نازل بوو، نيتر پيغه ممبر ﷺ به مهرشدي فدرموو: ((الزاني
لا ينكح الا زانية او مشركه...)) له بر نه وه (عده ناق) ماره مذكه.

راقه که رانی قورئان دهفرمبون: نایه ته که یان دهریاره ی مهرشده ی کوپی
 نه بو مهرشده ی ناوبراو نازل بووه، یان دهریاره ی کوچه لیک له کوچکاران نازل
 بووه: که داوای روضحه تیان له پیغه مبهر ﷺ کرد: رینگه یان پی بدا تافره تی
 جووله کهو مه سیحی داوین پیسو کوئله ماره بکهن که له ناو مه دینه دا
 هه بوون. نیت پروردگار له شانی تهوان دا نهو نایه ته ی نازل کرد.

ده فمرموی: ﴿الزانية والزانی فاجلدوا کل واحد منهما مائة جلدة﴾
 هدی زیناکمر له سهره تای نیسلام دا نمو حوکم و یاسایه بوو: که له سورته ی
 (النساء) دا ده فمرموی: ﴿واللاتی یأتین الفاحشة من نسائکم فاستشهدوا علیهن
 اربعة منکم فان شهدوا فامسکوهن فی البیوت حتی یتوفاهن الموت او یجعل الله لهن
 سیلا﴾ (النساء/ ۱۵) هدی نافرته ی زیناکار نموه بوو له مالموه بهند ده کرا
 سهرزه نشتو لومشی ده کرا .. هدی پیایو زیناکمریش سهرزه نش کردن
 بوو. پاشان پهره وردگار نم نایه ته ی تیږه ی نازل کرد: که حوکم و بریاری
 دهرباره ی زیناکمران تیدایه، نمو حوکم و ریگا چاره ی می که له سورته ی (النساء)
 دا ناماږه ی پی کردوو فمرموی ﴿او یجعل الله لهن سیلا﴾ لیږه دا رونی
 کرده وه: فمرموی: ﴿الزانية والزانی فاجلدوا کل واحد منهما مائة جلدة﴾
 سزادانی نافرته ی زیناکارو پیایو زیناکار نه گمر نازادو بالغ و عاقل بوون،
 نافرته که شوی نه کردبوو پیاو که ش ژنی نه هیئا بوو، نموه هدریه که بیان

سه‌جلدی لی ده‌دری. شایانی سه‌رنج لی دانه، لی‌ردها له‌باسی زینادا ئافره‌تی پیش پیاو خستوو که‌چی له‌باسی هه‌دی دزی دا پیاوی پیش خستوو، چونکه ریخ‌شکهره ده‌واعی زینا زۆریه‌ی کات له‌ئافره‌ته‌که‌وه ده‌بی، عه‌بیدار بوونی ئافره‌ت به‌زینا له‌که‌که‌دار بوونی پیاو کاریگه‌رت‌ره، به‌لام له‌کاری دزی کردن دا زۆریه‌ی کات له‌پیاوه‌وه ده‌بی و ئافره‌ت که‌متر نیک‌یکشی ده‌کا. بۆیه له‌باسی دزی دا پیاو پیش ئافره‌ت خراوه. ظاهیری ئایه‌ته‌که‌ ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی: که‌هه‌دی زینا لیدانی سه‌د داره. به‌لام به‌فه‌رموده‌ی سه‌حیحی پیغه‌مبه‌ر ﷺ جوداوازی خراوه‌ته‌نیوان ئافره‌تی شوو کردو شوونه‌کرده‌وه، هه‌روا پیاویک ژنی هینابی یان نه‌یه‌ینابی هه‌دیان جیاوازه. واته: (محسن) و (غیر محسن) هه‌دی موحصه‌ن ئه‌و ژنه‌ی شووی کردبی و ئه‌و پیاوه‌ی ژنی هینا بی به‌گوێره‌ی هه‌دی هه‌دی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌رده‌ناران ده‌کرین تا گیانیان ده‌ده‌چی.

ئه‌م حوکمه به‌گوفتو به‌کرده‌وه له‌پیغه‌مبه‌ره‌وه چه‌سپاوه به‌موت‌ه‌واته‌ر ریوايه‌ت کراوه.

بوخاری و موسلیم له‌ئیننومه‌سه‌وده‌وه ﷺ ریوايه‌تیان کردوه دفه‌رموی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: ((لایحل دم امری مسلم الا بأحدی الثلاث: الثیب الزانی، والنفس بالنفس، والتارك لدينه، المارق للجماعة)) خوێنی هیچ موسولمانیک هه‌لال نه‌یه مه‌گه‌ر به‌سی شت: بیوه پیاو و بیوه‌ژنی داوێن پیس، که‌سینک که‌سینک به‌ناحق بکوژی، که‌سینک له‌تاین هه‌لگه‌پیت‌ه‌وه. خاوه‌نی شەش کتیبه‌ هه‌دیته‌که‌ جگه له‌ئیننوماجه. هه‌روا ئیمامی مالیک له (الموطأ) داو ئیمامی نه‌حمه‌د له‌موسنه‌ده‌ی که‌ی دا له‌ئەبو هوریره‌په‌وه، له‌زه‌یدی کوری خالیدی (الجهنی) یه‌وه ریوايه‌تیان کردوه: که‌دوو عاره‌بی ده‌شته‌کی هاتنه‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ یه‌کیکیان وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا ئه‌م کوره‌م کریکار بوو لای ئه‌م کابرایه، سواری ژنه‌که‌ی بووه‌و زینای له‌گه‌ل کردوه دوا‌یی مه‌سه‌لمان کردوه، له‌فیدییه‌ی ئه‌و تاوانه‌ی کوره‌که‌م سه‌د مه‌رو ئه‌مه‌ته‌م داوه.

دوایی پرسیارم لهزانیان کردوه وتیان کورپه کت دهبی سهد داری حهدی لی بدری و سالیکیش دهر بهدر بکری، ژنی نهم پیاو هس دهبی ره جم بکری! پیغه مبهتر ﷺ فرموی: ((والذی نفسی بیده لأقضین بینکما بکتاب الله تعالی: الولیده والغنم رد علیک وعلى ابنک مائة جلدۀ، وتغریب، واغد یا انیس - پیاوی بوو لهوژی نهم - الی امرأة هذا، فإن اعترفت فأرجعها)) سویندم بهوکه سهی گیانی منی به دهسته به گویره ی قورنان بریار دهدهم بۆتان نهم ته کهو سهد مپه کهت بۆ خۆته، کورپه کهت سهد جلدی لی دهدری و سالیکیش دهر بهدر ده کری. نه جار فرموی: نهی ئونهیس ههسته برۆ بۆلای خیزانی نهم کابرایه نه گهر ددانی به زینا کردن دا نا بهرده بارانی بکه. ئونهیس چوو ژنه که ئیعترافی کردو نهویش بهرده بارانی کرد!

ههروا کۆمه لێک له هاوه لانی پیغه مبهتر ﷺ به گیرانه وهی موته واتهر لیان هه ریوایه تکراره: که ماعیزی کوری مالیکی نهم له پیش ده می پیغه مبهتر ﷺ چوار جار ئیعترافی به زینا کرد، ئیتر پیغه مبهتر ﷺ فرمانی کرد به ره جم کردنی.

نیمامی موسلیم و نه حهدو نه بوداود له بورهیده وه ریوایهت ده کهن، ده فرموی: نافرته تیککی خیلی غامید، دانی نا به زینا کردن دا، پیغه مبهتر ﷺ پاش نه وهی سکه کهی دانا بهرده بارانی کرد.

خهوار بجه کان: ره جم کردن په سند ناکه ن چونکه ناکریتته نیوه، ناگونجی بکریتته حهدی نافرته تی نازادی شو کردوو، به لگه کهیان بهم جوړه ناراسته ده کهن، ده لێن: قورنان حهدی نهم تهی داناوه به نیوهی حهدی نافرته تی نازادو فرمویه تی: ﴿فان أحسن، فان أتین بفاحشة، فعليه نصف ما على المحصنات من العذاب﴾ (النساء/٢٥) دهی بهرده باران کردن شتیک نیه بکریتته نیوه.

له‌لایه‌کی تره‌وه به‌رده بارانکردن له‌سه‌ر زینا له‌قورئان دا نیه، نایه‌تی
جه‌لده‌ش هه‌موو زیناکاریک ده‌گریته‌وه، به‌خه‌به‌ری واحد ته‌خصیص ناکری.
ئه‌و هه‌دیشه‌ی هه‌ددی به‌ره‌جم تیدا هاتوه‌خه‌به‌ری واحیده.

جه‌ماوه‌ری زانایانی ئیسلام ره‌دی خه‌واربجه‌کانیان داوه‌ته‌وه، فه‌رموویانه
نیوه کردنی سزا ده‌رباره‌ی جه‌لده‌یه‌و به‌س. بۆ ره‌جم کردنه‌که له‌سه‌ر شیوه‌ی
گشتی خۆی ماوه‌ته‌وه. له‌لایه‌کی تره‌وه حوکمه شه‌رعیه‌کان به‌گویره‌ی روداوو
به‌ره‌وه‌هندی نازل ده‌بوون، ده‌ی ویده‌چی ئه‌و به‌ره‌وه‌هندیه‌ی داخوازی ره‌جم
کردن بووه پاش نازل‌بوونی نایه‌تی جه‌لد په‌یدا بووبی.

له‌پویه‌کی تره‌وه به‌لای ئیمه‌وه ته‌خصیصی عومومی قورئان به‌خه‌به‌ری
واحید دروسته. هه‌رچه‌نده ئه‌و هه‌دیشه‌ی ده‌رباره‌ی ره‌جم ریوایه‌ت کراون
له‌مانادا موته‌واته‌رن، له‌شیوه‌و شیوازو روخسارو تایبه‌تمه‌ندی دا خه‌به‌ری
واحدن.

زیناکه‌ر چ ژن بی چ پیاو. نه‌گه‌ر موحصه‌ن نه‌بن ره‌جم ناکرین. مه‌رجی
(نیحصان) چوار شته:

١- بالغ بون. ٢- عه‌قل و هۆش. ٣- نازادی. ٤- ئافه‌ره‌ت شووی
کردبی، پیاو ژنی هینا بی له‌پاش نیکاحیکی سه‌حیح دخول بوو بی.
ئه‌بو هه‌نیفه‌و مالیک مه‌رجی موسوڵمانیشیان داناوه، به‌لای ئه‌وانه‌وه
ذیمی ره‌جم ناکری، به‌لام قسه‌که‌یان ره‌ت کراوه‌ته‌وه، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ
فه‌رمانی کرد به‌به‌رد بارانکردنی دوجوله‌که: که‌زینایان کردبوو.

له‌سه‌ریکی تره‌وه هه‌ددی کوپو کچ که‌نه‌ئه‌و ژنی هینا بی نه‌تم شوی
کردبی هه‌ر ته‌نها سه‌د جه‌لده‌ نیه‌و به‌س! به‌لکوو سالتیکیش له‌ولات دوور
ده‌خه‌ینه‌وه، به‌گویره‌ی ئه‌و هه‌دیشه‌ی ده‌رباره‌ی کوپه‌ کریکاره‌که، که‌له‌وه پێش
ئاماژه‌ی بۆ کرا، که‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((وعلى ابنك جلد مئة وتغريب
عام)).

﴿وَلْيَشْهَدُوا غَدَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ پیوسته حده لی
 ده کردند که یان به ناشکرا بی و به بهر چاوی خه لکییه وه بی، باکو مه لیک
 له موسولمانان ناگاداری حده لی ده کردند که یان بن بؤ شهوی زیاتر نازاری
 ده ورونیان بدری و پتر کاریگر بی له سهریان و سزاکه یان توند تربی.

زینا بہ سسّ جوّ دہچہ سپی:

- ۱- بۆخۇى ددان بەتوانە كەيدا بنىۋ بەزوبانى خۇى نىعتراف بكا،
لەسەردەمى پىغەمبەرو جى نشىنەكانى دا بەم شىۋىە چەسپاۋە.
- ۲- شاىەتيدان چۋار پىاۋى عادلۋ موسولمان بەچاۋى خۇيان روداۋە كە
بىينن. ئەم جۆرە زۆر كەم روو دەدا.

- ۳- تا فرہ تہ کہ بہ بیؔ تہوہی میؔردی ھہ بیؔ سکی پریؔ.

حیکمهتی دانانی حەد لەسەر زیناکەران و بەزەیی نەهاتنەوه پێیان دا بۆ پارێزگاری کردنە لەناموسی ئادەمیزادان و پیشیل نەکردنی مافەکانیانە، بەرگری کردنە لەتیکەلبێزنی گەراو گەرچەکی ئادەمیزادان، بۆ دەستەبەر کردنی داوینپاکی و پاراستنی کۆمەڵە لەزۆر نەخۆشی ترسناک، بۆ ئەوەیە مەندائێ بێ باوک و ناشەرعێ لەکۆمەڵگادا بلاونەبنەوه. نەخۆشییە ترسناک و وێرانکارییەکانی وەک کوو تایز و سفلیس بەناو کۆمەڵدا بلاو نەکەن، هەروەها بۆ رێزان لەنافرەت و پاراستنی دوا رۆژی.

حوزه یفه ﷺ ده فرموی: پیغه مبهر ﷺ فرموی: نهی کومای
 ناده میزاد! خوتان له زینا بپاریزن، چونکه شەش زیانی تێدان سییان له دونیاداو
 سییان له قیامت دان، له دونیادا پیاو و ئافره ته که ریسوا ده کا. هه ژاری لی
 ده که ویتسه وه. ته من کورت ده کا، له قیامه تیش دا ناره زامه ندی خوداو
 حیساب و کیتابی توندو تیژو عه زابی دۆزه خ.

﴿الزانی لاینکح الا زانیة او مشرکة﴾ شهئنو حال وایه داب و نه پیت وایه: که پیاوی زیناکه رو فاسیق و بی دین هه. ههزی له وهیه ئافره تیکی زیناکه ری وهك خۆی ماره بکاوبیته هاوسه ری ئافره تیکی داوین پیس، کوردی گوته نی ((تهیری گول عاشق به داری ژه قنه موته)) تهو جوړه پیاوانه نایانه وئ ئافره تی داوین پاک و خودا په رست بیته هاوسه ریان به لگوو ههول ددها ئافره تیکی بی ناموسی داوین پیسی و ابکاته هاوسه ری خۆی: که ناموس و هه یای به لاهه گرنگ نه بی و گوئ نه داته حیجاب و خودا پوشین. تیبینی تهوه ده کری له نایه تی پئشوودا ﴿الزانیة﴾ ئافره تی داوین پیسی پیش خستوه، لی رهش دا ﴿الزانی﴾ پیاوی داوین پیسی پیش خستوه. زانیانی ته فسیر بو حکمه تی نه م پاش و پیش خستنه فهرموویانه: چونکه نه م نایه ته ی ئیره باسی نیکاح کردن و داخوایی ده کا به پراوته ئیش پیاو له م بواره دا ده ست پئشخه ره و زوربه ی کات داوا کردن و خوازیینی بو نیکاح له پیاوه وه سهر هه لده دا. وه لی له باسی زینادا چونکه ریخوش کردن و داخواییه کانی زینا له ئافره ته وه سهر هه لده دا و ئافره ت پیش خراوه، له باسی نیکاحی شدا پیار خراوه ته ییش!

﴿والزانیة لاینکحها الا زان او مشرک﴾ ئافره تی داوین پیس و بی دین پیاوی موسولمان و داوین پاک ههزی لی نیه و ههول نادا بیکاته هاوسه ری خۆی، به لگوو پیاوی فاسیق و بی دین مه لیان لی یانه. که و ابو مانای هه ردو و رسته کان ﴿الزانی لاینکح الا زانیة او مشرکة﴾ ﴿والزانی لاینکحها الا زان او مشرک﴾ یه ک نیه و لیك جوداوازن. چونکه رسته ی یه که م نه وه ده گه یه نی: که پیاوی زیناکار ههزی له هاوسه ری ئی ئافره تی داوین پاک و خودا په رست نیه، به لگوو مه لی له ئافره تیکی وهك خۆی داوین پیس و بی دینه.

رسته ی دوو ه نه وه ده گه یه نی: که ئافره تی داوین پیس پیاوی موسولمان و داوین پاک ناخوایی و ههزی له هاوسه ری ئی نهو جوړه ئافره تانه نیه. به لگوو پیاوی بی دین و داوین پیس داخوایی ده کا و ههول ددها بیکاته هاوسه ری خۆی.

ته نجامدانی ئەو کاره ناشرینه و کەسیک تاوانی ئاواي لی بوه شیته وه شایانی ئەوه نیه ئاده میزادی موسولمان و خودا پەرست پەییوهندی هاوسه ریه قی له گه ل دا بیهستی، کەسیک به هۆی ئەو کرده وه ناشرینه وه له ئیمان ده رچوو بی چون ده بی موسولمانی له خودا ترس ئەو گری به ندیه هاوسه ریه قی یه له گه ل دا بیهستی؟ ﴿وَحَرَمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ حه رامه ماره کردنی زیناکارو له شفرۆش بۆ موسولمان، ههروه ها حه رامه شوو کردنی ئافره قی داوینپاک و داپۆشراوو له خودا ترس به پیاوی داوین پیسو زیناکار.

هه لبه ته مه به ست به ته حریم لی ره دا نه زاهه ت و خو پاریزی و خو دوور خسته وه یه له هاوسه ریه قی زیناکه ر بۆ زیده رهوی کردن له قیز لی بوونه وه لییان و نیشان دانی پهستی و نا په سنی ئەو تاوانبارانه یه، ماره کردنی ئەو جو ره ئافره تانه خو خسته. ناو باسو خواسی ناشرینی ئەم و ئەوه، خو تو مه تبار کردنه، ریگا کردنه وه یه: بۆ ئەوه ی خه لک تانه له ناموس و نه سه بت بذهن، مایه ی دله راوکی و ئارام نه گرتنه، ئەو مه به سته ی که له ژن هینان و شو کردنی شه رعی دابه رچاو ده گهری: که بریتیه له سوکناو پیکه وه ژیان به ئارامی، له هاوسه ریه قی له گه ل زیناکاردا نایه ته دی، به لکوو ده بیته مایه ی دله راوکی و بپروا نه بوون به یه کترو گومان خسته سه ر یه کترو نه مانی بتمان به یه کتری!

به هه ر حال ته حریمی ئیره بۆ ته نزیهو عیقه ته وه ته حریمی قه طعی ناگه یه نی. ئەمه ش رای خه لیفه ی یه که م دووه م هه زره قی ئەبو به کرو عومه رو ﴿وَمَنْ زَنَىٰ فَإِنَّ زَنَاءَهُ عَلَىٰ نَفْسِهِ كُفْرَةٌ كَأَنَّهُ تَارَکَ جِهَانًا فَوَکَّرَ يَنْقُرْ بِرَأْسِهِ يَنْقُرُ بِرَأْسِهِ يَنْقُرُ بِرَأْسِهِ﴾ هه ریه کانی جیهانی ئیسلامین، ئەمانه هه موویان فه رموویانه: ماره کردنی ئافره قی زیناکه ر دروسته و تاوانی زینا نایه ته هۆی ئەوه ی ماره کردنی ئافره ته که قه دهغه بکا. ههروه کوو چون زیناکردن نایه ته هۆی لیك جوودا بوونه وه ی ژنو میرد، واته: ته گه ر یه کیکیان ئەو تاوانه ی لی رودرا گری به ندی نیوانیان هه لئا وه شیته وه، یان پیویست ناکا هه لبه وه شیته وه.

فهرموده یه كه ههیه پشتگیری تهه رایه ده كا، لهه فهرمودانه: نهو
 فهرموده یه نه بو داود لهه هه ماری كوری یاسره وه ریویه تى كرده، ده لى:
 پیغه مبهه ﷺ فهرموى: ﴿لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ دِثْوُثٌ﴾ یان نهو فهرموده یه نیمام
 نه هه ده بدو لای كوری عومره وه ریویه تى كرده، ده لى: پیغه مبهه ﷺ
 فهرموى: ((ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَلَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الْعَاقُ لَوْلَايِهِ،
 وَالْمَرْأَةُ التَّرَجُّلَةُ الْمُتَشَبِّهَةُ بِالرَّجُلِ، وَالِدِثْوُثُ، وَثَلَاثٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ:
 الْعَاقُ لَوْلَايِهِ، وَمُدْمَنُ الْخَمْرِ، وَالْمَنَانُ بِمَا أُعْطِيَ)) سى كهس هه ناچه
 بهه شته وه، خودا به چاوى ره ههت سهیریان ناكا، كه سى كه ته زیه تى باوك و
 دایكى بدا، نافرته تى كه خوى به پیاو نشان بدا پۆشاكی پیاوان له بهر بكا، نهو
 كه سهى داوین پیسی له مال و خیزانی دا ده كرى و دهنگ ناكا. سى كهس هه
 خودا به چاوى ره ههت سهیریان ناكا: كه سى كه ته زیه تى باوك و دایكى بدا،
 شهرا بخورى مودمین، كه سى كه منهت بكا به به خشنده یى خوى شانازی بكا
 به سهه نه وانده دا: كه شتیان پى ده به خشى. ته نانهت نیمام نه هه ده پى وایه:
 كه ناگوخى كرى به ندیى نیکاح له نیتوان پیاویكى داوینپاكى موسولمان و
 نافرته تى زیناكاردا ببه سترى، مه گهر نافرته ته كه تویه بكاو به ناشكرا
 به شیمان بوونه وهى خوى رابگه یه نه ^(٤).

نافرته تى زیناكار ههركاتى تویه كرده ماره كردنى دروسته. ههروه ها:
 حهرامه ماره كردنى نافرته تى نازادى داوینپاك له پیاویكى بیدینی زیناكار،
 مه گهر پیاوه كه تویه بكاو به شیمان بوونه وهى خوى رابگه یه نه.

نیمام نه هه ده نایه ته كهى ﴿وَحَرَّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ و نایه تى ﴿مُحْصَنَاتٍ
 غَيْرِ مُسَافِحَاتٍ، وَلَا مُتَخَذَاتٍ أَخْدَانٍ﴾ (النساء/ ٢٥) نایه تى ﴿مُحْصَنِينَ غَيْرِ
 مُسَافِحِينَ، وَلَا مُتَخَذَاتٍ أَخْدَانٍ﴾ (المائدة/ ٥) كرده به به لگه له سهه ریبازی خوى.

(٤) فى ظلال القرآن ج/ ٦/ ٥٩.

زینا بریتیه له چو نه لای پیاو بۆ ئافرهت له پێشهوهی را به بی تهوهی نیکاحی سه حیح یان شیوه نیکاحیان له نیتوان دا بی. ئافره ته کهش بۆی بهیده ست بی و خۆی بۆ شل بکا، یان بریتیه لهوه پیاو هینی خۆی بخته ناو بیلامانهی ئافره تهوه به حهزو ئاره زۆی خۆیان به جوړیک که شه ریهت به حهرامی داناهه. هه رکاتی تهوه روی دا. حه د واجب ده بی.

به لام بۆ نیریزی حوکه که به م جوړیه. به لای نیمامی شافیهی لهقه ولی (الأصح) ی داو به لای نیمامی مالیک و نه هه دو نه بو یوسف و موحه مده وه حوکه نیریزی وه کوو حوکه ی زینا وایه و نیراز به زیناکه ر حیساب ده کری مانا گشتیه که ی نایه ته که ده یگریته وه، به لای شافیهی یه وه حه دی زیناکه ری لی ده ره ده کری، به لگه شی تهو فهرمووده یه یه: که به یه قی له ته بو موسای ((الأشعری)) یه وه له پیغه مبه ره وه ﷺ ریوایه تی کبروه: ده فهرموی: ((إذا أتى الرجل الرجل فهما زانیان)) که نیر سواری نیر بوو تهوه هه ردو وکیان زیناکارن، دیاره حه ده که شیان حه دی زینایه.

به لای مالیکیه کان و حه نه لیه کانه وه حه ده که ی ره جم کردنه، هه ندی له حه نه لیه کان پێیان وایه حه دی نیریزی کوشتنه، جا یا به هه لداشتنی له شوینیککی به رز، یان به رو خاندنی دیواریک به سه ری دا، یان به به رده باران کردنی تاگیانی ده ره ده چی!

ئه بو حه نیفه ده فهرموی: ته نها ته مبی ده کری و حه دی لی ده رنا کری، چونکه له نه نجامدانی نیریزی دا تیکه لاو بوونی نه سه ب نابی، به ته غله ب واده بی کیشه ی وای لی نا که ویتته وه سه ربکیشی بۆ کوشتنی نیرازه که، به زیناش حیساب نا کری و ماره یی پی واجب نابی، که وایی حه دی نایه ته سه ر، هه ره ها چونکه پیغه مبه ر ﷺ کوشتنی موسولمانی به یه کی له سی مه رج حه لال کردوه: - بیته بی و زینا بکا، به ناحق موسولمانیک بکوژی، له تاین پاشگه ز بیته وه، ده ی پیغه مبه ر ﷺ له م شوینه دا: که شوینی لی کۆلینه وه و

رونکردنه‌وه‌یه باسی نێربازی نه‌کردوه، هه‌روه‌ها پێشی ناگوتری زینا. هیچ شتیکیش له‌پێغه‌مبه‌روه ﷺ نه‌بیستراوه ده‌رباره‌ی حوكم كردنی بۆ نێربازی!!
ده‌رباره‌ی پانپانۆكه‌و ده‌سته‌په‌ری كۆپای فو‌قه‌ها له‌سه‌ر نه‌وه‌یه: كه‌ده‌بی
بكه‌ره‌كانیان سه‌ر زه‌نش‌ت بکړین ته‌مبێ بکړین.

ده‌رباره‌ی چونه‌لای ئاژهل و گوێدریژو ماین زانایانی هه‌ر چوار مه‌زه‌هب
له‌سه‌ر نه‌وه‌ن: ده‌بی بکه‌ره‌كه‌ ته‌مبێ بکړی به‌شێوه‌یه‌ك: كه‌فرمانپه‌وا به‌باشی
ده‌زانێ و به‌ته‌مبێ كه‌ری ده‌زانێ.

له‌سونه‌نی نه‌سانی دا فرموده‌یه‌ك هه‌یه له‌ئینب‌نوعه‌بباسه‌وه ر‌یوایه‌تی
كردوه ده‌فرموی: ((ليس على الذی یأتی البهیمه حد)). نه‌وه‌ی به‌جێته‌ لای
حه‌یوان و نیشی واله‌گه‌ل بێ زوباندا بکا هه‌دی له‌ب‌ه‌ر نیه.

چونه‌لای مردوو به‌م جو‌ره‌ كا‌برا مردوویه‌ك والی بکا به‌لای
شه‌رع‌زانانه‌وه جگه‌ له‌مالیكیه‌كان ته‌مبێ كردنی تێدا‌یه، چونكه‌ مردو
والی‌كردن، كارێكه‌ سروشت قی‌زی لێه‌تی، پێویست به‌حه‌دی ده‌ركردن نا‌كا،
مالیكیه‌كان ده‌لێن ده‌بی هه‌دی لێده‌ركړی، چونكه‌ وه‌كو چوونه‌لای ئافه‌ره‌تی
زیندو وایه‌و هینه‌كه‌ی خ‌زی ده‌خاته ناویلا‌مانای مردوه‌كه‌وه، به‌كو‌رتی نه‌م
كارانه هه‌موویان هه‌رام و قی‌ز لێ‌كراو و تاوان‌و پێویسته موسول‌مانان خ‌ویانی
لی‌بپاریژن.

نه‌مه‌ كو‌رتیه‌یه‌ك بوو ده‌رباره‌ی تاوانی زینا و رای فو‌قه‌های موسول‌مانان
ده‌رباره‌ی حوكم و یاسای هه‌دی لێ‌ده‌ركردن. هه‌ر كه‌سه‌یك ده‌یه‌وی به‌شێوه‌یه‌کی
فراوان له‌م باسه‌دا قول‌بیته‌وه بابگه‌رپیته‌وه بۆ كتیبه‌ شه‌رعیه‌كان، به‌تایبه‌تی
كتیبه‌ی ((الفقه الاسلامی وأدلته)) دانراوی د. وه‌به‌ الزحیللی ج ۷/ ۵۳۴۵ -
۵۴۲۱.

حوکمی سییه م حه ددی بوختانه

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ
فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ
الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿٥﴾

دواى نهوى له نایه ته کانی پیشوودا ماره کردنى ئافره تی زیناکارو شو کردن
به پیاوی داوین پیسی به شتیکی قیزهون له قه له م دا، دیتته سهر جله وگیری کردن
له بوختان کردن و تۆمه تبار کردنى ئافره ت و پیاوی داوین پاک به و تاوانه،
نه مجار باسی حه ددو تۆله ی بوختان ده کا؛ له دونیادا هه شتا جه لده یه و
له قیامه ت دا عه زابی به ئیشه به مه رجی بوختانکه ر تۆیه نه کا.

بیکومان نه گهر که مه تر خه می بکری و ریگا بدری به هه وانته خه لک
تاوانی داوین پیسی پال ئافره تی داوین پاک و پیاوی داوین پاک بده ن و داوای
به لگه ی حاشا هه لنه گریان لی نه کری و لییان نه پرسریتته وه، ریگه خو ش بکری
هه ر که سی راست ببیتته وه بیتاوانیک به و تاوانه ناشینه تۆمه تبارو له ککه دارى
بکاو بوخوی بوی ده رچی وه که به رزه کی بانان قیت هه لپه ری، کۆمه ل تیکرا
ده شیوی، خیزانه کان کاتیک به خو یان ده زانن، ناموسیان بریندار کراوه،
سومعه و که سایه تییان روشیندراوه؛ به لی کاتیک به خو یان ده زانن: هه موو
تاکیکیان تۆمه تبارو موه ده ده به تۆمه تبار کردن، کاتیک به خو یان ده زانن
هه موو میردیک گومانی له رنه که ی هه یه و هه موو ژنیک دلی له میرده که ی

كرمى دەبى. بەلكو ھەموو كەسنىڭ دەكەيىتە گومانەو ھەلەپەيدا بوون و دوستبوونى خۆى، ھەموو خىزائىك لەوانەيە تىك رووخى و پەرتەوازە ببى، ئەمەش حالەتتىك لەدلەراوكى و ئانارامى پەيدا دەكا زۆر زەھمەتە تەھەمول بكرى.

وېراى ئەو ھەش بىستنى ئەو تۆمەتەو دووبارە بوونەو ھەلەناو كۆمەل دا وادەخاتە زەينى ھەندى دل كرمى و دەروون نەخۆشەو: كەكۆمەلگا كە ھەموو پېس بوو، كەردنى ئەو تاوانە ئاشرىنە بەربلاو تى یداو ئەنجامدانى بەكارىكى ئاسايى دەزانرى و وادەزانى ھەموو كەس يان زۆرىنە دانىشتوان ئەنجامى دەدەن.

ئىتر ئەوكاتە ھەدو تۆلەى زىنا نايىتە لەمپەرو خەلكى لەو تاوانە سل ناكەنمە.

لەبەر ئەم ھۆيانەو بۆ پاراستنى ھەرزو نامووس لەھىرش بۆسەر كەردن و لەكەدار كەردنىان؛ بۆ پاراستنى خاوەن شەرف و پاك راگرتنى سومەو كەسايەتتىيان لەو ئازارو تۆمەتبار كەردنە، قورئانى پېرۆز توندو تىژىسى ئواندەو دەربارەى سزاي بوختانكەرو واى لى كەردەو تۆلەى بوختان نزيك بۆتەو ھەتتە زىنا! دەفەرموى: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ﴾ ئەوانەى بوختان بەئافرەتى داوین پاك و ھەفەفە دەكەن، بەتاوانى داوین پېسى لەكەداريان دەكەن، ﴿ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ﴾ پاشان ناتوانن چوار شايدە ئامادە بكەن لەسەر راستى قسەكەيان، بوختانەكە دەكەن و ناتوانن چوار شايدە بېنن شايدەتى بدەن: كەتەو ئافرەتە يان ئەو ئافرەتانەيان بەچاوى خۆيان خەرىكى ئەو كارە ئاشرىنە بوون، ئەگەر نەيانتوانى راستى قسەكەى خۆيان دىو: كە بچەسپىنن: ئەو سى ھوكميان ھەيە.

۱- ﴿فَاجْلِدْهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً﴾ ههشتا جهلده لهبوختان که ره کان بدهن،
واته: ههشتا شولکه داری نه تهر و نه وشکیان لی بدهن.

۲- ﴿وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا﴾ نیتر بپرای بپرای بۆهیچ شتی که
شایه تیان لی قبول مه کمن، به در یزایی ته مه نیان ریزی شهوه یان مه ده نی ببنه
شایه به سهر هیچ شتی که مه.

۳- ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ نهوانه مورکی فاسقی و دروژنیان پیوه
ده نی پله و پایهی عه دالهت و راستگوییان لی داد پرندی، لای تاده میزادان و
لای خودا عه داله تیان نامینی، ته نانهت نه گهر راستیش بکه ن به مهر جی
نه توانن چوار شایه ناماده بکه ن هه شهو حوکه مانه یان به سهر دا ده سه پی!

قورثانی پیروژ به (فاسق)ی ناو زهه کردون، (فاسیق) بیش واته ده رچوو
له طاعه تی خودا، نه مهش به لگه یه له سهر شهوه: که بوختان تاوانیکی گهره یه و
یه کی که له تاوانه گهره کان، چونکه بوختان ناو زانندن و ته تک کردنی نامووسی
خه لکی لی پهیدا ده بی!

به لام مهرجه ده بی به ختانه که نه توانی چوار شایه ناماده بکا، بۆخوشی
له ته هلی ته کلیف بی، واته بالغ و عاقل و نازاد بی، زوری لی نه کری بۆ
بوختان کردنه که، ده بی بزانی: که بوختان کردن حرامه و تاوانه.

مهرجی بوختان پیکراویش شهوه یه داوینپاک بی، له ته هلی ته کلیف بی،
واته: بالغ و عاقل و موسولمان و عه فیه بی، له وه پیش تاوانی زینای له سهر
نه چه سپایی، که وابوو، مهرجی نیحصان پینج مهرجن بالغی و عاقلی
که پیوستیاتی عیفت و داوین پاکین. نازادی، چونکه به شتی که له مانای
نیحصان. نیسلام چونکه پیغه مبهه ﴿فَهَرْمُوهِيَّتِي﴾ ((من اشرک بالله فلیس
بمحصن)) که سیک هاو له بۆ خودا دابنی به موحه صه ناز میتردی.

خودا لیخۆشبوو خاوهن به زهیی یه، ئیبنوعه بباس ده فەرموی: واته: تۆیه که یان به ده ر بجنه و به ناشکرا پاشگەز ببنەوه، نیتەر خودا لیخۆشبوو تاوان پۆشه، به زهیی و لیبوردهیه تۆیه یان لی وەر ده گری و رهوشتی فیسقیان لی ده شواته وه.

ئیمامی شافیعێ ده فەرموی: تۆیه ی بوختانکه ر بریتیه له وه ی خۆی به درۆ بجاته وه، بلی: من له و قسه یه م دا درۆم کردوه جارێکی تر ناگه پریمه وه سەر تهو کاره.

ئه بوئیسحاقی مروزی که یه کی که له هاوه لانی شافیعێ. ده فەرموی: نابێ: بلی: درۆم کردوه. چونکه له وانه یه له بوختانه که ی دا راست بکا. جانه گه ر بلی: درۆم کردوه ده بیته درۆو درۆش تاوانه، ده ی تاوان کردن نابیه تۆیه کردن له تاوانێکی دی، به لگوو ده بی تهو قسه یه ی ده رباره ی فلانکه س وتومه به تاله و له قسه ی خۆم په شیمانم و جارێکی تر نایکه مه وه.

ئه بو له سه نه نی (اللمخی) نه وه ی ته رجیح داوه: که بلی: درۆم کردوه و خۆی به درۆ بجاته وه.

هه ندی له زانیانی ئیسلام فەرموویانه: تۆیه ی بوختانکه ر وه کوو تۆیه ی شتی تر وایه و له نیتوان خۆی و خودای خۆی دا به دل په شیمان بیته وه و سوور بی له سه ر نه وه: که جارێکی تر ناگه پریمه وه سەر تهو تاوانه.

زانایانی ته فسیر راجیاییان تیدا پهیدا بۆزه ده رباره ی نه م چه رتکردن (الاستثناء) ه ی ئیره له وه دا ئایا ته نه ا ده گه پریمه وه بۆ رسته ی کۆتایی نایه تی پیشوو ته وه به کردنه که هه ر فیسقه که لاده باو نیتەر شایه تی لی وهر نه گرتنه که ی به رده وامه! با تۆیه ش بکا و رویکاته کاری باش؟؟ یان ده گه پریمه وه بۆ دوو رسته کانی دوا یی. واته: نه گه ر تۆیه ی کرد فیسقه که ی نامینی و شایه تیشی لی وهر ده گیرێ؟

نه بوچه نیفه و قاضی شور هیح و سه عدی کوری جو بهیر پییان وایه
(استثناء) ه که ده گهریته وه بو رسته ی کۆتایی و بهس. کابرای بوختان کهر نه گهر
تهویه کرد فیسقه که ی له سه ر لاده چی، به لام شایه تی لی وهر ناگیری و سزا که ی
له سه ر لانا چی.

ده لێن: رسته ی ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ رسته یه کی ((مستانفه)) یه و
په یوه ندیی به پیشه وه نیه و سه ربه خۆیه، به شیوه ی هه وال (الاخبار) هینراوه بو
تهوه ی وانه زاندری: که بوختان کردن نایته هوی فاسق بوون، وانه زاندری
هه تکی ناموسی موسولمانان به نا په و نایته تاوان.

جا که رسته ی ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ موسته ننه فه بی ته وه
چهرت کردنه که رو ده کاته ته وه و بهس!

جه ماوه ری زانایان (مالیکیه کان و شافیعیه کان و حنبه لیه کان) پییان
وایه چهرت کردنه که ده گهریته وه بو رسته ی دو وه و سییه می نایه تی پیشوو.
نه مانیش ده فهرموون: ﴿وَلَا تَقْبَلْ لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا﴾ رسته یه کی
موسته ننه فه یه و په یوه ندی به پیش خۆیه وه نیه. چونکه له ته و او که ری هه ده که
نیه، واته: به شیک نیه له هه دو تۆله که. رسته ی ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾
رسته یه کی ته علیلی و بایسی یه، نه که موسته ننه فه بی.

به کورتی مانای دوو رسته کان ((دوو نایه ته کان)) بهم جوړیه:
((شایه تیان لی وهر مه گرن چوونکه فاسقن)) جا نه گهر فیسقه که یان به تۆیه
نه ما، ئیتر بو ده بی شاهه تیان لی وهر نه گیری.؟؟ خو عیله ته شایه تی لی
وهر نه گرتنیان تیدا نه ماوه.

حوکمی چواره م حوکمی نه فرین لیك کردنی زن و میرده

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ
 فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَدَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾
 وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَدْرَأُ
 عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَدَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ
 ﴿٨﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾
 وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

ده باره ی هوی نازل بوونی ته م نایه تانه بوخاری و نه بوداودو تیرمینی
 له ئیبنوعه بیاسه وه ریوایه تیان کردوه ده فرموی: هیلالی کوری ئومه ییه لای
 پیغه مبهی ﴿٦﴾ بوختانی به خیزانه که ی خوی کرد: که له گهل پیاوێک دا به ناوی
 (شهریکی کوری سه هاء) زینای کردوه. پیغه مبهی ﴿٧﴾ فرموی: یان به لگه
 بیته له سهی قسه که ت یان داری حهد له پشتت ده ده م.. هیلال وتی: نه ی
 پیغه مبهی خودا! چۆن ده بی: یه کیك له ئیمه پیاوێک به سهی خیزانه که یه وه
 ببینی، بجی هه ولتی ته وه بدا شایهت په یدا بکا، خو تاده چی شایهت بیئی
 هه موو شتیك ته واو ده بی. به لام پیغه مبهی ﴿٨﴾ گوئی به قسه که ی هیلال نه داو
 فرمووده که ی خوی دوو باره کردوه، فرموی: ((البینه اوحده فی ظهرك))
 شایه بیته ته گینا داری حهد له پشتت ده درئ!

ھىلال وتى ئەي پېغەمبەرى خودا! سۆيىندىم بەھو كەسەي تۆي بەھەق رەوانە كىردوۈ نەمەن راست دەكەم و دلتىام كەخوداسروش نازل دەكاو پىشتى مەن لەدارى ھەد رزگارى دەبى. نىتر جوپىرائىل نازل بوو، ئايەتى ﴿والذين يرمون أزواجهم﴾ ى بۆ پېغەمبەر ﷺ ھىنا بوو، بۆي خويىندەوۈ تاگەيىشتە ﴿ان كان من الصادقين﴾

ئىمام نەھمەد بەئىسنادى خۆي لەئىبىنوعەبباسەو رىوايەتى كىردوۈ: دەفەرمىۈ: كاتى ئايەتى ﴿والذين يرمون المحصنات ثم لم يأتوا بأربعة شهداء فاجلدوهم ثمانين جلدة، ولا تقبلو منهم شهادة ابداً﴾ نازل بوو. سەعدى كورپى عوبادە - گەورەي نەنصارەكانى مەدىنە - وتى: ئايا ئەم ئايەتە بەھو جۆرە نازل بوو ئەي پېغەمبەر؟ پېغەمبەر ﷺ فەرمىۈ: ئەي كۆمەلى نەنصار! گويتان لى يە پىاو ماقولە كەتان دەلى چى؟؟ پارمەتيدەران وتيان ئەي پېغەمبەرى خودا لى يە مەگرە، چونكە ئەو پىاوتكى بەناموس و ھەيايە خاوەن غىرەتە، سۆيىند بەخودا تائىستە ھىچ ئافرەتتىكى مەرە نەكردوۈ جگە لەو يەككى تىر، مەرەي بىكاتەو، لەبەر زىدە رەوى لەغىرەت دا.. سەعد وتى: سۆيىندىم بەخودا ئەي پېغەمبەرى خودا مەن دەزانم ئەو ھەقەو ئەو شەرىعەتەو لەخودا ھەتوۈ؛ بەلام مەن لەو سەرم سۆرماو، نەگەر مەن ئافرەتتىكى سەلىتە بىنم پىاوتىك سوارى بوو، بۆم نەبى لى تىك بەدەم لى يە بىدەنگ بىم تادەچىم چوار شايدە دىنم، بەخودا تا مەن دەچىم چوار شايدە دىنم ئەوان ئىشى خۆيان تەواو دەكەن و لى دەبنەو. جاتىبىنوعەبباس درىژە بەرپىوايەتەكەي دەداو دەفەرمىۈ: ئەوئەندەي پى نەچو ھەتا ھىلالى كورپى ئومەيە ھات: كەشەو لەملىكە كەيەو گەراپوۈ پىاوتكى بىنىبو بەسەر خىزانە كەيەو، بەچاوى خۆي بىنىبوى بەگوئى خۆي بىستبوى، بەلام ھىچ خۆي تىك نەداپو بەيانى ھات بۆلاي پېغەمبەر ﷺ وتى: ئەي پېغەمبەرى

خودا نه من شهو گه پامه وه بۆ ماله وه پیاویکم له لای ژنه کهم بینى، به چاوى خۆم کرده وه که یانم بینى و به گوێی خۆم گویم لى بوو..

پێغه مبه‌ر ﷺ زۆرى ئەم روداوه له سه‌ر شان گران بوو، نه نصاره کان لى ی کۆبوونه وه ووتیان ئەوا قسه کهى سه‌عدى کورى عوباده هاته جى، مه‌ گه‌ ده‌بى پێغه مبه‌ر ﷺ دارى هه‌دى بوختان له هه‌یلا بدوا شایه‌تى دانى لى وه‌رنه‌ گیرى و له‌ناو خه‌لك دا مه‌شه‌ور بى که شایه‌تى لى وه‌رنه‌ گیرى.

هه‌یلا له وه‌لام دا وتى داواکارم خودا رینگا چاره‌یه‌کم بۆ بدۆزیته وه، نه‌ مجار هه‌یلا وتى: نه‌ی پێغه مبه‌رى خودا؛ من ده‌زانم ئەم هه‌واله‌ى منت زۆر له سه‌ر شان گران بوو، خودا ناگاداره. من راست ده‌که‌م و نه‌وه‌ى عه‌رزى کردى به‌ چاوى خۆم بینیم.

ئى بنوعه‌ بباس ده‌فه‌رمووى: سویند به‌ خودا، پێغه مبه‌ر ﷺ خه‌رىك بوو فه‌رمان بکا به‌ جه‌لده‌ لێدان له هه‌یلا، تیت له‌و کاته‌دا په‌روه‌ردگار نیگای بۆ سه‌ر پێغه مبه‌رى خۆى نازل کرد. پێمان زانى که نیگای بۆ هات، چونکه هه‌رکاتى نیگای بۆ ده‌هات ده‌م و چاوى ده‌گۆپا. (واته: وازیان لى هه‌ینا تاسروشه‌که ته‌واو بوو) نه‌وه‌بوو نایه‌تى ﴿والذین یرمون ازواجهم ولم یکن لهم شه‌داء الا انفسهم فشهادة اُحدهم اربع شهادات بالله... الاية﴾ نازل بوو تیت پێغه مبه‌ر ﷺ فه‌رمووى: ((ابشر يا هلال فقد جعل الله لك فرجا ومخرجا)) مزگینى نه‌ی هه‌یلا بێگومان په‌روه‌ردگار ده‌روى ره‌حه‌تى لێکردیته وه.. هه‌یلا وتى: بێگومان من به‌هیا نه‌وه‌ بووم هومیدم به‌ خودا وابوو: که له‌م ته‌نگانه‌یه رزگارم بکا.

نه‌ مجار پێغه مبه‌ر ﷺ فه‌رمووى بنێرن به‌دوا ژنه‌که‌ى دا، ناردیان و هات، نه‌ مجار پێغه مبه‌ر ﷺ حوکمى په‌روه‌ردگارى بۆ خویندنه وه نامۆزگارىی کردن و له‌عه‌زابى خودا ترساندن و پێى فه‌رموون: عه‌زابى قیامه‌ت له‌ه‌ی دونیا به‌نیشت تهر. هه‌یلا وتى: ده‌رباره‌ى خه‌زانه‌که‌م راستم گوته‌وه، ئافره‌ته‌که‌ وتى:

درۆ ده‌کا، نه‌جار پیغه‌مبەر ﷺ فهرمووی: ((لَاعْنُوا بَيْنَهُمَا)) یاسنای نه‌فرین له‌نیوانیان دا نه‌جام بدهن، به‌هیلال گوترا شایه‌تی بده، نه‌ویش چوارجار وتی: ((اشهد بالله انه لمن الصادقین)) جاله‌جاری پینجه‌م دا به‌هیلال گوترا: نه‌ی هیلال! له‌خودا بترسه، بینگومان عه‌زابی دونیا زۆر له‌عه‌زابی قیامت سوکتره. بزانه‌م نه‌م شایه‌تیدانو داوایه‌ت - نه‌گهر راست نه‌که‌ی - ده‌بیته‌هۆی عه‌زابدانی قیامه‌ت. هیلال وتی: سویندم به‌خودا، خودا له‌سه‌ر نه‌م شایه‌تیدانه‌م سزام نادا، وه‌کوو چۆن جه‌لده‌ لیدانی له‌سه‌ر هه‌لگه‌رم.

نه‌جار به‌ژنه‌که‌ی گوترا: چوار جار شایه‌دی بده، بلی: سویندم به‌خودا هیلال درۆ ده‌کاو بوختانم بۆ ده‌کا. له‌جاری پینجه‌م دا به‌نافره‌ته‌که‌ گوترا: ترسی خودات هه‌بی، چونکه‌ عه‌زابی دونیا زۆر له‌هی قیامت ئاسانه‌تره، نه‌م شایه‌تیدانه‌ت ده‌بیته‌هۆی عه‌زابی قیامت، نافره‌ته‌که‌ هه‌لۆیسته‌ینه‌کی کردو ویستی نیعتراف بکا، پاشان وتی: سویندم به‌خودا حه‌یای گه‌لو هوزه‌که‌م نابم، نیت‌ر شایه‌تی جاری پینجه‌می داو وتی: غه‌زه‌بی خودام له‌سه‌ر بی نه‌گهر هیلال راست بکا. داوی نه‌م نه‌فرین له‌یه‌که‌تر کردنه‌ پیغه‌مبەر ﷺ یه‌کسه‌ر لیکی جیا کردنه‌وه، بریاری نه‌وه‌شی دا: که‌نه‌و منداله‌ی له‌سکی نافره‌ته‌که‌دا رسکاوه‌ نه‌گهر له‌دایک بوو پال کابرای می‌ردی نه‌دری، هه‌روه‌ها که‌شیش نابێ نه‌و منداله‌ به‌زۆل بزانی، هه‌رکه‌سی به‌وناوه‌ بانگی بکاو نه‌و په‌ستییه‌ی پال بدا داری حه‌دی لی ده‌دری! نه‌وه‌شی بریاردا: که‌ژنه‌که‌ی مافی نه‌وه‌ی نیه‌ داوای مه‌سکه‌ن و بژیۆ له‌پیاوه‌که‌ بکا. چونکه‌ لی‌ک جیا بوونه‌وه‌ که‌یان به‌شێوه‌ی ته‌لاقدان و می‌رد مرذن نه‌بوو. نه‌جار پیغه‌مبەر ﷺ فهرمووی: نه‌گهر نه‌م ژنه‌ مندالێکی قۆسوری سمت له‌ری هێنا نه‌وه‌ دیاره‌ له‌هیلاله‌وه‌ له‌سکی که‌وتوووه. خۆ نه‌گهر منداله‌که‌ گه‌م ره‌نگی قۆلولی ده‌ست و په‌ل قه‌وی سمت گۆشتنی قه‌له‌و بوو، نه‌وه‌ هیلال راستگۆ ده‌بی له‌بوختانه‌که‌ی دا.

ۋارىكەوت ژنەكە مندالى بوو گەنم رەنگو شان و مل قەوى و دەست و قاچ
ئەستورو كەفەل پان و گۆشتن بوو..

پېغەمبەر ﷺ فەرموۋى: ((لولا الايمان لكان لى ولها شأن)) ئاۋاۋ بەو جۆرە
ئەم شەرىعەتې ئىسلامە ھاتوۋە، بەو شىۋە روۋبەپۇرى پوداۋەكان بۆتەۋەو
چارەى گونجاۋى بۆ دۆزىۋنەتەۋە. چارەسەر كەردنى مەۋقىفەتكى ۋاقۇرس و گران
كەلەسەر خاۋەنەكەى و لەسەر موسولمانانىش گران بوو. لەسەر شانى
پېغەمبەرىش گران بوو. تەنانت پېغەمبەر ﷺ ھىچ چارى لانەبوو جگە لەۋە:
كەبەھىلالى فەرموۋ: ((البينة اوحى فى ظهرك)) (ھىلال) ىش بەسەر
سورمانەۋە دەيگوت: ئەى پېغەمبەرى خدا چۆن ئەگەر يەككىمان پىاۋىكى
بەسەر ژنەكەيەۋە بىنى لەجىياتى ھەموو ھەلۋىستىكى بېچى بگەپرى شايەت
پەيدا بكا؟!

يىگومان كەسانىك ھەن بلىن: بۆچى خدا نەيدەزانى ئەم جۆرە ھالەتەنە
بۆ ياساى گشتى بوختانكەردن پەيدا دەبن؟ ئەدى بۆچى ئەم چەرتكەردن
(أستثناء) ھى نەناردە خوارى تائەم مەۋقىفە ھەرىجە پەيدا بوو؟

ۋەلامەكەى ئەۋەيە: دەلىن: بەلى يىگومان پەروەردگار ئەۋەى زانىۋە،
ۋەلى ھىكەت و دانايى پەروەردگار داخۋازى ئەۋە بوۋە، شەرىعەت كاتىك
نازل بكا: كە ئادەمىزادەكان ھەست بەپىۋىستىيان بۆ ئەو شەرىعەتە بگەن!
بۆئەۋەى بەھەزو ئارەزۋە پىشۋازىي لەو شەرىعەتە بگەن و بزەنن چەند
عەدالەت و رەھمەت و دانايى تىدايە. بۆيە دوا بەدۋاى ئەۋە دەفەرموۋ: ﴿ولولا
فضل الله عليكم ورحمته وان الله تواب حكيم﴾.

لەپىۋايەتتىكى تردا ھاتوۋە دەلى: كەئايەتى پىشۋو ﴿والذين يرمون
الخصنات....﴾ نازل بوو، بەظاھىرى ھالىش مېردەكان و غەيرى ئەۋانىشى
دەگرتەۋە، سەعدى كۆرى عوبادە وتى: ئەى پېغەمبەرى خدا! چۆن مەن ئەگەر
پىاۋىكەم بەسەر ژنەكەمەۋە بىنى مۆلەتى بەدەم جارى بچم چۋار شايەد پەيدا

بکہم!؟ وہ اللہ ہی بہ بہت بہ قہرزی نادمہ و چاہویشی لیٰ ناکہم یہ کسہر بہ شمشیر
لہ ملی دہدم! پیغہ مبہر ﷺ فرموی: ((تعجبون من غیرۃ سعد؟ لانا غیر
منہ، واللہ غیر منی))؟! دلتیا بن من لہو بہ غیرت ترم، پہرہ ردگار لہ من
لہو بارہہ توند ترہو نہو حالہی پیٰ قبول ناکری۔

موسلیم و بوخاری و هی تریش له سه هلی کورپی سه عده وه ﷺ ره ریوایت ده کهن، ده فهرموی: عوهه ییر هاته لای عاصیمی کورپی عه دی وتی: بچو بۆم له پیغه مبه ر ﷺ پرسیار بکه، نه گهر پیاوێک پیاوێکی بیگانه ی به سه ر ژنه که یه وه بینی و کوشتی، ئایا ده کوژریتمه وه یان چی له گه ل ده کری؟ عاصم پرسیار ی له پیغه مبه ر ﷺ کرد، پیغه مبه ر ﷺ ره خنه ی له پرسیاره که گرت، دوا یی عوهه ییر تووشی عاصیم بووه وه وتی: چی بکه م تو ه یچ وه لامیکت بو نه هینامه وه، عاصیم پرسیارم له پیغه مبه ر ﷺ کرد، ته شریفی ره خنه ی له پرسیار که ر گرت. عوهه ییر وتی: سویندم به خودا ده چم بۆ لای پیغه مبه ر ﷺ و له م باره وه پرسیار ی لی ده که م، پرسیار ی لیکرد، پیغه مبه ر ﷺ فهرموی نه دربار هی تو وه ها وه له که ت نایه ت نازل بووه ..

ئىبنو حەجرى عەسقىلانى دەفەرمۇي: زانايانى ئىسلام لەم شوئىنەدا
كەوتونە راجايىيەو، ھەندىكىش دەئىن: دەريارەى ھەردووكيان نازل بوو،
ھەشيانە دەئى: دەريارەى ھىلال نازل بوو، دەئىن: روداو كە لەسەرەتادا ھى
ھىلال بوو، لەوكاتەدا عووەيمىريش ھاتووە ئەو پرسیارەى كردووە. ئىمامى
نەوھيش ئەم رايەى پەسند كردووە.

ئەجار ئىبنو جەر دەفەر موى: چ مانىيەك نيه لەو ەى ەوى ناز ئبوونى
ئايەتەكە زياد لە ەوىەك بى.

قورطوسی ده‌فرموی: رودای هیلال له‌پیش دابووه شه‌ویش سه‌به‌ب
نزولی ثابته‌که‌به.

نه وهی گرنگو و زانایان تییدا کوکن: سی شته:

١- نایه تی (لیعان) نه فرین لیکردن دواى نایه تی بوختانکردن به داوینپاکان نازل بووه و ئهم دوو نایه ته لیک جیان.

٢- له پیش نازل بوونی نایه تی ليعان دا موسولمانان واله نایه تی ﴿والذین یرمون المحصنات.....الآیة﴾ حالتی بوو بون: که ئهم نایه ته ئافره تی بیگانه و هاوسهر ده گریتهموه.

٣- نایه تی ليعان نازل بوو بۆ ئه وهی هه ندی ئه رك له سهر شانی میرد سوک بکا.

پیوه ندیی ئهم کۆمه له نایه ته به هی پیشه وه له م رووه وهیه. له وه پیش پهروه ردگار حوکمی بوختانکردنی به ژنی بیگانه: که خیزانی بوختانکه ره که نه بی، دیاری کرد، نه جار حوکمی بوختانکردنی پیاو به خیزانی خوئی دیاری ده کا، که له راستی دا وه کوو (نیستثناء) چه رتکردن وایه له نایه تی پیشوو، هه لبه ته حوکمه که ش کار ئاسانی تیدایه بۆ میرده کان، چونکه عه یب و عار سواری شانی ده بی و زۆر زه همه تیشه بتوانی شایه تی ئهو جوړه روداوانه ده ست بکه وئ، زوربه ی کاتیش پیاو ئهو جوړه بوختانانه به خیزانی خوئی نا کا، به ده گمه ن ری ده که وئ پیاو تۆمه تی داوین پیسی پال ژنی خوئی بدا، ناخۆشترین شت به لای پیاوه وه ئه وه یه: ژنه که ی ئهو رهو شته ناشرینه ی وه پال بدری، بۆیه پهروه ردگار به م نایه ته ده روی له میرده کان کرده وه و حوکمی ئه وه ی بۆ دانان: که هه رکاتی پیاویک ژنه که ی خوئی به و رهو شته ناشرینه تۆمه تبار کردو نه ی توانی لای قازی و دادگا داواکه ی بچه سپینی ده بی (ملاعنة) بکا، واته: قازی چوار جار سویندی ده دا له جیاتی چوار شایه ته که و دواپی ده لی خودا ئاگای لی یه، من له وه پال دانی ئهو رهو شته بۆ خیزانه که م راستگۆم و درۆ نا که م.

ده فهرموی: ﴿والذین یرمون أزواجهم﴾ ئهو میردانه ی تاوانی داوین پیسی پال ژنه کانیا ن ده دن ﴿ولم یکن لهم شهداء الا أنفسهم﴾ ناتوان چوار

شایدت ناماده بکن لهسر راستی نیدیعاکهایان، تنها روداوه کهیان بینوه بهس؛ نهوه ﴿فشهادة اَحدَهم اربع شَهادات بالله انه لمن الصادقین﴾ شایدتی دانی پیویست لهسریان نهویه: چوارجار بلی: ﴿أشَهد بالله﴾ نهو لهو قسهیهی پال خیزانه کهی دراوه راستگوویهو چی دهائی: راست ده کا. ((والخامسة ان لعنة الله عليه ان كان من الكاذبین)) نه مجاز له جاری پینجهم دا بلی: لهعنه تی خودا لهسر من بی نه گهر درو بکه مو شتی نه بوو وه پال ژنه که م بدهم. نه گهر نه مهی گوت: تیر ژنه که ی لی جیا ده بیته وه، گریسی به ندیی نیوانیان نامیئی و تیر بپرای بپرای جاریکی تر به هیچ شیوه یه ک نابی بیته وه به هاوسه ری و لی حرام ده بی، پیویسته ماره یی بداتی و داری حده لهسر بوختان لهسر پیاو که لاده چی و نه گهر نافرته که دوا ی نهو لیعان و شایدتی دانه مندائی بوو به ی پیاو که حسیب نیو وه پالئی نهو نادری. حه ددی زینای لهسر ده چه سپی! ﴿ویدرأعنها العذاب أن تشهد اربع شَهادات بالله انه لمن الكاذبین﴾ توئی داوین پیسی لهسر خوی لاده با به وه که چوارجار شایدتی بدا بلی: ﴿أشَهد بالله﴾ نه م پیاو که میردی منهو نهو قسهیهی بو ه لبه ستووم درو ده کا و ته که ی راستی تیدا نیو من نهو کاره ناشرینه م نه کردوه.

﴿والخامسة أن غضب الله عليها ان كان من الصادقين﴾ له جاری پېنځم دا شایه دی بداو بلئ: غهزه بی خودام له سه ربی نه گهر نهو کابرایه راست بکاو له راستگو بیان بی لهو بوختانه ی دا. نه مجار په ورو دگار فه ضل و ره همه تی خو ی رون ده کاته وه به سمر به نده کانی دا: که نه م شهر یعه ته ی بو داناو و لیعانی کردوه به ریگا چاره بو میړده کی.. که لهو ته نگه زیه رزگاری بی و مه به سته کی بیته دی، هه روه ها ریگا چاره یه بو نافره ته که ش: که به هو ی لیعانه وه سزای داوین پیسی له سمر خو ی لاده باو له دونیادا تو له ی لی ناسه ندی.

حوکمی پینجه م چیرۆکی بوختان کردن به دایکی موسولمانان
خاتوو عایشه (رضی الله عنها)

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ
خَيْرٌ لَّكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ مَا أَكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى
كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَّوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ
وَالْمُؤْمِنَاتُ بَأَنفُسِهِنَّ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ لَّوْلَا
جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَٰئِكَ
عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾
إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِالسِّنَةِ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ
وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ
قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَنَكَ هَذَا بَهْتَنٌ عَظِيمٌ
﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾
وَيَبِّينُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ

يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
 فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا
 فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾
 * يَتَأَيَّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوبَ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ
 خُطُوبَ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ
 اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي
 مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ وَلَا يَأْتِلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ
 وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولَى الْقُرْبَى وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ
 وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢﴾

زانایانی ئیسلام له وانه ئیمامی نه هه دو بوخاری و موسلیم له خاتوو
 عاتیشه وه ریوایه تیان کردوه ده فهرموئ: عاده قی پیغه مبهردا و ابوو:
 هه ركاتی بیویستایه سه فهر بکا قورعه ی ده خسته نیوان خیزانه کانیه وه، کی
 پشکه که ی بو ده ریجویایه، نهوی له گهل خویدا ده برد بو سه فهره که. واری
 کهوت: که ویستی بجی بو غه زای (بنی المصطلق) پشکی له نیوانان دا نه نجام
 قورعه که به ناوی منه وه ده چوو، ئیتر له گهل پیغه مبهردا و چوم بو

سه فەرکه، ئەمە دواى نازلبوونى نایهتى حىجاب بوو. ئەمەن لەناو
 کەژاوە کەدا دەبووم، کەژاوە کە دەخرايە سەر حوشتريک و منى تیدا بووم
 بار دەکرام و دادەگیرام. رۆیشتین و درێژەمان بەسە فەردا تا پیغەمبەر ﷺ
 لەغەزا کەى بۆو و گەپاینەو و لەشارى مەدینە نزیک بووینەو، شەو کە سوپا
 ویستی بکەوێتە گەڕو بارو بارگەنە پیچرانەو، ئالەو کاتەدا بۆ چوونە سەرئاو
 تۆزێک لە سوپاکە دوور کەوتەو. کە دەستم بەئاو گەیاندا گەپامەو بۆلای
 کەژاوە کەى خۆم، دەستم لەسینگ و بەرۆکی خۆم دا ملوانکە کەم لەمیروی
 ظەفارسى یەمەن بوو لیم پچرا بوو گەپامەو بۆ شوێنە کەو هەولم دا
 بیدۆزمەو و ماوەیەک پتەوی خافلام، سوپا بەرێ کەوتبوو کەژاوە کەى منیان
 بار کردبوو وایانزانى بوو من لەوێ دام.

چونکە عایشە ئەوەندە سوک و بێ گۆشت بوو و پێیان نەزانى بوو
 کە لەناو کەژاوە کەدا نیە.

عایشە دەفەرموی: من ئەوکاتە ئافەرەتیکی تازه پێگەییشتوو بووم،
 کە هاقمەو بۆ شوێنى خۆم سەیرم کرد کەس نەماو و کاروان بارى کردو،
 لەشوێنى خۆم خۆم کوشمە ئە کردو خۆم داپۆشی، دەمزانى: کە پێیانزانى دین
 بە دوام دا.

جالە کاتێک دا من لەشوێنى خۆم دانیشتبووم چاوم چوونە بیرەخەو
 (صفوان) ی کورێ (المعطل السلمى) لە سوپاکە دوا دەکەوێ بۆ ئەوەى بزانی چی
 بەجێماو، کە دەپوانی و اتارمایى ئادەمیزادێک دیارە نوستوو و من دەبینی و
 دەمناسی، چونکە پێش نازلبوونى نایهتى حىجاب منى بینیبوو، لەدەنگى
 ئەو بەخەبەر هاتم کە دەیگوت: (إنا لله وإنا اليه راجعون) ئێتر خێرا بەرو
 پۆشە کەم دەم و چاوی خۆم داپۆشین، سویندم بەخودا یەک قسەشى لەگەڵ
 نەکردم، جگەلەوێ کە گوتی: (إنا لله وإنا اليه راجعون) ورتەم لى نەبیست.
 ئێتر حوشتەرە کەى ییخ داو سواری بووم و بەرێ کەوتین، ئەو ریشمە کەى

را ده کیشا، ههتا گه نیشته نه وه سوپاکه که بۆ پشوو دانی نیوهرۆ بارو بارگه نه یان خستبوو.

جا له پریوایه ته که دا هاتوو ده فهرموئ: که سوپاکه ته م دیمه نه ده بینن و عایشه ده ناسن کۆمه لی دوو روو به سه رهۆ کایه تی عه بدو لّای کوری ئوبه ی کوری ئه بی سه لول ده که ونه ته نینی درۆ بوختان بۆ عایشه وه به ناو سوپا و شاردرا بلاوی ده که نه وه ته م بوختان و تۆمه ته ده ست هه لّبه سه ته ده که نه رازو قسه ی سه ر زوبانیان و تاده گاته وه به پیغه مبه ر ﷺ نه ویش زۆری پینا خو ش ده بی، چونکه هه رچه ند ده زانی (عایشه وه سه فوان) هه چیان له وانه نین: که خیا نه تی ناوهایان لی ڕوبدا، به لّام شه یتان زیندوو عایشه ش گه نه ج و تازه پیگه ییشتوو، ته مه دلّه راو که مو ئازا وه ی ده روونی تیدا په یدا ده کا. دایک و باو کی عایشه (ته بویه کرو خیزانی) هه وّاله که یان به رگوئ ده که وئ و زۆری پی دلگران ده بن، له عه یبه تا خه ریک ده بی گیانیان ده ریچی، به لّام نه پیغه مبه رو نه ته بویه کرو خیزانی و که سانی تریش نایانه وئ نه و قسه یه به روی عایشه دا به نه وه وه له روی بده ن، ته نها ته وه نه ده نه بی عایشه هه ست به وه ده کا: که پیغه مبه ر ﷺ خو شه ویستی و سۆزی جارانی بۆ نه ماوه.

جا که دینه وه بۆ مه دینه خاتوو عایشه نه خو ش ده که وئ و نا ره حه تی و ئازار روی تی ده کا، له هه مان کاتیش دا بی سۆزی له پیغه مبه ر ﷺ هه ست پی ده کا، ئیتر داوا له پیغه مبه ر ﷺ ده کا ئیزنی بدا به جیته وه مّالی باو کی. پیغه مبه ری خودا زۆر بی تا قه ت و غه مبه ار ده بی و ده که ویتته را ویتز له گه لّ ها وه لّانی دا: که چی بکا! ئایا ده س به رداری عایشه بی یانا؟؟

له وانه (أسامة) و (عمر) ده لّین: وازی لی مه هی نه به خودا جگه له چاکی هه چی تری لی نابینن. (عه لی) ده لّی: ته ی پیغه مبه ری خودا، هه رژن زۆرن، تۆ هه رگیز په کت له ژن نا که وئ، به لّام بنیره به دوو (بوره یده) ی کاره که ری داو پرسیاری لی بکه. بوره یده ده لّی: به و خودایه ی تۆی کردوه به پیغه مبه ر من

هیچم لی نه دیوه: که جیگای تۆمهت و گومان بی و بیکم بهر خنه لی ی. نه و نه ده هیه نه م ئافره ته تازه پیگه ییش تو منداله، زۆرجار که متهرخه می ده کا، واده بی هه ویر ده شیلیم ده لیم ناگات لی بی، گوئی ناداتی و خهوی لی ده که موی و ئاژهل هه ویره که ده خوا.

له زینه بی خیزانیشی پرسى نه ویش وتی: خودا هه لئاگرئ به خودا له چاکه به و لاوه هیچم لی نه دیوه. له ناو خیزانه کانی پیغه مبهردا ﷺ ته نهها (زهینه ب) هاوشانی عانیشه ده بی، به لām له خودا ترساو هیچ خراپه یه کی پال نه دا، که چی (حه منه) ی خوشکی زهینه ب له بهر (زهینه ب) که وته بلاو کردنه وه ی بوختانه که و هاویه شی دوو رووه کانی کرد.

نه خۆشیه که ی عانیشه نزیکه ی مانگیك درێژه ی کیشا، پاشان ورده ورده تۆزئ باری له شی سووک بوو، شه وێك له گهل دایکی (مسطح) دا: که پووری نه بویه کر بوو. ده چن بۆ دهشت بۆ دهست به ناو گه یاندن، دایکی (مسطح) قاچی هه لده خلیسکی ده لی: ده ک مسطح خه جالهت و داهاو بی! عانیشه ده لی: چۆن ده رباره ی پیاوێکی موسولمانی موهاجیر که هاویه شی به درى کردوه شتی واده لی ی. نه ویش ده لی: بۆ نه ترانیوه چی گرتووه؟؟ نیت له نوو که وه باسو هه والی بۆ ده گێریتته وه. نیت خاتوو عانیشه واقی و پرده میتنی و ده گه پیتته وه بۆ ماله وه، گریان خه وو خواردنی لی هه لده گری. به دایکی ده لی بۆ چنی زوو نه م باسو خواست بۆ نه گێراومه وه؟؟ دایکی ده لی: کچم! له سه ره خۆ به. به خودا که م پئ ده که موی ئافره تیکی وه کوو تو لای پیاوێکی باش بی و هه ویتسار بی، ناوو ناتۆره ی لی نه نین، نیت عانیشه به شه وو به روژ پیشه ی بوو به گریان و شیوه ن!

پیغه مبهردا ﷺ له مزگهوت و تارێك ده داو ده فهرموی: موسولمانینه بۆچی و له سه رچی ده رباره ی خیزانه کانم ئازارم ده ده ن؟ به خودا من بۆ خۆم هیچ خراپه یه کم لی نه دیوون. ههستم به هیچ نه کردوه، موسولمانه کان له ناو خۆیان

دا لیان ده بیته کیښه و خهړیک ده بی تیڅ بچن، به لام پیغه مېر ۞ نارامیان ده کاته وه نایه لی: پهره به ده نگ لی به رزبوونه و که یان بدن و بیده نگیان ده کا.

نه بچار ته شريفى ده چى بۆ مالى نه بويه كرو ده ست ده كا به ناموزگار يى
عائيشه و داواى لى ده كا تويه بكا نه گهر له فمريزك دا شتى واپوى دابى.
عائيشه ده لى: به خودا تويه ناكه م و هيچيش ناليم. به لكوو خودا بوخوى بى
به هاوارمه وه و له م تن گانه رزگارم بكا (فصر جيل) ده كه مه پيشه ي خو م و
نارام ده گرم.

نه مجار عايشه ده فەرموئ: من بۆخۆم دلتسيا. بوم لهخۆم: كه پاكوم بى
تاوانم، بهلام هەرگيز چاوهروانى نهوه نه بوم نايهتى قورنان دهريارهه نازل بى،
من به تههه بوم پيغه مبهه ﷺ بهخهه نهو روداوهى بۆ رون بيتهوهو دهريكهوى:
كه من پاكوم نهوهى دهريارهه گوتراوه: جگه له بوختانو ههلبهست هيچى تر
نه.

مال و خيڙاني ته بويه ڪر ﷺ له پهرى تنگ و چله مهدا بوون و باوهر
ناڪري ڪهس تائينستا تووشى ڪاره ساتي واناخوش و گران هاتيبي.

ھەر لەوکاتەدا نیگا بۆ پێغەمبەر ﷺ ھاتە خوارەووە و من خۆشی و کامەرانی روی تێکردم، زانیسم دەرووم لی کرایەووە بەلام باوکم و دایکم دڵەکوتهیان بوو، دەترسان قوزنان باسی خراپی من بکا. ئەمجار پێغەمبەر ﷺ فەرموی: عائیشە! مۆژدەیی پەروردگار پاکییەتی تۆی ناردە خوارەووە. نیتەر نایەتەکانی خۆیندەووە ﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاؤُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ﴾ — تا دەگاتە: **والله يعلم وأنتم لا تعلمون** ﴿١٠﴾.

عائيشه دەر موی: نیتەر خوشی و شادی کهوتە ناو خێزانە که مانەو،
لە خوشیان نەماندە زانی چ بکەین و چ بلیین: دایکم وتی: هەلسە بچۆ بۆلای
پێغه مبهرو سوپاسی بکە. وتم: بەخودا ناچم و تەنھا سوپاسی خودا دەکەم.
ئینجا پێغه مبهرو ﷺ تەشریفی چوو بۆ مزگەوت و ئایەتەکانی خوێندەوەر.

موسولمانان دلشاد بوون و دووروه کان لوتیان شکاو شهرمه زار بوون و بهم بوئمه نایهت ده باره ی بوختانکه ره هاته خواره وه.

پیوهندی، موناسه بهی ئەم کۆمه له نایهتانه بهی پیشه وه لهم رووه یه: کهله وه پیش حوکمی بوختانکردنی به نافرته تی بیگانه رون کرده وه، ههروه ها حوکمی بوختانکردنی میرد به خیزانی خۆی شی کرده وه، نه بچار پهروه ردگار لهم ده نایه ته دا به پرائه تی عایشه (دایکی موسولمانان) له و تاوانه ی پالیان دابوو راگه یاند، بوختانکه رو دووروه کانی به درۆ خسته وه: 'کۆمه لێ ئاداب و رهوشتی فێرکردن: که پیویسته پابه ندیان بن، جله وگیری لیکردن له هه ندی شت: که نابێ توخنیان بکه ون، ده فهرموی: ﴿ان الذين جاؤوا بالافك عصبه منکم﴾ بیگومان نه وانه ی نه و بوختانه یان هه لبه ست و هینایان و بلاویان کرده وه کۆمه لێکن له ئیوه، یه ک و دوو نه بوون. نه و بوختانه گه وریه ی بو عایشه هه لبه سترا به سه رو کایه تی عه بدوللای کوری ئوبه ی و له گه ل کۆمه لێکی تردا ریک که و تن و به ناو خه لک دا بلاویان کرده وه و بانگه شه یان بو کردو زوریان گوت و گۆته وه، ته نانه ت کار گه ییسته نه وه کار له دل و ده روونی هه ندی موسولمانیش بکه ون و نه وانیش قسه ی تیدا بکه ن.

بلاو بوونه وه ی نه م بوختان و هه واله نزیکه ی مانگیکی خایاند له م ماوه یه دا دووروه کان هه رچی هیزو توانایان هه بوو خسته یانه گه ر بوئمه وه ی باش نه م هه واله به ناو خه لکی دا بلاویکه نه وه.

که ده فهرموی: ﴿عصبه﴾ ناماژه یه بو نه وه که نه و بوختانکه رانه کۆمه لێکی که م نه بوون، که ده فهرموی ﴿منکم﴾ واته به و واله ت به موسولمان له قه لهم ده دران و حوکمی ئیسلامیان به سه ردا ده درا.

﴿لاتخسوه شراً لکم، بل هو خیر لکم﴾ نه ی خیزانی نه بویه کرو هه مرو نه وانه ی: که به و بوختانه دلته نگ بوون! وامه زانن: نه و روداو شه رو نه گبه تی بوو بو ئیوه، به لکوو خێرو فەر بوو بۆتان له دونیا و قیامه ت دا، له دونیا دا نه و

رێژێنان و شکۆمەندییهی که به عایشه به خشر او تارۆژی قیامت به پراسته و داوینپاکی نهو له قورنانه دا ده خویندریتتهوه. له قیامه تیش دا خێرو پاداشی زۆرو زه بهنده بۆتان. ههروا هه پره شهی گهوره بۆ نهوانه ی لهو باره وه قسه یان کردوه.. ﴿لکل امرئ منهن ما اکسب من الاثم﴾ بۆ هه ریه کی که لهوانه ی قسه یان لهو تاوانه دا کردوه بوختانی بۆ عایشه هه لبه ستوه به شیکه ی لهو عه زابه گهوره یه ی قیامت به رده کهوێ، ﴿والذی تولى کبره منهن له عذاب عظیم﴾ نهو که سه ی زۆریه ی نهو تاوانه ی له خو گرتوهو رۆلێ سه ره کی هه بوو له هه لبه ستنی دا - که زۆریه ی موفه سسیرین ده لێن: عه بدوللای کورێ ئویه ییه - چونکه نهو یه که م کهس بوو که نهو بوختانه ی هه لبه ست، عه زابه ی گهوره ی بۆ هه یه له دونیاو قیامت دا، له دونیا دا به وه: که دوو پروو یه که ی ناشکرا بوو له ناو کۆمه لگادا ریسوا بوو، له قیامه تیش دا ده خریتته بنکی دۆزه خه وه شوینی هه تا هه تایی نهو شوینی پر عه زابو مه ینه تییه.

هه ندیک ده لێن: مه به ست بهو که سه حه سسانی کورێ ثابیتته. به لام قسه یه کی دورو وی نه چه، چونکه حه سسان یه کی که له هاوه له به ریزه کانی پیغه مبه رو به شیعر دا کوکی له پیغه مبه ر ﷺ کبرده، هه ر نه ویش بوو پیغه مبه ر ﷺ پێ ی فهرموو: ((اهجهم وجبریل معک)) یان ((وروح القدس معک)) نه مجار پهروه رداگه ر نهو موسولمانانه نه ده ب دا ده دا: که خو یان له بوختانه که دا هاو به ش کردو پۆلێ خو یان لهو تاوانه دا گیرا به نوشت سه ره نه شتی کردو فهرموو:

١- ﴿لولا اذ سمعتموه ظن المؤمنون والمؤمنات بأنفسهم خیراً وقالوا: هذا افک مبین﴾ نه ی موسولمانینه! بۆچی: که قسه ی بوختانه رانتان بیست، بۆچی گومانی باشتان ده رباره ی عایشه نه بردو حوسنی ظمئتان به کار نه هیناو نه تان گوت: نه م قسه یه درۆیه کی هه لبه ستراووی بێ بناغیه! بۆچی به صراحت به پراسته ی عایشه تان رانه گیاند؟ چونکه بێگومان نه وه ی روی دا

جیگای گومان نه بوو، چونکه عایشه که گه ییشته وه سوپاکه به سواری ولاغه که ی صه فوانی کوری (المعطل) کاتی نیوهرۆ بوو، هه موو سوپاکه بینیان عایشه به سواری ولاغه که ی صه فوانه وه بوو، پیغه مبه ریش ﷺ له گه لیان دا نه و دیه نه ی بینی، ده ی نه گهر خوا نه خواسته شتیک روی بدایه و عایشه خیانه تی بکردایه، به ته نکید به شیوه یه کی تر ده بوو، ئاوا به به رچاوه وه نه ده گه ییشته وه سوپا، به لکوو به شیوه یه کی شیردراوه ده بوو.

نه مه ش نه ده بو رهوشتیکی گشتیه و ئامازه به وه ده کا، که پیویسته موسولمان جگه له گومانی چاکه هیچ جوهره گومانیتیکی تر به موسولمانان نه با. ﴿لولا جاءوا عليه بأربعة شهداء﴾ بۆچی نه وانه چوار شایه تیان نه هیتنا بۆ چه سپاندنی قسه که یان؟!

﴿فاذ لم يأتوا بالشهداء، فأولئك عندالله هم الكاذبون﴾ جا کاتیک نه وان نه یانتوانی چوار شایه تی برۆا پیکراو ئاماده بکه ن بۆ چه سپاندنی تۆمه ته که یان، دیاره نه مانه به حوکم و بریاری خودا به درۆزن حسیب کراو و تاوانبارو به د خون، جیگای برۆا نین،

۳- ﴿ولولا فضل الله عليكم ورحمته في الدنيا والآخرة لمسكم فيما أفضتم فيه عذاب عظيم﴾ نه گهر فه ضلو به خشنده یی خودا نه بوایه به سه رتانه وه، له دونیا و قیامه ت دا گیرۆده ی سزایه کی گه و ره ده بوون، نه گهر فه ضلو گه و ره یی خودا نه بوایه: که له دونیا دا جوهره ها نیعمه تی پی داو و نیعمه تیکیان نه وه یه مؤله تتان ده دا بۆ نه وه ی بتوانن تۆبه بکه ن، ره حم کردنیشی له قیامه ت دا: که لیخۆشبوون و تاوانپۆشینتانه، نه گهر نه و فه ضلو ره حمه ته ی خودا نه بوایه په له ده کرا له سزادانتان له تۆله ی نه وه ی: که بوختانه که تان کرده سه ره باسی سه ره کی گفتوگو ی رۆژانه تان. ده تانگوت و ده تانگوته وه.

۴- ﴿إِذْ تَلَقَوْنَهُ أَلَسْتُمْ بِأَفْوَهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هِينًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ﴾ واته: نه گهر فهضلو رهحه تی خودا نه بوایه عهزایی سهخت توشتان دههات؛ لهوکاته دا: که قسهو باسی بوختانه که تان قۆزتموهو هه ریه که تان له بهر خۆیموه پرسیاری لهوی تر ده کردو ده چوونه ناو پاسه که وهو هه ریه که تان له بهر خۆیموه رهملی ده هاویشتهو به بی به لگه قسهی خۆی تیهه لکیش ده کردو پیتان وابوو، نه وه کاریکی بچوکو ناسانهو شتیکی ناسایی یه! به لام باش بزائن نهو بوختان و هه لبه سته له شه ریه وتو حوکمی خودا دا کاریکی خه تهرناک و تاوانیکی گه وره و سزا ناوهره، یه کیکه له تاوانه هه ره گه وره کان، چونکه پیسکردنی خانه واده ی پیغه مبه ری تیدایه، ناشرینترین رهوش وه پال خیزانی پیغه مبه ری درا.

له سه حیه هین دا هاتوه ده فهرموئ: ((ان الرجل لیتکلم بالكلمة من سخط الله، لایمری ماتبلغ یهوی بها فی النار أبعد مما بین السماء والأرض)) بیگومان پیاو جاری واده بی قسه یه که ده کا لهو قسانه ی ده بنه هوی ناره زامه ندیی خودا، نازانی چهند تاوانیکی گه وره ی تیدایه، نهو قسه به نه ندازه ی نیوان ناسمان و زهوی به دۆزه خ دا ده بیاته خواری.

به کورتی په روه ردگار سی تاوانی وه پال بوختان که ره کان دان و به سوڼگه ی نهو تاوانانه شه وه عهزایی گه وره ی بۆ داناون:-

أ- قۆزتمه وهو بلاو کردنه وه ی بوختانه که به شیوه یه کی بهر فراوان، نه وه بوو یه کی که تووشی یه کی که ده بوو دوا ی سه لام و چاک و چۆنی له یه کتریان ده پرسی دهنگ و باس چیه و چ هه والی که بیستوه؟ شهویش یه کسه ر باسی بوختانه بۆری ده هی نایه پی شه وه. هه تا باش باش به ناو هه موو خه لک دا بلاو بۆوه، مال و خیزان نه ماو هی وه خان نه ما نه م هه والی تیدا باس نه کری.

ب- قسه یه که به زویان ده گوتراو چ واقع یکی نه بوو، قسه یه که بوو فیری ده دراو بی به لگه و نیشانه و شاهیدو نیشتات.

ج- به سووک زانینی بوختانه که و پیتیان و ابوو شتیکی که مه به لام له راستی دا لای خودا زۆر گه و ره و گرنه گه و بوختانه که و بلا و که و ره و ی شیای و عه زابی سه خته.

۵- ﴿وَلَوْلَا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا اَنْ نَّكَلِمَ هَذَا، سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ﴾ بۆچی که نه و دهنگ و باسه نه شیاهه تان بیست خیرا نه تانگوت: نه مه ناگونی و راستی تیدا نیه و نابی قسه ی له و جوړه به زویانی ئیمه به گوتری و به ده می ئیمه بکری. بۆ نه تان گوت ره وای نه ئیمه ناموس و عه رضی پیغه مبه ر ﷺ بخهینه به ریاس و لیکن لینه وه؟

بۆ نه تان گوت (سبحان الله) چۆن ده بی قسه ی وا و بوختانی له و جوړه بۆ خیرانی پیغه مبه ر ﷺ هه لبه ستری؟ ده بوایه یه کسه ر بلین: ئیمه سه رمان سوپا وه له گه و ره یی نه م کاره و خودا زۆر به رزو پیروژه و دووره له وه ی خیرانی پیغه مبه ر که ی ره و شتی وای هه بی! ده بوایه یه کسه ر بلین: نه مه بوختانیکی فره مه زنه و هه لبه ستر و یکی بی بناغه یه و تاوانیکی گه و ره و گرانه و نازاردانی پیغه مبه ر و نابی ئیمه شتی و ره چاو بکه ی و بلاوی بکه ی نه وه. ده بوایه بلین: خودایه ئیمه له و تاوانبارانه به رین و خۆمان ناخهینه پیپی نه وانه وه. نامانه و به گوتی خۆمان شتی و ابیستین و به زویان شتی و ابلیین، به کورتی ده بوایه بلین: خودای ئیمه زۆر له و به رزو پیروژتره که رازی بی به سته می بوختانه که ران و عه زابیانه نه دا له سه ر نه و تاوانه گه و ره یه. زۆر دوورو نه گونجاوه ها و سه ری پیغه مبه ر ﷺ تاوانی ناوه های لی رویدری، دین و عه قل شتی و به نه گونجاو ده زان، نه مه نه زیه تدان پیغه مبه ر و تاوانه و نه بجا مده رانی له دونیا و قیامت دا نه فرین لیکارون، خودا بۆخوی ده فهرموی: ﴿اِنَّ الدِّينَ يُؤْذِنُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ لِعَنِيمِ اللّٰهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ (الاحزاب/۵۷).

۶- ﴿يَعْظُمُكُمْ اللّٰهُ اِنْ تَعُدُّوْا لِمِثْلِهِۦ اَبَدًا اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ﴾ په ره و ردگار په ندو نامۆزگاریتان ده کا، جله و گیریتان لی ده کا له وه ی جاریکی تر

بگه پئنهوه بۆسر ئهم جوړه كارانه، نابي و ناگوځي جاريكي تر تاواني ئاوهها نه بجام بدن، نه گهر ئيوه نه هلي ئيمان و باوهړن و پرواتان به شمرع و ياساي خودا هديه و ريزي پئغه مبهري ﷺ ده گرن و پابه ندى فرمان و جله و گيريه كانى ئايينن جاريكي توخن كاري ئاوا مه كهون!

﴿ويبين الله لكم الآيات، والله عليم حكيم﴾ واته: پهروهر دگار نه حكامى شرعى و ئادابى ئايينى و كۆمه لايه تيتان بۆرون ده كاته وه، پهروهر دگار ده زانى چي له بهر ژه وه ندى به نده كانيه تى و چي كۆمه ل و ريزه كانيان ريك ده خا، ئاگاداره به سهر حال و چۆنيه تى به نده كانى دا، پاداشى هه موو ئاده ميزاديك به گويره ي كرده وه كانى ده داته وه، هه كيم و دانايه له ياسا دانان و مه زنده كردنى دا، له بهر پيوه بردنى ئيش و كاري دروستكراوانى دا، نه و ئهركانه ي ده يا خاته سهر به نده كانى به خته وه رى دونيا و قيامه تيان ده سته بهر ده كا.

٧- ﴿ان الذين يحبون ان تشيع الفاحشة في الذين آمنوا لهم عذاب اليم في الدنيا والاخرة، والله يعلم وانتم لاتعلمون﴾ بيگومان نه وانه ي به مه به ست و به نه نه ست فاحيشه بلا و ده كه نه وه، نه وانه ي پييان خو شه به دره وشتى بلا و بيسته وه هه والي داوين پيسى و زينا له نيو كۆمه لى موسولمانان دا ببيستري و باوبى، نه وانه له دونيادا سزاي سهخت و به ئيشيان هه يه، له دونيادا دارى هه دو درۆزنيان لى ده درى و شايه تيان و هه رئاگيرى، له قيامه تيش دا عه زابى دۆزه خ. خودا بۆخوى هه قانيقى هه موو شتيك ده زانى و هيجى لى گوم نابي، ده زانى ناو ده كان چييان تيدا يه و چييان تيدا هه شار دراوه. كه وابي هه موو شتيك بۆلاي خودا بگه پئنه وه به هه له ناچن، ئيوه بۆ خو تان به هو ي نه زانى و ئاگادار نه بوونتان به سهر واقيعى رودا وه كان دا زۆر له هه قايقى شته كان نازانن، شتيك مه لئين: كه زانياريتان ده رياره ي نيه به تاييه تى ده رياره ي هاوسه ره كانى پئغه مبهري ﷺ.

ئیمام نه‌جهد له‌ئهو بانه‌وه له‌پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌فه‌رموی: ((لا تؤذوا عباد الله ولا تعيروهم، ولا تطلبوا عوراتهم، فانه من طلب عورة أخيه المسلم طلب الله عورته حتى يفضحه فی بيته)) واته: نه‌زیه‌تی به‌نده‌کانی خودا مه‌ده‌ن عه‌بیداریان مه‌که‌ن حه‌یاو ناموسیان مه‌خه‌نه به‌ر لی‌کۆلینه‌وه‌و پرس‌و پرسیار، حه‌یاو ناموسی موسولمانان له‌که‌دار مه‌که‌ن، چونکه بی‌گومان که‌سی‌ک بیه‌وی ناموس و عه‌وره‌تی برای موسولمانی له‌که‌دار بکاو بیخاته سه‌ر ده‌م و زاران، خودا له‌مال و مندالتی خۆیدا ریسوای ده‌کا.

ئه‌م نه‌ده‌ب‌دادانه‌ خودایی یه‌ مانایه‌کی فره‌گرنگی هه‌یه، چونکه بلا‌بوونه‌وه‌ی ده‌نگو باسی داوین پیسی له‌ناو کۆمه‌لگادا ئاده‌میزادان هه‌لده‌نی بۆ نه‌نجامدانی، وایان لی‌ ده‌کا به‌شتی‌کی ئاسایی بزانبو تی‌ ی بکه‌ون!

نایه‌ته‌که ناماژه بۆ نه‌وه ده‌کا: که‌ته‌نها هه‌زکردن له‌بلا‌بوونه‌وه‌ی فاحیشه‌ ده‌بیته‌ هۆی سزای سه‌ختی دۆزه‌خ. جبا که‌وابی نه‌وانه‌ی به‌فیعلی بلا‌وی ده‌که‌نه‌وه تاوانیان گه‌وره‌ترو سزایان سه‌خت تهره‌ زیاتر خۆیان شیایو عه‌زایی خودا ده‌که‌ن. ئاشکراشه سه‌رچاوه‌ی هه‌زکردن له‌ناو زپاندن و تۆمه‌تبارکردنی ئاده‌میزادان رق لی‌بوون و دزاندنیانه. خۆیه‌زلزانی و خۆ به‌رزگرتنه به‌سه‌ر خه‌لک دا، هه‌سوودی بردنه به‌خودا پێداوان، پی‌ی ناخۆشه کۆمه‌لگا ئارامو به‌خته‌وه‌ر بی. واده‌زانی له‌که‌دار کردنی ناموسی خه‌لک و ناو زپاندیان ریزو شکۆمه‌ندییه بۆخۆی، به‌لام باوانه‌زانی، نه‌وه ده‌بیته‌ هۆی ریسوابوونی خۆی!!

۸- ﴿ولولا فضل الله عليكم ورحمته وان الله رؤوف رحيم﴾ نه‌گه‌ر فه‌ضل و به‌زه‌یی خودا نه‌بوایه. شتی‌کی ترتان به‌سه‌ر ده‌هات، وه‌لامی ﴿ولولا﴾ مه‌زنده کراوه له‌ده‌قه‌که‌دا، واته: نه‌گه‌ر فه‌ضل و به‌زه‌یی خودا نه‌بوایه به‌هیلاک ده‌چوون، یان خودا عه‌زایی ده‌دان و هه‌مووتانی قه‌لاچۆ ده‌کرد، به‌لام خودا

به لوطفو لی بووردهیه بۆ بهندهکانی و رهحمیان پی دهکا، تۆیهی لهتۆیهکاران وهرگرت، نهوانهی دهستیان لهم بوختانهیا ههبوو تۆیهیان کرد تۆیهیان لی وهرگیرا، شارهزایی کردن بۆ ریبازی راست و بهرنامهی تۆکمهو خودا پهسند، ترساندنی لهوهی جاریکی تر بگهڕێنمهو سهر ئهو رهوشته دزیوه: که لهکهدار کردنی خانموادی پیغهمبهری ﷺ تێدایه.

بۆی رونکردنمهو ئهو بوختانه چهند کردهوهیهکی دزیوو چ تاوانیکی گهرهو سامناکه. بۆیه لهنایهتی دواپی دا موسولمانان لهوهسههسی شهیتان دهترسینی و دهفرموی:

۹- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خطوات الشيطان، ومن يتبع خطوات الشيطان فإنه يأمر بالفحشاء والمنكر﴾ ئهی ئهو کهسانهی خاوهن باوهڕن و خودا بهیهک دهناسن و شوین پهیامی پیغهمبهری خودا کهوتوون، شوین ههنگاوی شهیتان مهکهون، ریبازی ئهو پهیرهو مهکهن، گوێ بۆ وهسههسو ختوکهی مهگرن، ریکا مهدهن کارتان تی بکاو ههلتاغهلهتینی، گوێچکهی خۆتان بۆ بوختان و قسهی ناشیرین کلۆر مهکهن، ههول مهدهن فاحیشه بییسن و بلاوی بکهنمهو بهناو موسولمانان دا، کهسیک شوین ههنگاوی شهیتان بکهوی، بادلتیا بی کهشهیتان جگهله فرمان کردن بهفهحشاو خراپهکاری فرمان بهشتی تر ناکا، ههر شتیك زۆر ناشیرین نهبی شهیتان فرمانی پیناکا، ههر شتیك شههههتی خودا نههی لی نهکردبی و عهقل و سروش قیزی لی نهکاتهوه شهیتان فرمانی پیناکا و خهلکی بۆ ههلتانی.. کهوابوو دروست نیه بۆ موسولمان شوینی بکهوی و بهقهسی بکا!

نایهتهکه ههرچهنده بهتایبهتی جلهوگیری لهموسولمانان کردوه لهوهی: کهشوین ههنگاوی شهیتان بکهون، وهلی لهپراستی دا گشتی یهو فرمانهکه ههموو موکهلهفیک دهگرتیهوه، چونکه دوابهدواي خطاب لهگهڵ موسولمانان دهفرموی: ﴿ومن يتبع خطوات الشيطان....﴾ نهمهش نوسلوبی گشتگیرهو

ئەو دەگەییەتی: کە هەموو کەس بە مەرجی تە کلیفیان لە سەر بێ نابی توخن ئەو تاوانانە بکەون! بۆیەش لە سەر تاوە بە تاییبەتی ناوی موسولمانانی هێنا بۆ ئەوێ زیاتر توندو تیژی بکەن لە خۆپاراستن لە تاوان تا نە چە پرسی بوختانکەران و وەکوو ئەوان شیای عەزازی دۆزەخ نەبن.

﴿ولو لا فضل الله عليكم ورحمته ما زكي منكم من أحد﴾ نە گەر فەضل و نەعمەتی خودا نەبایە بۆ ئێوە: کە تەو فیقی دان بۆ ئەوێ تۆبە بکەن و لە تاوان پاک ببنەو، کەس لە تاوان رزگاری نە دەبوو، کەس لە نەخۆشی شیرک و تاوان و رەوشتی ناشیرین قوتاری نە دەبوو، بە لک و خیرا سزای ریشە کێشکەری بۆ دەناردن و لە ناوی دەبردن! وەکوو لە نایە تێکی تێدا دە فەرموی: ﴿ولو يؤاخذ الله الناس بظلمهم ما ترك عليها من دابة﴾ (النحل/٦١).

﴿ولكن الله يزكي من يشاء والله سميع عليم﴾ بە لām پەر وەردگاری حەکیم و دانا بە نەندەکانی خۆی بە تۆبە کردن لە تاوان پاک دە کاتەو و تۆفیقیان دەدا بۆ کاری چاک و خودا پەسند، کە سێک خودا بیهوی پاکێ بکاتەو، رەحمی پێ دەکا و رێگای تۆبە کردنی فێر دەکا، تاوانەکانی دە شواتەو و وەکوو چۆن دەربارە بوختان بە هەنایشە تۆبە لە حەسسان و میسسطەح و غەیری ئەوانیش وەرگرت. خودا قسە و رازی بە نەندەکانی دە بیسی بە تاییبەتی لە حالەتی ئە نجامدانی تاوان و نیخلاص بۆ لی پزگار بوونی و سپینەو و داپۆشینی، زاناو ناگادارە بە سەر هەموو شتێک داو دە زانی کێ بە کردار و گوشتار شیای هیدایەتدانەو کێ شیای گومرا بوونە.

دە زانی کێ سوور بوو لە سەر بلا و کردنەو فاحیشەو کێ تۆبە لی کردو و گەراوە تەو، هەر کەسە بە گۆڕەو خۆی سزاو پاداشی خۆی وەر دە گرتەو.

ئە بچار دواي ئە دەبدانانی ئە هلی بوختان و ئەوانە پڕوایان بە قسەکانیان کردبوو، ئە دەبی ئە بویه کێش دا دەدا، ئەو بوو حەز رەتی ئە بویه کە سویتندی خوارد: کە تێر یار مەتی میسسطەح نە داو لەو بە و لاو هێچی نە داتی. ئەم میسسطەحە کۆری پوری حەز رەتی ئە بویه کە بوو، هەتیوو بوو لە مالی

ټېبويه كړدا بوو ټهو سه رپه رشتي ده كړد، به ځيوى ده كړد، ټيتر په روه ردگار به م
 نايه ته نه ده بې ټېبويه كړى داداو فېرمووى: ﴿وَلَا يَأْتَلُ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ
 وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولَى الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته:
 باخاوه ن فېضلو و پټيز له ټاين و ره وشتو چا كه كړدن دا له هېبويي و سامانداري
 دا باسو ټنډ نه خوا: كه ټيتر مال و ساماني ځوى نابې ځشى به څرمه نزيكه
 كؤچكاره كاني وه كوو ميسطه ح كه كوري پووري ټېبويه كړ سو هېزارو نه بوو
 بوو. كؤچكار بوو، له مه كه وه كؤچى كړد بوو بؤ مه دينه هاوېه شى شهري
 به درى كړد بوو.

﴿وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا﴾ بالیبروده بن بؤ خراپه کارو چاوپوژشی له تاوانه کانیان بکهن، سزایان نه ده نو له به خششی خوځیان بی به شیان نه کهن، بائو خاوهن فاضلو ریژدارانه بگه پینه وه سهر حالئ پیشوویان و له وه پیش چوځیان هه لئسو کهوت کردوه له گه لئو جوړه خزمه هه ژاران هیان دا، باله وه دواش هه روا بکهن، چونکه که سیټک جارټک هه لئو کرد، پتویسته زیاده سزای خوځی سزای تر نه درئ، دهی خو میسطوح داری حدهی لیډراو توځه ی هابو به شیکردنی بوختانی لی سهندرا، توځه ی کردو گه راپه وه، خوداش توځه ی لی قبول کرد!

﴿إِنَّا نَحْنُ وَإِنَّ رَبَّنَا مُغْفِرُونَ﴾
 تاوانه کانتان له سهر بیوشی و لیتان خوش سبی؟؟ چونکه پاداش لهغفونهی
 کردهویه، که تیوه لهتاوانی که سینک خوش دهبن. که خراپهی بهرامبهر نه غلام
 داوان خوداش تاوا له تیوه خوش دهبی، وه کوو تو چون لیبور دنت هیه بهرامبهر
 تاوانکار، خوداش بهوجوره لیبور دنی بو تودهبی.

پیغمبر ﷺ له فرموده یه کی دا: که طبهرانی له جه ریره وه ریوایه تی کردوه: ده فرموی: ((من لایرحم لایرحم، ومن لایغفر لایغفر له، ومن لایتب لایتب له)).

ئەمانە ھەلئان و تەشجىع كىرنە بۆ لىيخۆشبوون و چاوپۆشى كىردن
لەتاوانباران، وادە دانى خودايە بۆ بەندەكانى بەلىيخۆشبوون و چاوپۆشى كىردن
لەتاوانى تۆبەكاران، ھەزەرەتى ئەبوبەكر رضي الله عنه كەئەم ئايەتە نازلېبووخىرا
فەرموى: بەللى سوتىند بەخودا ئىمە پىمان خۆشە خودا لىمان خۆش بى،
پاشان دەستى كىردەو بەيارمەتيدانى مىسپەحو بەخىشندەبى بۆى.
تېيلىنى:

ئىمامى مالىك لەرستەنى ﴿يعظكم الله ان تعودوا لمثله ابدا﴾ ئەم
ھوكمانەى دەرھىتاوہ: دەفەرموى:

كەسىك جىنئو بە ھەزەرەتى ئەبوبەكر و ھەزەرەتى ھەمەردا تەمبى
خواردوو دەكرى، كەسىك جىنئو بەعائىشە بدا دەكوژرى. چۈنكە پەرۋەردگار
لەم باروہ دەفەرموى: ﴿يعظكم الله ان تعودوا لمثله ابدا ان كنتم مؤمنين﴾.
جا كەسىك جىنئو بەعائىشە بداو بوختانى بۆ بكا، بىگومان سەرپىچى
فەرمانى قورئانى كىردوہ، كەسىكىش سەرپىچى فەرمانى قورئان بكا
دەكوژرى!

ئىبنوكەئىر دەفەرموى: زانايان كۆ رايان ھەيە لەسەر ئەوہ: كەكەسىك
دواى ئەوہى خوا ئەم بەرئەتەى خاتوو عائىشەى راگەياندا، بوختانى بۆ بكا
ئەوہ بىگومان كافروہ دژايەتى فەرمانى خودا دەكا. ئەمەش رەتكىرنەوہى
بۆچۈنەكەى ئىبنولعەرەبىيە: كە دەللى: ھاوہلانى شافىعى گوتويانە: كەسىك
جىنئو بەعائىشە بدا تەمبى دەكرى. ۋەكوو باقى مۇسولمانانى تر ^(۵).

بەلگەى ئىمام مالىك بەم جۆرەيە دەفەرموى: بوختانكەران بوختانيان بۆ
عائىشە كىردو تۆمەتى زىنايان ۋەپال دا، پەرۋەردگار بەرئەتەى ئەو خاتونەى
لەو تاوانە راگەياندا، جا كەسىك دواى ئەوہ سوور بى لەسەر بوختان بۆ كىردنى
ماناى ئەوہيە خودا بەدرۆ دەخاتەوہ، كەسىكىش خودا بەدرۆخاتەوہ يەكسەر
كافر دەبى.

(۵) تەفسىرى قورطوبى ج ۶/ ۳۵۳۵ طبع دار الكفر/ ۱۹۹۹.

ئايه ته كەش ئەوه دەگەيەنئى: كە حەزرەتى ئەبوبەكر دوا پيغەمبەر ﷺ گەورە ترين ئادەمىزادى ئوممەتى ئىسلامە چونكە پەرورەدگار لەم ئايەتەدا بەچەند صيفاتيک وەصفى کردووە، هەموويان نیشانبەى گەورەيى و شکۆمەندى ئەو زاتە پەرۆزەن لەناين دا.

ئىمام فەخرى رازى لەم ئايەتە ﴿وَلَا يَأْتِلُ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ﴾ چوار صيفەتى بەرزى دەرهيان، يەكێك لەو صيفەتانە ئەوهيە: بەخاوەن وەصفى موطلمقى داناو، بەبى قەيدو شەرت فەضلى رەهاى وەپال داو.

هەروەها وەصفدارى کردووە بە ﴿أُولُوا الْفَضْلَ وَالسَّعَةَ﴾ كە بەکۆ هيئاويه تى ئەك بەتاك ئەك بەتاييه تى. هەندى لەزانايان فەرمويانە: كاتێك حەزرەتى مەريەم تۆمەتى داوێن پيسى وەپال درا پەرورەدگار لەسەر زوبانى عيساي كورپى تەبريشەى کرد. وەلى كاتێك خاتوو عائيشە بە داوێن پيس تۆمەتبار کرا پەرورەدگار بۆخۆى بەقورئان بەراتەتى عائيشەى راگەياندا. ^(١)

ريوايه تەکراوہ لەعەلى كورپى زەيدى كورپى جودعانەوہ لەنەنكييەوہ لەعائيشەوہ دەفەرموي: نۆ بەهەرەو ريز دراوێن بەمن نەدراوێن بەهيج ئافەرەتيكى تر، (١) حەزرەتى جویررائيل ويئەى منى لەئاسمانەوہ لەسەر لەپى دەستى خۆى بۆ پيغەمبەر ﷺ هيئاو فەرمانى پيکرد: كە مارەم بکا، (٢) تەنها منى بەكچى هيئاو، هاوسەرەكانى ترى هەموويان بيئەژن بوون. (٣) كاتى وەفاتى کرد سەرى لەباوەشى من دا بوو، (٤) لەمالى من دا نيئژراو، (٥) فريشته دەورى ماله كەى منيان دا. (٦) ئەگەر لەلای هاوسەرەكانى ترى نىگای بۆ بهاتايە لى دوور دەكەوتنەوہ. بەلام هەركاتى لەلای من نىگای بۆ بهاتايە ليم جيا نەدەبوو. (٧) من كچى جيئشين و هاوړى و خوشەويستە كەمى، (٨) بەراتەتى پاك و خاوتنى من لەئاسمانەوہ نازل بوو. (٩) وادەى ليئخوشبوون و رزق و رۆژى بەهەشتم پى دراو.

(٦) تەفسىرى قورطوبى ج ٦/ ٣٥٣٩.

سزای بوختانکه ران نهوانه ی بوختانیان به خاتو عایشه کرد

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ

الْمُؤْمِنَاتِ لَعْنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

﴿٢٤﴾ يَوْمَ يُؤْفِكُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ

الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ

وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ

مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

دوای به بیانکردنی خه بهری بوختان و سزای بوختانکه ران و ته مبی کردنی نهوانه ی له بوختانه که وه گلان، نه مجار پهروه ردگار به ناشکرا به پرائه تی عایشه ی راگه یاند، له ته که ته وهش دا حوکمیکی گشتی به بیان کرد، حوکمه گشتیه که ش ته وهیه: هه که سی که بوختان به موسولمانیکی داوین پاک بکا، ته وه له په همه تی خودا دووره و سزایه کی که وه ی بو دانراوه.

ته مهش هه په شهیه کی توندو تیژه بو نهوانه ی بوختان به ئافره تی داوین پاکی بی تاوان ده که ن! ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ﴾ بیگومان نهوانه ی پیاو و ئافره تی داوین پاکی خاوه ن بپروا و موحصه ن و موسولمان و خودا په رست و بی ناگا له تاوان، تۆمه تبار ده که ن و بوختانیان بو هله ده به ستن به ناحق تاوانی زینایان و هپال ده ده ن و ناویان ده زپین، ﴿لَعْنُوا فِي

ته فسیری رهوان

الدنيا والآخرة ولهم عذاب عظيم ﴿٢٣﴾ تهوانه له دونياو قيامهت دا نه فرینیان لی
 کراوه، له ره جههتی خودا بی بهشن، غه زه بو قاری خودایان له سهره، له قیامهت
 دا عه زابی به نیئشو سامناکیان له سهره، تۆ بهی تاوانی بوختانه کهیان لی
 ده سه ندری، نیمامی نه جه دو موسلیم بوخاری و هی تریش له نه بو هوره یه ره
 رپوایه تیان کردوه ده فرموی: پیغه مبه ر ﷺ فرموی: ((اجتنبوا السبع
 الموبقات، قيل وما هن يا رسول الله؟ قال: الشرك، السحر، وقتل النفس التي حرم
 الله الا بالحق، واكل الربا، واكل مال اليتيم، والتولي يوم الزحف، وقذف المحصنات
 الغافلات المؤمنات)) خۆتان پاریزن له جهوت تاوانه به هیلا که به ره کان، گوترا: نه
 جهوت تاوانه فهوتی به ره چین نهی پیغه مبه ری خودا! پیغه مبه ر ﷺ فرموی:
 هاوه لدا نان بو خودا، سیحر کردن کوشتنی ناده میزاد به ناحق، خواردنی ریا،
 خواردنی مالی هه تیو، هه لاتن له روژی هیرش بردن بۆ سه ر دوژمن،
 بوختان کردن به نافرتهی موحصنه و بی ناگاو موسولمان.

که ده فرموی: ﴿غافلات﴾ ناماژه یه بو. نهو نافرته نهی بی ناگای
 له پیلانی ناپاکان چونکه داوین پاکو و تاوانیان نه کردوه، هیچ جه زه ریک
 وه رناگرن، دل و ده روونیان پاکو هیچ ترسیان نیه، که بوختانه که ده بیستی
 وه کوو له جه وارا به ر بینه وه وایه.

له فرموده یه کی تر دا پیغه مبه ر ﷺ فرمویه تی: ﴿قذف المحصنة يهدم
 عمل مئة سنة﴾ بوختان کردن به نافرتهی داوین پاکو موسولمان کرده ی سه د
 سال قه لاچۆ ده کا.

﴿يوم تشهد عليهم ألسنتهم وأيديهم وأرجلهم بما كانوا يعملون﴾
 عه زابو سزادانی بوختان که ره له روژی قیامهت دایه، نهو روژه ی زویانیان و
 ده ستو قاچیان شایه تیان لی ده دن بهو کرده وانه ی کردیانن، چ تاوانیکی
 به زویانی کرده زویانی خۆی شایه تی لی ده دا، هه روا چ تاوانیکی به ده ستی
 نه نجام داوه ده سه که ی لی ده بیته شایه ت. هه روا قاچ و نه ندانه کانی تریش

لێیان دینه زوبان و شایه تییان لی دهدهن. چونکه خودا به قودزه تهی خۆی وه زوبانیان دههینێ وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرموێ: ﴿وقالوا جلودهم لم شهدتم علينا؟ قالوا: أنطقنا الله الذي أنطق كل شيء﴾ (فصلت/٢١).

ئێبنو نه بی حاته م و ئێبنو جهریر له ته بو سه عیدی خودرییه وه رپوایه ت ده کا ده لێ: له پیغه مبه ره وه ﷺ رپوایه ت کراوه: فهرموویه تهی: ((اذا كان يوم القيامة عرف الكافر بعمله، فيجحد ويخاصم، فيقال له: هؤلاء جيرانك يشهدون عليك، فيقول: كذبوا، فيقال أحلفوا فيحلفون، ثم يصمهم الله، فتشهد عليهم أيديهم والسننتهم ثم يدخلهم النار)) که رۆژی قیامه ت هات کافر کرده وه کانی خۆی به ره و رو ده کرینه وه، ئیتر ئینکاری ده کا و ناچیته ژیریان، پی ی ده گوترێ: نه وه هاوسییه کانت شایه تیت لی ده ده ن، ده لێ: درۆ ده که ن، پی ی ده گوترێ: خاوو خیزانت خزم که سو کارت شایه تیت لی ده ده ن، ده لێ درۆ ده که ن. ده گوترێ: سویند بخۆن سویند ده خۆن، پاشان که رپان ده کا ئیتر ده ست و زوبانیان شایه تیان لی ده ده ن و پاشان ده یاغاته ناو دۆزه خوه.

﴿يومئذ يوفيه الله دينهم الحق، ويعلمون ان الله هو الحق المبين﴾ له و رۆژه دا په ره ر دگار پادا شو سزای کرده وه کانی ئاده میزاد به ته وای و به عه داته وه ده داته وه، هه موو ده زانن: واده وه هه ره شه ی خودا، حیساب و لیکۆلینه وه ی هه مووی حه ق و به جی یه، هه مزی عه داته و دادوه رییه و سته می تیدا نه. نه وه ی له دونیادا گومانیان لی ی بوو له و رۆژه دا ده بیته حه قیقه ت و یه قین.

ئه جار په ره ر دگار کۆتایی به رپودای بوختان ده هینێ و په رده ی به سه ردا داده داته وه عه داته کارێ خۆی به میان ده کا له وه دا که سه روه تی ئاده میزادی وادارشته وه: که هه ر که سه مه یلی هاو وینه ی خۆی بکا، نه فسی پیس وه گری نه فسی پیس ده بی، ئاده میزادی خاوین و داوینپاک هزی له هاوسه ری داوینپاک هیه. نه مه ش به لگه یه کی تری داوینپاکێ مادی یه له سه ر داوینپاکێ

عائیشه و ده فەرموی: ﴿الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ، وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ﴾ نافرەتی داوین پیسی زیناکار شیای پیای داوین پیسی زیناکاره، پیای داوین پیسی زیناکار شیای ئەوێه نافرەتی داوین پیسی زیناکار بێتی.

﴿وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ، وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ﴾ نافرەتی داوینپاکی خاوەن ناموس بۆ پیای موسولمانی خاوەن ناموسه، پیای داوینپاکی موسولمانو لهخودا ترس شیای نافرەتی داوینپاک و عەفیەیه. چونکه وهکوو دهلتین: (تهیری گول عاشق به داری ژقنه مووته) هه موو خاوەن رهوشتيك چاك يان خراب، له گهڵ هاو وینهی خۆی هه لده کاو ده گونجی، لیكچوون له نه خلاق و رهوشت دا رۆلتيكي گرنگيان ههیه له بنه ماكانی پيکه وه ژيان و بهردهوام بوونی هاوسهري. وهکوو له نایه تيكي تر دا ده فەرموی: ﴿الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرَكَةً، وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ﴾ (النور/٣) مەبەست به (الخبیثات والطیبات) نافرەتی بەد رهوشت و داوین پیسه. واته: عاده تی نافرەتی بەد رهوشت وایه مهیلی له پیای بەد رهوشته، نافرەتی رهوشت جوان مهیلی له پیای عەفیە و خاوەن رهوشته..

ده شگونجی مەبەست به (الخبیثات) نمو وشانه بن که بوختانه کهیان لی پيک دی، نمو کاته ماناکه نمو شیوهیه ده بی، وشه ی ناشرین و بوختان و هه لبه ستراو شیای پیای خوێری و ده روون نه خوش و رهوشت ناشرینه.

به پيچه وانه شه وه قسه ی جوان و پيک و پيک پیای داناو عاقل و هوشمند دهیکا. پیای داناو عاقل و موسولمان قسه ی بوختانکه ران رەت ده که نه وه و بروایان پي ناکه ن! جا چونکه پيغه مبه ر ﷺ بۆ خۆی کاکله و جه وه هری پاکانه، چاکترینی ناده ميزاده به گشتی، ده بی خاتوو عائیشه ی خيژانیشی پوخته ی پاکان بی، که وای بوختانکه ران ناما قوليان کردو بۆ خويان گوت، نه وه ی به نه ويانه وه گوت: له گه ل واقيعی حال دا ناگونجی و دووره له پاک و خاوتيی عائیشه و په روه رده جوونی له مائی باوکی داو له خزمەت پيغه مبه ردا ﷺ.

﴿أُولَئِكَ مِرْءُونَ مَا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ نمو پاک و بیگهردانهی وه کوو صفوان و عایشه ﷺ دورنو بهرین له وهی بوختانکه ران پییانوه ده لێن. نمو بـی تاوان و داوینپاکانه، لیخۆشبون و تاوانپۆشی خودایان بۆ ههیه، رزق و رۆژیی پاک و خاوتنیان له بهههشتی بهرین دا بۆ دابین کراوه ده یاندریتی. وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فرموی: ﴿وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ رِزْقًا كَرِيمًا﴾ (الاحزاب/ ۳۱) بهم جۆره باسی روداوی بوختان کۆتایی هات، نمو روداوهی: که کۆمهالی موسولمانانی تیدا گیرۆده بوون لییان بووه به تهنگانهیه کی فره مهن، تهنگانهیه کی وه ها: که روی له ناو خیزانی پیغه مبه ر ﷺ کردو مه به ستیان نه وه بوو بتمانو شیه له مالی پیغه مبه ر ﷺ دا برن و له که داری بکه ن.

پهروه ردگار هه رگیز قبول نا کاو نا هیتی: که له خانه واده ی پیغه مبه ر دا جگه له عه نصور ی پاک و خاوتن و داوینپاک هه بی،.. پهروه ردگار پیغه مبه ر ی ﷺ کردوه به (القلوة الحسنه) بۆ موسولمانان، خانه واده که شی نمونه و پیشانگایه بۆ خیزانی موسولمانان.

ئیزن وه رگرتن بۆ چوونه ناو مال و دیده نهی کردن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا

وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾

فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ

قِيلَ لَكُمْ اَرْجِعُوا فَاَرْجِعُوا هُوَ اَزْكٰى لَكُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
 عَلِيْمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَدْخُلُوْا بُيُوْتًا غَيْرَ مَسْكُوْنَةٍ
 فِيْهَا مَتَعٌ لَّكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَبْذُرُوْنَ وَمَا تَكْتُمُوْنَ ﴿٢٩﴾

دهرباره‌ی سه‌به‌ب نزولی نایه‌تی ژماره (٢٧) فه‌ریابی و نیبنوجه‌ری
 له‌عه‌دی کوری ثابتوه ریوایه‌تیان کردوه ده‌لێن: ئاسفه‌تیکی ئه‌نصاری هاته
 خزمه‌ت پیغه‌مبه‌روه‌ی عه‌رزێ کرد ئه‌ی ره‌سولی خودا! من له‌مالی خۆم دا
 جاری واده‌بی به‌شیوه‌یه‌کم پێم ناخۆشه‌ که‌س بم بینێ، که‌چی زۆرجار پیاوانی
 خزم و که‌سو، کار خۆ به‌مالم دا ده‌که‌نو به‌و شیوه‌یه‌ ده‌مبینن، نازانم چی
 بکه‌م؟ ئیتر نایه‌تی ﴿یا ایها الذین آمنوا لا تدخلوا بیوتا غیر بیوتکم حتی
 تستأنسوا..... الا‌یه﴾ نازل بوو.

دهرباره‌ی نایه‌تی ژماره (٢٩) نیبنوئیه‌بی حاته‌م له‌موقاتیلی کوری
 هه‌یه‌یه‌یه‌ ریوایه‌ت ده‌کا ده‌لی: که‌نایه‌تی ئیزن وه‌رگرتن بۆ چوونه‌ ناو مالی
 خه‌لك نازل بوو، هه‌زه‌ره‌تی نه‌بو‌یه‌ که‌ر ﴿فه‌رمووی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا!
 بازگانه‌کانی قورهبیش له‌نیوان شام و مه‌که‌و مه‌دینه‌دا هامو شۆده‌که‌نو
 له‌پێگا هه‌ریه‌که‌یان خانی تایبه‌تیان هه‌یه، نه‌وانه: که‌له‌پێگا لاده‌دن بۆ
 خانووی خۆیان چۆن ئیزن وه‌رگرن و سه‌لام بکه‌ن؟؟ خۆ که‌سیان تیدا نیشته‌جی
 نیه.

ئیتر نایه‌تی ﴿لیس علیکم جناح ان تدخلوا بیوتا غیر مسکونه...
 الا‌یه﴾ نازل بوو. په‌یه‌نده‌یی ئه‌م کۆمه‌له‌ نایه‌ته‌ به‌هی پیشه‌وه له‌م روه‌یه‌یه:
 که‌له‌وه‌ پیشه‌ حوکمی نه‌وانه‌ی دیاری کرد: که‌بوختان به‌داوئێپاکان ده‌که‌نو
 چیرۆکی بوختانه‌رانی خاتوو عانیشه‌ی گێڕایه‌وه، نه‌جار گونجاو بوو ئاداب و

رەھىتى چۈنە مال ۋە دېدەنى كىرىش ۋە گرگىزىش سىلاۋ كىرىش بىلەن بىرگە
 ياساۋ رىئاسى بۇ دىنى ۋە فەرمان بىلەن سولمانان بىلەن: پەيغەمبەر بىلەن بۇ ئەھۋال
 دۈرۈر بىلەن تەۋھىد ۋە گۇمان، ھەر لىخۇۋە ھەلە كۈتۈنە سەرمال ۋە ھالى خەلىكى
 بىلەن ئىزىش ۋە رۇخسەت ۋە گرگىزىش خۇبە مالى كەس دا نەكەن، ھەروا لىگەل
 ئافرىتى نامە ھەرم دا خەلۋە نەكەن ۋە خۇيان نەخەنە بىلەن تەۋھىد ۋە زىيانى
 بىلەن تەنكەران ۋە ھەلىيان بۇ نەپە خىسەن بۇخەنەن بۇ ھەلەستەن. لىھەمان كات
 دا ھال ۋە زەلى خەلىكى بىلەن چاۋ بىلەن، مۇراعاتى ئەھۋال بىلەن بىلەن
 كەنەنە ھەلى خەلىكى لىھەلى خۇيان دا بىلەن بىلەن، چۈنە سەلەكەن ۋە تىلەنەن
 نامە ھەرم رىخۇشكەرىيە بۇ زىنا. بۇيە پەروەردگار بىلەن كۈمەلە ئايەتە چەند
 ئاداب ۋە رەھىتىكى كۈمەلە ئايەتى ۋە ھەلەس كەس كىرىش لىھەلى مال ۋە شۈبھى
 ھەۋنە ۋە دىنى مۇسولمانان دەك، داب ۋە نەپەتتى دىدەنى ۋە ھامو شۇ نىۋان
 خەم ۋە كەس ۋە كارو ناسىۋو بىلەن دىدەنى، بۇ ئەھۋال پەلەندى بىلەن رەھبەرى
 بىلەن، تەپەيۋەندى ۋە خۇشەۋىستى ھامو شۇيان بىلەن شەيخەيەك بىلەن سودى لى
 ۋە بىلەن ۋە خۇشەۋىستى زىلەتەن لىھەلى دا پەيدا بىلەن. دەفەرمۇ: ﴿يَا أَيُّهَا
 الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ، حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتَسَلِّمُوا عَلَى
 أَهْلِهَا﴾ ئەي ئەھۋال بىلەن كەسەنە بىلەن پەلەندى بىلەن خۇدا ھەيە، خۇتەن
 بىلەن شەيخەۋىستى پەلەندى نىسەم دەزانەن، بىلەن رۇخسەت ۋە گرگىزىش خۇتەن
 بىلەن مالى خەلىكى دا مەكەن، بىلەن پەرس مەچنە ناۋ مال ۋە ھەۋشەي كەسەۋە ھەتە
 ئىزىش ۋە رەدەگىر ۋە سىلاۋ دەكەن ۋە خۇتەن بىلەن خەۋەن مال دەنەسەنەن، بۇ ئەھۋال
 ھەۋرەتى دىنىشتەۋى ناۋ مال نەبىنەن، چاۋتەن بىلەن نەكەۋى كەبىنەن بۇ
 نىۋە ھەلەل نەيە، بۇ ئەھۋال دىنىشتەۋى ناۋ مال ۋە شۈبھى ھەۋنە ۋە تەپەتە
 خەۋەنەكەن بىلەن گىرەبى تۈۋشى ھەرج ۋە لەپەردامان نەبەن، نەكەۋە ھەلەتە
 شەۋەن ۋە رۇگىز كىرىش، لىھەلى ئەھۋال دىدەنەكە خۇشەۋىستى ۋە كەمەرانى لى
 پەيدا بىلەن بىلەن ھەي نەپە ھەتە بىلەن ناخۇشەۋەن دزانەن.

ببینی؟ وتم: نه خهیر! فەرموی دەسا کهوايه: نيزن وەرېگره، جارێکی تر لەم بارهوه پرسیارم لی کردهوه، فەرموی: تۆ دهتموی پابهندی فەرمانی خودا بێ؟ وتم: بهائی: فەرموی دهی کهوايه نيزن وەرېگره.

ههتا ئەم ئەندازهیو بەم جوړه وردو ناسکه ئایینی ئیسلام دابو نەریتی هاموو شوو دیدهنی خزم و کهسو کارو ناسیاوی رون کردۆتهوه، چۆنیهتی بوون بهمیوان و بوون بهخانه خوێی دهست نیشان کردوه. پێغه مبهەر ﷺ و هاوه لانی زۆر بهوردی پابهندی ئەم ئادایه ئیسلامییانه بون و پەرپهویان کردون.

خوێنهري هیژا! ئیمه ئەمپروۆ خۆمان به موسولمان دهزانین بهلام ههست کردمان بهو ورده کارییانه کۆل بووه، پیاوی وامان ههیه بهبێ پرس خۆ به مائی برای خوێ دا دهکا شهو بێ روژ بێ، کاتی نوستن بێ کاتی ئیستیراحهت بێ، گوێ نادا به نامۆژگاری قورشان! وادهبێ نیوسهعات زیاتر له ده رگا کوتان ناکهوی. ناگهڕیتهوه تا به ناچارێ ده رگای لی نه که نهوه و نيز عاجیان نه کاو ئیسراحهتیان لی تێک نه دا کۆل نادا. مائی برایهتی، مائی براده ریهتی، مائی ناسیاویهتی، (تای کاکه! براده ر نه بوايه. خزم نه بوايه کهیفی خوێهتی!).

له کاتی نان خواردن دا له درهنگانیکی شهو دا، بهبێ پرس و نيزن وەرگرتن کابرا خۆ به مائی خانه خوێ دا ده کاوده بێ خواره مهنی بۆ پێشکesh بکری، شه گینا گلهیی ده کا، واده زانی ریزی لی نه گیراوه، به کوردی و به کورتی هه ریه کیکمان بیر له رابوردی خۆمان بکهینهوه چاو ورد کهینهوه ئەم جوړه دیاردانه مان دیون و بهرچاومان ده کهون. ئەمه هۆیه کهی ئەوهیه ئیمه خۆمان به ئەدهبی ئیسلامی ئارایش نه داوه، پابهندی فەرمان و جلهوگیریه کانی خوداو پێغه مبهری خودا نین و نه بوین. به لکوو شوین دابو نەریتیکی هه لسه کهوتوین. ئیمه ده بینین و ده بیستین بێگانه کان ئەوانه ی موسولمان نین دابو نەریتیکیان ههیه بۆ هاموشۆ کردن و دیدهنی یه کتری کردن و پێسه وه پابهندنو بانگهوازی بۆ ده کهن، دهق ده شوپهیته نمو ئادایه ی قورشان بانگهوازی بۆ

کردوه و ئیمه‌یش که له‌وانه‌وه ده‌یبنین جاری واهیه پێ ی موعجه‌بین!!! ده‌ی
 باشه بۆچی هه‌ول ناده‌ین یه‌که‌م بزانی: که‌ئهو دابو نه‌ریته هه‌ی قورئانه‌و
 نه‌وان له‌ئیمه‌یان دزیه‌وه به‌رگیکی تریان به‌به‌ردا کردوه، دووهم به‌گیان و به‌دل
 پابه‌ندی بین و له‌خۆمان دا به‌رجه‌سته‌ی بکه‌ین و خۆمانی پێ ئارایشته‌ بده‌ین؟!
 ﴿ذلکم خیر لکم﴾ واته: سه‌لام کردن و ئیزن وهرگرتن خێرو فهره‌ بۆ
 میوان و خانه‌ خۆی، زۆر باشتره له‌وه‌ی سه‌ربه‌خۆ میوان به‌بێ پرس خۆ به‌مالی
 خانه‌ خۆی دا بکا، هه‌روه‌ها ئهم جۆره سه‌لام کردنه‌ی ئیوه زۆر باشتره له‌و
 شیوه سه‌لامکردنه‌ی سه‌رده‌می نه‌زانی، ئه‌وه بوو کابرای میوان له‌سه‌رده‌می
 جاهیلی دا: که‌به‌جویایه بۆ مالتیکی تر به‌یانی باش و ئیواره باشی لێ ده‌کردن و
 خۆی پێدا ده‌کرد، واده‌بوو کابرای خانه‌ خۆی ی ده‌بینی له‌گه‌ل خێزانه‌که‌ی
 نوستوه‌و تووشی به‌خودا شکانه‌وه‌ی ده‌کردن. ﴿لعلکم تذکرون﴾ خودا ئهم
 نامۆزگاری و نیگایه‌ی بۆ سه‌ر نازل کردون و شاره‌زای کردون به‌لکوو بیر
 بکه‌نه‌وه و په‌ند نامێژ بن و بزانی: چی له‌به‌رژوه‌ندیی خۆتان دایه په‌یره‌وی
 بکه‌ن، خۆتان و خه‌لکانی تریش تووشی مه‌وقیفی هه‌ره‌ج و شه‌رماوه‌ر نه‌که‌ن!
 نه‌جار په‌زوه‌ردگار حوکمی حاله‌تیکێ تر به‌یان ده‌کا، ئه‌ویش ئهو حاله‌ته‌یه:
 که‌خانه‌وه که‌ چۆل بێ و خاوه‌ن مال له‌مال نه‌بێ، ده‌فه‌رموی: ﴿فان لم تجدوا فیها
 أحدا، فلا تدخلوها حتی یؤذن لکم﴾ ته‌گه‌ر له‌خانوی غه‌یردا که‌ستان
 وه‌یره‌وه نه‌هات و که‌سی تێدا نه‌بوو ئیزنتان بدا، چونه ژووره‌وه دروست نه‌ه،
 چونکه ته‌سه‌ر پروفکردنه له‌ملکی غه‌یر به‌بێ ره‌زامه‌ندی خاوه‌نی. هه‌روه‌ها
 چونکه خانوو مه‌سکه‌ن حورمه‌ت و پیرۆزیی خۆیان هه‌یه، له‌وانه‌یه شتی نه‌یانی
 تێدا بێ و خاوه‌ن مال نایه‌وی که‌س چاوی پێ بکه‌وی، مه‌نع کردنی خۆ به‌مال
 دا کردن به‌بێ پرس هه‌ر ته‌نیا له‌به‌ر ئه‌وه نیه کابرای میوان چاوی به‌عه‌وره‌تی
 ژن و مالی خانه‌ خۆی نه‌که‌وی و به‌س! به‌لکوو له‌به‌ر ئه‌وه‌شه جاری واده‌بی
 کابرا له‌مالی خۆی دا شتی وای داناوه، ره‌سمی وای هه‌لاواسیوه نایه‌وی که‌س

بیان بینی. به کوردی و کورتی مهسکه نو شوینی ههوانه وه قودسیه تی خۆیان ههیه، نابیی به هیج شیوه یه که به بی پرس نهو سنووره بشکیندری.

نه گهر خاوه ن مال له مال نه بوو ئیزن وه گرگرتن له مندا له کان یان له کاره که رو نوکه ری به هه ند وه رناگیرین، ئیعتباری پیناکری.

به لام چهن حاله تیک ههن لهو نه هیه گشتیه چهرت ده کرین ده که ونه بهر قاعیده ی (الضرورات تبیح المحظورات) بو نوونه ئاگیریک له مالیک ده که ویتته وه، یان مندا لیک ماله که خه ریکه بخنکی، یان بو بهر ه نگار بوونه وه ی شتی ناشهرعی و تاوان، بو نهم جوړه شتانه ده کری کابرا به بی پرس و به په له خو به مالی غهیری خۆی دا بکا.

﴿وان قيل لكم: ارجعوا فارجعوا هو ازکی لکم﴾ نه گهر له لایهن خاوه ن ماله وه پیتان گوترا بگه رینه وه، بگه رینه وه، چونکه گه رانه وه پر خیر و فهرته، بو دونیا و قیامه تان باشتره، رهوا نیه بو ئیوه نه ی موسولمانینه! نوزه درێژی بکه نو پی داگرن له سهر چوونه ژوره ئیلحاح بکه نو له بهر ده رگا بوه ستو و دانششن و چاوه پروانی چوونه ژوره بکه ن، چونکه نه وه نیشانه ی زه لیلی و که م پتری ئیوه ئیجرا جکردنی خاوه ن ماله.

﴿والله بما تعملون علیم﴾ بیگومان خودا ئاگاداری رازو نیازو گوشتارو کردارتانه و به پی ی کرده وه کانتان پاداش و سزاتان ده داته وه، بیگومان نه مه هه ره شهیه که له وانه ی سهر پیچی فرمانی خودا ده که ن.

نه جار پهروه ردگار حوکمی نهو مالانه دیاری ده کا: که چۆل و خالین: ده فهرموی: ﴿لیس علیکم جناح ان تدخلوا بیوتا غیر مسکونه فیها متاع لکم﴾ چ خراپه یه کتان له سهر نیه نه گهر به بی پرس بچه ناو نهو خانوانه وه: که بو تیدا حه وانه وه ی تایبه تی دانه راون. وه کوو نو تیل و دوکانی بازرگانی و کاروانسه راو حه مامی گشتی و نهم جوړه شوینانه، چونکه لهو جوړه شوینانه دا

به‌رژوه‌ندی ئیوه‌ی تیدا یه و کله و په‌لی خۆتانی لی داده‌نێن و کرین و فرۆشتنی تیدا ده‌کهن.

﴿وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ﴾ بێگومان په‌روه‌ردگار زاناو ناگاداره به‌وه‌ی که‌ئێوه له‌کاتی نێزن وهرگرتن و سه‌لامکردن دا ده‌ری ده‌پرن و نه‌و مه‌به‌سته پيسانه‌ی ده‌یان شیر نه‌وه و ناشکرایان ناکهن و ه‌کوو نه‌وه بتانه‌وی عه‌وړه‌ت و ناموسی خه‌لکیتان چاو پێ بکه‌وی! نه‌مه‌ش بۆخۆی هه‌ر شه‌یه که وه‌کوو نه‌و هه‌ر شه‌یه‌ی نایه‌تی پیشووی پێ کۆتا هیتا.

نهم نایه‌ته له‌نایه‌تی پیشوو تایبه‌ت تهره‌ ته‌خصیسی نایه‌تی رابوردو ده‌کا: که به‌موطله‌قی مه‌نعی چوونه ژووره‌وه‌ی مال و هه‌واری غه‌یر ده‌کا. چونکه نهم نایه‌ته نه‌وه ده‌گه‌به‌نی: که‌دروسته پیاو به‌بی نێزن به‌چیته ماله‌یکه‌وه که‌سی تیا نه‌بێ و شت و مه‌کی خۆی تیدا بی، وه‌کوو ئوتیل که‌تایبه‌ته بۆ میوان، به‌مه‌رجی یه‌که‌جار نێزن وهریگری و ژووره‌که‌ی تایبه‌ت بی و که‌سی تری تیدا له‌گه‌ل نه‌بی.

روانیی پیاوو ئافره‌ت بۆ یه‌کتری و بالا‌پۆشی ئافره‌ت

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّونَ مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُونَ فُرُوجَهُمْ
ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ
يَغْضِضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ
زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ خُمُرَهُنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

کیشاو لوتی قاش بوو خوین هاته خواره وه، کابرا وتی: وه لااهی خوینه که ی ناشومه وه تا نه چمه لای پیغه مبهه ﷺ و روداوه که ی بۆ نه گێرمه وه، هاته خزمه تی و روداوه که ی له نوکه وه بۆ گێرایه وه، پیغه مبهه ﷺ فه رموی: نه وه سزای تاوانه که ته، نیت پر وه ردگار نایه تی ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ.....﴾ ی نازل کرد، ئیبنو جهریر له حه ضره مییه وه ریاپه ت ده کا ده ئی: ئافره تیک دوو خلخالی زیوی له قاچ کردبوون زنجیره یه کی میروشی له گهل خلخاله کان له قاچ کردبوو، به لای کۆمه لیک پیاودا تپه پری، قاچی له زهوی دا میرو خلخاله که لیک کهوتن و دهنگیان لیه هات، نیت پر وه ردگار نایه تی ﴿وَلَا يَضْرِبْنَ بَأَرْجُلِهِنَّ.....﴾ ی نازل کرد.

په یوه ندیی ته م نایه تانه به هی پێشه وه ناشکراو نمایانه، چونکه چوونه ناو مالی غهیر شوین گومانی دیتنی ئافره تی نامه حه رم و بینینی شتی وه هابه دیتنی دروست نه، بۆیه پر وه ردگار فه رمانی به موسولمانان کرد به نیت و میانه وه: که به شیوه یه کی گشتی له ناست یه کتری چاو داخه ن و سهیری یه کتری نه که ن، چاو نه پرنه یه کتر، هه لبه ته حوکه که عامه و نه وانه ش ده گریته وه: که ئیزنی چوونه ژووره وه و ده دگرن، پتویسته له سه ر نه وانه ی ئیزن ده درین بۆ چوونه ناو مال، له کاتی ئیزن و چوونه ژووره وه دا، چاوی خویان داخه ن و به ته نقه ست بۆ ئافره تی نامه حه رم نه روان، ههروه کوو له سه ر ئافره تانیش پتویسته جوانی خویان بۆ میرد و مه حه رمی خویان نه بی بۆ که سی تری ده رنه خه ن، چونکه ده رخستنی نه ندایمی خویان (جگه ده م و چاوو دوو ده ست تامه چهک) بۆ بیگانه حه رامه و سه ر ده کیشی بۆ کهوتنه ناو فیتنه ی و حه رامه وه، چونکه گو تراوه: (سهیر کردن و بۆ یه کتر روانین پۆسته ی زینایه)

بیگومان تایینی ئیسلام هه ول ده دا بۆ بنیاتنانی کۆمه لگایه کی پاک و خاوین: که له هه موو تان و ساتیک دا شه هوه ت و حه زو ئاره زوی تیدا نه ورژیتلری، تیروانینی خائینانه و لارو له نجو و جم و جوئی هه ست و روژیتنه رو

دهرخستنی جوانی و نارایش و جهستهی روت و قوت هه موو ئه مانه ده بنه هوی و روزاندنی شهوه و تاره ژۆ حه یوانی یه شیت ناسایی یه که.

بوخاری له ئه بو سه عیدی خودرییه وه ریوایهت ده کا ده لێ: پیغه مبه ر ﷺ فرمانی پی کردین که له سه ر ریگاویان دانه نیشین، فرموی: ((ایاکم والجلوس علی الطرفات)) خۆتان بیارتیزن له دانیشتن له سه ر ریگا و بان. هاوه لآن عه رزیان کرد و تیان نهی پیغه مبه ری خودا! ناتوانین هه ر ده بی له سه ر ریگا دانیشین و قسه و باسی خۆمانی تیدا بکه یین، پیغه مبه ر ﷺ فرموی: ((ان أبیتم فاعطوا الطريق حقه)) نه گه ر هه ر ناچارن له سه ر ریگا دانیشتن ده مافی ریگا بده ن، نه وهی پیویسته له سه رشانتان ته نجامی بده ن، هاوه لآن و تیان: مافی ریگا چیه نهی پیغه مبه ری خودا؟ پیغه مبه ر ﷺ فرموی: ((غض البصر، وكف الاذی ورد السلام، والأمر بالمعروف، والنهی عن المنکر)) چا و داخه ن سه یری شتی حه رام مه که ن، ریگا مه گرن کۆسپ مه خه نه به ر ده م ریباواران، نه گه ر سه لامیان لی کردن وه لامی سه لام بده نه وه، فرمان به چاکه بکه ن و جله وگیری له خراپه ..

هوی فرمان به چا و داخستن به رگری کردنه له فسه اد به عه ره بی پی ی ده گوتری (سد الزناح) به ربړکردنی خراپه، چوونکه وه کوو و وتمان سه یر کردن پۆسته ی زینایه هه ندی له زانایانی سه له ف فرموویانه: سه یر کردنی ئافره تی نامه حه رم تیری ژه هراویی یه بۆ دل.

تیره که ی نه و روژه مه حبویه م: که لوتفی کرد به من

که ر نه به خشی مه ره ه می وه صلی برینم کاریه

نالی

هه ر بۆیه په روه ردگار له نایه ته که دا فرمان به عه و په ت پاراستن و چا و پاراستنی پیکه وه هیناوه، چونکه ته ماشا کردنی ئافره تی نامه حه رم سه رده کیشی بۆ تاوانه گه و ره که (واته: زینا).

ده فهرموی: ﴿وَيَحْفَظُوا أَرْوَاحَهُمْ﴾ نهی موحه ممد فهرمان به بهنده کانی من بکه: که شهرمگای خویان بیاریزن، له زیناو هه تیو بازی و نه شهیلن کهس عه وره تیان بیینی. نه حمده و خاوه نی سونه نه کان فهرموده یه کیان ریوایه ت کرده ده فهرموی: ((احفظ عورتك الا من زوجك او ماملکت یمینك)).

نه بچار په روه ردگار حیکمه تی فهرمانه که ی دیاری ده کاو ده فهرموی: ﴿ذلک از کی لکم﴾ بیگومان چاو داخستو عه وره ت پاراستن بو نه وان باشته، پر خیره فهرته بو خاوتینی دل و ده روونیان، بو پاراستنی ناینیان. له ناشاردا هاتوو ده لی: که سیک چاوی خوی بیاریزی له نه ظهری حهرام خودا رونا کایی ده خاته بینینه وه.

نیمامی نه حمده له ته بو نومامه وه ریوایه ت ده کا ده لی: پیغه مبه ر ﴿ها من مسلم ینظر الی محاسن امرأه﴾ ثم یغض بصره، الا یختلف الله له عبادة یجد حلاوتها)) همر موسولمانیک بروانی بو جوانی نافرته تی و پاشان له ترسی خودا چاو داخاو واز له ته ماشا کردنی بیینی، خودا بو ده کاته عیباده ت و شیرینی نه و عیباده ته ده چیژی.

نیمامی طبه رانی له عه بدولای کوری مه سعوده وه ریوایه تی کرده ده لی: پیغه مبه ر ﴿ان النظر سهم من سهام ابلیس مسموم من ترکه مخافتی ابدلته ایمانا یجد حلاوته فی قلبه)) ته ماشا کردنی نافرته تی نامه حهرم تیری که له تیره ژه هراویه کانی شهیتان، که سیک له ترسی خودا وازی لی بیینی، بو ده کهم به نیمانو به دل هه ست به خوشی و شیرینی نه و نیمانو باوه ره ده کا!

﴿ان الله خیر بما یصنعون﴾ بیگومان خودا زانیاری ته وای هه یه، به هه موو هه لس و کهوت و کارو کرده وه ی بهنده کانی، هیچی لی گوم نابی و هیچی لی تی که ناچی. وه کوو له نایه تی کی ترده ده فهرموی: ﴿یعلم خائنة الأعین

وما تخفی الصدور ﴿غافر/۱۹﴾ ته مهش هه ره شهو ترساندنیه کی تره: که هابزانن چی ده کهن خودا ناگای لی یه و سزاو پاداشی هه یه.

بوخاری به شیوه ی (تعلیق) و موسلیم له ته به وه ره یه وه ریوایه تیان کردوه، ده لئی: پیغه مبهه ﴿فهرموی: ((کتب علی ابن آدم حظه من الزنی أدرك ذلك لامحالة، فرزى العينين النظر، وزنى اللسان النطق، وزنى الأذنين الاستماع وزنى اليدين البطش، وزنى الرجلين الخطأ، والنفس تمنى وتشتى، والفرج يصدق ذلك او يكذبه)).

زانایانی نوصول ده فره مون: هه موو خیطاییه کی شاریع: که ناراسته ی پیاوان ده کری ئافره تیش ده گریته وه، وه لی لی ره دا بو زیده جه خت کردنه وه له سه ر چاو پاراستن و عه وه ت پاراستن به تاییه ته ئه وه فره مانه ی ناراسته ی پیاوانی کرد، ناراسته ی ئافره تانیشی ده کا، هه م بو جه خت کردنه وه ی فره مانه که وه هم بو رون کردنه وه ی چهنه د حوکیکی تر: که تاییه ته ی ئافره تان! وه کوو بالا پۆشی و ده رنه خستنی نامیری خو رازاندنه وه و خشل و خو گرتنه وه له هه ر شتیک که سه رنجی پیاوان رابکیشی. ده فره موی:

﴿وقل للمؤمنات يغضضن من أبصارهن ويحفظن فروجهن﴾ نه ی پیغه مبهه ﴿! به ئافره تانی موسولمانیش بلی باچاوی خو یان دا بجن له وه شتانه ی خودا دیتنی حه رام کردون، ته ماشای غه ییری ده لائی خو تان مه کهن، شه رمگای خو تان له زینا و پانپانو که بیارین، زوره ی زانایان ده فره مون: دروست نیه بو ئافره ت پروانی بو پیاوی بیگانه به شه هوه ته وه بی یان بی شه هوه ت بی! به لگه یان ئه وه فره موده یه یه: که نه بوداودو تیر میزدی له ئوموسه له مه وه ریوایه تیان کردوه ده فره موی: من و مه میونه لای پیغه مبهه ی خودا بوین، عه بدوللای کوپی ئوم مه کتوم هات و دانیشته، ته مهش کاتیک بو فره مان کرابو به ئافره تان خو یان له پیاوی بیگانه بالا پۆش بکهن، واته: حیجاب بگرن، نیتر پیغه مبهه ﴿ فره مانی پیکردین که خو مان دا پۆشین.

ئومۇسەلەمە دەلى: وتم: ئەى پېغەمبەرى خودابۇچى ئىمە حىجاب لەبەر ئەو بکەين چما ئەو کوئىر نىه؟ خو هىچ نابىنى و نامانناسى پېغەمبەر ﷺ فەرموى: ((اوعمياوان انتما، الستما تبصرانه)) ئايا ئىۋەش کوئىرن؟ بۇ ئىۋە ئەو نابىنن؟ بۇچى خۆتى لەئاست دادەپۇشى؟ لەۋەلام دا فەرموويەتى. ۋەلى ئاخىر من دەبىيىنم و سەيرى دەكەم.. (***)

كۆمەلىك لەزانايانى ئىسلام، فەرموويانە: دروستە ئافرەت بەبى مەبەستى شەھۋەتەش پروائىتە پىاۋى بىگانە، واتە: پروائىتە غەيرى نىۋان ناۋك و ئەژنۇيان، ئەمەش بەگوئىرەى ئەو فەرمودەيەى لەصەحى بوخارى و موسلىم دا ھاتوۋە چەسپاۋە: كە پېغەمبەر ﷺ سەيرى پىاۋانى حەبەشەي دەكرد كە رۆژى جەژن لەمىزگەۋت دا يارىيان دەكرد، خاتوۋ عائىشە (دايكى موسولمانان) لەدوا پېغەمبەرۋە زەق زەق سەيرى دەكردن سابى تاقتە بوۋ، دوايى ھەستا رۆيى. ھەروا دەلىن: فەرمان بەئافرەت كراۋە خۇيان داپۇشن تا پىاۋ نەيان بىنن: كەۋابوۋ لىرەدا جىاۋازى لەنىۋان پىاۋو ئافرەت دا ھەيە. ئافرەت بۆى ھەيە بەبى شەھۋەت پروائىتە غەيرى نىۋان ناۋك و ئەژنۇى پىاۋى بىگانە، بەلام پىاۋ بۆى نىە بەبى شەھۋەتەش پروائىتە جەستەى ئافرەت..

ئەو جەدەشەى لەبارەى عەبدوللاى كورى ئوم مەكتۇمەۋە رىۋايەت كراۋە جەمل دەكرى بۇ نەدب واتە: ۋاباشە ۋاجب نىە، جەدەشەكى عائىشەش كەگۋايە لەئاستى كوئىردا خۆى داپۇشيوە جەمل دەكرى بۇ سەر زىدە ۋەرع و تەقۋا ئەك لەبەر ئەۋەى حەرام بوۋى.

بىگۇمان مەيلى نىۋان پىاۋو ئافرەت مەيلى ۋارەزۋىەكى قوۋلە، لەناخەۋەيە، لەسروشتيان دايە، چونكە پەرۋەردگار درىژە پىدانى ژيانى لەسەر زەۋى پەيوەست كىدوۋە بەو مەيلى ۋەزە. بەردەۋامبوۋنى رەچەلەك ۋەگەرەى نادەمىزاد لەسەر زەۋى و جىنشىنى كىردنى تىيدا پابەندە بەھەبوۋنى ئەو مەيلى. ئەو ۋەزە ۋارەزۋىە ۋاۋەيەك كپ دەبى ۋە دواى ۋاۋەيەكى تر سەر

هه‌لده‌داته‌وه، وروژاندنی نمو حه‌زه هه‌موو نان و ساتیک ده‌بیته روخینه‌رو
قه‌لاچۆکه‌ر، چونکه نه‌گه‌ر حه‌زه‌که نه‌یه‌ته‌دی و کپ بکریته‌وه، نه‌عصابه
وروژاوه‌کان هه‌ست به‌ماندو بون ده‌که‌نو شیوه سزایه‌کی به‌رده‌وام تووشی
جه‌سته‌ی ده‌بی.

ته‌ماشاکردن مه‌یل ده‌وروژینی، لارو له‌نجه، پیکه‌نین، سوچه‌ت و قسه‌ی
خۆش ته‌مانه هه‌موو حه‌زوئاره‌ژۆ ده‌وروژینن که وروژاشن کپ کردنه‌وه‌یان
زه‌حه‌ته، نه‌گه‌ر هیچکه نه‌بی ده‌بنه هۆی ماندو بوونی نه‌عصابه وروژاوه‌کان،
که‌وابی رینگا چاره‌ی مه‌ضبوط و نمو وروژینه‌رانه‌یه، بۆنه‌وه‌ی مه‌یل و
ئاره‌ژۆکان له‌سنووری سروشتی خۆیان ده‌رنه‌چن و یاخی نه‌بن.

ته‌جار به‌روه‌ردگار چه‌ند حوکه‌میکێ تایبه‌ت به‌ئافره‌ت دیاری ده‌کاوه
ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَا يَدِينُ زَيْنْتَهُنَ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ بانافره‌تان هیچ له‌جوانی
خۆیان بۆ پیاوی بیگانه ده‌رنه‌خن، هه‌رشتیک: که‌ده‌بیته هۆی خۆ رازاندنه‌وه‌و
خۆ ئارایشدان وه‌کوو خشل و خه‌نه‌و و سمه‌و نمو جوژه شتانه ده‌رنه‌خن، دیاره
شوینه‌که‌یان له‌جه‌سته‌ی دا زیاتر ده‌رخستنی حه‌رامه. مه‌گه‌ر نمو شوینه‌نه‌ی
ناکری ده‌رنه‌که‌ون، وه‌کوو ده‌ست و مه‌چه‌ک و ده‌م و چاو، نمو شوینه‌نه‌ی خۆیان و
هه‌نگوسته‌یه‌ی په‌نجه نه‌گه‌ر ده‌ریکه‌ون قه‌یناکا. نمو رایه له‌تیب‌نوعه‌بباسه‌وه
نه‌قل کراوه. پشت‌گیری نمو رایه ده‌کری به‌و فه‌رموده‌یه‌ی نه‌بوداوه
له‌عائیشه‌وه ریوايه‌تی کردوه ده‌فه‌رموی ته‌سمای کچی نه‌بویه‌که هاته خزمه‌ت
په‌نجه‌مه‌ر ﷺ ته‌سماء کراسیکێ ته‌نکی له‌به‌ردا بوو، په‌نجه‌مه‌ر ﷺ روی لی
وه‌رگیرا فه‌رموی: نه‌ی ته‌سماء ((ان المرأة اذا بلغت المحيض، لم یصلح ان یرى
منها الا هذا)) نافره‌ت هه‌رکاتێ گه‌یشته بێنویژی، نابێ جگه له‌ته‌مه‌و نه‌وه
لی ده‌ریکه‌وی، ئیشه‌ره‌ی بۆ دوده‌ست و ده‌م و چاوی کرد.

﴿أَوَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ یان کۆیله کانیان ﴿أَوَالْتَابِعِينَ غَيْرِ أُولَى الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ﴾ یان ئەو دەست و پێوەندانهی له مال دان له پیاوان وه کوو خزمه ته چی و چاپه زو نوکەر، به مه رجی ناره زویان نه بی بو ناهه تان وه کوو خه ساوو گیل، یان خونشی یان نه وانه ی ئاله تی پیاوه تی یان بر درابی و هه زی ناهه تی یان نه بی ﴿أَوَالْطُّفُلَ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ﴾ یان نه و مندالانه ی حال و وه زعی ناهه تان نازان، له بهر به کۆله یی و مندالی ناگیان له کار و باری جنسی نیه و عه قلیان پی ناشکی...! ئالیه دا راجیایی له نیوان زانیان دا پهیدا بووه.

١- جه ماوه ری زانیان ده فهرمون: مه به ست به (نسانهن) ناهه تانی موسولمانن، نه که نه هلی ذیمه، دروست نیه و نابی ناهه تی موسولمان جگه له ده ست و ده م و چاوی هه یج شوینیکی تری بو ناهه تی ناموسولمان ده ربخا، چونکه له وانه یه وه صفی جهسته ی بو میرده که ی یان بو خه لکی تر بکا، حوکمی ناهه تی ناموسولمان ده ق وه کوو پیاری بیگانه وایه بو ناهه تی موسولمان. به لام ناهه تی موسولمان ده زانی و هه صف کردنی ناهه تی تر بو میرده که ی یان بو کهسانی تر حه رامه خۆی لی ده پاریزی و نایکا.

موسیل و بوخاری له تی بنومه سعوده وه ریوایه ت ده که ن ده فهرموی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: ((لَا تَبَاشِرُ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةَ تَنْتَعِتُهَا لَزُوجِهَا كَأَنَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا)) با ناهه ت نه چی وه صفی ناهه تیکی تر بو میرده که ی بکا، به جوړیک وه کوو به چاو سهیری بکا وابی!

هه روا بهیه قی له سوونه نه کهیدا ده گیریته وه ده لی: عومه ری کوری خه ططاب ﷺ نامه ی نووسی بو نه بو عوبه یده ی کوری (الجراح) فهرموی: هه وایم پی گه یشتوه: که کۆمه لیک له ناهه تانی موسولمان له گه ل ناهه تانی ناموسولمان ده چنه گه رماوه وه، له ئیستا به ولاره جله و گریبان لی بکه، چونکه

پهوا نیه بۆ ئافره تیک برپای به خوداو به روژی قیامت هه بی جگه له هاو
ئایینانی خۆی کهسی تر عه وره تی ببینی!

٢- کۆمه لیکێ تر له زانایان له ناویان دا هه نه بلییه کان ده لێن: مه به ست
به (نسانهن) له ئایه ته که هه منو ئافره تیکه به موسولمان و کافریانه وه، ئیضا فه
کردنی (نساء) بۆلای راناوی (هن) بۆ موشاکه له و لیکچونه، واته له ره گه زی
خۆیان، که وابوو عه وره تی ئافره ت به نیسه به ت ئافره تی تره وه به گشتی نیوان
ناوک و نه ژنیه.

نه جار په ره وردگار جله و گری له ئافره تان ده کا و فرمانیان پی ده کا:
که خۆیان بپارێزن له هه مو هه ئسو که وتیک: که ده بیته هۆی و روژاندنی حه زو
مه یلی پیاوی بیگانه و ده فرموی: ﴿وَلَا يَضْرِبْنَ بَأَرْجُلَيْنِ لِيَعْلَمَ مَا يَخْفَيْنَ مِنْ
زَيْنْتِهِنَّ﴾ با ئافره تان. که ده پۆن قاجی خۆیان واله زه وی نه ده ن ده نگێ پاوانه و
خلخالیان بیستری، وانه که ن پیاوانه بزانی قاجیان خلخالێ تیکراوه به م جوړه
له کاتی روشتنی دا قاج له زه وی بدا بۆ نه وه ی خه لک ده نگێ پاوانه ی قاجی
بیست! چونکه نه وه سه رنج راکێشه و جیگای گومانه و ئاره زو و شه هوه ت
ده جو لێنی و واده کا خه لک گومانی داوین پیسی لی بکه ن، به کورتی نه گه ر
هه ئسو که وتیک بکا ده نگێ پاوانه و خلخالێ بیستری وه کوو نه وه وایه ده ری
خا، هه روا غرینگه هیان له باز نه و به رو به رموور، خو بو غخو شکردن و
سپیا وکردن و خو ئارایش دان و نه م جوړه شتانه حه رامن و پیوسته ئافره تی
موسولمان خۆیان لی بپارێزی مه گه ر بۆ میردی بیکا..

﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ نه ی
موسولمانینه! هه هه وتان بۆلای خودا بگه رپێ نه وه و تۆبه بکه ن، پابه ندی
فرمان و جله و گرییه کانی خودابن، هه ر ئاداب و ره وش تیک فرمانتان پی ده کا
نه نجامی بدن، نه وه ی نه هیان لی ده کا پابه ندی بن و خو تانی لی بپارێزن،

که چون بۆ دیدەنی سەلام بکەن و نیشان وەر بگرن، ئەگەر نیشانیان دان ئەبجار بچنە ژۆرەو...هتد. بۆئەوێ خوشبەختی دۆنیای قیامت دەستەبەر بکەن.

شایانی باسه دهست له مل کردن و باوهش بهیه کدا کردنی پیاو بۆ پیاو و
یه کتر ماچکردن مه کروهه، به لام تۆقه کردن سووننه ته، چونکه نه نهس
ریوایه تی کردوه ده فرموی: پیاویک عهرزی پیغه مبهری ﷺ کرد، وتی: نهی
پیغه مبهری خودا پیاو ههیه له ئیمه تووشی برای یان دۆست و براده ری خۆی
ده بی، نایا خۆی بۆ کۆم بکاته وه، سه ری خۆی بۆ دانه وینێ؟ پیغه مبهر ﷺ
فرموی: نه خهیر، کابرا گو تی: نایا باوهشی پێدا بکا و ماچی بکا؟ پیغه مبهر
ﷺ فرموی: نه خهیر، کابرا وتی: نایا دهستی بخته ناو دهست و تۆقه له گه ل
بکا؟ پیغه مبهر فرموی به لێ! هه روا دروست نهی بۆ پیاو له هۆدهیه کی چۆل دا
به روتی دانیشی، به مه رجی شتیکی لابی عه وه تی دا پۆشی، چونکه بو خاری و
تیرمیزی و ئیبنو ماجه فرموده یه کیان ریوایه ت کردوه ده لێ: له م باره وه
پرسیار له پیغه مبهر ﷺ کرا پیغه مبهر ﷺ له وه لام دا فرموی: ((الله احق ان
یستحی منه)) خودا له هه موو که س شیاوتره بۆ نه وه ی شه رمی لی بکا.

ماره‌کردنی نافرمانی نازاد و قه‌باله‌نوسین له‌گه‌ل کۆيله‌کان،

زهخت کردن لهجه تیره کان بو داوین ییسی

وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ
يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾
وَلَيْسَتَعَفِيفُ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ
وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَابَوْهُمْ إِنْ

عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَءَاتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي ءَاتَاكُمْ وَلَا تُكْرِهُوا فَتِيَّتَكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِنَبْتَغُوا عَرْضَ الْحَيَوةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرِهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ ءَايَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾

دهرباره هوی نازل بوونی نایه تی ﴿والذین یتغنون...﴾ (ابن السکن) ده لئی: دربارهی کوریتی کزله ناوی صبیح بوو، بهندهی حوویطیی کوری (عبدالغزی) بسو، کوره که داوای له حوویطیب کرد. که قهبالهی نازاد بوون (مکاتبه) ی له گهل دا مؤربکا، حوویطیب رازی نه بوو، نیر نهم نایه ته هاته خواری و حوویطیب له سمر سهد دینار قهبالهی نازاد بوونی بو نووسی و بیست دیناری لی خوش بوو نموی تری لی وهرگرت، روژی حونهین له شهردا شهید کرا..

دهرباره هوی نازل بوونی نایه تی ﴿ولا تکرهوا فتیاکم علی البغاء﴾ موقتیل ده لئی نافره ته کزله کانی سهرده می نه زانی ده کرانه هوکاری مال پیدا کردن، ده لئین: عهبدوللای کوری نه بی سهلول سهرۆکی دوپروه کان، شش چه تیوی هه بوون (معاذه، مسیکه، أمیمة، عهمره، أروی، قتيله) به زور داوین پیسی پیکردن بو پاره پیدا کردن، روژیک به کیکیان دیناریکی بو هینایه وه، به کیکیتی تریان هیچی دهست نه که وتبوو، عهبدوللا پیسی گوتن برۆن داوین پیسی بکهن، پاره پیدا بکهن، چه تیوه کان وتیان سویندمان به خودا چیدی شتی وانا کهین، خودا نایینی نیسلامی بو ناردوین و زینای حهرام کردوه،

هاتنه لای پێغه مبه‌ر ﷺ و شکاتیان کرد، نیت‌ر په‌روه‌ردگار ئەم ئایه‌ته‌ی نازل کرد.

له‌ئایه‌ته‌کانی پێش‌و‌دا په‌روه‌ردگار نه‌هی له‌و شتانه‌ کرد: که‌سه‌رده‌کێشن بۆ داوێن پیسی و گه‌را تیکه‌ل‌بوون، فه‌رمانی کرد به‌چاو داخستن و عه‌و‌په‌ت پاراستن، له‌پیش هه‌موو شتیکیش دا پێویسته‌ نه‌وه‌ بزانی: که‌ په‌روه‌ردگار چاره‌سه‌ری واقیعی و عه‌مه‌لی هه‌یه، باشت‌ترین چاره‌سه‌ری عه‌مه‌لیش ئاسانکاری ژن و ژن‌خوازییه، یارمه‌تیدانی نه‌وانه‌یه: که‌توانای ژنه‌پنانیان نیه، چونکه‌ ژن ماره‌کردن و دروستکردنی خێزان باشت‌ترین رێگا چاره‌یه بۆ رۆبه‌روبوونه‌وه‌ی نه‌و واقیعه‌و درێژه‌دانی نه‌اده‌میزاد به‌ژیان له‌سه‌ر زه‌وی به‌شێوه‌ی سروشتی و په‌یوه‌ندی نیوان خێزانه‌کان و به‌رده‌وام بوونی خوشه‌ویستی نیوان خێزان و کۆمه‌لگا و په‌روه‌رده‌کردنی مندا‌ل!!

بۆیه‌ فه‌رمان به‌موسولمانان ده‌کاوه‌ فه‌رموی: ﴿وَأَنكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَأَمْثَلِكُمْ﴾ نه‌ی کاربه‌ده‌ست و وه‌لی و قسه‌ رو‌یشتووه‌کان! نه‌ی کۆمه‌لی موسولمانان! کچ و کو‌ره‌کانتان لێک ماره‌به‌ر، نه‌وی می‌ردی نیه‌ می‌ردی بۆ بدۆزنه‌وه‌و لێی ماره‌به‌ر، نه‌وی ژنی نیه‌ ئافه‌ته‌ی بۆ بدۆزنه‌وه‌و لێی ماره‌به‌کن، ئاسانکاری بکه‌ن بۆ ئافه‌ت به‌ش‌و‌دان و ژنه‌پن، ژن بۆ به‌نده‌و کۆیله‌ صالحه‌کانتان بپن، که‌نیزه‌و کاره‌که‌رتان به‌شو‌و به‌ن، کو‌ره‌که‌وه‌ختی ژن هینانی هات ژنی بۆ بپن، کچ که‌کاتی شو‌کردنی هات به‌ش‌وی به‌ن کۆسپ و ته‌گه‌ره‌ مه‌خه‌نه‌ به‌ر نه‌م کاره‌په‌رژه، یارمه‌تی مالی پێویستیان به‌ن، وابه‌کن ژنه‌پن و شو‌کردن به‌ئاسانی و ساده‌یی په‌یره‌وی بکری و به‌شێوه‌یه‌کی سروشتی و ساده‌یی ته‌نجام بدری، کو‌ره‌گه‌نجه‌کانتان هه‌لنێن بۆ نه‌وی زوو ژن به‌پن، کچه‌کانتان والی بکه‌ن به‌ر بیانوی وانه‌گرن کو‌ره‌کان نه‌وێرن داخوازییان بکه‌ن:

هه رگیز لایه نى هه ژارى مه کهن به کۆسپ و ته گهرى ئافره ت به شوودان و ژن هیتان، قه ت هه ژارى و دهوله مه ندی مه کهن به پیوه ری ژنهیتان و کچ به شودان، بلین: له بهر نه وه ی کۆره که هه ژاره کچی پی نادهین، یان نه و ماله هه ژاره ئافره تی لی ناخوازین. چونکه ﴿ان یکونوا فقراء یغنیهم الله من فضله﴾ نه گهر نه وانه هه ژار بن خودا به فیه ضل و گهره یی خو ی دهوله مه ندیان ده کا، نه وانه ی هه ژارن نیر بن یامی، ئازاد بن یان کۆیله، خودا ده یان ژیتنی رزق و روژیان له سه ر خودایه، خودا به لوطفی خو ی بی ئاتاجیان ده کا.

کۆمه لیک له زانایان - نیمامی رازیشیان له گه ل دایه، ده فه رموون: فه رمانه که بۆ وجوبه، هه رکه سیك بتوانی ژن بهیئنی یان شوپکا، ده بی په له له ته نجامدانی بکا، ده بی به په له ته نجامی بدا، چونکه له سه حیحه یین دافه رمووده یه که هه یه ئیبنومه سه عود ریوایه تی کرده ده لی: پیغه مبهر ﷺ فه رمویه تی: ((یامعشر الشباب من استطاع منکم الباءة فلیتزوج، فانه اغض للبصر واحصن للفرج ومن لم یستطع فعليه بالصوم فانه وجاء)) نه ی کۆمه لی گه نجه کان هه رکه سیك له ئیوه دارای پێداویستی ژنهیتانی هه یه باژن بیئنی، چونکه ژنهیتان واله پیاو ده کا سهیری ئافره تی نامه حره م و بیگانه نه کا، داوین پاک بی و تووشی تاوانی زینا نه بی، نه گهر داراییشتان نه بوو به روژو گرتن حه زو ئاره زوی خۆتان بشکینن. چونکه روژه گرتن بنپه کهری حه زو ئاره زویه.

ههروه ها له سونه نی نه بوداود نه سانی دا ههاتوه ریوایه ت له مه عقیلی کۆری یه سار ده کری ده لی پیغه مبهر ﷺ فه رموی: ((تزوجوا الودود الولود فانی مکاریکم الامم)) ئافره تی خۆشه ویست و به سک و سزا ماره بکه ن، چونکه من روژی قیامه ت شانازی به زووری ئیوه ده که م پیم خۆشه ئومه ته که م زۆر بی. که ده فه رموی: (والصالحین) مه به ست به سه لاح مه عنای شه رعیه واته: موراعاتی فه رمانی ئایین و جله و گهریه کانی بکه ن.

ئیمامی شافعی لهظاهیری رستهی ((وأنکحوا الایامی منکم)) حوکمی
 ئهوهی دهرهیناوه کهوهلی (باوک و باپیر... هتد) بۆیان ههیه کچی رهسیدهی
 بالغ بهبی رهزامهندی خۆی ماره بکهن، چونکه خیطابی نایه ته که بۆ
 (ولهیه کانه) ئهوان فرمانیان پێ کراوه بهماره کردنی ئهوه کچانهی ویلایه تیان
 به دهست ئهوانه.

بهلام حوکمی نایه ته که بهفرمودهی پیغه مبهر ﷺ: که موسلیم و
 ئه بوداودو نه سائی له ئیبنوعه عباسه وه ریوایه تیان کردوه: ده فرموی: ((البکر
 تستامر فی نفسها، واذنها صماتها)) ته خصیص کراوه، چونکه فرموده که ئهوه
 ده گهیه نی: که پتویسته کچ ئیزن بداو رازی بۆ باوکی یان باپیری ماره ی بکا.
 شافعی له نایه ته که حوکمی ئهوهی دهرهیناوه: که تافره ت مافی ئهوهی
 نه سهروکاری ماره کردن بکا! واته: ناتوانی خۆی ماره بکا، یان تافره تی تر
 ماره بکا.

ئهجار دواي فرمان به ژنهینان و شوکردنی ئاده میزادان ئهوانه ی
 پتویستیان به نه بجامدانی ئهوه کاره پیروژه ههیه به دهوله مه ندو هه ژاریانه وه،
 ریگا چاره یه کی گونجاو داده نی بۆ ئهوانه ی پتویستیاتی ژنهینان و شوکردنیان بۆ
 دهسته بهر نابی و ده فرموی: ﴿ولیستعفف الذین لا یجدون نکاحاً حتی یغنیهم
 الله من فضله﴾ با ئهوانه ی پیداویستی ژنهینان و شوکردنیان بۆ دهسته بهر نابی،
 ئهوه پیری داوینپاکی ره چاو بکهن و ناموسی خۆیان و خه لکی بیاریزن و توخن
 فاحیشه و فساد نه کهون، تا خودا به فاضل و گهروهیی خۆی دهوله مه ندیان
 ده کاو ده گه نه حالیک دارای ژنهینان و شوکردن ده بن و پیداویستیه کانی هاوسهر
 پهیدا کردنیان بۆ دهسته بهر ده بی:

ئهجار دیته سهر بهیان کردنی حوکمی ئۆیه م: که نه ویش قه باله نویسه
 له گه ل کۆیله کان بۆ ئهوه ی خۆیان ئازاد بکهن، ده فرموی: ﴿والذین یتغنون
 الکتاب ما ملکت ایمانکم فکاتبوهم ان علمتم فیهم خیراً﴾ ئهوه به ندانه ی

داوا له ئاغا کانیان ده کهن بۆ ئه وهی له سه ر مایکی دیاری کراو له ماو یه کی دیاری کراو دا نازادیان بکهن. باگه و ره کانیان داوا که یان وه ر بگرن و قه به له نامه که یان له گه ل بنووسن، نه گه ر زانیان که سایه تی ئه وه یان هه یه و شایانی نازاد بونن و خاوه ن ته قوا و سه لاحن، ده سته پاک و کاسب و ته یکو شه رن، ده توانن نیش بکهن و مای دیاری کراو له ماو یه کی دیاری کراو دا ده دن به ئاغا کانیان.

﴿وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ﴾ ئه ی خاوه ن کو یله کان! ئه ی ئاغا و قه راله کان، به شیک له و مال و دارایی یه ی خدا پی ی داو ن به دن به و کو یله نه و بار بوویان بکهن، چواریه که سییه که حه و ته یه که ده یه کی ئه و مایه ی له سه ری ری که و ته و ن و قه به له تان بۆ نو سیون لیان خو ش ببن و بۆ یان داشکیتنن.

حوکمی ده یه م زۆر کردن له چه تی و نه افه ته کو یله کانه بۆ زینا کردن. بێگومان خه ته رترین دیاره ی کو یله تی له کو مه لگادا به کاره ی تانی چه تی وه کو یله کانه بۆ له شفرۆشی، ئه وه دیاره یه کی سه رده می نه زانی بوو، نه گه ر یه کی که له و سه رده مه دا چه تی و یه کی هه بو وایه ده ی نارد بۆ له شفرۆشی و پاره ی لی و ه ده گرت، زۆری لی ده کرد بچی زینا بکا و پاره وه ر بگری بیخاته ده سته جه نابه وه. ئه مه خو ی له خو ی دا نه و دیاره به غایه یه که تا نه مه رۆش به رده وامه.

جا که ئایینی ئیسلام و یستی کو مه لگای ئیسلام پاک بکاته وه، به شیوه یه کی گشتی زینای یاساغ کرد و هه و لی قه لا چۆکردنی دیاره ی داوین پیسی دا، ئه م حاله ته تاییه ته یه ی به ده قتیکی تاییه تی یاساغ کرد و فهرموی: ﴿وَلَا تَكْرَهُوا فِتْيَانَكُمْ عَلَى الْبَغَاءِ﴾ ان اردن تحصنا لتبتغوا عرض الحیاة الدنیا ﴿ زۆره ملی له چه تی وه کانتان مه کهن بۆ له شفرۆشی، ئه وه حه رامه و کاریکی پیسه، به ره وای مه زانن و پیگای بۆ خو ش مه کهن، به تانه و ی کالایه کی دو نیایه تان له نه نجام دان و ریتی دان بۆ ئه و تا وانه ده ست بکه و ی.

بیگومان رستهی ﴿ان اردن تحصنا﴾ مهرجی زۆر لیکردنه و بهیانی نه و
واقعیه: که ئایه‌ته که بههژیه و نازل بووه، نه که مانای وابستی ته‌گه‌ر چه‌تی و
که‌نیزه که کان زۆریان لی نه‌کری و به‌تاره‌زۆی خۆیان بی قهیناکه!

نه‌خه‌یر قه‌یدار کردنی حوکمه که به‌قه‌یدی ئیزاده‌ی (تحصن) و مه‌به‌ستی
مال په‌یدا کردن به‌وکاره مه‌فه‌وومی موخاله‌فه‌یان نه‌و قه‌یدی به‌یانی واقعین!
ناماژه به‌و فه‌رموده‌یه‌ی که ئیبنو مه‌رده وه‌یه‌ی له‌نیمامی عه‌لی یه‌وه ریوایه‌تی
کردوه ده‌فه‌رموی: عه‌ربه‌که کان له‌سه‌رده‌می نه‌زانی دا زۆره ملییان
له‌چه‌تیوه‌کانیان ده‌کرد بۆ زیناکردن و له‌شفروشی و پاره‌یان لی و ه‌رده‌گرت، ئیتر
ئاین جله‌وگیری لی‌کردن و نه‌م ئایه‌ته له‌وباره‌وه نازل بوو، یان وه‌کوو
ناماژه‌مان پیکرد، سه‌روکی دوور و وه‌کان عه‌بدوللای کوری ته‌بی سه‌لول شه‌ش
که‌نیزه‌کی هه‌بوون به‌زۆر ده‌یدان به‌خه‌لکی زینایان له‌گه‌ل بکه‌ن و پاره‌یان لی
وه‌رگری.

قه‌یدی ﴿ان اردن تحصنا﴾ به‌یانی وقیعه‌و بۆ بیژاری ده‌برینه
له‌وکه‌سانه‌ی نه‌و کاره ناشرینه ده‌که‌ن و داوین پیسی ره‌واج پی ده‌ده‌ن، واته:
نافه‌رت به‌سروشت تاره‌زۆی کاری جنسی له‌پیاو به‌هێژتره، به‌تایبه‌تی نه‌و
که‌نیزه‌که و چه‌تیوانه‌ی له‌شه‌ردا گیراون، له‌ناو گه‌ل و نه‌ته‌وه‌ی بی‌بروادا
په‌روه‌رده بوون و په‌روه‌رده‌یه‌کی بی‌دینانه کراون، جاکه‌نه‌وانه به‌و حاله‌ش
حه‌زیان له‌داوینپاکتی بی و نه‌یان‌ه‌وی زینا بکه‌ن، ته‌وه ته‌وپه‌ری بی ناموسی و
گه‌وادیی یه بۆ خاوه‌نه‌کانیان: که به‌زۆر بیان‌ه‌وی نه‌و کاره ناشرینه‌یان پی
بکه‌ن و کالایه‌کی دونیایی لی و ه‌ریگرن!

جا ﴿ومن یکرهن فان الله من بعد اکراهن غفور رحیم﴾ که‌سیک
زۆره‌ملی له‌چه‌تیوه‌کان بکا، به‌جه‌خت زینایان پی بکا، ناچار یان بکا
له‌شفروشی بکه‌ن، ته‌وه خودا بۆ نه‌وان - پاش نه‌و زۆر لی‌کردنه - لی‌بوره‌یه‌و
لییان خۆش ده‌بی، له‌سه‌ر نه‌و تاوانه سزایان نادا.

ئایهتهکه ئاماژه بهوه دهکا: کهزینا کردن، نهگهر بهزۆریش پیتی بکهن
ههر تاوانه و گوناوه بۆیه لیخۆشبون دهیگریتهوه، چونکه نهو جوړه تاوانه
نهگهر بهزۆریش بۆ جوړه خۆبهدهستهوه دانیکى تێدایه.

نهجار دواى پونکردنهوهی نهو حوکم و یاسایانه پهروهردگار وهصفی
قورئان دهکا بهسێ صیفته.

١- ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مبینات﴾ ئیمه نازلمان کردوه بۆ ئیوه لهم
قورئانهدا (یان لهم سورهتهدا) چهند نهحکام و یاسایهکی رون و ناشکرا، باری
ژیانی ئیوه رون دهکاتهوهو پتویستان پتیانه بۆ بهختهوهی ژیانی دوتیاو
قیامهت.

٢- ﴿وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ ههروهها بۆمان نازل کردون
چیرۆکی روداویکی سهیرو سهمههه کهچیرۆکی بوختان کردن بوو بهدایکی
موسولمانان خاتو عایشهه خیزانی پیغههمبر ﷺ: کهدهق دهشوبهیهته روداوو
چیرۆکی ههزهرهتی یوسف ﷺ و خاتو مهريهه می دایکی عیسا ﷺ.
بوختانکردن بهعایشه وینهو نمونهیه بۆ نهو بوختانهی کهبههزهرهتی یوسف
ﷺ کرا ههروهها نهو بوختانهی پال مهريهه درا.

٣- ﴿وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ ههروهها نازلمان کردوه بۆ سدرتان، چهند پەندو
ناموژگارییهک بۆ نهوهی لهخودا ترسو پارێزهرهکان بیکههه رێ روشنکههروهی
ژیانیان و پابهندی نهو ناموژگاریانه بن.

تییینی: حوکمی ژنهینان و شوکردن بهگویرهی حالێ ئادهمیزادهکه
دهگوړی: کهسیک بترسی لهزینا کردن و خۆی پی زهوت نهکری نهوه هاوسهر
پهیداکردن بۆ نهو واجبه.

نهگهر ترسی زینای نهبوو، حال و وهزعی مام ناوهندیی بوو، تیمامی
شافیعی دهفرموی: ههولدان بۆ هاوسهر پهیدا کردن مویاحه بۆی.
نهبوحنیفه مالیک و نهحمده دهفرموی سوننهته. بهلگهشیان نهه

فرموده یه ی پیغه مبه ره ﷺ که ده فرموی: ((من رغب عن سنتی فلیس منی))
فرموده که بوخاری و موسلیم و نه همد هیناویانه و له نه نه سه وه ریوایه تیان
کردوه.

شافیعی ده فرموی زیواج وهرگرتنی له ززه ت و خوشی یه و مویاحه،
وه کوو خواردنی خوش و خواردنه وه ی ناوی ساردو شیرین وایه چون نه مانه
مویاحن نه ویش مویاحه.

پهروه ردگار رونا که ره وه ی ئاسمانه کان و زه ویه،
به وه: که به لگه ی جوړاو جوړی باوه ری تیدا داناون

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ

وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِثْكَوْفٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ
الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ
لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارُ
نُورٍ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَلَ
لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

دوای به یانکردنی شه زیعدت و یاسای عه مه لی، واته: حوکه مه
شه رعیه کان و رونکردنه وه ی نه خلاق و ره وشت، دیته سه به یانکردنی
لایه نیکی بنه مای بیرویاوهر: که باسی خودایه: واته: له ته وه ره ی (الهیات) دا
ده سور پته وه.

ده‌فرموی: ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ په‌روه‌دگار رونا‌ک‌ه‌روه‌ی بو‌ونه‌وه‌ره، هیندایه‌تده‌ری مه‌خلوقاته، به‌هۆی نه‌وه‌وه که: له‌بو‌ونه‌وه‌ردا چه‌نده‌ها به‌لگه‌و نیشان‌ه‌ی دانا‌ون، هه‌موویان به‌لگه‌ن له‌سه‌ر هه‌بو‌ونی خودای تا‌ک و ته‌نها، هه‌روه‌ها به‌هۆی نه‌م نی‌گا‌و سه‌روه‌وه: که‌نا‌ردویه‌تی بو‌سه‌ز پی‌غه‌مبه‌ران و نه‌وانیش به‌ئاده‌میزادیان گه‌یا‌نده‌وه. جا‌که‌سی‌ک دل‌و ده‌روونی به‌و نوره‌ رونا‌ک بو‌یته‌وه، خۆش‌به‌ختی و کامه‌رانی دونه‌یا‌و قیامه‌تی ده‌سته‌به‌ر کرد‌وه! نه‌مه له‌لایه‌ن نورو رونا‌کی مه‌عنه‌ویه‌وه، نورو رونا‌کی (حیسه‌سی) ش نه‌وه تا‌ش‌ک‌را‌و نوما‌یانه‌ خودا سه‌ر‌چا‌وه‌ی رونا‌کی یه، به‌دی‌هێنه‌ری رونا‌کی یه، تا‌ری‌ک ره‌وێنه‌ره‌ویه، به‌پێ‌وه‌به‌ری بو‌ونه‌وه‌ره، بال‌اده‌ستی ره‌ها‌و ته‌وا‌وی هه‌یه به‌سه‌ر بو‌ونه‌وه‌ردا‌و ساته‌وه‌ختی‌ک لی‌ی بی‌ نا‌گا‌ نیه. ﴿مِثْلُ نَوْءٍ كَمْشَاةٍ فِيهَا مَصْبَاحُ الْمَصْبَاحِ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ﴾ صیفه‌ت و حا‌لی نوری خودا له‌ئاسمانه‌کان و زه‌وی دا له‌هه‌بو‌ون و رونا‌کی و جی‌له‌وه‌ پرت‌ه‌ودا وه‌کو‌و رونا‌کایی و پرت‌ه‌وی چرائی‌ک وایه له‌نا‌و جامی‌کی مینایی بی‌گه‌رد دا. نه‌و جامه‌ بلورینه له‌نا‌و تا‌قی‌کی بی‌ کون و که‌له‌به‌ردا بی‌ و رونا‌کایی چرا‌که کۆ‌ب‌کاته‌وه‌و نه‌یه‌لی به‌ملا‌و به‌ولا‌دا بلا‌ویته‌وه، نه‌و چ‌را پرت‌ه‌و به‌خشه هه‌رده‌لی‌ی نه‌سته‌یه‌کی پرت‌ه‌و به‌خشه له‌نه‌سته‌یه‌ گه‌رۆ‌که‌کان به‌هه‌ر چوار‌لای خۆ‌ی دا رونا‌کی بلا‌وب‌کاته‌وه.

﴿يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ﴾ نه‌و دا‌ره دا‌ب‌گیرسی له‌رو‌نی دا‌ری‌کی پی‌رو‌زو خا‌وه‌ن به‌ره‌که‌ت: که‌دا‌ری زه‌یتونه، ﴿الْأَشْرُقِيَّةَ لَاغْرِبِيَّةَ﴾ نه‌و ده‌ر‌خه نه‌زۆر خۆ‌ره‌لاتی و نه‌زۆر خۆ‌رنشینی بی، به‌ل‌کو‌و له‌با‌خی‌کی ده‌شت و سا‌را‌دا بی‌ یان له‌به‌رزایی ته‌پۆ‌ل‌که‌یه‌ک دا بی‌ له‌نسی‌ و لا‌پال دا نه‌بی، هه‌مو‌و کا‌تی له‌رو‌ژ‌دا هه‌تا‌و لی‌ ی‌ بدا هه‌تا به‌ره‌که‌ی باش پی‌ ب‌گه‌یه‌نی، رو‌نی زه‌یتونه‌که هین‌ده صاف و بی‌ خ‌وش بی‌ ﴿يَكَادُ زَيْتُهَا يَضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُّورٌ عَلَى نُورٍ﴾ له‌وانه‌یه زه‌یته‌که‌ی له‌خۆ‌یه‌وه با‌نا‌گری‌شی نه‌گاتی دا‌ب‌گیرسی و رونا‌کایی

هه لگرسانه که ی سهرباری روناکایی خودی خوئی بی. چونکه زهیت نه گهر صاف و بیخهوش بی، له دوورههه بییئرئ، پرته ویکئی لی ده بیئرئ ده لئی ی شوعاعی خوړه، جاکه ناگری ویکهوت رووناکی ده که ویتته پال روناکی!

دل و دهروونی موسولمانیش بهو جوړه یه پیش شهوی نووری زانیاری بو بی بهوئی هیدایه تموه رووناکه، که روناکی زانیاری تیکهوت، روناکایی ده چیتته پال روناکایی و هیدایهت ده که ویتته سهر هیدایهت. بویه یه حیای کورپی سه لام ده لئ: دلی موسولمان پیش شهوی حهقی بویه یان بکری، حهق ده ناسی، چونکه حهق موافیقی دلی شهوه، ههر له م رووه یه: که پیغه مبه ر ﷺ فرموویه تی: ((اتقوا فراسه المؤمن فانه ينظر بنور الله))^(۷) خوتان پاریزن له فیراسته و دیکه تی موسولمان، چونکه شه بهوئی نوری خداوه ده روانی.

﴿یهدی لنوره من یشاء﴾ پهروه ردگار بو ههر که سی مهیلی لی بی هیدایه تی ده داو شاره زای ده کا بو تیگه یشت له نووری وجودی بوونه وه که خودایه کی (واجب الوجود) به دی هیناوه و شاره زای ده کا بو شهوی فکری خوئی بجاته گهر بو تیگه یشت له بوونه وه رو کردنی به نیشانه و به لگه له سهر تاک و تنه نایی خدا، وه کوو چوڼ خوړ: که ه لئی، له بهر زایی یه وه پرته وی خوئی ده خاته سهر زهوی و روناکی ده کا.

شاره زای ده کا بو نوری عیلم و عرفانو ایمان: که ده یه خشئی به دانیش توانی سهر زهوی و ناسمانه کان بو شهوی باوه به خودایه تی خوداو پیغه مبه رایه تی ره به ره کان و قودسییه تی فریشته کان بکه ن.

﴿ویضرب الله الأمثال للناس﴾ پهروه ردگار نمونه ده هیئت ته وه بو ناده میزادو، شتی مه عقول و غیره ماددی ده خاته رو، بو شهوی مه عانییه نه یئی یه کان له تیگه یشت نریک بکاته وه، ﴿والله بکل شیء عیلم﴾

(۷) رواه البخاری فی التاریخ وابوداود عن ابی سعید الخدری.

پهروهردگار زانایه بهه موو شتیک هیچ شتیکی لی هون نابی. ده زانی کی شیایو هیدایهت و کی شیایو گومرای یه.

هه ندی پتیا وایه: که نایه ته که نمونه ی قورنانی هیناوه ته وه له دلی موسولمان دا، بهم مانایه: که چون نه چرایه روناکی ده به خشی و کهم ناکا، هه روا قورنانش هیدایه تی پی دهسته بهر ده بی و فیه بهر که تی کهم ناکا. مه بهست به (المصباح) قورنانی پیوژه، مه بهست به (الزجاجة) دلی موسولمان مه بهست به (المشكاة) زوبانی موسولمان و تیگه یشتیه تی. مه بهست به (الشجرة المباركة) دره ختی وه حی و سروشه، مانای ﴿یکاد زیتها یضیء ولو لم تمسسه النار﴾ واته: به لگه کانی قورنانه هینده ناشکراو نو میانن له وانه به بی نه وه ی بخویندرینه وه به سهر خه لک دا هه ستیان پی بکری. مانای ﴿نور علی نور﴾ واته: قورنانه نووری خودایه بو بهنده کانی، سهریاری نه به لگه نیشانانیه که له بوونه وهردا یلا و کرانه وه و پیش نازل بوونی قورنانه که وایی به نازل بوونی قورنانه نوریکی تریان بو زیاد بوو. نه نووره که سیک پی ده گا: که خودا بیهوی هیدایه تی بدا.

به کورتی: نه مه نمونه ی نووری خودا و هیدایه تی خودایه له دلی موسولمان دا، هه وه کوو چون زهیتی صاف و بی خهوش له وانه به بی نه وه ی ناگری و بکهوی، روناکی بدا جائه گهر ناگری و کوه روناکی ده که ویتته سهر روناکی، هه به و جوژه دلی موسولمان به هیدایهت به خته وه ده بی پیش نه وه ی زانیاری بو بی جاکه زانیاری بو هات هیدایه تی تری بو پهیدا ده بی و ده بیتته خاوه نی هیدایهت له سهر هیدایهت و نوور له سهر نوور، پیو یسته ناماژه بوئه وه بکهین: که وشه ی (نور) چند مانایه کی هیه:

١- به مانا شیکه ره وه به یانکه رو به دیهینهر بی، بهم پییه وشه ی نور ده بی (صفة مشبهة) بی نه کاته مانا که ی حقیقه ته وه مه جازی تیدا نیه، بهم جوژه ده توانین بلتین مانای ﴿الله نور السموات والأرض﴾ خودای پهروهردگار دروستکه رو به دیهینهری ناسمانه کان و زهوییه، له نه بووه وه هینا و نیه وجود.

٢- (نور) به مان پرتهو بی، نهوکاته به حقیقهت حمل ناکری بۆ سه و شهی (الله) به لکوو ده بی ته نویل بکری (نور) به مانا (منور) مانا بکهین جانهو کاته رستهی ﴿الله نور السموات والأرض﴾ نه گهر مه بهست به نوره که نوری مه عنهوی بی، مانا که ی بهم جوړه ده بی، خودا عیلمو عیرفانی داوه به نه هلی ئاسمانه کان و زهوی، واته به فریشته کانی ئاسمان و بهر هه به رانی ناده میزاد له پیغه مبه ران و پیاوچا کان.

نه گهر مه بهستیش نوری حیسی بی نهوکاته مانا که بهم جوړه ده بی: په روهردگار ئاسمانه کان و زهوی روناك كردۆتهوه به پروناکی خوړو مانگ نه ستیره کان.

٣- موجهید ده فرموی: (نور) به مان (مدبر) ه واته کاروباری ئاسمانه کان و زهوی هه لده سوپینی.

٤- ئویه کوری که عبو (الحسن) و (ابوالعالیه) ده لئین: (نور) به مه عنا (مزین) ه واته: خودا رازینه روهی ئاسمانه کانه به خوړو مانگ و نه ستیره کان، رازینه روهی زهویه به پیغه مبه ران و زانایان خودا په رستانی راستال. به لام نه گهر به وردی سهیری ته فسیره کان بکهین و رای زانایان له سهر ته فسیری نه م نایه ته به راورد بکهین، بۆ مان دهرده که وی: که ته فسیری (نور) به (منور) بکری راست و په وانه.

به تاییه تی نه گهر قیرانه تی زهیدی کوری عهلی نه بوجه عفری (المکی) بهرچاویگرین: که له وقیرانه ته دا و شهی (نور) به شیوهی فیعلی (ماضی) خویندر او ته وه: واته نه م قیرانه ته بهم جوړه یه ﴿الله نور السموات والأرض﴾ فاعیلی (نور) راناوه ده گهر پته وه بۆ (الله) واته: خودا ئاسمانه کان و زهوی روناك كردونهوه، له م روهوه رئا و پئا بهدی هیان، یاسا و نیظامی توکمه ی بۆ دانان، که م کورپیان تیدا نه، هه موو شتیکیان به نه ندازه و نه خشه و پلانه ^(٨).

(٨) تفسیر فتح القدیر للشوکانی ج ٤/٣٢-٣٥ طبعه دار احیاء.

بازرگانیهك له یادی خوداو نویژ کردن له کاتی خۆی داو زه کاتدان بهوانهی
 شیای زه کات پیدانن غافلین ناکا. گرنگترین شت به لایانهوه خودا په رستییه:
 کهده فهرموی: (رجال) ئاماژهیه بۆ وره به رزی و خۆراگری پیاوان، بۆ
 عه زیعت و سووربوونیان له سهر خودا په رستی، که به هۆی ئهو رهوشانه یانهوه
 بوون به دروستکهرو بنیاتنه ری ئهو مزگهوتانهی: که مائی خودان له سهر زهوی،
 پابه ندی شوکری خودان، راستالانه طاعه تی بۆ ده کهن! وه کوو ئه ئایه تیکی تردا
 ده فهرموی: ﴿من المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه﴾ (الأحزاب/٢٣)
 وینهی ئهم ئایه ته ئایه تیکی تره: کهده فهرموی: ﴿يا أيها الذين آمنوا
 لاتلهكم أموالكم ولا أولادكم عن ذكر الله﴾ (المنافقون/٩)

ههر له وشه ی (رجال) له ئایه ته کهدا هه ندی له زانایانی شه رعزان ئهو هیان
 ده رهیتناوه: که نوژی جهماعت له سهر پیاوان فهرزه و ده بی به جهماعت نوژ
 بکهن، به لام بۆ ئافره ت نوژ له ماله وه بکا خیری زیاتره، له بهر ئهو
 فهرموده یی ئه بوداود: که له عه بدولای کوری مه سعوده وه ریوایه تی کردوه،
 ده فهرموی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: ((صلاة المرأة في بيتها افضل من صلاتها
 في حجرتها، وصلاتها في مخدعها افضل من صلاتها في بيتها))

نیمام نه جهمه دیش فهرموده یه کی له ئوموسه له مه وه ریوایه ت کردوه:
 ده فهرموی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: ((خير مساجد النساء فعر بيوتهن)) واته:
 باشتترین مزگهوت بۆ ئافره تان ناو مائی خۆیانه.!

هۆی ئه وه ی که ئهو پیاوانه وه گری مزگهوت ده بن و سه رگه رمی نوژ
 کردن و ذیکری خودا ده بن ﴿يخافون يوماً تتقلب فيه القلوب والأبصار﴾
 ترسی عه زابی رۆژی قیامه تیان هیه، عه زابی رۆژیک که دله کان تی یدا
 له ترسان ده که ونه کوته کوته و چاو به ملئوق ده وه ستن و هه موو که س ترس
 دایده گری و که س وه سه رکه سی ناپرژئی رۆژیکبی گرزو سامناکی وه ها:

که هههر که سه دهیهوئ خۆی رزگار بێ، له نایهتیکێ تردا دهفهرموئ ﴿انا نخاف من ربنا یوما عبوساً قمطریراً﴾ (الدهر/١٠)

بۆیهش نهوهنده تهقواکارو لهخودا ترسن ﴿لیجزیهم الله احسن ما عملوا ویزیدهم من فضله﴾ بۆنهوهی خودا پاداشیان بداتهوه به گوێرهی جوانترین کردهوهیان و به فضل و پهجمهتی خۆشی بهسهریان دا برێئ! وهکسو له نایهتیکێ تردا دهفهرموئ: ﴿من جاء بالحسنة فله عشر امثالها﴾ (الانعام/١٦٠) یان دهفهرموئ: ﴿للذین احسنوا الحسنی و زیاده﴾ (یونس/٢٦).

لهفهرموودهیهکی قودسی دا هاتوه: نهخههه موسلیم و بوخاری و تیرمیزی و ئیبنوماجه له نه بهوهرهیرهوه ریوایهتیان کردوه دهفهرموئ: ((اعددت لعبادی الصالحین مالا عین رات، ولا اذن سمعت، ولا خطر علی قلب بشر)) خودا دهفهرموئ: نه من بۆ بهنده صالحه کاتم پاداشیکم ئاماده کردوه، هیهچ کهس به چاوه نه بینیهوه، بهسهر دلی هیهچ ئادهمیزادیک دا تینه په ریوه.

﴿لیجزیهم الله احسن ما عملوا﴾ بۆ نهوهی خودا به گوێرهی باشتترین کردهوهیان پاداشیان بداتهوه ﴿والله یرزق من یشاء بغير حساب﴾ بیکگومان پهروهردگار فاضلو چاکه ی بهرفراوانه بهویستی خۆی بۆ هههر که سیکی بوئ فاضلو چاکه ی خۆی به بێ ژماره ده به خشی و هیهچی لی عاسی نابێ.

زانا یانی نیسلام چند حوکمیکیان له م نایه تانه وهرگرتوو ه:

۱- پهروهردگار فرمان دهکا بهئاوه دان کردنه وهی مزگهوت لهروی مادیهیه به بهرز کردنه وهو بنیاتنانی، لهروی مهعنه ویشه وه بهنوژ تیدا کردن و قورئان تیدا خوئندن و دهرس تیدا گوته وهو ناموژگاری تیدا کردنی موسولمانان.

۲- زه خرهفه کردن و رازاندنه وهی مزگهوت: به لای هندی له زانا یانه وه دروسته، چونکه نیشانه ی ریزگرتنی مالی خودایه، پهروهردگارش فرمانی بهریز گرتن له مالی خو ی کرده، له سر نهو مانایه کهوشه ی (ترفع) له (فی بیوت اذن الله ان ترفع) به مانا (تعظم) بی واته ریزی لی بگیری. ههروا ریوایه ت کراوه: که نیمامی عوسمان ﷺ مزگهوتی پیغه مبهری ﷺ بهداری ساج رازاندوه!

ته نانه ت نه بوچه نیفه ده فرمانوی: چ خراپییه که له وهدا نیه مزگهوت بهئاوی زیر بنه خشیئدری.

عومهری کوری عه بدولعه زیز لهو سهرده مه دا: که والی مه دینه بوو مزگهوتی پیغه مبهری ﷺ رازاندوه، زوری جوان کردو که سیش ره خنه ی لی نه گرت.

۳- کو مه لیکیش له زانا یانی نیسلام به لایانه وه مه کروهه مزگهوت زه خرهفه ی تیدا بکری و برا زیندریته وه، به لگه شیان نهو فرمانوده ییه: که نه بوداود له نه نه سه وه ریوایه تی کرده: که پیغه مبهر ﷺ فرمانویه تی: ((لاتقوم الساعة حتی يتباهى الناس فى المساجد))

۴- پیویسته مزگهوت له شتی پیسو بوئی ناخوش بیاریزی قسه ی ناشرین و پرو پووچی تیدا نه کری. ناماژه بهو فرمانوده ییه: که موسلیم بوخاری له جابیره وه ریوایه تیان کرده ده فرمانوی: ((من اكل ثوما اوبصلا فلا يشفانا فى مسجدنا)) یان فرمانوی: ((فليعتزلنا وليعتزل مسجدنا وليقعد فى

حالی کافران له دونیاداو خه ساره تمه نندیان له قیامت دا

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَلَهُمْ كَسْرَابٍ
بَقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا
وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فُوفَتْهُ حِسَابُهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾
أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّنْ
فَوْقِهِ سَحَابٌ مُّظْلِمَتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَكْدُهُ لَمْ
يَكْدِرْهَا وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾

ریوایهت کراوه: که نایه تی ژماره (۳۹) ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ده باره ی
عوتبه ی کوری ره بیعه ی کوری ئومه یه نازل بووه، نهم مالویرانه له سه رده می
نه زانیدا لیباسی خودا ناسی له بهر کرد بوو، خوی به ناییندار ده زانی، که تیسلام
هات، نیمانی نه هیناو خوی به کافری هیشته وه، هه ندیکیش ده لئین: ده باره ی
شه یبه ی کوری ره بیعه نازل بوو، هه ردوو کیشیان به کافری مردن!!

په یوه ندیی نهم کۆمه له نایه ته به هی پیشه وه له م روه وه یه: په روه ردگار
له وه پیش حال و وه زعی موسولمانانی باس کرد شه وه ی شی کرده وه: که ته وان
له دونیادا له نوری خودادان، دلّیان به ونوره رونا که، به هوی شه وه کرده وه ی
چاک ده که ن، له قیامه تیش دا پاداشی کرده وه کانیان به باشی وه رده گرنه وه.
ته مجار به شوین شه وه دا وه زع و حالی کافره کان به میان ده کا: له دونیادا له ناو

تاریکی دان و له قیامت دا عهزایی به ئیشیان ده درێ، بۆ ههردوو حاله کهشیان
 نمونه دههینیتتموه: جا نمونه کان دهگونجی بۆ حالێ دونهیاو حالێ قیامهتیان
 بێ، یان بۆ دوو جۆر له کافران بێ نهوانه ی له ناخهوه کافرن، نهوانه ی به لاسایی
 کردنهوه کافرن.

دهفرموی: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْثَانُ مَاءً
 حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا﴾ نهوانه ی کافرو بێ پروان، ئینکاری تاک و ته نهایی
 خودا ده کهن، په یامی پتغه مبه رت ده که نهوه، قورشان به که لامی خودا
 نازانن. له هه مان کات دا کردهوی باشی دونهیایی نه نجام ده ده ن و پێیان وایه:
 نهو کردهوانه یان له قیامت سوو د به خش دهن بۆیان و له سزای سه ختی قیامت
 رزگاریان ده کا، نا نهو کردهوانه یان ده ق ده شو بهیته تراویله که که تاده میزادی
 تینوو له سارادا چاری لی ده بی و واگومان ده با ناوه، خۆی بۆ ده کوتی، کاتی
 دیتته لای هیچ نیه، حال و وه زعی کافره کانیش به وشیهویه، پێیان وایه: کردهوه
 باشه کانیاں ((وه کوو به جیهینانی صیله ی رهحم و یارمه تیدانی هه ژاران و
 چاک کردنی رینگاو بان و بنیاتنانی قوتا بخانه و خهسته خانه)) سوو د به خش دهن
 بۆیان له قیامت دا، له سزای سه ختی دۆزه خ ده یان پارێزن، جاکه روژی قیامت
 دی و به ره و روی سزای سه ختی دۆزه خ ده بنه وه، ده زانن کردهوه باشه کانی
 دونه یان هیچ دادیان ناده ن و هیچیان لی شین نه بووه ﴿وَوَجَدَ اللَّهُ عِنْدَهُ فَوْقَ الْ
 حِسَابِ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ له وی نهو خودایه ی بر وای پی نه بوو درایه تی
 ده کرد نهو ده بینسی، نهو چاوه روانی ده کا؛ بێگومان خودا به خیرایی و زو
 حیسابی به نده کانی ده کا.

به راستی مه و قیفیکی سهخت و چه موشه، نه گهر دوژمنیکی هاوشانی
 خۆی بدیبایا له وانه بوو شته که زۆر زهحمهت نه بی، به لام نهو به غافلێ و له نکاو
 خودای خاوه ن تواناو تۆلستین ده بینسی، توشی ده بی به توشی کارمه ندانی

دۆزەخە، تى ئى رۆدین و كىشى دەكەن بۆ دۆزەخ، بەئىگر دەيسوتىنن، ئاوى كولا توى دەدەنى، كىم و زوخاوى بەگەرودا دەكەن!

بەئى لەو شوپىنەى بەتەمايە كرده وەكانى دونىاي فرىاي بىكەون لەسزاي خودا رزگارى بى، عەزابى سەختى دۆزەخى تووش دى، سزاي بى باوەرى و ھاوئل دانان بۆ خودا و بەدرۆخستەنەوى قورئان و پەيامى پىغەمبەر ﷺ وەردەگريشە، بەكورتى كافرەكان رۆژى قىامت تووشى ئائومىدى دىن، لەگەل واقىيەكى تال دا روبەر و دەبنە، شتيكيان چنگ ناكەوى سووديان بى بگەيدەنى!

﴿اَوْ كَظَلَمَاتٍ فِي بَحْرٍ لَّجِيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ، مِنْ فَوْقِهِ مَوَّجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ﴾ ئىمۆنەى دووم بۆ حال و وەزەى كافرە چاولى كەرەكان، ئەوانەى بەنەفامى شوپن پىشەوا كافرەكان دەكەون، وەكوو تاريكايى يەك وايە لەناو دەريايەكى قوول فرەئاودا، شەپۆل لەسەر شەپۆل بەھاوى، ئەبجار ھەورىكى رەشى پر، روناكى خۆرو مانگو ئەستىرەكان داپۆشى، سى جۆر تاريكى سوارى يەكتر بىن، تاريكى دەريا، تاريكى شەپۆلەكان، تاريكى ھەورەكان! ئەم تاريكيانە دەق دەشوبەيتە سى جۆر تاريكى: كەلەكافردا ھەن، تاريكايى بىرو باوەر، تاريكى قسەى ناشرىن و پوچ، تاريكى كرده، ئەم سى تاريكيانەى لى دەبنە لەمپەر و ناھىلن ھەق و راستى بىينن، ھەست بەبەلگە و دەلىلى ناو بوونەور بىكەن، سوود لەو نىشانانە بىينن.

بەئى: كوفر خاوەنەكەى دادەبەرى لەئورى خودا: كەبوونەورەى پەر كرده، بەلام ئەو لى بى بەشە!

كوفر گومرايى. يەكە والە ئادەمىزاد دەكا: ديارىترىن و نزيكترىن نىشانەى ھىدايەت نەبىنى.

كوفر ترسناكىكە ئاسايش و ئارامى تىدا نى، كەسىك خودا نوورى نەداتى نوورى نى، نوورى خودا ھىدايەت لەدل دا پەيدا دەكا، چاوى دل

به لگه و نیشانه کانی بوونه وهر له سه ره هه بوونی خوداو تاک و
ته نهایی زاتی پاکی

أَلَمْ تَرَ أَنَّ

اللَّهُ يَسْخِرُ لَهُمْ مِنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَفَّتِ كُلُّ قَدْ
عِلْمَ صَلَاتِهِ وَتَسْبِيحِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي
سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَّامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَالِهِ وَيَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ
وَيَصْرِفُهُ عَنِ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَرِ ﴿٤٣﴾
يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لَأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾
وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ
يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ
إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾ لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ
وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾

دوای ئەوێ پەرۆردگار وەصفی دل روناکی و دل نورانی بوونی موسولمانانی کرد، بەهۆی هیدایەتەو، هەروا باسی ئەوشتانەی کرد: کەدلی کافرەکان تاریک دەکا، بەشوتن ئەو دە بەلگەو نیشانەکانی تاک و تەنهایی خوداو بەتوانایی و کاردروستی پەرۆردگار نمایش دەکا، لەو بەلگەو نیشانە هەمەجۆر زۆرانه چوار بەلگەو بەرچاوو هەمیشە بینراو دەخاتە رو-.

۱- تەسبیحات کردنی مەخلوقات بۆ خوداو بەتاک و تەنھا ناسینی. دەرەمۆ: ﴿الَمْ تَرَ اِنَّ اللّٰهَ یَسْجِ لَهٗ مِنْ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ﴾ ئەو نازانی ئەو پێغه مەبر ﷺ! هەروا هەموو موخاطبێک کەشیای خیطاب ئاراستە کردنە، ئێوە بەبەلگەو دەلیل بۆتان مەعلوم نەبوو نازان: کەهەموو مەخلوقات، هەموو بوونەوەر تەسبیحات و تەقدیسی خودا دەکا؟؟

بۆتان ئاشکرا نەبوو: کەهەرچی لەتاسمانەکان و زەوی دا هەیه بەعاقلمەندو بێ زوبانیەو، بەنادەمیزادو فریشتەو جندۆکەیهو، بەبالتەو خشۆک و پێرۆیهو، هەموویان هەریەکیان بەشیوەی خۆی خەریکی تەسبیحات و تەقدیس و تەزیهی خودایە، نیشانە تاک و تەنهایی خودان، بەلگەن لەسەر هەبوونی خودایەکی بالادەستی بەتواناو بەدیھێنەر واتە: ئەو نادەمیزاد: کەتۆ تەسبیحاتی خودا دەکەو بەتەنھانیت، هەموو بوونەوەر لەگەڵت دایە، هەموو دەورو بەرت هاوکاریت دەکا: لەخودا پەرستی دا، لەوانە ﴿وَالطَّیْرُ صٰفٰتٍ﴾ دەبینی پەلەوەر (بالتە) لەکاتی فرینی دا بۆ کانی لێک دەداو راستیان دەکا: بۆ ئەوێ لەو بەرزایی یەو نەکەوێتە خوار، هەرکەسیک بەوردی سەیری بالتە بکاو عەقڵی رێک و پێک بێ، دەزانێ کەبەدیھێنەریکی دانا ئەو بالتەیهی دروست کردو، دەزانێ هەلس و کەوت و شیوە و رەفتاری ئەو بالتەیهی نیشانە ئەو یە: کەبەدیھێنەرەکی خاوەنی هەموو صیفاتێکی کەمالە، کەوابو قەسە کافرو موشریکەکان بەتال و پوچە: کە هاوێیان بۆ خودا داناو، هەندێ لەبێ گیانیان کردون بەشەریکی خودای داناو زانا!

بلاو کردنه وهی نهو هه موو کائیناته زیندوو بی گیانانه تیایان دا، نهو جوانکاری و کارسازی یه ی له به دیهیتانی ئاده میزادا ره چاوکراوه، هه بوونی نهو هه موو جوړه ئاده میزادو ئاژهل و په له وهرو خشوک و پیرۆیانهی ناو وشکانی و ده ریاو هه واو بهرزایی، نهو هه ئس و کهوته ی گه وره ترین گیانله بهر هه تا وردترینیان و بچو کترینیان: که نه نجامی ده دن، هه نده سه کاری هه نگ له دروستکردنی شانه هه نگوین دا، فیل و فرتی عه نکه بووت له نیچیرکردنی حه شهرات دا، کاره سه ر سوپهینه ره کانی ته یرو تو له کان، ته سه روفاتی په روه ردگار تیایان دا له پوری به دیهیتان و له ناو بردنیان، سه ره تای دروست کردنیان و ناکامی ته مه نیان و دروستکردنه وهی سه ر له نوییان! نه مانه هه موویان و هی تریش نیشانه ی هه بوونی خودایه کی تاو و ته نه ی به دیهینه رو کار دروست و زاناو داناو به توانان.

نه مه یه کهم به لگه یه کی که ونیه له سه ر هه بوونی خوداو به توانایی و تاو و ته نه یی، به لگه که خوی له خوی دا چند به لگه ی له خو گرتوون، هه رکامی لهو به لگانه به ته نیا به سه بو قه ناعت کردن و پرواهیتان.

ده شتوانی به لگه ی نیو نه م دوو ئایه ته بکهینه دوو به لگه ی سه ره کی و نیجمالی: به لگه ی به ندایه تی کردن بو خودا له جیهانی بالاو پایین دا، به لگه ی پاشایه تی و خاوه نیه تی ره هاو مو طلع و گه رانه وهی هه موو شتیك بۆلای خودا.

۲- به لگه ی دوو ههم باراندنی بارانه.

نه مه ش دیمه نیکی تره له دیمه نه کانی بوونه وهر، خه لکی به سه ری دا تیپه ر ده بن و لی ی، بی ئاگان و سه رنجی ناده نی، هه رچه نده باران و به فرو ته رزه تیروانینیان له ززه تی تیدایه بو چاو، دل په ندی لی و هه ده گری، مه جالیکی به رفراوانه بو لیورده بوونه وه له مه خلوقاتی خوداو نیشانه و ئایه ته کانی.

ده فهرموی: ﴿الم تر ان الله یزجی سحابا، ثم یؤلّف بینہ، ثم یجعلہ رکاماً فتری الودق یمخرج من ضلالہ﴾ نهو ته تو ته ی پیغه مبه ر! یان ته ی

هه لئه ته قودرته و ئیراده ی خودا رۆلی خۆی ده گیرێ له بوونه وهرداو به گوێره ی ویست و ئیراده ی خودا کاره کان جی به جی ده کرێن. هه له م روه وهیه: که باران و ته رزه و به فر دهبارێ ﴿فیصیب به من یشاء﴾ ئه و باران و ته رزه و به فر دهبارێ ته سه ر و لا تیک خودا ره حیان پی بکا و بیهوی لی ی بیاری ﴿و یصرفه عن یشاء﴾ ئه و باران و به فرو ته رزه یه ده گرێ ته وه له و لا تیک خودا بیهوی لی ی نهبارێ. جایان نیعمهت و تۆله لی ستانده له دانیش توانی ئه و لا ت و هه ریمه. یان ره حمه ته بۆیان و بۆ پارێزگاری و پاراستنی به رو بوم و کشت و کالیان.

له و به لگه و ده لیله سه رسوپه ئنه تر به دیه ئنهانی دژه له دژ، ده ره ئنهانی ناگره له ناو، پهیدا کردنی گهرمه له ساردی، ته نانته له و هه وره تاریکه سارده پرتاوه بریسکه و چه خماخی وابه دی دینی ﴿یکاد نسنا برقه یذهب بالابصار﴾ نزیکه رونا کایی بروسکه: که له چرپوونه وه و پاله په ستۆی هه وره کانه وه پهیدا ده بی، هینده به ته و ژم و خیرایه، هیند شوعله و پرتهوی به هیزه، له وانیه بینایی چاو به ری!!

۳- به لگه ی سیهه مان گۆرانکاریی شه وو رۆژه، نه مه ش دیمه نیکی سه رسوپه ئنه ره دیمه نیکی کهونی یه و رۆژانه دووباره ده بیته وه، شه و ده روا رۆژ دی و رۆژ ده روا شه و دادی. ﴿یقلب الله اللیل النهار﴾ په روه ردگار شه وو رۆژ به دی دینی، رۆلی خۆی ده گیرێ تیایان دا، له م زیاد ده کا و له و که م ده کا، گۆرانکاریان تیدا ده کا له باره ی گهرما و سه رما وه، وه رزه کان ده گوێ، به دوو یه ک دا ده یانه ئینی و ده یانبا، یاسایه کی بۆ داناون نه گوێو تۆکه یه ﴿ان فی ذلک لعبره لاولی الأبصار﴾ بیگومان له به دیه ئنهانی شه وو رۆژدا، له گۆرانکاریی کردن تیایان دا، به لگه و ده لیلی زۆرو جوړاو جوړ هه ن له سه ز گه وره یی خودا، په ندو نامۆزگاریی هیه بۆ که سیک خاوه ن عه قل بی و

ورد بيتهوه. وه كوو لهنايه تيكي تردا ده فهرموي: ﴿ان في خلق السموات
والارض واختلاف الليل والنهار آيات لأولي الألباب﴾ (ال عمران/ ١٩٠).

پەرورەدگار بەوجۆرە جار دوای جار ناگادارمان دەکاتەو، هەست و گیانمان دەبزوین، سەرنجمان رادەکیشتی بۆ جۆرەها دیەنی بوونەو، بۆ ئەوێ بەلامسەرلایی بەسەریان دا تیپەرنەبین، چاومان لەناستیان نەقوچین، گەشتی ژیاومان سوودبەخش بێ، بێ دەسمایە و قانزنج لەژیان دەرنەچن، وەختیک دەگەڕێ ینەو، بۆلای خودا بەختەو، بین، سودمان لەم ژیاڵە کورتەیی جیهان وەرگرتی و کامەرانی قیامەتمان پێ دەستەبەر کردبێ!

ئەندامەکانی لەشمان بۆ ئەو شتانه بەکارهێنابێ کەبۆی دروست کراون، سەربەرزى و قانزاجى خۆمان لەخودا پەرستى و بەندايەتى کردن بۆ پەروەردگار دەستەبەر کەین.

۴- ده لیلی چوارهم؛ حالو وه زعی گیانله بهران به هه موو جوړه کانیه وه.

پەروەردگار بەلگەى لەسەر تاك و تەنھايى خۆى ھىتايەو بەدىاردەو
دیمەنەكانى ئاسمان و زەوى، بەچۆنىەتى پىكھىتەنى ھەورو باران بارىن،
بەگۆرانكارى شەوو روژ، ئەجار بەلگەىەكى تر دىنىتە كايەو بەدىكاتە
نیشانەى كار دروستى خودايەتى خۆى؛ حال و ەزعى گيانلەبەران و پىراى
جوداوازى دیمەن و ەلئس و كەوتيان دەكاتە نیشانەى خودايەتى و بەتوانايى و
دانايى خۆى. دەفەرموى: ﴿والله خلق كل دابة من ماء﴾ خودا ھەموو
پىرۆيەكى لەئاو دروست كردو، بناغەى ھەموو درووست كراو پىكى گيانلەبەران
ئاو، ئاو مادەى ئەساسى زىندەو ەره. يان ھەموو زىندەو ەرك لەو دلوپە مەنى
يە دروست ذەبى: كە لەنيرىنە دەردەچى و لەمندا لدانى ميينەدا لەگەل
ھىلكەى تىكەلاو دەبن و كۆرەلە بىك دەھتن!

لیږه دا قورئان به شیوه کی ئاسان و روان حه قیقه تیکی زانستی
راده نویښی، حه قیقه تیګ شیکردنه وی پېویستی به چندها کتیبی قه باره

به تال لیک ههژدهه هاویرن. بهرنامه ی نیسلام روون ده که نه وه، دابو نه پیتی خودا له بوونه وهردا دهست نیشان ده که ن.

هه رکاتی ناده میزاده کان یه کالاکردنه وه ی کیشه کانیا ن هه والهی حوکی قورئان کرد، ئه وه په نایان بر دۆته بهر شه ریه ت و یاسایه کی تۆکه وه پاک و خاوین، خاوین حق ناترسی له فیه وتانی جه که کی، حق و به تال تی که لا و نابن، هه لال و هه رام لیک ناگۆرین! به راستی به شیوه یه کی جوان و سه رنج راکیش کوتایی بهر انانندی به لکه کانی نوله یه ت و ربوبیه ت هینا، فهرموی: ﴿لَقَدْ أَنْزَلْنَا آیَاتٍ مبیناتٍ﴾ هه موو به لکه و ئایه تیک ده گریته وه، ئه وه ش ده که یه نی: که قورئانی پیروز پره له به لکه و نیشانه بو ئیمان هینان، پره له نه حکامی عیبادت و ته شریع، پره له پیتنمووی نه خلاق و رهوش بهرزی.

هه رجه نده قورئان هیدایه ت دهره و به یانی شافی و کافیه که چی هه ندی کهس پیی په ند ئامیز نابن و له سه ر گوهرایی و دوو رووی ده میتنه وه.

وَيَقُولُونَ

ءَامَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٠﴾

زۆریه ی زۆری موفه سسیرین ده فهرموون: ئەم نایه تانه ده رباره ی بیشری دوورپو کابرای جولە که هاتوونه خواری: کاتێک لەسەر پارچه زوێه کێشه یان کهوتە ناو، کابرای جولە که ده یه ویست بچنه لای پیغه مبه ر ﷺ بۆیه کالاکردنه وه ی کێشه که یان و حوکم ده کردن، بیشریش ده یگوت: بابچینه لای که عبی کوری ئەشرف ئەو نیتوان بکا، به کابرای جولە که که ی گوت: موحه مده فیتلمان لی ده کاو بریاری راست و عه دالله تمان بۆ ده رناکا.

موقتیل ده فهرموی: نایه تی ﴿وَإِذَا دَعَا إِلَى اللَّهِ﴾ ده رباره ی بیشری مونا فیق نازل بووه: که له گه ل کابرایه کی جولە که له کێشه دا بوون، کابرای جولە که وتی: بابچینه لای پیغه مبه ر حوکم و بریارمان بدا، بیشریش وتی: بابچین بۆلای که عبی کوری ئەشرف بائو حوکم و بریارمان بۆ بدا دوایی چوونه لای پیغه مبه ر ﷺ کێشه که یان بۆ باس کرد: حوکمی بۆ کابرای جولە که دا، چونکه حه ق به لای ئەوه وه بوو، بیشر به حوکمه که ی پیغه مبه ر ﷺ رازی نه بوو، وتی: بابچین بۆلای عومه ری کوری خه تتاب ئەو حوکم و بریارمان بۆ بدا: جا که چوونه لای هه زره تی عومه ر ﷺ کابرای جولە که پیتی گوت: وتی پیغه مبه ر حوکمی بۆمن کردوه و حه قی داوه به من به لام بیشر رازی نابێ و حوکم و بریاری پیغه مبه ری ره ت کردوه. عومه ر ﷺ به بیشری گوت مه زووعه که ناویه؟؟ وتی: به لێ: ئەجار وتی: له شوێنی خۆتان بن ئیستا دیمه وه حوکمتان ده که م! عومه ر ﷺ چووه وه مالی خۆیان شمشیریکی هینا له ملی کابرای مونا فیقی داو سلاری کردوه، وتی: ناوا حوکم ده که م بۆ که سیك به حوکمی پیغه مبه ر ﷺ رازی نه بێ!!

ئەم کۆمه له نایه ته صیفاتێ مونا فیه کان به یان ده که ن، ئەوانه ی پو له تیان له گه ل ناوه پۆکیان جوداوازه، ئەوه ی به ده م ده یلێن به دل پڕوایان پێ ی نیه، ده فهرموی: ﴿وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَاطْعَنُوا﴾ ئەو مونا فیقی دوو روانه له بهر چاوی موسولمانان ده لێن: ئیمه پڕوامان به خوداو به پیغه مبه ری

خودا ههیه، (الله) به پهروهردگاری بوونهوهر ده زانین و موحه ممد ﷺ به پیغه مبهرو رهوانه کراوی خودا ده زانین، فرمانبهرداری خوداین له هه موو حوكم و بریاریکى دا، گوی بیسی پیغه مبهترین له بهر حوكم و بریاریکى دهیدا ﴿ثم يتولى فريق منهم من بعد ذلك﴾ که چی له واقع دا کۆمه لیکیان پشت له حوكمی پیغه مبهرو ﷺ هه لده کهن، پابه ندی حوكمه کانی نابن، به کرده وه پیچه وانیه گوفتاره کانیان، شتیک ده لیتن: نایکهن، شتیک ده کهن نایلین.

نه جمار ده چنه وه پال نهوانی دیکه یان و له قسه کانیان په شیمان ده بنه وه، واته له رچاوی موسولمانان نیعلانی ئیماندارى خویان ده کهن به کرده وه ش پیچه وانیه ده جوولینه وه، که ده چن بۆلای هاوه لانی دوو رویان لهو قسه ش ژێوان ده بنه وه. ﴿وما أولئك بالمؤمنين﴾ له راستی دا نهو مونا فیکانه موسولمان نین، به خاوهن باوه ناژمیژدرین، به لکوو نهوان له نیفاق و دوو پروویی دا چوختی بوون، فیل و فرتی زه بهنده ده زانن.

نایه ته که صهریحه له وه دا: که ئیمان فرت و فیلێ تیدا نیه، ئیمان مه بده نهو موسا وه مه قبول ناکا، ده بی قسه و کرده وه و بیرو باوه ری یه که بی، نه جمار به موسولمانانی شرعی حسیب ده کری. که وابی نهو دوو پرووانه ی سهرده می ئیسلام و هه موو چه رخ و زه مانیک: که نه وه ی به زویان ده بییژن به کرده وه نایکهن، نهوی له دلایان دایه به زمانیان دانایه، نهوه کافرو ترسنوک و ریسوان، له داوه خه نجهر له ئیسلام ده ده ن و ده یانه وی له ناوه وه بیروختن و له حوكمه کانی رزگاریان بی!

دیاردیهی دوو رویی و پاراییان ناشکراو نمایانه، نه وه تا ﴿واذا دعوا الى الله ورسوله ليحكم بينهم اذا فريق منهم معرضون﴾ نه گهر بانگ بکرین بۆ نه وه ی حوكمی خودایان تیدا بخریته کارو شوین هیدایه تی خودا بکه ون و پهیره وی په یامی پیغه مبهرو ﷺ بکهن، پیتیان بگوتری: باکیشه و نیزاعتان به گویره ی شهریه تی خودا یه کالابکریتته وه، ده بیینی کۆمه لیکیان پشت له حقه

هه‌لده‌که‌ن، له‌ئاست حوکمی خودا لوت‌به‌رزى ده‌نوێتن، رازی نین به‌حوکمی پێغه‌مبەر ﷺ وه‌کوو له‌تایه‌تیکی تردا ده‌فرموی: ﴿ألم تر الى الذين يزعمون انهم آمنوا بما أنزل اليك وما أنزل من قبلك، يريدون ان يتحاكموا الى الطاغوت، وقد أمروا ان يكفروا به، ويريد الشيطان ان يضلهم ضلالاً بعيداً، اذا قيل لهم: تعالوا الى ما أنزل الله والى الرسول رأيت المنافقين يصدون عنك صدوداً﴾ (النساء/ ۶۰-۶۱) ئهو دوو ڕووانه ده‌یانزانى: که‌حوکم و بریارى خوداو پێغه‌مبهرى خودا له‌سنوورى حه‌ق ده‌رناچۆ و له‌گه‌ڵ راستى و عه‌داله‌ت دایه، بۆخۆشیان حه‌ق‌خواز نین و توانای عه‌داله‌ت‌کاریان نیه، بۆیه هه‌رکاتى بزانه داواکه‌یان ناحه‌قه، مل نادهن بچه‌ن بۆلای پێغه‌مبەر ﷺ حوکم بکا له‌نیوانیان دا ﴿وان یکن لهم الحق یاتوا الیه مذعنین﴾ نه‌گه‌ر داواکه‌یان له‌به‌رژوه‌ندى خۆیان بى، بزانه حه‌ق به‌ده‌ستى نه‌وانه، په‌له ده‌که‌ن له‌هاتن بۆلای پێغه‌مبەر ﷺ بۆئه‌وه‌ی حوکم بدا له‌نیوانیان دا، گوێ بیسو و فه‌رمانبه‌ردارن چونکه دانیان له‌وه‌ی پێغه‌مبەر ﷺ به‌حقه‌ نه‌بێ حوکم نادا.

نەمەش نیشانەى خۆیستی و ئىنتىھازىيانە، ھەركاتى بزائىن ھەق
لەبەرژوھەندى غەیری خۆیانە رازى نىن بچن بۆلای پىتغەمبەر ﷺ بۆ ھوكم
کردن، بەلام ئەگەر زانىيان ھەقیان بەدەستە پەلە دەکەن بۆ چون و رازى بوون
بەھوكمى پىتغەمبەر.

ئەم كۆمەلە مونافىقانى: كەبەدەم لافى ئيماندارىيان لى دەداو بە كرده وەش پېچەوانەى قسە كانيان دەجوولانەوہ نمونەن بۆ ھەموو مونافىقىك لەكەھەموو كات و سەردەم شوينىك دا، نمونەن بۆ ئەو كەسانەى ترسنۆك و ھىچ و پوچن ناویرن خۆيان يەكلا بكنەوہ، دليان پرە لەكوفرو لافى موسولمانىتى لى دەدەن، دەلین: موسولمانين بەلام بەشەرىعتى خودا رازى نين، بەتايىبەتى كاتى لەبەرژوہەندىيان نەبى، ئەگەر زانى حوكمەكە لەبەرژوہەندىيەتى پى رازىيە، دەلى مەم لەموو بارىكتەر بۆ شەرع و ئەمە

سه‌ری منو ناماده‌م بۆ تیغی شهرع، به‌لام نه‌گهر حوکه‌که له‌صالیحی نه‌و نه‌بوو، ده‌ست به‌مله‌جری ده‌کاوه‌ول ده‌دا خۆی لی قوتار بکا، جۆره‌ها فه‌ندو فیل ده‌دۆزیتوه‌بو خۆرزگار کردن و ته‌طبیق نه‌کردنی نه‌و حوکه‌ شه‌رعییه به‌سه‌ری دا!!

بیگومان رازی بوون به‌حوکه‌می خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا نیشانه‌ی ئیمان و باوه‌ره، راستی ئیمانی ناو دل ده‌رده‌خا، نیشانه‌ی نه‌ده‌ب و حیشه‌به‌ته له‌گه‌ل خوداو پیغه‌مبه‌ر، که‌سیک حوکه‌می خوداو پیغه‌مبه‌ر ﷺ رت بکاته‌وه، بی نه‌ده‌ب و بی باوه‌ره، نووری ئیمان نه‌چۆته نیتو دل و ده‌روونی و ناکه‌س به‌چه‌یه.

نه‌جار قورئان نه‌فسیه‌تیان شی ده‌کاته‌وه نه‌خۆشی ده‌رونیان راده‌گه‌یه‌نی و هه‌لسو که‌وتیان رت ده‌کاته‌وه، بیزاری خۆی له‌بیرو بۆچوون و کرده‌وه‌یان ده‌رده‌بیری و ده‌فه‌رموی: ﴿أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ؟ أَمْ أُرَاتِبَاو؟﴾ وشه‌ی (أم) بۆ نیستفه‌هامه، نیستفه‌هامه‌که‌ش بۆ ته‌قریر و نیشاته: واته: دل ره‌اوکی و به‌رقه‌رار نه‌بوون و رازیان له‌نیتوان نه‌وه‌دا نیا قبولی بریاری پیغه‌مبه‌ر ﷺ بکه‌ن یان نه‌یکه‌ن، ده‌گه‌ر پته‌وه بۆ یه‌کیک له‌م هۆیانه، یان دل‌یان نه‌خۆشه‌و دووچاری کوفرو نیفاق بووه، هه‌میشه نه‌خۆشن، یان گومان‌یان له‌نایین و پیغه‌مبه‌رایه‌تی موحه‌مه‌د دا هه‌یه، ﴿أَمْ يُخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولَهُ﴾ یان ترسی نه‌وه‌یان هه‌یه خوداو پیغه‌مبه‌ر له‌حوکه‌م و بریار ده‌کردن ده‌باره‌یان سه‌ته‌میان لی بکه‌ن.

له‌به‌ر هه‌ر هۆیه‌کیان بی، تاوانبارن، کاره‌که‌یان کوفریکی پوته، خودا باش ده‌زانێ چی ده‌که‌ن و باوه‌ریان چۆنه‌و ره‌وشتیان چیه، خودا باشیان ده‌ناسی!

پرسیاری یه‌که‌م ﴿أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ نیشاته ده‌گه‌یه‌نی، واته: دل‌یان نه‌خۆشه‌ نه‌و کوفرو نیفاقه‌یان هۆی دل نه‌خۆشییه، نه‌گه‌ر ئاده‌میزاد دل‌ی

نەخۇش نەبى ئاۋا لەرىيازى ھەق لاناڧا، ئەۋە نەخۇشى دلە ئاۋا سۈرۈشتى تىك
داۋن و تامى شىرىنى ئىمان ناكەن!

پرسىياری دوۋەم ﴿أَمْ أَرْتَابُونَ﴾ بۇ تەعەجۋىيە، واتە: ئايا ئەۋان گومانىيان
لەھوكمى خودادا ھەيەو خۇشيان بەموسولمان دەزانن و لافى ئىماندارى لى
دەدەن؟ ئايا ئەۋان گومانىيان وايە قورئان لەخوداۋە نەھاتوۋە؟ يان گومانىيان
لەۋەدا ھەيە: كەھوكمى خودا بەكەلگى عەدالەتكارى دى يان نا؟
ھەركامىكىيان بى ئەۋە ھەلۋىستى ئادەمىزادى موسولمان نىيە. پرسىياری
سىيەم ﴿أَمْ يَخْافُونَ أَنْ يَخِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولَهُ﴾ بۇ دەپرېنى ئىنكارى و
سەرسۈرمانە، واتە: يان دەترسن: كەخوداۋ پىغەمبەرى خودا ستەميان لى
بكەن، بەراستى نەم ھەلۋىستەيان لەھەمبۈ شتىك زياتر جىگای
سەرسۈرمانە، جىگای تەعەجۋىيە ئادەمىزاد بگاتە ئەۋ ئاستە لەنەفامى دا
ترسى ئەۋەى ھەبى خودا ستەمى لى بكا! خودا بەدېھىنەرى ھەموو كەسە،
نەدى چۆن لەھوكم و برىياری دا ستەم لەنەۋ دەكا لەسەر حىسابى نەم؟؟

يىگومان ھوكمى خوداۋ ھوكمى پىغەمبەر ﷺ زۆر دوورن لەۋەى گومانى
ستەميان لى بكرى. چونكە خودا عادل و بى باكە، ستەم لەكەس ناكە، ھەموو
كەس لەبەردەم ھوكمى خودا يەكسانن، خودا ستەم لەكەس ناكە بۇ
بەرژەۋەندى كەسىكى ترا!

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ الَّتِي اتَّخَذُوا فَتَكُونُوا مِنَ الْخَالِفِينَ﴾
دەيانەۋى ستەم لەۋانە بكەن: كەمافيان لەسەريانە، ئەۋان دەزانن: پىغەمبەر
ﷺ لەھوكم و برىاردان لەنىۋانىيان دا ستەميان لى ناكە، دلېان لەعەدالەتكارى
پىغەمبەر ﷺ بەگومان نىيە.

موسولمانان پایه‌ندو فرمانبهرداریی حوکی خوداو پیغه‌مبه‌رن

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ
 أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَنْ
 يَطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَخَشِ اللَّهَ وَيَتَّقِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ
 ﴿٥٢﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَنْ أُمرَهُمْ لِيَخْرُجُنَّ قُلْ
 لَا نَقْسِمُكُمْ طَاعَةً مَعْرُوفَةً إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾
 قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ
 وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ
 إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾

شتیکی کرد، باسی دژه‌کشی ده‌کا، که‌باسی دونیای کرد باسی
 قیام‌دیش ده‌کا، باسی موسولمانانی کرد باسی کافرو مونافیقیش ده‌کا. جا
 که‌له‌وه‌پیش باسی هه‌ئس و که‌وتی مونافیقانی کرد، ئه‌جار دیته سه‌رباسی
 خاوه‌ن باوه‌ران و پایه‌ند بوون و فرمانبهردارییان.

ده‌فرموی: ﴿انما كان قول المؤمنين اذا دعوا الى الله ورسوله ليحكم
 بينهم ان يقولوا سمعنا وأطعنا﴾ بی‌گومان هه‌ئس و که‌وتی موسولمانانی
 راستال و برپا پته و جوداوازه له‌ی کافرو مونافیق‌ه‌کان ئه‌ده‌بو و ره‌وشتی

موسولمانان له گه‌ل خوداو پیغه مبه‌ردا ﴿جۆریکی تره، هه رکاتیک بانگ بکرتن بۆلای خوداو پیغه مبه‌ری خودا بۆته‌وه‌ی حوکم و بریاریان بۆ بده‌ن و کیشه‌کانیان بۆ یه‌کالا بکه‌نه‌وه ده‌لێن: گوێ بیست و پابه‌ندی فه‌رمان و گه‌ردنکه‌چی حوکم و بریاری خوداو پیغه مبه‌ری خوداین، ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئه‌وانه، هه‌ر ئه‌وانه رزگار بوو به‌مراز گه‌یشتوون، ترسی ته‌نگانه‌یان نیه‌و کاریان مه‌یسه‌ره. چونکه خودا ئیشه‌کانیان بۆ هه‌لده‌سوپرتنی که‌سیکیش خودا کاری بۆ هه‌لسوپرتنی رزگار بوو سه‌رکه‌وتوو به‌مراز گه‌یشتوو. چونکه ﴿وَمَنْ يَطْعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَخْشِ اللَّهَ﴾ هه‌رکه‌سی پابه‌ندی فه‌رمان و نه‌هی خوداو پیغه مبه‌ری خودا بی، گوێ بیسی حوکم و بریاریان بی له‌هه‌موو شتیک دا، هاوکات له‌گه‌ل ته‌م پابه‌ند بوون و ملکه‌چی یه‌ی دا ترسی خوداشی هه‌بی له‌سه‌ر نه‌و تاوانانه‌ی له‌وه‌پیش نه‌نجامی داو، تۆبه‌شی کردبی و ترسی سزاو تۆله‌ی هه‌بی.

﴿وَيَتَّقِ﴾ خۆ پیاریزی له‌ده‌هاتوودا له‌تاوان و عه‌زمی جه‌زم کردبی: که‌ئێتر له‌ده‌هاتوودا بریای بریای توخنی تاوان ناکه‌وی ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ ئه‌نه‌وانه به‌مراز گه‌یشتوون و هه‌موو خێرو بێریکیان چنگ ده‌که‌وی له‌هه‌موو شه‌رو به‌لایه‌کی دونیاو قیامه‌ت پارێزراون! به‌نه‌ده‌بن له‌گه‌ل خوداو پیغه مبه‌ری خودا، گوێ بیسی فه‌رمان و جله‌وگیریه‌کانی په‌روه‌ردگارن، له‌گه‌ل ترسان له‌عه‌زاب و خۆپاراستن له‌هر شتیک بپێته‌ جیگای نا‌ره‌زامه‌ندی خودا، نه‌ده‌به‌که‌یان نه‌ده‌بێکی به‌رزو پیرۆزه، نیشانه‌ی دل‌روناک بوونه به‌نووری خوداو په‌یوه‌ست بوونه به‌و نووره‌وه، هه‌ست کردنه به‌هه‌یه‌ت و جه‌لالی په‌روه‌ردگار، هه‌روا نیشانه‌ی عیززه‌تی نه‌فسی موسولمانه؛ که بۆ غه‌یری خودا سه‌ر دانانه‌وینی، پی‌ی‌وايه: هه‌ر طاعه‌ت و فه‌رمانبه‌ردارییه‌ک له‌طاعه‌ت بۆ خوداوه سه‌رچاوه نه‌گرێ زه‌لیلی و سه‌رشۆرییه‌و نابێ موسولمان په‌یره‌وی بکا. چونکه موسولمانی به‌راستی و بپروا پته‌و بۆ غه‌یری خودا سه‌ر شۆر ناکا،

هه موو هیژو توانینه کی له خودا وهرده گری و هه ر بۆ فه رمان و نه هی نه وو
پیغه مبه ره که ی ملکه چو گوئ بیسته.

نه بچار دوا ی ته م به رامبه ری کردنه ی نیوان جوانی نه ده بی موسولمان و
ناشیرینی نه ده بی دوورو بی پرواکان ده گه پیتوه بۆ ته واو کردنی باسی نه و
مونافیقانه ی له وه پیتش باسی کردن. ده فهرموئ: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ
لِئِنْ أَمَرْنَاهُمْ لِنَخْرُجَنَّ﴾ مونافیقانه کان ده هاتنه خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ سوئندیان
بۆ پیغه مبه ر ﷺ ده خوارد، زیده رهویان له سوئند خواردنه که دا ده کردو
ده یانگوت: نه گه ر تۆ فه رمانان پی بکه ی بۆ چون بۆ جیهادو شه ر کردن دژی
کافران، ئیمه بی چه ندو چون ده چین بۆ جیهادو شه ر کردن دژی کافران، ئیمه
بی چه ندو چون ده چین بۆ جیهادو ساته وه ختیک ماتهل نابین، چۆن فه رمانان
پی بکه ی به ده رچون و بۆ کویمان بنیژی، یه کسه ر پابه ندی فه رمانه که ت ده بین و
مال و مندال و خیرانمان جی دیلین، په ره ردگار بۆخوی ده زانی: که درۆ ده که ن،
بۆیه به گالته پیکردنه وه ره دیان ده داته وه، لاقرتی به بیرو باوه ره که یان ده کاو
به درۆیان ده خاته وه، ده فهرموئ: ﴿قُلْ لَا تَقْسَمُوا بِ طَاعَةِ مَعْرُوفَةٍ﴾ نه ی
موحه مه د پییان بلی: سوئند مه خۆن پتویست به و سوئند خواردنه تان ناکا،
نه وه ی له ئیوه داوا کراوه پتویسته نه بجامی بده ن: فه رمانبه رداری و گوئ
بیسی یه نه ویش ناشکراو نمایانه؛ نه وه ی به زویان ده یلین: به دل باوه رتان پی
بی و به کرده وه بیچه سپینن، نه وه پتویسته له سه رتان.

یان مانای وایه: فه رمانبه رداری ئیوه له لای ئیمه ناشکرایه پتویست
به سوئند خواردن ناکا، ئیمه ده زانین طاعت کردنه که تان هه ر به قسه یه و پروای
دلی تیدا نیه، قسه ی بی کرده وه یه. که وابی هه رچی سوئند بخۆن درۆ ده که ن و
ئیمه پییان پروا ناکه مین و سوئند خواردنه که یان دادیان نادا. وه کوو له شوئینیکی
تردا ده فهرموئ: ﴿يَخْلَفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ

لا یرضی عن القوم الفاسقین ﴿التوبة/۹۶﴾ یان ده فەرموی: ﴿اتخذوا أیمانهم جنة فصدوا عن سبیل الله فلهم عذاب مهین﴾ (المجادلة/۱۶)

پێویست به سوێند خواردنتان ناكا ﴿ان الله خبیر بما تعملون﴾ بێگومان خودا ناگاداری کرده و هی نهی و ناشكراتانه، ده زانی كی فەرمانبەرداره و كی یاخ و سه ریپێچیکاره، ده زانی سوێنده كاتتان به درۆیه و ناگاداری ناو دل و دهروونی بهنده كانیه تی ده زانی چ نیفاق و كوفرو فرت و فیلێكی تێدايه. رۆژی خۆی پاداش و سزاتان به گوێره ی کرده و كاتتان ده داته وه، ﴿قل: أطيعوا الله وأطيعوا الرسول﴾ نه ی موحه مه د! پێیان بلێ با به راستی طاعه تی خودا بکه ن، پابه ندی فەرمانی خودا بن، شوێن قورئانی خودا بکه ون. جا ﴿فان تولوا﴾ نه گهر پشتتان هه لکردو له سه ر دوو پویی خۆتان به رده و ام بوون نه وه ﴿فانما علیه ماحمل﴾ نه وه ی له سه ر پێغه مبه ره، گه یان دنی په یامه و نه نجامیشی داوه ﴿وعلیکم ما حملتم﴾ نه وه ی له سه ر ئیوه یه قبولکردنی په یامه که یه تی و به گوێکردنیه تی له وه ی فەرمانتان پێ ده كا به دلێسوژی پابه ندی فەرمانه کانی بن، وه لاله پشتتان هه لکردوه و به گوێتان نه کردوه.

﴿وان تطيعوه فمتدوا﴾ نه گهر ئیطاعه ی جله و گه یه کانی بکه ن هیدایه ت ده درێن بۆ حه ق و راستی بۆ رێبازی سه ره به ستی و به رچاو رۆشنی و دل روناکی. ﴿وما علی الرسول الا البلاغ المبین﴾ چونکه پێغه مبه ره بانگه وازی ده كا بۆ رێبازی راست و به خته وه ر. پێغه مبه ریش هه ر راگه یان دنی له سه ره و به س وه کوو له شوێنێکی تر دا ده فەرموی: ﴿فانما علیک البلاغ وعلینا الحساب﴾ (الرعد/۴۰)

پێغه مبه ره هه ر گه یان دنی له سه ره جا نه گهر ئیوه به گوێ نه که ن نه وه نه و به رپرسیار نه ی، ئیوه به رپرسیارن له سه ر بێ گوێی خۆتان سزا ده درێن، تۆله ی سه ریپێچیکردنی فەرمانی پێغه مبه رتان لی ده سه نلری.

پشتی لی بکهینه وه له خودا نه بی له کهسی تر نه ترسین؟ نیت نایه تی ﴿وعد الله الذین آمنوا منکم.....الایة﴾ نازل بوو.

په یوه ندی ئەم کۆمهله نایه تهش بهی پێشه وه لهو پوه وهیه. که له وه پێش باسی طاعت و بهروبوومی طاعه تی کرد؛ شه وهی راگه یاند؛ که هه رکه سیك په یه وهی پێغه مبه ر بکا، شه وه هیدایه تی درا وه به مرا ز گه یشته، نه مجار شه وه راده گه یه نی؛ که خودا واده ی دا وه به جیگه ر کردنی موسو لتمانانی پابه ند به فرمانی خودا وه به وهی؛ که له سه رزه وی جیگه ریان ده کاو یارمه تی یان ده دا، نایینه که یان به سه ر هه مو. نایین و به رنامه و تیۆریك دا بالاده ست ده کا، ترسیان بو ده گێری به تارامی، وایان لی ده کا ته نه بها عیبا ده تی خودا بکه ن و ها وه لی بو به ره وا نه زانن، نه مجار له پاساوی شه و نعیمه ته دا فرمانیان پی ده کا به نه نجامدانی نوێه کانیان له کاتی خو ی داو زه کاتدان به وانیه ی زه کاتیان پی ده شی، شه وه شی بو دووباره کردنه وه که دوژمنانیان له ناو ده باو ده یا خزی نیته ناو دۆزه خمه. ده فرمانی: ﴿وعد الله الذین آمنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الأرض کما استخلف الذین من قبلهم﴾ په ره ردگار واده ی دا وه به وانیه ی نیمانی پته و راستیان هیه و کرده وهی باشیش نه نجام ده دن، واده ی شه وه ی پێداون؛ که له سه ر زه وی جیگه ریان بکاو بیانکاته خا وه نی زه وی و نا وه دانکه ره وهی، بیانکاته فرمان په روا و کار به ده ستی خه لک له زه وی داو ولات نا وه دان بکه نه وه و ژبان ی تیدا خو ش ببی، ده یانکاته جینشین له سه ر زه وی وه کوو له پێش شه وان دا داود و سلیمانی کردنه، کار به ده ست و فرمان په روا ی سه رزه وی، وه کوو چۆن ولاتی میصرو شامی دا به نه ته وهی ئیسرائیل له شوینی جه بابیره و فیرعه ون دا جیگه ری کردن!!

پێویسته شه وه بزاین: که جیگه ر کردن له زه وی دا بریت ی نیه له وه موسو لتمانان بالاده ست بن و فرمان په روا یی بکه ن. به لکوو کاتیک جیگه ر بوون و خه لی فایه تی ده سه ته به ر ده بی؛ که شه و بالاده ستی و فرمان په روا یی به ی خو یان

به کار بێتن له بنیاتنانی ولّات و ناوه دانکردنه و هدا، ئهو مه نههجه بچه سپێتن که خودا بۆ ئاده میزادی داناوه و فرمانی پێ کردون په پیرهوی بکهمن و پابهندی بن. بوون به جێنشین له سههر زهوی بریتیییه لهوه کابرا بتوانی بنیات بنی و چاکسازی بکا، نهک روخینهرو ناشوێگێری، بتوانی عه داله تکاری و ئارامی له سههر زهوی بلاو بکاتهوه، نهک ستهمکارو چهوسینهروه بی، بتوانی نه فسی ئاده میزاده کان بهرز بکاتهوه یاساو قانون پێش بخا، نهک تاک و کۆمهله نزم بکاتهوه بۆ ئاستی ناژهل.

ئهم جێنشینیهیه: که خودا وادهی داوه به موسولمانانی باوه پتهوی کارو کردهوه باش، وادهی پێداون: که له سههر زهوی جێگیریان بکا و بیانکاته فرمانپهوا! وه کوو چۆن لهوه پێش خاوهن باوه ره راسته قینه کانی بالاده ست کردون و زهوی پێ ناوه دان کردنه وه عه داله ت و ئاسایشی پێ چه سپاندن.

جا چونکه وادهی خودا راسته و پاشگهزبونهوهی تێدانیه وه کوو ده فرمانموی: ﴿وَعَدَ اللَّهُ، لَا يَخْلِفُ اللَّهُ الْمِعَادَ﴾ (الزمر/ ۲۰) بێگومان خودا وادهی خۆی به جێ هێنا، موسولمانانی له نیوه دورگی عه ره بی دا بالاده ست کردون، وایان لی هات روبه ری خۆر هه ولّات و خۆر ناوایان کۆنترۆل کرد، ئیمپراطۆریه تی فارس و رۆمیان له بهر یه که هه لوه شاندا، گه نه ج و خه زینه یان کهوته ژێر ده ست، ده ولته تی ئیسلامی رۆژ به رۆژ له گه شه و نا کردن دا بوو، به تایبه تی له سهرده می جێنشین به پێژه کانی پیغه مبه ر ﷺ و سهرده می فرمانپه وایه تی ئه مه ویه کان له شام و نه نه دلوس دا پاشان خه لافیه عه بباسینه کان به تایبه تی له سهرده مه زێرینه کانی ئهو خه لافته دا، نه عجار خه لافته تی عوسمانی له رۆژگاره زێرینه کانی دا.

له سهرده می پیغه مبه ردا ﷺ شاری مه که که: که ((مه لبه ندی بته ره ستی)) بوو رزگار کرا، ولّاتی خه بیهر؛ مه لبه ندی جووله که و ولّاتی به حره یه و باقی نیوه دورگی عه ره ب ولّاتی یه مه ن هه مووی رزگار کران، سه رانه وه رگیرا

له‌مه‌جووسه‌کانی هه‌جده‌و هه‌ندی ولاتی شام، پاشای میصرو مه‌لیکی
حه‌به‌شه‌و مه‌لیکی عومان دیارییان بۆ پیغه‌مبه‌ر ﷺ نارد.

له‌سه‌رده‌می خه‌لافه‌ی راشیدین دا زۆر شوین له‌خۆره‌لات و خۆرئاوا
رزگار کرا، ولاتی فارس و رۆم واته‌ عێراق و شام و میصرو هه‌ندی له‌شیمالی
نه‌فریقیاو خۆراسان و نه‌هواز رزگار کران.

له‌سه‌رده‌می نه‌مه‌ویه‌کان دا فتوحاتی ئیسلامی به‌رده‌وام بوو، هه‌تا
ولاتی نه‌نده‌لوس و ولاتی هیندیشی گرت‌ه‌وه‌، حوکی ئیسلامی له‌سه‌رده‌می
عه‌باسیه‌کان دا له‌زۆریه‌ی ولاته‌ ئیسلامیه‌کان دا چه‌سپاو په‌یره‌و کرا.

له‌سه‌رده‌می خه‌لافه‌تی عوسمانی دا ولاتی ئیسلام زیاتر پان پۆرو
به‌رفراوان بوو، ولاتی مه‌غریبو نه‌وپه‌ری ولاتی نه‌نده‌لووس، قیروص و
قوسه‌نطینییه‌و ولاتی قه‌یره‌وان و سیبته‌ که‌وته‌ ژێر فه‌رمانه‌وه‌ی موسولمانانه‌وه‌!
له‌لایه‌کی تروه‌ه‌ فتوحاتی ئیسلامی گه‌یشته‌ نه‌وپه‌ری ولاتی چین.

فه‌رمووده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ها‌ته‌ جی که‌له‌سه‌حیحی بوخاری و
سه‌حیحی موسلیم و موسنه‌دی ئیمام نه‌حه‌ده‌دا ها‌تروه‌ ده‌فه‌رموی: ((ان الله
زوی لی الارض، فرايت مشارقتها ومغاربها، وسيلغ ملك امتی مازوی لی منها)).

﴿ولیمکن لهم دینهم الذی ارتضی﴾ تاینی ئیسلام جیگیر ده‌کا بۆیان
له‌سه‌ر زه‌وی، له‌ناو ده‌که‌کان ده‌پرسکیتنی و له‌ولات دا پایه‌داری ده‌کا، خۆیان
ده‌بنه‌ فه‌رمانه‌وه‌و کاربه‌ده‌ستی جیهان و تاینه‌که‌شیان ده‌بیته‌ به‌رنامه‌ی ژیان،
چاکسازی و عه‌داله‌تکاری په‌یدا ده‌بی، زه‌وی ئاوه‌دان ده‌کریته‌وه‌و سوود
له‌به‌رو بوومه‌کانی وهرده‌گیری، چونکه‌ تاینه‌که‌یان فه‌رمان به‌چاکسازی و
عه‌داله‌تکاری و ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی ولات و پشکینی کون و قورینی زه‌وی ده‌کا؛
بۆئه‌وه‌ی سوودی ماددی و زانستی لی وهریگرن!

﴿ولیدلهم من بعد خوفهم أمناً﴾ حال و هه‌زیان ده‌گۆڕی له‌ترسه‌وه‌ بۆ
نارامی و ئاسایش، به‌دلتیایی پشتین ده‌که‌نه‌وه‌و له‌که‌س ناترسن.

رښايت کړاوه: کاتې عه دى کورې حاتم هاته خزمهت پيغه مېهر ﷺ
 به ميوانى، پيغه مېهر ﷺ پي ى فرموو: ده زانى (الحرة) له کوي يهو کوي
 که وتووه؟ عه دى ده لى: نه خه ير نازانم و نه مديوه به لام بيستوومه، نه مجار
 پيغه مېهر ﷺ فرموو: سويندم بهو که سدى گياني منى به ده سته خودا نه م
 دينه ته واو ده کاو بالا ده ستي ده کا هه تا وای لى دى تافره ت به ته نيا له که ژاوه دا
 به سوارىي خوشتر له (الحرة) وه دى بو ته واف و ته واف ده کا ترسى که سى نيه و
 ده که پي ته وه بو ولاتى خوى. وه لاله ي گنج و خه زينهي کيسراى کورې هورمز
 ده که وي ته ژير ده ستي ئيوه! عه دى ده لى: وتم: کيسراى کورې هورمز؟
 پيغه مېهر ﷺ فرموو: به لى: هي کيسراى کورې هورمز.

نہ کہ ہر نعوہ وہ لّٰہی واتان لی دّی مال و سامان دہہ خشن کہس لیّتان
وہر ناگری۔

جا عهدی دواپی دهیگوت: نه وهتا ئیستا ئافرهت له ولاتی (الحیره) وه به سواری که ژاوه دی بو ته واف کردن و کسی له گهل دا نه وه له هیچ ناترسی. له لایه کی تره وه من بوخوم یه کیک بووم له وانه ی گهنج و خه زینه ی کیسرامان کۆنترۆل کردو دهستان به سهردا گرت. سویندم به وه که سه ی ژیا نی منی به دهسته، سییه میش دیته دی چونکه پیغه مبه ر ﷺ بوخوی نه وه ی فرموو.

بهائی نموه میژوو بۆمان ده‌گیڕێته‌وه: که‌له‌سه‌رده‌می خه‌لیفه‌ی خواناس دا عومهری کورپی عه‌بدولعه‌زیز خودا لی‌ی رازی بی‌ فرمانبه‌رانی به‌پررسی زه‌کات ده‌گه‌ران که‌سانیک بدۆزنه‌وه زه‌کاتیان پی‌ بشی‌و بی‌انده‌نی‌ که‌سی‌ک نه‌بوو زه‌کاته‌کیان لی‌‌وه‌ریگری!

بهائی خودا ترسو و خوفی بۆ گۆرپن به ته من و ئاسایش، ده سال له مه که ده موسولمانان به ترسو و له زه وه ژيانيان به سه ر برد، دوايي کۆچيان کرد بۆ مه دينه و حکومه تي ئيسلامييان پێک هێنا، ترسي دوژمانيان هه بوو شه وو رۆژ چه کيان به ده سه ته وه بوو، به چه که وه ده نو سه تن، ما وه به ک به و حال و وه زعه وه

خویان راگرت، تمنانت یه کی له‌هاوه‌لان وتی: نهی پیغه‌مبه‌ری خودا! نه‌وه ده‌بی نیمه تادونیا دونیا‌یه ئاوا له‌ترسو ئاارامی دا بین، روژیک نایه چه‌که کافان دابنیین و پشتیننی لی بکه‌ینه‌وه؟؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرموی: ماوه‌یه کی زوری پی ناچی واتان لی دی پیاو له‌ناو کوږو کۆمه‌لیکی زوردا داده‌نیشی پارچه ئاسنیک کی پی نابی و ترسی هیچی نابی.

نه‌وه بوو دواپی بو مزگیننی، خودا ئهم نایه‌ته‌ی نازل کردو پاش ماوه‌یه کیش مزگیننی یه‌که هاته‌دی، خودا پیغه‌مبه‌رو موسولمانانی به‌سه‌ر نیوه دورگه‌ی عه‌ره‌بی دا بالاده‌ست کرد، هه‌موو ئیمانیاں هینا، ئاسایش و ئارامی که‌وته ولاته‌وه.. پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌دونیا ده‌رچوو موسولمانان له‌وپه‌ری ئارامی و دلتیایی دا بوون، له‌ولاتی خویان دا نه‌وپه‌ری ئارامی و هیمنی به‌رپا بوو بوو. هه‌روا له‌سه‌رده‌می خه‌لافه‌تی حه‌زهره‌تی نه‌بویه‌کرو عومه‌رو عوسمانیش دا ﷺ خه‌لکی زور به‌دلتیایی و ئارامیه‌وه ژیا‌نیا‌ن به‌سه‌ر ده‌برد. تاکه‌وتنه ئا و فیتنه و ئاشوب و نه‌وه هه‌موو روداو ترسناکانه‌ی له‌سه‌رده‌می خه‌لافه‌تی حه‌زهره‌تی عه‌لی و دواتر هاتنه کایه‌وه و ترسو و خوف بلا‌بو‌وه و ئارامی نه‌ما. خه‌لکی که‌بو‌خویان حال و وه‌زعی خویان گوږی و خوداش لی ی گوږین.

به‌لی: واده‌ی خودا هاته‌جی، مزگینه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ هاته‌دی، هه‌تا موسولمانان پابه‌ندی فهرمان و نه‌هی قورئان بوون و په‌یره‌ی به‌رنامه‌ی ئیسلامیان ده‌کرد، خویان بالاده‌ست بوون و جیهان له‌ژیر کۆنترۆلی خویان دا بوو، به‌لام که‌نه‌وان مه‌رجه‌کانی فرمان‌ه‌وا‌ییا‌ن پیشیل کرد، خوداش بالاده‌ستی لی و هه‌رگرتنه‌وه، هه‌رکاتی‌کیش موسولمانان بگه‌رینه‌وه بۆلای خوداو به‌راستی پابه‌ندی و فهرمان و نه‌هی په‌روه‌ردگار بن و به‌دلتسۆزی تی‌بکۆشن بو ئایینی خودا، خودا سه‌ر له‌نوی شکۆمه‌ندی و بالاده‌ستیان پی ده‌به‌خشیتته‌وه و ده‌یانکاته‌وه به‌حاکم و فرمان‌ه‌وای جیهان.

ئەجار پەرورەدگار حالۆ وەزعی گەلی موسوڵمان بەیان دەکا لە کاتی
 بالادەستی و فەرمانڕەوایی دا، یان باییس و هۆی بەرقەرار بوونی
 فەرمانڕەواییان دیاریی دەکا. دەفرموی: ﴿يَعْبُدُونِي وَلَا يَشْرِكُونَ بِي شَيْئًا﴾
 تەنیا عیبادهت بۆ خودا دەکەن و بەس، کەسی تر ناکەنە هاوێڵ و هاوشانی،
 یان ئەوانە بالادەست دەبن چونکە تەنیا خودا دەپەرستن و کەسی تر ناکەنە
 هاوشانی.

ئیمام تەحمەد و موسلیم و بوخاری لەمەعادی کۆری جەبەلەوێ رێبایەتیان
 کردو: کە پیغەمبەر ﷺ پێی فرموو: ((حق الله على العباد: ان يعبدوه ولا
 يشركون به شيئا، وحق العباد على الله الا يعذبهم)) حەقی خودا لەسەر
 بەندەکانی ئەوێ عیبادهتی بۆ بکەن و کەس نەکەن بە هاوێڵ و هاوشانی،
 پەرورەدگاریش بریاری داوێ لەسەر خۆی پێویست کردو کە سزایان نەدا.
 ﴿ومن كفر بعد ذلك، فأولئك هم الفاسقون﴾ کە سێک دواي ئەو هەموو
 ناز و نێعمەتائە پێمان بەخشیان لەتاین هەلبەگەرێنەو یان کوفران
 نێعمەتەکانی بکەن وەکوو لە شۆنێکی تردا دەفرموی: ﴿فكفرت بأنعم الله﴾
 (النحل/ ۱۱۲) یان لە فەرمانی خودا دەرچی و یاخی ببی ئەو ئەوانە بەتەواوی
 فاسقن لەم رووێ سێلەیی دەکەن لەبەرەمبەر نێعمەتەکانی پەرورەدگار،
 فەضل و نێعمەتی خودایان لەپەر خۆ بردۆتەو، هەلبەتە ئەم کوفران و سێلەیی
 یە لە هەندێ لەگەڵ و نەتەوێکان دەر دەکەوێ و هەموو ئادەمیزادەکان تێکرا ئەو
 حالەیان بەسەردا نایە، چونکە لە حەدیشی دا صەحیحین دا هاترە، پیغەمبەر
 ﷺ فرمویەتی ((لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ، لَا يَضُرُّهُمْ مِنْ
 خَذَلْتُمْ وَلَا مِنْ خَالَفْتُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ))

ئەجار پەرورەدگار دوا بەدواي وادەو بەلێنەکانی، فەرمان بە موسوڵمانان
 دەکا بەتەنجامدانی نوێزو زەکات دان و فەرمانبەرداریی فەرمانی پیغەمبەر و
 هیچ حیسابیێک بۆ کۆمەڵی کافران نەکەن. دەفرموی: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾

نوێژه کانتان له کاتی خۆیان به پێک و پێکی نه نجام بدن، ﴿وَاتُوا الزَّكَاةَ﴾
 زه کاتی مال و سامانی خۆتان ده ریکهن، چونکه زه کات دان بار بووی کردنی
 ناتا جان، ده ستگیری کردنی هه ژارو بێ نهوایانه، ﴿وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾
 پابه ندی فرمانی پیغه مبه ر ﷺ بن، چیتان پێ ده ئی: گوێ بیستی فرمان و
 جل و گیریه کانی بن، ﴿لَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ﴾ بۆ نه وهی خودا ره همتان پێ بکا،
 له سزای توندی دۆزه خ بتان پارێزی، چونکه هه رکه سی نه وه کردار و هه لویستی
 بێ خودا ره جمی پێ ده کا وه کوو له شوێنیکی تر دا ده فرمانوی: ﴿أُولَٰئِكَ
 سِرَّاهُمْ اللَّهُ﴾ (التوبة/ ۷۱).

﴿وَلَا تَحْسَبِ الَّذِينَ كَفَرُوا مَعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ﴾ نه ی پیغه مبه ر!
 وامه زانه نه وانه ی سه ریچی په یامی تو ده که ن، به درۆت ده خه نه وه، بر و
 به پیغه مبه ریچی خۆت و راستی په یامه که ت نا که ن، وامه زانه نه وانه له ژیر
 ده سه لاتی خودا ده ر ده چن و خودا ناتوانی تو له یان لی بستینی نه گه ر بیه وی
 له ناویان به ری، به لکوو خودا به توانا و ده سه لاته، له سه ر نه و بێ گوێ و
 لا ساریه یان، له سه ر نه و سه لیه ی و کوفه یان سزایان ده دا، سزای توندیان ده دا،
 جوړه ها نه خو شی و خه م و خه فته و دله را وکی و خو کوژی به شیوه ی تاک و یان
 به کۆمه ل تووشی کوشتن و له نا و چونیان ده کا.. وه کوو نه وه به جه نگو
 بومه له مرزه و لا فاو و ناگر که و تنه وه له ناویان به ری.

﴿وَمَا أَوْأَمُ النَّارِ﴾ شوینی هه وانه وه سه ره نجامیان ناگری دۆزه خه
 ﴿لِبئس المصير﴾ دۆزه خ خراپترین نا کام و شوین و جیگای هه وانه وه یه.
 هه رکه سی له قیامه ت دا دۆزه خ به کریته شوینی هه وانه وه ی مالاوێران و
 خه ساره تمه ند!

به کورتی نه گه ر موسو لمانان پابه ندی به رنامه ی نایین بن، نیه خودا
 له پشتیان و چ باکیان له هیز و توانای کافرو بێ بر وایان نه بی..

حوکمی یانزه ههم ودوانزه ههم سیانزه ههم نهو حاله تانه ی پیویسته
له ناو خیزان دا مندال و خرمه تکاریش بی ئیزن وه ژوور نه که ون

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا

لَيْسَتْ عَلَيْكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ

ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ

وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ

وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى

بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَضِنُّوا كَمَا اسْتَضَنَّ

الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ ءَايَاتِهِ وَاللَّهُ

عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي لَا يَرْجُونَ

نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ

غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَغْفِرْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ

سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

ده رياره ي هوى نازل بوونى نهم ئايه تانه ئيبنو وعه بباس ده فهرموى:
پيغه مبهري ﷺ خزمه تكارىكى هه بوو ناوى (مدىج) بوو، نيوه رۆيهك پيغه مبهري
ناردى بۆ مالى عومهرى كورپى خه تتاب، خزمه تكاره كه به بى نيزن وه رگرتن
وه ژورور كه وتوو عومهرى له حاله تىكى وادا بينى عومهر پى ناخوش بوو
بهو حاله ببيندري، دوايى هه زره تى عومهر ﷺ وتى: نهى پيغه مبهري خودا!
پيتم خووش بوو پهروه رداگار جله وگيرى لى بكردينايه لهو حاله تانه.

موقتيل ده فهرموى: ئايه ته كان ده رياره ي ته سمائى كچى مهرشد نازل
بوون، خزمه تكارىكى هه بوو رۆژيك له كاتىكى وادا چوه ژورره كه ي پى ناخوش
بوو، نيت هاته خزمه ت پيغه مبهري ﷺ عهرزى كرد وتى: خزمه تكارو
غه لامه كانان له كاتى وادا دينه ژورره كانان پيمان ناخوشه، نيت پهروه رداگار
نهم ئايه ته ي نازل كرد.

ريواياتى تريس لهم باره وه رىوايه ت كراون به پيويستم نه زانى راگويزيان
بكه م.

بيگومان ئيسلام بهرنامه ي ژيانىكى ته واوو كامله، بهرنامه يه كه ژيانى
ئاده ميزاد له هه موو قوناغه كانى دا ريك ده خا، له هه موو پسيوه ندى وه هه لسو
كهوتىكى دا له هه موو جم و جوتىكى دا رۆلى خوئى ده گيپري، بۆيه ته نانه ت
ئادابى رۆژانه ي ناو خيترانيش ده ست نيشان ده كا، ههر وه كوو چۆن نهركه
گهوره كانى تاكو كۆمه ل رون ده كاته وه، چ له بهرامبهري پهروه رداو چ له ناو
كۆمه ل خوئى دا، هه موو ئادابو رهوشتيك ههرچه نده بچووك و تاييه تى بن،
ههرچه نده گهروه گشتى بن، ليكيان ده به ستى و رايانده نويني و ده يانكا ته
رييازو په يره وه پرۆگرام بۆ خودا په رستى و ده بنه به شيك له عيباده ت و
خودا په رستى. نهم سوره ته واته: سوره تى (النور) نمونه يه كى نهو ته نسىق و
بهرنامه دارپييه يه. نهو ته هه ندى هه دو تۆله و ته مبي كردنى له خو گرتوون،
له ته كه نهو ده نيزن وه رگرتن و ياساى ديده نى و هاموشوى نيوان كهسو كارو

ناسیاوان دیاری دهکا، وێرای نهوانهش جهولهیهکی چپو پڕ لهبوارێ وجود دا نهنجام دهدا. نهجارج دهگهڕێتهوه سهڕ نهدهبی موسولمان لهگهڵ خوداو پیغهمبهری خودا دا لهبوارێ یهکالاکردنهوهی کێشه و نیزاع و دادگایی کردن. نهجارج لهتەك وادهو بهلێنی پهروهردگار بۆ موسولمانان که دهیانکاته جیگرو ئاوهدانکهروهی زهوی، دهگهڕێتهوه بۆ رونکردنهوهی ئادابی ئیزن وهرگرتن تهنا نهت لهناو خێزانهاکان خوشیان دا، ههروا ئادابی ئیزن وهرگرتن لهمهجلیسی پیغهمبهردا ﷺ. ههروا پهیههندی و داوهتکردن بۆ ناخواردن لهنیوان خزم و دۆست و ناسیاودا، نهمانه ههموویان ئاداب و رهوشتن داب و نهڕیتی کۆمهلایهتین، پێیسته موسولمانان پهیرهوییان بکهو پهیههندی نیوان خۆیان لهبهر روژنایی ئهم ئاداب و یاسا و رێسایه دا رێک بخهن و پابهندیان بن! ئیتر دهست دهکا بهرونکردنهوهی حوکی یانزهههم و دهفهرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُهُم وَالَّذِينَ لَمْ يَلْفَوْا الْحِلْمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَاتٍ﴾ ئهی ئهوهکه سانهی ئیمانتان هیناوه، پرواتان بهخودایهتی خوداو پیغهمبهریتی موحهممه هیه، بهتافرهت و پیاوانتانهوه، داوا لهکۆیلهو خزمهتکارو کارهکهرو بهندهکانتان بکهو، ههروا داوا لهو مندالانهتان بکهو: کههیشتا بالغ نهبوون. داوايان لی بکهو که لهسی کات دا بهبی ئیزن نهیهنه ژوورهکانتان و بهبی پڕس خۆیان بهشوینی تاییهتی نووستنتان دا نهکهو ئهو سیکاته قهدهغه کراوانهش نهمانه:--

۱- ﴿مَنْ قَبْلَ الصَّلَاةِ الْفَجْرِ﴾ لهپیش نوێژی بهیانی دا، چونکه ئهو کاته کاتی ئیستیراحهت و نووستنه لهناو جیگادا کاتی بهخهبر هاتن و ههستان لهخهو و خۆ گۆڕینه، لهوانهیه عهورهتی ئادهمیزاد بهدهر بکهوی و ئهو خزمهتکارو مندالانه چاویان پێ بکهوی.

۲- ﴿وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ﴾ ئەو کاتە ی پۆشاکی کارو کاسبی دادە کەن و خۆتان روت دە کەن و بە پشوو دان و ماندو جەسانە وەو نووستنی نیوہ روژ.

۳- ﴿وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ﴾ دوا ی نوێژی (خەوتنان) چونکە ئەو کاتە ش کاتی خۆ روت کردنە وەو پۆشاک گۆڕینە، پۆشاکی نیش دادە کەندری و پۆشاکی نووستن لەبەر دە کری. ﴿ثَلَاثَ عُرَاتٍ لَّكُمْ﴾ سێ کاتی وە هان مە زنده ی ئەو یان لی دە کری عەورە تی ئادە میزادیان تیدا دە ریکەوی. دە بی فەرمان بە خزمە تکارو کارە کەر و منداڵ بکری لەم سێ کاتە دا خۆبە سەری سەر بە ژووری تایبە تی نووستن و جەسانە وە دا نە کەن، چونکە ترسی ئەو هە یە لەم کاتانە دا عەورە ت بە دە ر بکەوی، ئەو کاتانە کاتی خۆ روت کردنە وەو پۆشاک گۆڕین، کۆیلە و بە ندە و خزمە تچی و کارە کەرە کانتان و منداڵ دە توانن بە بی پرس خۆبە مال دا بکەن مە گەر لەم سێ کاتانە دا نە بی؛ کە بە عادت کاتی خۆ گۆڕین و پالدا نە وە یە. دە بی لەم سێ کاتانە دا ئیزن و پرس ی چوونە ژوورە وە ی ژوورە تایبە تیە کانی ماندو و جەسانە وە و نووستن وەر بگرن.

وشە ی ﴿لَيْسَ أَذْنُكُمْ﴾ بەر وائە ت بۆ وجوبە، وە لی جە ماوە ری زانایان پێیان وایە فەرمانە کە بۆ نە دبە و سوونە ت دە گە یە نی، فیر کردن و ئە دە ب دادانی رەوشتی جوان نیشان دانە. ئە گەر وارێکە و ت یە کێک بە بی پرس چووە ژوورە وە تاوان نیە، بە لکو و کاریکە پێچە وانە ی ئە دە ب و رەوشتی جوانە. خۆ ئە گەر خزمە تکار یان کارە کەر دە یزانی کە بچیتە ژووری تایبە تی ئاغای یان ئاغای ژنی چاوی بە عەورە تی بکەوی، ئەو چوونە ژوورە وە کە ی حەرامە و کاریکی ناپەسند ئە نجام دە دا.

هە ندی لە زانایان پێیان وایە حوکمی پرس کردن بۆ چوونە ژوورە وە ی ژووری نوستن و پشوو دان لەو سێ کاتانە دا نە سخ بۆ تە وە، چوونکە هاوە لانی

پێغه مبهرو ﷺ چینی دوا ئەوانیش ئەم فەرمانەیان پەیرەو نە کردووە، دەتوانین بڵێین: کە ئەم فەرمانە بۆ کاتێک بووە کە دەرگاوی پەردە بۆ ژوورەکان نەبوون. بەلام قسەی راست ئەوەیە: کە حوکمی ئیزن وەرگرتن نەسپراوە تەو و پێویستە پەیرەو بکری.

ئەبو حەنیفە دەفەرموی: کەس پێکیشی ئەوەی نە کردووە کە فەرمان بە ئیزن وەرگرتن نەسخ بووبێتەو.

جەماوەری زانایان پێیان وایە: کە خیطابی نایەتە کە گشتی یە ئافەرت و پیاو دەگرێتەو.

کە دەفەرموی: ﴿وَالَّذِينَ لَمْ يَلْبُوا الْحِلْمَ مِنْكُمْ﴾ مەبەست منداڵە چ نێرینە چ مێینە، منداڵی خۆش بن یان هی پێگانه بن، ئەو منداڵانە کە رسیدە بوون و هیشتا فامیان نە کردۆتەو. وەکوو دەفەرموی: ﴿أَوِ الْطِفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ﴾ (النور/۳۱).

ئەوێشان لەیاد نەچی: کە کاتی نێوان نوێژی خەوتنان و نوێژی بەیانی هەمووی کاتی یاساغ کراوە و رستەیی ﴿مِنْ قَبْلِ الصَّلَاةِ الْفَجْرِ﴾ دەیگرێتەو.

﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ﴾ چ خراپە یە کتان لەسەر نیە ئەگەر لەغەیری ئەو سێ کاتانەدا منداڵ و کۆیلە نوکەر و خزمەتچی و کارە کەرە کانتان بەبێ ئیزن بێنە ژوورەو بۆلاتان، واتە شتیکی موباح و رەوا یەو بەیاساغ دانانری. چونکە ئەوانە ﴿طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾ واتە ئەو منداڵ و کۆیلە و خزمەتچی و کارە کەرە کانتان لەناو مال دان و دین و دەچن، هەریە کە بۆ گاری خۆی، خزمەتچی و کارە کەرە کانتان خەریکی مالمالێن و ئەنجامدانی نیش و کاری ناومالێن، منداڵەکانیش بۆ ئەنجامدانی کاری تایبەتی خۆیان ژوراو ژوور دەکەن و پێیان خۆشە لەگەڵ ئێوەش کات بەسەر بەرن، ئەگەر هەموو کاتێک دەقوباب و ئیزن وەرگرتن بەپێویست دابنرایە دەبوە حەرەج و ناخۆشی بۆ هەموو ئەندامێکی خێزانە کە، بۆیە تەنها لەوسێ کاتەدا

که مه زنده ی ده رکه وتنی عه وره تی تیدا ده کری، نيزن وه گرگرتنی چونه ژوره وه ی به پتویست دانا.

ناواو بهو شتیه پهروه دگار نه ده بی موسولمانان داده دا، فیتری هه لئسو که وتی ناو خیزانیان ده کا، دهیه وی کۆمه لی موسولمانان کۆمه لئی وابن دلپاک و هه ست بهرزو سینه خاوین و نه عصاب له سه ره خۆو بهرچاو رون بن، کۆمه ل له خیزانه وه ده ست پی ده کا، چونکه خیزان بناغهی کۆمه له هه رکاتی خیزانه کان بهو شتیه پهروه ده بوون و به وئاداب و رهوشانه گۆش کران، نهو کۆمه لگایهی له وان پیک دی هه مان رهوشتی جوانی تیدا جیگیر ده بن و گه شه ده کهن.

هه لبه ته ئه نه ده ب دادانه و فیتر کردن شه ریعت به یانکره فه ضله نیعه تی پهروه دگاره، بۆیه دوا به دوای رونکردنه وه ی نهو ئاداب رهوشانه فهرموی: ﴿كَذَلِكَ يبين الله لكم الآيات، والله عليم حکیم﴾ ناواو بهو جوړه پهروه دگار شه ریعت یاسا بۆ ئیوه رون ده کاته وه، فیتری ئاداب رهوشتی جوانه رازوه تسان ده کا، پهروه دگار ناگاداری وه زعه حالی بهنده کانیه تی، ده زانی چ سوو دبه خشه بۆیان چی به که لکیان نایه، داناو هه کیمه له دارشتنی یاسای ژبانی ناو خیزانه ناو کۆمه ل، ده زانی چ داب رهوشتی که به که لکه بۆیان، نه مجار ده گوژیتمه وه بۆ به یانکردنی حوکمی دوانزه ههم ده فهرموی: ﴿وَإِذَا بلغ الاطفال منکم الحلم فلیستأذنوا کما أستاذن الذین من قبلهم﴾ هه رکاتی منداله کانتان گه ییشتنه ته مه نی بالغ بوون که له وه پیش ته نها له سی کات دا ئیزنی هاتنه ژوره وه ی شوینی نووستنه پشودانی ئیوه یان وه ده گرت، نه گهر بالغ بوون پتویسته هه موو کاتی نيزن وه ربگر و ه کوو چۆن له وه پیش فهرماتان پی کرا: که نه ده میزادی گه و ره ده بی ئیزنی هاتنه ژوره وه وه ربگری جاکوری نهو ماله بی یان خزمه که سه کار بی، که وایی ئه نه ئایه تانه

شیکه ره وهی ئایهتی ﴿أَوِ الْطِفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ﴾
(النور/۳۱) ن واته شه مندالانهی بینینی عه وههتی ئافره تان سه رنجیان
راناکیشیء ههست به خورپه ی جنسی ناکه ن، شهوانه له حوکمی ئیزن وه رگرتن
چهرت کراون، به لام که بالغ بوون بینینی عه وههتی ئافره تان سه رنجی
را ده کیشان شه ده بی شهوانیش وه کوو خه لکی تر ئیزنی هاتنه ژوره وه
وه رېگرنء له م باره وه حوکمی بیگانه یان ههیه: که پیوسته بو شه موو دیده نیء
هاتنه ژوره وهیه ک ئیزن وه رېگرن، بالغ بوون به لای زورپه ی زانایانی
ئیسلا مه وه یان ئیحتلام بوونه، یان ته مه نی بگاته پانزه سال.

ئاماژه بهو فهرموده یه له ئیبنو عومره وه رېوایهت کراوه ده فهرموی:
روژی جهنگی ئوحد ته مه نم چواره سال بوو نیشانی پیغه مبه ر * درام
رېگه ی نه دام بچم بو غه زا، روژی خه نده ق ته مه نم پانزه سال بوو که نیشانی
پیغه مبه ریان دام رېگای دام هاویه شی غه زا بکه م.

شه بو حه نیفه ده فهرموی: کوری گه نج به بالغ داناندی هه تا هه ژده سال
ته واو نه کا. ئافره تیش تانه گاته حه قده سال به بالغ حسیب ناکری.

هه ندی له زانایان شافیه عیشیان له ناودایه ده ئین: ده رهاتنی موو له به رو
له ریش نیشانه ی بالغ بوونه.

به لگه شیان شه حه دیشیه: که (عطیة القرظی) رېوایهتی کردوه. ده لی:
پیغه مبه ر * فهرمانی به کوشتنی شهوانه کرد که مویان لی هاتبوو له هوزی
قوره یظه به مبه ره خه س کردنی شهوانه ی مویان لی نه هاتبوو، پیغه مبه ر *
فهرمانی دا به مبه ره خه س کردنم!

﴿كَذَلِكَ يبين الله لكم آياته، والله عليم حكيم﴾ ئاواو بهو جوړه وه کوو
چون حوکم یاساتان بو رون ده کهینه وه به جوړیک دل ئارامیء خوشبه ختی

دونیاو قیامه تتان بۆ دهسته بهر بیی، پهروهردگار ناگاداری وه زعی بهنده کانی یه تیء دانایه به چاره سهر کردنی کیشمو ریکخستنی کاروباریان.

حوکمی سیانزه ههم تهوهیه ده فهرموئ: ﴿وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ﴾ وه کوو زانیمان له وه پیتش فهرمانی کرد به وهی ئافره تان زینه تی خۆیان بشارنه وه بۆ تهوهی فیتنه وه شههوات نه ورۆژین. نه عجار لیڤه دا ده گهریتسه وه سهر به یان کردنی حوکمی تهوه: که تهو ئافره تانه ی پیرو په لۆ بوون و چ هه زو ئاره زۆی پیاوانیان نه ماوه، له شو لاریان چرو لۆچ بووه و چ جوانیه کیان پیتوه دیار نیه، تهو جوړه پیره ژنانه چ خراپه یه کیان له سهر نیه: که له ناو مال دا که می له پۆشاک کی خۆیان کهم بکه نه وه واته: پۆشاک کی دهره وه یان دا بکه نن، به مه رجی عه وه تیان به دهر نه کهوئ و که شفی زینه تی خۆیان نه کهن. به لام ﴿وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ﴾ ته گهر پۆشاک کی دهره وه یان به سهر خۆیان وه بیتلن و داینه که نن و بهو پۆشاکه پان و پۆره داپۆشه ره وه له مال دابنیشن باشته بۆیان. ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ پهروهردگار شنه وایه به قسه وه گفتوگوئ تهو پیره ژنانه له گهل پیاوان دا، زاناو ناگاداره به گوفت و گوئ تهو پیره ژنانه له گهل تهوان دا، زاناو ناگاداری مه به ستو نیاز یانه، هیچی لی گوم نابئ، خۆتان له وه سه وه سی شهیتان و داوو فیله کانی بیاریژن، ناگاتان له خۆتان بی نه که ونه ته له می تهو دوژمنه تانه وه.

دروسته بۆ ئاده میزاد له مائی هه ندی کهس بخوا به بی پرس

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ
 حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا
 مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ
 مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ
 أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
 أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ
 أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتْهُم مَفَاتِحُهُ
 أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا
 جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ
 تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبْرَكَةٌ طَيِّبَةٌ كَذَلِكَ
 يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

دهرباره ی سه به ب نزولای نه م نایه ته گه لای ریوایه ت هه ن:

۱- سه عیدی کوری (المسیب) ده فهرموی: نه م نایه ته دهرباره ی کهسانیک نازل بووه: که له مال دهرده چوون کیلیی دهرگای ماله کانیان لای کویترو شهل و نه خوش خزم و خویش داده نا.

پیشیان ده گوتن: نه گهر برسیستان بوو، یان پتیوستان به شتیک بوو، نه وه به گهردن نازادی له مالیی تیمه بخۆن، جا نهو کیلیل لادانراوانه خواریزیسیان ده کرد له وهی له ماله کانیان بخۆن، ده یانگوت: له وانیه به دل پییان خوش نه بیی تیر نایه تی ﴿لیس علی الأعمی حرج.....﴾ نازل بوو.

نایه ته که: هه رچه نده دهرباره ی ئیحراج بوونی نهو جوړه کهسانه ی که بهو شیوه نو کیلییان لادانرا، هاتۆته خواری، وه لی وه کوو ده گوتری: (عیبره ت به گشتی وشه کانه نه که به تاییه تمندیی هو ی نازل بوونه) بویه حوکیکی گشتی بۆ هه موو کهس باس کردوه و پیتی راگه یاندون: که خواردن له مالیی خزم و دوستو نهو که سه ی ده تکاته وه کیلیی خو ی به سهر شتیکه وه ره وایه و مویاحه.

۲- هه سده نی به صری ده فهرموی: نایه ته که دهرباره ی عه بدوللای کوری مه کتوم نازل بوو ته کلیفی جیهادی له سهر لاچووه. چونکه کویر بوو.

نه بوچه بیان ده لی: نایه ته که هه ره جو به خوڤا شکانه وه لاده با له سهر کویترو شهل و نه خوش و نه رکی جیهادیان له سهر شان لاده با، له هه مان کات دا نه وه راده گه یه نی که چ خراپه و هه ره جیک له وه دا نیه که نه وانه له مالیی نهو جوړه که سانه بخۆن: که خودا له نایه ته که دا ناوی هینان. نهوکاته په یوه ندیی نایه ته که به پیشه وه له م رووه ده بی: که په روه ردگار دوا ی باسکردنی حوکیی ئیزن وهرگرتن، نه وه ش رون ده کاته وه: که خو پاشدانی نهو جوړه خاوه ن عوزرانه له چون بۆ غه زا پتیو است به رتیکه پیدانی پیغه مبه ر ﷺ ناکا!

۳- نیبنوعه بیاس ده فهرموی: که په روه ردگار نایه تی ﴿لاتأکلوا أموالکم بینکم بالباطل﴾ نازل کرد، موسولمانان تووشی جوړه هه ره جیک بوون

نده خوارد. ئيتير بهم نأيه ته خودا بۆي رونكر دنه وه: كه بۆيان ره وايه چۆن نان ده خۆن بيه خۆن به ته نيا يان به كۆمه ل!

هه لبة ته په يوه نديي نأيه ته كه به شيويه كي گشتي له گه ل نأيه ته كاني پيشه وه له م روه وه يه كه له وه پيش په روه ردگار حوكمي وه ژور كه وتني به نده و مندا ل به بئي پرس كردن جگه له وسى كاته ي رون كرد وه. نه مجار لي ره ش دا حوكمي نه چووني نه وانى بيانوويان هه يه بۆ غه زا به بئي ئيزني پيغه مبهر ﴿﴾ هه روا حوكمي خواردن له مالى نه وه كه سانه ي له نأيه ته كه دا ناويان هاتوه به بئي ئيزني صه ريع به مه رجى زانيني ره زامه نديي رون ده كاته وه وه ده فهرموى: ﴿ليس على الأعمى حرج، ولا على الأعرج حرج، ولا على المريض حرج﴾ له سه ر كو يرو شهل و گۆج و نه خوش چ گونا هئى نيه: كه نه توانن بچن بۆ جيهاد، به بيانوى بئي توانايى و لاوازيان خۆيان پاش بدن، وه كو له نأيه تي كي تر دا ده فهرموى: ﴿ليس على الضعفاء ولا على المرضى ولا على الذين لا يجدون ما ينفقون حرج اذا نصحوا لله ورسوله.....﴾ (براءة/ ۹۱)

يان چ خراپه و حه ره جيكتان له سه ر نيه نه گه ر له و ما لانه دا ئيه خواردن له گه ل كو يرو شهل و په كه كه وتوه نه خوش دا بخۆن ﴿ولا على أنفسكم أن تأكلوا من بيوتكم﴾ هه روا له سه ر ئيه وه ش چ تاوانى نيه كه له ماله كاني خۆتان دا نان بخۆن. كه ده فهرموى: مالى خۆتان. مالى كور به نيسبه ت دا يك و باو كه وه، هه روا مالى مي رد بۆ ژن، ده گرته وه. چونكه مالى كور هئى باو كيه تي، مالى مي رد مالى ژنه كه يه تي.

تيمام نه حمه د له موسنه ده كه ي داو خاوه ناني كتي به سوونه نه كان ريوايه تيان كرده ده فهرمون: پيغه مبهر ﴿﴾ فهرمويه تي: ((أنت ومالك لأبيك)) خۆت و مال و سامانه كه شت هئى باو كته، هه روا بوخارى و موسليم و نه سائي تير مي زى و ئي بنو ماجه له عايشه وه ريوايه تيان كرده وه: كه پيغه مبهر ﴿﴾ فهرمويه تي ((إن أطيب ما أكلتم من كسبكم وإن أولادكم من كسبكم))

كەدەفەر مۆي: ﴿عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ﴾ نامازە بەودە كا: كەناغواردن لە گەل ئەو
 كۆيرو شەل و نەخۆشانه كارێكى پەسەندەو هیچ رێزو نرخیك لەلەش ساغە كان
 ناشكێ و دەبیته هۆی ئەوێ كە ئەو كەمەندامانە بەخۆیاندا نەشكێنەو و
 دلیان بەخۆ نەمیئێ، ئەو نیشانەى تەواضوع و خۆبەكەم زانیئە، تەواضوعیش
 رەوشتی بەرزى موسوڵمانانە.

﴿اویوت آبائکم اویوت امهاتکم او ییوت اخوانکم اویوت اخواتکم اویوت اعمامکم اویوت عماتکم اویوت احوالکم اویوت خالاتکم اوماملکتکم مفاطحه اوصدیقکم﴾ واته پدروہردگار لہ یانزہ شوین دا بو نیمہی حال کردوہ کہ بہ بی نیزی صہریح و بہ مہرجی نہوہی بزانی پیخوشبون و رزامہندی ہدیہ بخوین و بخوینہوہ نہو یانزہ شوینہش نہمانہ: مالی خومان، مالی کوریش بہرہ کہوئ. مالی باوک و باپیرانان، مالی دایک و نہنکمان، مالی براکانان، مالی خوشکانان، مالی مامہکانان، مالی خوشکی باوکمان، مالی خالہکانان مالی خوشکی دایکمان، یان نہو مالانہی کہ کلیلیان بہدہستی نیوہوہیہ، یان مالی برادرہو ہاورپکانتان. جا: کہ بہیہ کہوہ ناوی نہو مالانہی ہینا: کہ بہ بی نیزی صہریح خواردن و خواردنہوہیان تیدا رہوایہ، نہو حال و چونیہتہش بہیان دہکا: کہ خواردنہ کہی لہسہر دہخوری: دہفہموی: ﴿لیس علیکم جناح ان تأکلوا جمیعاً او أشتاتاً﴾ چ خراپہو حرہ جیکتان لہسہر نیہ بہ کؤرو کؤمہل نان بخون یان بہتہنیا نان بخون.

هه‌لبه‌ته نه‌مه رو‌خصه‌ت و ری‌گه پێ‌دانه له‌خوداوه بۆ به‌نده‌کانی
که‌هر که‌سه به‌ته‌نیا نان بخوا یان له‌گه‌ل کۆ‌رو کۆ‌مه‌ل دا. نه‌گینا نان خواردن
له‌گه‌ل کۆ‌رو کۆ‌مه‌ل به‌ره‌که‌تدار تره‌.

تیمام نہ حمد دو نہ بود اودو ٹیبنو ماجہ لہوہ حشی کوری حہربہوہ ریوایہ تیان کردوہ نہویش لہباوکیہوہ نہویش لہباپیریہوہ، دہ لئی: پیساوٹک، عہرزی پیغہمبہری کرد وتی: قوربان ٹیمہ ہر دہ خوین و تیر ناخوین! پیغہمبہر ﷺ فہرموی: ((لعلکم تاکلون متفرقین، اجتمعوا علی طعامکم واذکروا اسم اللہ یبارک لکم فیہ)) ویدہ چئی ٹیوہ جیا جیا نان بخون، خواردنہ کہہ دابنیں و لہسہری گرد بنہوہ ناوی خودای لہسہر بہننن بہرہ کہتی تی دہ کہوی۔

ئىبنو ماجە لە ئىمامى عومەر رەوھ رىوايەتى کردوھ دەفەرموى: پېتغە مېەر
ﷺ فەرموى: ((کلوا جميعا لاتفرقوا، فان البرکة مع الجماعة)) بە کۆمەلّ نان
بخۆن، بە پەرته وازەبى و جيا جيا نان مەخۆن، چونکە بەرە کەت لە گەلّ کۆمەلّ
دایە.

ئەجار كەشپەي نان خواردنى رونكردەو، ئادابىي چۈنە ژورەوئەي بۆ ناو
ئەو خانانەي نانيان تېدا دەخۆن رۈن دەكاتەو دەفەرئەي: ﴿فَإِذَا دَخَلْتُمْ
بَيْوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ﴾ ھەركاتىك چۈنە مالىك لەم مالانە بۆ
ناخواردن، سەرەتا سەلام لەدانىشتۈانى مالە خانە خۆي كەتان بكن، چۈنكە
ئەوان لەخۆتان چ لەرووي ئايىنەو، يان لەرووي خزمایەتى و دۆستايەتپەو.
بۆيە فەرماوي ﴿عَلَى أَنْفُسِكُمْ﴾ ھەتا ئاماژە بۆ بۆتەو كەئەھلى ئەو مالە
وہكوو خودى خۆتان وان. كەتپەو سلاو لەئەوان دەكەن وەكوو ئەو وائە:
كەسلاو لەخۆتان بكن.

﴿تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مَبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ﴾ واته: سلاوبکمن به سلاویک
که به فرمانی خدا چه سپاوه و له شهر یعت و یاسای خوئی دا دایناوه، ثم سلاو
کردنه پیروزی و خیر و بهره کت نأوه ره، پاداشی باشی لی و ورده گرنه وه. دل و
دهرونی سلاو لی کراوی پی خوش ده بی، چونکه ﴿تَحِيَّةٌ وَتَسْلِيمٌ﴾ به مانا
داخلی کردنی زبانی خوش و بیوهی و دلیا بوون له به لایه بو

سه‌ل‌ولیکراوه‌کان، دوعای موسولمانه بۆ برای موسولمانی به‌زیده خیر و رزق و رۆژی پاک و خاوین. هه‌لبه‌ته نه‌مه‌ش خوشه‌ویستی ده‌خاته نیتوان سلاو‌که‌رو سلاولیکراوه‌ه.. بوخاری له‌جایی کسپری عه‌بدوللاوه‌ ریوایه‌تی کردوه فەرمویه‌تی هه‌رکاتی چویتیوه بۆ مالی خۆت سلاو له‌خاوو خیزانی خۆت بکه، سلاو‌کردن له‌خوداوه‌ هاتوو، خیر و به‌ره‌که‌تی پێوه‌یه.

قه‌تاده‌و موجهیدو ئیبنوعه‌بباس فەرموویه‌نه: هه‌رکاتی چویتیوه‌ مالی خۆت سلاو له‌خاوو خیزانت بکه، نه‌گه‌ر چویتیوه‌ مالی‌ک که‌سی تپیدا نه‌بوو، بلی: ((السلام علینا وعلى عباد الله الصالحين))

حوکمی سلاو‌کردن له‌سه‌ر دانیش‌توانی خانوو هه‌رچه‌نده له‌وه‌پیش چه‌سپاوه‌و له‌ئایه‌تی ﴿حَتّٰی تَسْتَأْذِنُوْا وَتَسْلَمُوْا عَلٰی اَهْلِهَا﴾ وه‌رگیراوه، وه‌لی لێره بۆیه‌ دوباره‌ی کرده‌وه نه‌وه‌کوو واگومان ببری: که‌سلاو له‌خزم و که‌سو کار پێویست نیه، به‌لکوو سلاو‌کردن دابو ره‌وشتی ئیسلامی یه‌و مافیکی کۆمه‌لایه‌تی و گشتی یه‌و نابێ پاشگۆی بخری.

﴿كَذٰلِكَ يَبِيْنُ اللّٰهُ لَكُمْ الْاٰیٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ﴾ ناوا به‌وجۆره‌ خودا یاساو پێسای ئاینتان بۆ شی ده‌کاته‌وه، وه‌کوو چۆن له‌م ئایه‌ته‌دا نه‌وه‌ی بۆ رونکردنه‌وه که‌حه‌لله‌ بۆتان دیدنه‌ی یوکت بکه‌ن و به‌نیزن و تپرا‌دیوی له‌مالی یه‌کتری بخۆن. هه‌روه‌کوو له‌سوره‌ته‌که‌دا گه‌لێک حوکم و شه‌ریعه‌تی جۆراو جۆری بۆ شی کردنه‌وه، بۆنه‌وه‌ی نێوه‌ تییان بفکرن و سه‌رغیان بده‌نی، فەرمان و جله‌وگیریه‌کانی خودا شه‌ره‌زاین و خوشبه‌ختی دونیاو قیامه‌ت ده‌سته‌به‌ر بکه‌ن.

روخصه ت خواستن له کاتی چوونه ده ره وه و داب و نه ریتی ئاخوتن
له گهل پیغه مبهردا ﴿۶۲﴾

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ
عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا أَسْتَأْذَنُوكَ
لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنَ لِمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرَ لَهُمْ
اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٣﴾ لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ
بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ
يَسْتَلْلُونَ مِنْكُمْ لِيُذَكِّرَ الَّذِينَ يَخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ
أَن يُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٤﴾ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ
مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ
يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٥﴾

دوای ئه وهی یاسای په یوه ندیی نیوان خزم و که سو کارو خیزانه
تاییه تیه کانی رون کرده وه، نه جار ده ست ده کا به ته نظیم کردن و ریکخستنی
کۆمهلی موسولمانان به گشتی، کۆکردنه وی بنه ماله موسولمانه کان له ژیر
سه رکرایه تی پیغه مبهردا ﴿۶۴﴾. ئیبنوئیسحاق ده رباره ی سه به ب نزولی ئه م

ئايه تانه رىوايه تى كرده دهلى: كاتيك قورهبهيشيه كان و نه حزاب له غمزاي خه ندهق دا كۆيونه وه، پيغه مبهى ﷺ نه وه واليه بيهست، فرمانى كرد به چواردهورى مهدينه دا خه ندهق لى بدهن، بۆ زنده هه لئانى موسولمانان بۆخوشى هاوكارى هه لكه ندى خه ندهقه كهى ده كرد، كۆمه لئيك له دووروه كان خويان له هاوكارى كردن و هه لكه ندى خه ندهق دزييه وه چوونه وه مالى خويان. موسولمانه كان نه گهر كارى زۆر گرنگيشيان بوايه ده هاتنه خزمهت پيغه مبهى پيويستيه كهيان عهرز ده كردو داواى نيزنيان ده كرد، پيغه مبهى نيزنى ده دان، دوايى كه كاره كهيان نه نجام ده دا يه كه سهر ده گهرانه وه بۆسهر كارى خه ندهق هه لكه نده كهيان، چونكه به دل حمزيان له هاوكارى كردنى نه وه خيره هه بنو هيواي پاداشى دواوژ پالى پتوه ده نان بۆكار كردن، نيت پمروهر دگار ده بارهى نه وان ئايه تى ﴿انما المؤمنون الذين آمنوا بالله ورسوله..... الاية﴾ ى نازل كرد.

ئايه ته كان كۆمه لئيك ئادابى كۆمه لايه تى و ئايىنى يان له خۆگرتوون:

١- ﴿انما المؤمنون الذين آمنوا بالله ورسوله﴾ موسولمانانى خاوهن باوهرو ئيمان كامل و پته و نه وان نه له ناخه وه بروايان به هه بوونى خوداى تاكو ته نياو به ديهيئنه وه هه لسوړپنهر هديه، هه روا بروايان به راستى پيغه مبهى رايه تى و هاتنى رۆژى قيامهت هيه.

﴿واذا كانوا معي امر جامع لم يذهبوا حتى يستأذنوه﴾ نه گهر هاتوو موسولمانان له تهك پيغه مبهى بون و بۆ كارى گرنى كۆيونه وه وه كوو نووتى جومعه يان نووتى جهن، يان ره گه ل كه وتن و هاوكارى كردن بۆ جهنگان له دۆى دۆمن، يان پلان دانان و نه خشه كيشان بۆ كارى گرنى جانه گهر له و كاتانه دا پيويستيان به وه بوو نيزن و هه رى گرن و پيغه مبهى خۆى روخصه تيان بدا تا نيزن و هه رنه گرن نارۆن.

ئەمە ئەدەبیکی ئایینی و سیاسییە تەواکەری ئاداب و رەوشتە
پیشەکانی پیشوون. جاکە لەپیشەوێ فەرمانی کرد بەپرس کردن و ئیزن
وەرگرتن بۆچوونەژووڕەو و دیدەنی کردن، ئەجار فەرمانیان پێ دەکا بەئیزن
وەرگرتن بۆ چوونە دەرەو بەجێ هیشتنی ئەو کۆڕو مەجلیسە بەتایبەتی
ئەگەر کۆبوونەوێ کە لەبەر روداویکی گرنگ بوو.

ئیمام ئەحمەد لەموسنەدە کە ی داو ئەبو داودو تیرمیزی و ئیبنو حییان
لەئەبو هورەیرەو فەرمودە یەکیان ریاوەت کەردووە دەئێ: پیغەمبەر ﷺ
فەرمووی: ((إذا انتهى أحدكم من المجلس فليسلم، فإن بدا له أن يجلس فليجلس،
ثم إذا قام فليسلم فليست الأولى بأحق من الآخرة)) ئەگەر یەکیەک لەئێتو رپیی
لەمەجلیس و کۆبوونەوێ کە کەوت بەلەسەرەتاوێ سلاو بکا، ئەجار ئەگەر
دەیزانی شوینی دانیشتنی هەیه بادابنیشی، پاشان کەویستی برپا بادوو بارە
سلاو بکا چونکە سلاوی یە کەم لەهێ دووهم پیویست تر نیە.

ئەجار جارێکی تر جەخت لەسەر پرس وەرگرتن و ئیزن وەرگرتن دەکا تەو و
دەفەر مووی: ﴿ان الذين يستأذنونك أولئك الذين يؤمنون بالله ورسوله﴾
بێگومان ئەوانە ی ئیزن لە پیغەمبەر وەر دەگرن و بۆ چوونە دەرەو و ئەنجامدانی
کارەکانیان روخصەت وەر دەگرن و راویژ لەگەڵ پیغەمبەر دا دەکەن، ئەوانە
لەپیری موسوڵمانانی خاوەن باوەرو راستگوو راستان، برپایان بەتاک و تەنیایی
خودا و پیغەمبەر پیتی حەزەرەتی موحەممەد ﷺ هەیه، بەگوێرە ی ئیمانەکیان
هەلس و کەوت دەکەن.

﴿فاذا استأذونك لبعض شأنهم، فأذن لمن شئت منهم﴾ ئەگەر هاتو
یەکیەک لەو موسوڵمانە راستالانە داوای روخصەتی لی کردی بۆ ئەوێ کارێکی
گرنگ و پیویستی خۆی ئەنجام بدا ئەتۆ بەتارەزوی خۆت و بەگوێرە ی
بەرژەوێ روخصەتیان بدە.

ئایه‌ته‌که به‌ناشکرا ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی: که په‌روه‌ردگار سه‌لاحیه‌تی داوه به‌پیغه‌مبهر ﷺ بۆ‌خۆی ئیجتهدادی خۆی بکا، ئه‌وی به‌باشی زانی ئه‌وه بکا، ئیزن به‌هه‌ندیک بداو به‌هه‌ندیکیان نا.

ئه‌وه بوو ئه‌وه‌پیش په‌روه‌ردگار سه‌ره‌نشتی پیغه‌مبهری کرد له‌سه‌ر ئه‌وه که ئیزنی مونا‌فیکه‌کانی دابوو..

فهرمووی: ﴿عفا الله عنک لم اذن لکم حتی یتبین لک الخبیث من الطیب﴾ ئیت ئه‌م ئایه‌ته‌ی ئیره‌ هه‌ره‌جی ئیزن نه‌دانی قه‌طعی لا‌برد، چونکه واده‌بی کاریکی زۆر پیویست و گرنه‌گ دیته‌ پی‌شه‌وه، داخوازی ئه‌وه ده‌بی کابرا به‌چی بۆ جیبه‌جی کردنی، ئیت په‌روه‌ردگار رو‌خسه‌تدانه‌که‌ی هه‌واله‌ی گه‌وره‌ی کۆمه‌ل کرد بۆ ئه‌وه‌ی به‌یرو ئیجتهدادی خۆی له‌م باره‌وه‌ حوکم بکا.

ئه‌وه بوو عومهری کورنی خه‌تتاب ﷺ له‌غه‌زای ته‌بووک ئیزنی گه‌رانه‌وه‌ی بۆ ماله‌وه‌ خواست، پیغه‌مبهر ﷺ ئیزنی داو پی‌تی فهرموو: ﴿انطلق فوالله ما انت بمنافق﴾ بگه‌رپۆه بۆ مائی خۆت، به‌خودا ده‌زانه‌م تۆ دوورپوونی، مه‌به‌ستی ئه‌وه بوو مونا‌فیکه‌کان گو‌ییان له‌م وته‌یه‌ بی، ا‌که‌ دوورپوه‌کان ئه‌مه‌یان بیست وتیان: ئه‌وه چیه‌ موحه‌مه‌د هاوه‌لانی داوای گه‌رانه‌وه‌ی لی ده‌که‌ن ریگه‌یان ده‌دا، که‌چی بۆ ئیمه‌ ریگانه‌دا، به‌خودا دادپه‌روه‌رانه‌ له‌گه‌ل‌مان ناجوولیت‌ه‌وه.

ئیب‌ن‌وعه‌بباس ده‌فهرمووی: عومهر بۆ ته‌نجامدانی عه‌مه‌ر ئیزنی له‌ پیغه‌مبهر ﷺ وه‌رگرت، ئه‌ویش ئیزنی داو فهرمووی: ئه‌ی (أبو‌حفص) له‌دوعای چاکه‌ی خۆت بی به‌شمان مه‌که. وێرای ئه‌وه‌ش قورئان ناما‌ژه به‌وه ده‌کا: که‌باش وایه‌ به‌پرسو ئیزنیش هه‌ر نه‌گه‌رپۆته‌وه‌و خۆ بگری‌و گو‌ی به‌داخوازییه‌کانی خۆی نه‌دا ده‌فهرمووی: ﴿واستغفر لهم الله، ان الله غفور رحیم﴾ ئه‌ی موحه‌مه‌د داوای لی‌خۆ‌ش‌بوون له‌تاوانیان بۆ بکه، له‌خودا

بپاریزهوه: که لهههلهوه که متهرخه مییان خوش بی، بیگومان خودا لیخو شبوو
لیبور دوه بۆته وانه ی تۆبه ده که نو لهههلهوه تاوانی خۆیان په شیمانن.

ئایه ته که ئه وه ده گه یه نی: که ئیزن وەرگرتن هه رچه نده به ییانووی ره و اشه وه
بی، که متهرخه می و ته قصیره، پیو یستی به وه هیه پیغه مبه ر ﷺ داوای
لیخو شبوو نیان له تاوانیان بۆ بکا، چونکه به رژه وه ندیی دونیایی خۆیان پێشن
به رژه وه ندیی قیامه تیان خستوه.

ئه بچار فرمان به موسولمانان ده کا که به چاری رێزه وه بپروانه پیغه مبه رو
به شکۆمه ندی بزائن، به ناوی شه خصی خۆیه وه یان به شیوه ی ((کنیه)) بانگی
نه که ن: ئه ی موحه ممد! یان ئه ی ((أبو القاسم)) به لکوو بانگی بکه ن (یارسول
الله) یان (یانبی الله!) واته به و ناوه بانگی بکه ن: که نیشانه ی رێزدار ی و
شکۆمه ندیی تێدایه. ده فهرموی: ﴿لَا تَجْعَلُوا دَعَاءَ الرِّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدَعَاءِ
بَعْضِكُمْ بَعْضًا﴾ ئه ی موسولمانینه! به ناوی شه خصی خۆی بانگی پیغه مبه ر
مه که ن! مه ئین: ئه ی موحه ممد، یان ئه ی کوپی عه بدوللا. یان - باوکی قاسم -
به لکوو به شیوه یه که بانگی بکه ن رێزو حورمه ت بگه یه نی، به ده نگ ی نزمه وه و
به شیوه ی ئه ده ب و حیشمه ته وه بانگی بکه ن ((یارسول الله)) ((یانبی الله))
ده بی به و په ری رێزه وه بانگی بکه ن، له بانگ کردنه که تان دا دیار بی که دل و
ده روونی دا گیر کردو و خوشتان ده و ی و به و یقاره لاتان.

یان ده گونجی مانای ئایه ته که به م جوژه بی: ((ئه ی موسولمانینه! ئیوه
بانگ کردنی پیغه مبه ر ﷺ که بانگ تان ده کا وه کوو بانگ کردنی خه لکی تر
سهیری مه که ن و ابزائن: وه کوو بانگ کردنی هه ندیک تان وایه و ده توان نه چن و
روی لی هه لکه نو گو ی ی پێ نه ده ن. نه خهیر وانیه به لکوو به په ره وه چوونی
بانگ کردنی پیغه مبه ر واجبه و به جی هیشتنی کوو مه جلیسی ئه و به بی
ئیزنی خۆی تاوانه!))

ئەجار پەرەردگار هەرەشە لەمونا فێقه‌کان دەکاو دەفرموی: ﴿قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا﴾ وشە (قد) لێرەدا بۆ تەحقیق و چەسپاندنە. واتە: خودا زاناو ئاگادارە بەو دووروانەیی کە خۆیان لە کۆڕو مەجلیسی پیغەمبەر ﷺ دەدزنەو و یەکمەیه کە خۆیان باریک دەکەنەو، بەبێ ئیزنی پیغەمبەر و روخسەت لی وەرگرتن لە مزگەوت و کۆڕو کۆبوونەوی دزە دەکەن و یە کتر دەکەنە مەتال و پەردە و هەندیکیان خۆ دەخەنە پەنا هەندیکیانەو (قەلفری لی دەکەن!).

ئەبوداود رێوایەتی کردووە دەڵێ: مونا فێقه‌مان پێیان ناخۆش بوو گوتیان لەوتاری پیغەمبەر ﷺ بێ، یان لە کۆڕو کۆبوونەویدا نامادە بن، هەر: کە یەکی ئیزنی چۆنە دەرەوێ لی وەر دەگرت خێرا کابرایەکی مونا فێق خۆی دەخستە تەنیشتیەو بۆی دەر دەچوو.

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ بابتەسن ئەوانەیی سەرپێچی فرمانی پیغەمبەر دەکەن، بەنهیتی یان بەناشکرا دەیانەوێ سنور شکێنی بکەن، هەول دەدەن پابەندی فرمان و جەڵوگیرەکانی نەبن، پەپەرەوی شەریعت و ئامۆژگارییەکانی نەکەن، بابتەسن لەوێ: کە تووشی بەلا و فیتنە و ناخۆشی بن، یان لەقیامەت دا دوچار ی عەزابی بەئیشی دۆزەخ بن.

بائەوانەیی لەرێزی کۆمەڵی پیغەمبەر خۆیان دەدزنەو، بۆ دەسکەوتنی سودی دنیایی، یان بۆ ئەوێ لەزەرەو زیانی کە خۆیان بپاریزن، بابتەسن لەوێ تووشی فیتنە و ئاشوویی بن پێوەرەکان بشیوێنن، سەنتەر تێک بجێ و حەق و بەتال تێکەل بەیە کتر بن و تەر و وشک پێکەو بەسووتێن و ژیا نی کۆمەل تێک بجێ و ئەمن و ئاسایش نەمیێ و ژیا نەستەم بێ، هەموو کەس بکەوێتە

تهنگو چه له مه وه. یان سزایه کی توندو تیژ له دونیاو قیامت دا له تۆله ی ئه
موخاله فو سه ریچی یه یه خه یان پی بگری.

کو تایی هه ره شه که و کو تایی سوره ته که ش به وه دینی: که خودا ئاگاداری
دله بر وا داره کان و دله پر له کوفرو نیفاقه کانه، ده زانی چییان تیدایه و چییان
له ناو خزیان دا حه شاردا وه ده فرموی: ﴿الا ان الله مافی السموات والارض،
قد يعلم ما انتم علیه﴾ دوباره وشه ی (قد) بۆ ته حقیق و چه سپاندنه. واته:
ئاگادار ببه وه، بزائن هه رچی له ئاسمانه کان و زهوی دا هه یه، به دیه یتر او
ملکی خودان، تاوو توی کردن و هه ئسوران و فه وتان و دروست کردنیان، که م
بوون و زور بونیان.... هه مووی به ده ست خودایه، هه رچی نه ینی و ئاشکرایه ک
هه یه هه موو لای خودا نمایانه، ده ی که وایی چۆن به هه ئس و که وتی دو ورپوه کان
نازانی؟! بانه مونا فیکانه باش بزائن ئه وان چه ندیک هه ول بده ن تا وانه کان یان
پهرده پۆش بکه ن و زیده ره وی بکه ن له شار دنه وه ی کرده وه ناشرینه کان یان خودا
پییان ده زانی و به نه ندازه ی گه ردیله یه کی لی گوم نابی. ییگومان ئاگاداره به و
بیرو با وه ره ی ئیوه ی له سه رن، وه کوو له نایه تیکی تر دا ئامازه ی پی ده کاو
ده فرموی: ﴿وما یعزب عن ربك من مثقال ذرة فی الارض ولا فی السماء،
ولا اصغر من ذلك ولا اکبر الا فی کتاب مبین﴾ (یونس/ ۶۱).

﴿ویوم یرجعون الیه فینبئهم بما عملوا﴾ ئه و رۆژه ی ده گه ر پندری نه وه
بۆ لای خودا: که رۆژی قیامته، هه واییان ده داتی به وه ی له دونیا دا کردویانه
به و کوفرو نیفاقه ی له ناو دلی خزیان دا حه شار یان دا وه. پراو پر سزایان
ده داته وه. ئاده میزاده کان چییان کرده وه دیتته وه پیشیان و پاداش و سزای له سه ر
وه رده گرنه وه.

که س سته می لی نا کری، هه ر که سه به گویره ی کرده وه و گو فتاری، به پی ی
هه ئس و که وت و بیرو با وه ره ی سزاو پاداش وه رده گریته وه ﴿والله بکل شیء

علیم ﴿خودا بەھەموو شتێک زاناو ئاگادارە، رۆژی قیامت بەندەکان بەرھەو
روی زانیاری خودا دەبنەوھو ھیچیان بۆ ناشیاردیشتەوھ. لەو رۆژەدا دادگایی
کردن تەنھا بۆ خودایەو خۆی سەرەنجامی ئادەمیزاد بەچاک و خراپیانەوھ یەکالاً
دەکاتەوھو لێکیان ھەڵدەوێری.﴾

بەپشتیوانی خودا رۆژی ۶/۷/۲۰۰۰ لەپاکنوووسی نەم جزمە

بووھەوھ.

سلیمانی / مامۆستایان / مەلا محمود احمد

کوۆتایی جزمی (۱۸) و کوۆتایی سورەتی (النور)

پېرستى سەرەباسەكان

بابەت	لا پەرە
سورمىتى المؤمنون	۲
رموشتى موسولمانان	۶
ھەندى لەبەلگەكانى وجودى خوداى تواناو دەسلەتلى دروستکردنى ئادەمىزاد	۱۵
دروستکردنى ئاسمانەكان و باران بارىن و مەسەخەركردنى ئازەل بۇتان	۲۰
چىرۆكى ھەزرىتى نوح <small>عليه السلام</small>	۲۷
چىرۆكى ھەزرىتى ھود <small>عليه السلام</small>	۳۳
چىرۆكى ھەزرىتى صالح و لوط و شوعەيب و پىغەمبەرى تىرىش.	۴۰
چىرۆكى ھەزرىتى موسا و ھارونە (عليهما سلام)	۴۲
چىرۆكى ھەزرىتى عيسا و خاتوو مەريەمى داىكى	۴۵
بنەما تەشرىعەيەكانى ژيان	۴۸
رموشتى پەلەكەران بۇ چاكەكارى	۵۵
كردەمو ھەلويسى ناسىرىنى كافرو موشرىكەكانى قورەيش و ھۆكارى گومرايىيان	۵۹
نەعمەتە جۇراو جۇرەكانى پەروەردگار بەسەر بەندەكانىدا	۷۱
موشرىكەكان ئىنكارى زىندو بوونەو دەكەن و پەروەردگار شى بەلگە دىچەسپىنى	۷۳
پەروەردگار نەمندالى ھەيەو نەھاوئ	۷۹
رەھنومايى كردنى پىغەمبەر <small>صلى الله عليه وسلم</small>	۸۲
كافرو تاوانبار لەكاتى مردندا ئاواتەخوازى ئەوھىە بگەرىتەو بۇ ژيانى دونيا بۇ ئەوھى كردەوھى چاك بكا	۸۶
تەرازوو پىومرى رزگار بوون لەحىساب و لىكۆلىنەوھى قىامەتدا	۹۰
تەمەنكورتى ژيانى دونيا، سزادانى موشرىكەكان و رەحم كردن بەموسولمانان	۹۵
سورمىتى نور	۱۰۱
دىاردەو تايبەتەندىيەكانى سورمىتى (النور)	۱۰۲

لاپەرە	بابەت
١٠٤	حوکەم و بریاری یەکەم و دووهم لەو سورەتەدا حەددی زیناو بریاردان بەرامبەر زیناکارەکان
١١٩	حوکەم و بریاری سێیەم حەددی بوختانە
١٢٥	حوکمی چوارەم حوکمی نەفرین لێک کردنی ژن و میژدە
١٣٤	حوکمی پێنجەم چیرۆکی بوختان کردن بەدایکی موسوڵمانان خاتوو عائیشە
١٥٢	سزای بوختانکەرەکان ئەوانە ی بوختانیان بە خاتوو عائیشە کرد
١٥٦	ئیزن وەرگرتن بۆ چوونە ناو ماڵ و دیدەنی کردن
١٦٦	روانیی پیاو و ئافرەت بۆ یەکتێری و بالا یۆشی ئافرەت
١٧٨	مارەکردنی ئافرەتانی ئازاد و قەبالە نوسین لە گەڵ کۆیلەکان، زەخت کردن لە چەتیوکان بۆ داوێن پیسی
١٨٦	بەر و مردگار روناککەرەوهی ئاسمانەکان و زەویە، بەوه کە بەلگەی جۆراو جۆری باوهری تێدا داناون
١٩١	موسوڵمانانی سوودمەند لە نووری خودا
١٩٧	حالی کافران لە دونیادا و خەسارتمەندییان لە قیامەتدا
٢٠١	بەلگە و نیشانەکانی بوونە وەر لەسەر هەبوونی خودا و تاكو تەهای زاتی پاکی
٢١١	هەرچەندە قورئان هیدایەت دەرەو بەیانی شافی و کافییە کەچی هەندئ کەس پێی بەندنامێز نابن و لەسەر گومرایی و دوورویی دەمێننەوه
٢١٧	موسوڵمانان پابەند و قەرمانداری حوکمی خودا و پیغەمبەر ﷺ
٢٢١	بنەماکانی حوکمەتی ئیسلامی
٢٢٩	حوکمی یانزەهەم و دوانزەهەم و سیانزەهەم ئەم حالەتانە ی پیویستە لەناو خێزاندا منداڵ و خزمەتکاریش بێ ئیزن وەژوور نەکەون
٢٣٧	دروستە بۆ ئادەمیزاد لە مالی هەندئ کەس بخوا بەبێ پرس
٢٤٤	روخصەت خواستن لە کاتی چوونە دەرەوه و دابو نەریتی ئاخاوتن لە گەڵ پیغەمبەر ﷺ
٢٥٢	پیرستی سەرەباسەکان

